

Rechten van prostituees

Een rapportage over de waarnemingen van De Rode Draad in het Nederlandse prostitutieveld, ruim vijf jaar na de opheffing van het algemeen bordeelverbod, en een pleidooi voor een Kaderwet voor de prostitutie (Prostitutiewet)

Stichting De Rode Draad

Sietske Altink en Sylvia Bokelman

Amsterdam, oktober 2006

**Dit rapport is uitsluitend verkrijgbaar als PDF-bestand
en te vinden op de *website* www.rodedraad.nl**

Arbeidsrecht Huurrecht Bestuursrecht
Verbintenissenrecht Kartelvorming
Vreemdelingenrecht Wetgeving op het gebied
van privacy Belastingwetgeving
Zedenwetgeving Wet op de Politierregisters
Internationaal Recht Seksuele Rechten VN
Vrouwenverdrag Drank- en horecawet Recht
op Vrije Meningsuiting Vergunning CWI
Recht op Vrije Vereniging Ondernemingsrecht
Verzekeringsrecht Onrechtmatige Daad
Wet op de Aanstellingskeuringen ARBO
Legaal - illegaal Economische delicten
Vreemdelingenrecht Bijstand Wet op de
Medische Behandeling Ontslagrecht
Fysieke en Psychische Integriteit Zelfstandig
ondernemerschap Consumentengedragcodes

Inhoud in het kort

Woord vooraf	8
Samenvatting en conclusies	10
1. Inleiding	16
2. Teruggang in de seksindustrie	21
3. Veldwerk van De Rode Draad	30
4. De <i>helpdesk</i> van De Rode Draad	40
5. De Ramen, een ondoorzichtige bedrijfsvoering	54
6. De bedrijfsvoering van Relaxhuizen	60
7. Arbeidsrelaties in de prostitutie	70
8. De modelcontracten voor de prostitutiebranche	78
9. Grijs gebied	86
10. Ongezonde arbeid	100
11. Gemeenten en prostitutie	106
12. Een uitweg uit de impasse?	114
Bijlage 1. Definitie van vrijwillige prostitutie	120
Bijlage 2. De rol van klanten	122
Bijlage 3. Geen incidenten	126

Inhoudsopgave

Woord vooraf	8
Samenvatting en conclusies	10
1. Inleiding	16
1.1. De Klant: strafbaar stellen of bewust maken?	
1.2. Moet de legalisering maar over boord?	
1.3. ‘Legalisering’ en ‘legaal’	
1.4. Achtergrond van dit rapport	
2. Teruggang in de seksindustrie	21
2.1. Een harde sector en zachte cijfers	
Het belang van feiten	
Het totaal	
Gesloten: 147 bedrijven	
Bezochte bedrijven	
Niet bezochte bedrijven	
Regionale verschillen	
2.2. Leegstand en leegloop	
Zichtbare malaise	
Gebrek aan innovatie	
Massagesalons	
Het mysterie van de verdwenen klanten	
Goede seks en slechte seks	
3. Veldwerk van De Rode Draad	30
3.1. Veldwerk van De Rode Draad	
Hoe vind je prostituees?	
De Rode Draad en andere organisaties	
Methode van het veldwerken	
Hoe bereik je de prostituees?	
Smoezenboek	
De Rode Draad is wel welkom	
3.2. De lijst van signalen	
De beoordeling	
4. De <i>helpdesk</i> van De Rode Draad	40
Vragen aan De Rode Draad	
Geknoei	
Ik wil zelfstandig werken	
Loondienst	
Klachten over exploitanten	
Telefoontjes van exploitanten	
<i>Escort</i>	
Slecht Engels of Oost Europese vrouwen- en mensenhandel	
Minderjarigheid en loverboys	
<i>Sexbusiness</i> -ellende allerlei	

Het stigma
 ‘Wat is dit, wat is dat, wat is dit nu weer?’
 Een kopje thee excellentie?

5.	De Ramen, een ondoorzichtige bedrijfsvoering	54
	Toename en afname	
	Aantallen ramen	
	Huren en huurverhogingen	
	Geén dag vrij	
	Dubieuze verenigingen	
	Vervelio's en vervelia's	
	Contracten	
	Inpandige raamprostitutie: de hofjes	
6.	De bedrijfsvoering van Relaxhuizen	60
	Transparantie gezocht	
	Wie is de eigenaar?	
	Een vrouw als bedrijfsleidster of eigenaresse	
	Beroerde bedrijfsvoering	
	Foute boel	
	Iets beter of juist slechter?	
	Seksshops	
7.	Arbeidsrelaties in de prostitutie	70
	Nep-zelfstandigheid	
	Verdiensten	
	Percentageregelingen	
	Zijn de werktijden vrij?	
	Uitbetaling	
	‘Ontslag’	
	Werken in meer dan één bedrijf	
	Voelbare gezagsverhouding.	
	‘Eén grote familie’	
	Onzelfstandige zelfstandige ondernemers	
	Loondienst in de praktijk	
	Concurrentiebedingen en boetes	
	Arbeidsomstandigheden of waar blijft de Arbeidsinspectie?	
	Wonen op de zaak	
8.	De modelcontracten voor de prostitutiebranche	78
	Onwillige honden	
	Prostituees tussen de wal en het schip	
	De politiek grijpt in	
	De Rode Draad trekt zich terug	
	Onderhandelingen over loondienst	
	Het risico van seksuele intimidatie	
	En de vakbond dan?	
	De Rode Draad krijgt een bordeelverbod. Een soap in vier afleveringen.	
	Uittreedregelingen	
	Echt geld en snel geld	
	Overig personeel	

9. Grijs gebied	86
<p>9.1. De Thaise salons</p> <ul style="list-style-type: none"> Opvallende groei Aantallen en soorten salons Mensenhandel in de jaren tachtig Nederlandse echtgenoot De nieuwkomers ‘Baas niet hier’ Bed, breakfast and brothel Patronagepatronen Wie is de mamasan? <p>9.2. Het illegale circuit</p> <ul style="list-style-type: none"> Zonder vergunning ‘Illegale prostitutie!’ Het 06-circuit Een oude vorm van prostitutie In een nieuw jasje? De Rode Draad in animeerbars Wat gebeurt hier? Wordt er wel wat verdiend? Schemergebied Turkse bars De grote hotels Illegaal tippelen 	
10. Ongezonde arbeid	100
<ul style="list-style-type: none"> Ongezonder werk Lage verdiensten en onveilig werken <i>FKK</i> of De populariteit van sauna’s Massage is niet gezond Clubartsen Aanstellingskeuringen HIV-testen Drugs 	
11. Gemeenten en prostitutie	106
<p>11.1. De rol van gemeenten</p> <ul style="list-style-type: none"> Gemeenten primair verantwoordelijk Beleidsontwikkeling door gemeenten Grote verschillen tussen gemeenten Positieve verbetering van prostituees? Contact met de doelgroepen Hoe ver is het gemeentelijk prostitutiebeleid? <p>11.2. Enkele specifieke problemen</p> <ul style="list-style-type: none"> ‘Zelfstandige prostituees’ Klachten over registratie Problemen bij uittreden <p>11.3. Goed praktijken</p> <ul style="list-style-type: none"> Goede wil Rotterdams steunpunt Rotterdam, bijstand naast parttime werken Ondersteuning van uittreden 	

12. Een uitweg uit de impasse?	114
12.1. Een Kaderwet Prostitutie	
Actuele discussies	
<i>Escortwet</i>	
Een Kaderwet voor de prostitutie à la de Drank- en Horecawet	
Arbeidsrelaties in een Prostitutiewet	
Wat zegt de specialist?	
Wat zegt De Rode Draad?	
12.2. Ondersteuning voor gemeenten	
Ondersteuningsprogramma gemeenten	
Bijlage 1. Definitie van vrijwillige prostitutie	120
Bijlage 2. De rol van klanten	122
Bijlage 3. Geen incidenten	126

Woord vooraf

In 2005 heeft De Rode Draad van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een eenmalig projectsubsidie gekregen. De Rode Draad zou daarmee alle prostitutiebedrijven bezoeken om prostituees informatie te geven over hun arbeidsrechten. Dat is grotendeels ook gelukt. Wij hebben bovendien de opbrengst van dit project, een schat aan informatie over de positie van prostituees, benut om een overzicht te geven van de toestand in de Nederlandse prostitutiewereld, vijf jaar na de legalisering. Dat is de inhoud van dit rapport. We schetsen voor u een aantal schrikbarende ontwikkelingen. En mogelijke oplossingen. Wij denken, dat aan die ontwikkelingen een halt toegeroepen kan worden met behulp van een Prostitutiewet en met praktische ondersteuning van gemeenten. En, met innovatie!

Het team van De Rode Draad heeft de afgelopen jaren heel hard gewerkt. Met vereende krachten is veel bereikt. Er is ook heel veel vrijwilligerswerk verricht, door de parttimers, de veldwerkers en het bestuur. Het team bestond in 2005 uit Sietske Altink, Jan Visser, Sylvia Bokelman, Marianne Jonker, Kristine, Jeroen, Brigitte, Erna van der Woude, Natalia Turcan, de Thaise Lek, 'Els Stekelenburg', Suzanne, en 'Michelle'.

De perscontacten zijn op vrijwillige basis verzorgd door Metje Blaak. Het bestuur van De Rode Draad heeft de werkvloer met raad en daad bijgestaan. De arbeidsjuristen van het Hugo Sinzheimer Instituut, Romaike Zuidema en Klara Boonstra, hebben per e-mail sommige arbeidsrechtelijke vragen beantwoord.

De Rode Draad is voortgekomen uit de emancipatiebeweging van prostituees. Ook op dit moment zijn de medewerkers en vrijwilligers die betrokken zijn bij de Stichting voor het merendeel (ex)prostituee of voormalig slachtoffer van mensenhandel. De Stichting bestaat sinds 1985 met als doel het behartigen van de belangen van prostituees. Haar doel tracht zij te bereiken door individuele prostituees informatie te geven over hun (grond)rechten, de ontwikkelingen in de prostitutiebranche in de praktijk te monitoren en hierover overheden, instanties en andere relevante organisaties te informeren en bij hen misstanden te signaleren. Voorts door suggesties te presenteren voor de oplossing van problemen.

De Stichting vervult in ons land een unieke functie, doordat zij als enige organisatie in staat is rechtstreeks te signaleren, hoe prostituees in de dagelijkse praktijk van de seksindustrie er voor staan, en waaraan zij behoefte hebben om hun positie te kunnen verbeteren.

Naast het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is De Rode Draad ook dank verschuldigd aan de gemeente Rotterdam en de Tillstichting.

Sietske Altink

Samenvatting en conclusies

Samenvatting van de waarnemingen

Het geheel van al onze waarnemingen op de werkvloer van de seksindustrie en via de *helpdesk* van De Rode Draad overziend vatten wij deze als volgt samen.

1. Het aantal vergunde seksbedrijven is drastisch afgenomen.
2. Er is een opvallende toename van Thaise salons. (Een zesde van het aantal nog operationele seksbedrijven zijn Thais.)
3. Het aantal klanten is teruggelopen; een klant per dag is geen uitzondering. De verdiensten zijn daardoor, vooral in de afgelegen gebieden, heel slecht.
4. Klanten lijken een voorkeur te hebben voor massagesalons en sauna's en laten de klassieke bordelen met de vloerbedekking tegen het plafond, de rode lichtjes en de Frans Bauer-muziek links liggen. Met andere woorden, er is gebrek aan innovatie.
5. De invoering van loondienst stuit op veel verzet van exploitanten. Prostituees weten niet wat de voordelen van loondienst zijn.
6. Nog steeds zijn de arbeidsrelaties, de arbeidsomstandigheden en de arbeidsvoorwaarden niet geregeld. Voor zover er in de seksindustrie loondienstcontracten voorkomen, lijken die het meest op wurgcontracten.
7. Met de regels van het zelfstandig ondernemerschap wordt de hand gelicht. Exploitanten roepen nog steeds bizarre schijnconstructies in het leven met bijvoorbeeld mede-eigenaarschap en bv's.
8. Het gezag van de exploitant is alom aanwezig. De zelfstandige ondernemers mogen van de exploitant meestal niet beslissen of ze met ons spreken of niet.
9. Het gebrek aan beschikbare vergunningen op gemeentelijk niveau ontnemt individuele prostituees de mogelijkheid voor zichzelf te beginnen.
10. We komen nog steeds bedrijven tegen waar we ernstige misstanden signaleren.
11. Er zijn kleine verbeteringen waar te nemen: extreem lange werkdagen worden niet meer normaal gevonden.
12. Nog teveel vrouwen, vooral Oost Europese vrouwen wonen op de werkplek. Dat maakt ze volkomen afhankelijk van de exploitant, vooral in de afgelegen gebieden. Wij snappen niet hoe je zelfstandig ondernemer kunt zijn als je je domicilie én je bedrijfsadres bij de exploitant kiest. De gemeenten accepteren dit. Zo zien we dat in één bar wel acht massagesalons zijn gevestigd
13. Oost Europese vrouwen zijn alleen op papier zelfstandig ondernemers. In feite werken ze in loondienst, wat volgens de Wet niet is toegestaan. De consequenties worden niet getrokken. Overigens heeft iedere gemeente zijn eigen idee wat een 'zelfstandig ondernemer' is.
14. De uitbreiding van het mensenhandelartikel naar *slavery-like conditions* in andere beroepen heeft geleid tot een betere omschrijving van 'uitbuitingssituatie'. De signalen van *slavery like conditions*, zoals 'moeten wonen op de werkplek', 'afhankelijkheid van de exploitant', 'extreem lange werktijden' en 'slechte betaling' blijken dan veelvuldig op te gaan voor de prostitutiebranche.

De Rode Draad concludeert dat wij van enige verbetering kunnen spreken. De toestand vóór de legalisering was namelijk nog een slag beroerder. Maar nog steeds worden elementaire mensenrechten geschonden en de simpelste regels van het ondernemingsrecht en het

arbeidsrecht met voeten getreden. **Voor De Rode Draad is het vijf voor twaalf. Voorkomen moet worden dat de situatie in de seksindustrie onhoudbaar wordt.**

Uitgangspunten

De Rode Draad concentreert zich op de werksituatie van prostituees. Zij beschouwt prostitutie als een beroep dat alleen vrijwillig kan worden uitgeoefend.

Wij keren ons tegen iedere vorm van dwang in de prostitutie. Dit betreft dwang van derden om in het vak te stappen, maar ook de meer subtiele vormen van dwang om bijvoorbeeld per dag, per week of per jaar meer te moeten werken dan een prostituee wil. De Rode Draad vindt, dat je vrijwillig voor het vak kunt kiezen, maar er ook voor moet kunnen kiezen eruit te stappen. Wij trekken ten strijde tegen de oneerlijke voorwaarden en wantoestanden waaronder velen dit werk moeten doen, tegen dwang en uitbuiting, kortom mensenhandel en moderne vormen van slavernij.

Hoe kun je als feministe toestaan, dat mannen tegen geld vrouwen gebruiken en vernederen? Dit is een vraag die al jarenlang aan De Rode Draad wordt gesteld, maar de laatste tijd steeds luider klinkt. Geïnspireerd door het Zweedse model roepen nu ook sommigen in Nederland om strafbaarstelling van de klant. De Rode Draad is daar op tegen. Prostituees die voor dit beroep kiezen vragen er niet om, dat zij tegen klanten worden beschermd, maar verlangen respect van de maatschappij en realisering van de bescherming van hun arbeidsrechten. Bovendien verdwijnt bij strafbaarstelling van klanten een belangrijke ontsnappingsroute voor slachtoffers van mensenhandel.

Moet de legalisering maar over boord? Het antwoord is “Nee”. De Rode Draad staat vierkant achter de legalisering *onder strenge voorwaarden* van de seksindustrie. Hoewel wantoestanden nog veel voorkomen, waren die vóór 2000 in ruimere mate aanwezig. Het terugdraaien van de legalisering zal ongetwijfeld een vrijbrief vormen voor malafide figuren om achter de schermen dit soort ellende weer in te voeren.

Niettemin vinden wij dat er reden is voor kritiek. Het kan en moet allemaal veel beter. Het wordt tijd, dat exploitanten hun bedrijfsvoering moderniseren en dat gemeenten ze ook de gelegenheid geven dat te doen door innovatie toe te staan. Kort en goed: sancties voor de oude exploitanten en een warm welkom voor exploitanten die een transparante en arbeidsrechtelijk correcte bedrijfsvoering voorstaan.

De landelijke overheid moet gemeenten veel beter dan nu gaan ondersteunen. Een Kaderwet is mogelijk een bijdrage aan de redding van de legalisering. Bij een verdere teloorgang van de seksindustrie zijn alleen criminelen gebaat, die op hun manier ‘het gat in de markt’ zullen gaan vullen.

Hierna vatten wij puntsgewijs de conclusies van De Rode Draad samen, hoe wij vijf jaar na de legalisering aankijken tegen sekswerk, en wat er nodig is voor een beter prostitutiebeleid.

Conclusies puntsgewijs

1. Vijf jaar na de legalisering

- Ruim vijf jaar na de opheffing van het algemeen bordeelverbod is lang genoeg om de effecten van de maatregel en het daaraan gekoppelde beleid te kunnen beoordelen.
- De Rode Draad (RD) heeft als één van de weinige organisaties een diepgaand en breed inzicht in de werkelijke, vaak zorgwekkende situatie in de seksindustrie in Nederland. Dat inzicht is verkregen door honderden bezoeken aan vele soorten prostitutiebedrijven in alle delen van het land en door vele andere contacten met (voornamelijk vrouwelijke) sekswerkers via de RD-*helpdesk*.
- De algemene indruk van de RD is dat er wel verbetering is opgetreden op sommige punten, maar dat nog lang niet is bereikt waar het in de visie van de RD naartoe moet; op andere punten vindt de RD dat de situatie voor sekswerkers achteruit is gegaan.
- De RD vindt dat de verandering die met de landelijke beleidsdoelen is nagestreefd, halverwege is blijven steken. Vooral gemeenten weten niet goed raad met de verantwoordelijkheid die het Rijk ze heeft opgelegd, en bakken er vaak niets van.
- De overheid heeft echter de plicht om mensenhandel en uitbuiting in de prostitutie te bestrijden. Die taak is moeilijk, maar de overheid trekt er ook onvoldoende aan.
- De RD wil vanuit haar unieke expertise de overheid helpen deze taak te vervullen. Overeenkomstig haar doelstelling kijkt de RD daarbij vanuit het perspectief van de sekswerkers m/v.

2. Visie van De Rode Draad op sekswerk

Visie op prostitutie

- De RD constateert dat er in de samenleving een (diverse) behoefte is aan seksuele dienstverlening. Zij heeft als uitgangspunt dat het niet zinvol en niet nodig is als samenleving om, zoals in Zweden gebeurt¹, die behoefte te bestrijden, mits de dienstverlening onder aanvaardbare condities kan plaatsvinden.
- De RD is *onder die voorwaarde* nog steeds voorstander van het legaliseren van de exploitatie van prostitutie. Onderdrukken van (exploitatie van of afnemen van) seksuele dienstverlening leidt tot ondergronds gaan van de dienstverlening met daaruit voortvloeiende risico's voor de veiligheid en gevaar voor uitbuiting van de dienstverleners.
- De RD gaat ook uit van het recht van sekswerkers om zelf te kiezen hoe zij hun leven willen inrichten. Het is niet aan de overheid of maatschappelijke organisaties om dat voor hen te willen uitmaken.
- De RD kiest voor een open debat dat hypocrisie achter zich laat. De maatschappij kan er kennis van nemen dat een aanzienlijk percentage van de (mannelijke) bevolking gebruik maakt van de diensten van sekswerkers m/v. Het is niet meer dan *fair* om dit feit onder ogen te zien en prostitutie te beschouwen als een

¹ In Zweden is er sinds 1999 een wet van kracht die het inkopen van seksuele dienstverlening strafbaar stelt. Met andere woorden, de klanten zijn strafbaar. In deze visie vervullen prostituees de rol van slachtoffers. Zij zijn niet strafbaar.

onderdeel van het maatschappelijk leven en actief te streven naar integratie van aanvaardbare vormen van prostitutie in de samenleving.

- De RD stelt dat sekswerk geen ‘normaal’ beroep is, omdat sekswerkers hun lichamelijke integriteit betrekken in hun werk. Juist daarom verdienen zij *meer* in plaats van minder respect dan werkers in andere sectoren.

Visie op loondienst en zelfstandigheid

- Hoewel de RD sekswerk niet beschouwt als een baan zoals andere, vindt zij wel dat arbeidsverhoudingen, -voorwaarden en -omstandigheden in het sekswerk moeten gaan beantwoorden aan de standaard die voor ander werk gelden.
- Specifieke eisen moeten worden gesteld ter bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de sekswerkers.
- Sekswerkers moeten zelf de keus hebben tussen werken in loondienst en als zelfstandige. In beide modellen moeten zij voldoen aan de bijbehorende plichten, maar ook de ermee verbonden rechten kunnen genieten.

Visie op uitbuiting en mensenhandel

- De Rode Draad huldigt het standpunt dat migranten in de prostitutie niet slechter behandeld mogen worden dan Nederlandse vrouwen. Slavernij -achtige situaties zijn niet te tolereren met het argument dat deze vrouwen altijd beter af zijn dan in hun eigen land. De RD hoopt dat migranten die ten onrechte door een exploitant aan het werk zijn gezet hun recht op hem/haar kunnen verhalen.
- Volgens de RD is het noodzakelijk om prostituees in een zwakke positie in de landen van herkomst te ondersteunen in hun streven naar verbetering van hun positie. Zolang prostituees in veel landen alleen kunnen werken onder beroerde omstandigheden en te maken hebben met extreme controle van criminelen, zullen ze hun heil in landen als Nederland blijven zoeken.
- Niet alleen criminele vormen van werving van prostituees moeten hard worden aangepakt, maar ook alle ernstige gevallen van uitbuiting in de prostitutie. Daartoe moet het begrip ‘uitbuiting’ eenduidig worden gedefinieerd en gespecificeerd.
- De RD verwacht dat een transparante bedrijfsvoering binnen prostitutiebedrijven, ook op arbeidsrechtelijk gebied, uitbuitingssituaties kan helpen voorkomen, en bepleit ook om die reden dergelijke transparantie af te dwingen.

Visie op innovatie in de erotische uitgaanswereld

- De RD bepleit een beleid dat zich minder richt op ‘onder de duim houden’ van de bestaande prostitutiebedrijven en meer op innovatie van de branche.
- Daarbij heeft de RD in de eerste plaats innovatie van de arbeidsverhoudingen, -voorwaarden en -omstandigheden, en transparantie van de bedrijfsvoering op het oog. Een schone branche zal het imago van de branche verbeteren.

Visie van De Rode Draad op een beter prostitutiebeleid

Visie op landelijk prostitutiebeleid

- Nederland is partij bij het Verdrag dat staten verplicht mensenhandel en uitbuiting te bestrijden. De Nederlandse wetgeving sluit daarbij aan. De RD verlangt dan ook van de overheid, dat zij de bescherming van sekswerkers tegen mensenhandel, schending van de fysieke en psychische integriteit en uitbuiting tot eerste prioriteit van haar prostitutiebeleid promoveert. De overheid hoort de voorwaarden te scheppen voor een veilige beroepsuitoefening door de sekswerkers, vrij van mensenhandel en uitbuiting
- Deze plicht rust in de eerste plaats op de landelijke overheid. Voor zover deze taken overdraagt aan gemeentelijk bestuur, moet de rijksoverheid ervoor zorgen dat ook op dat niveau de internationale verplichtingen kunnen worden nageleefd.
- De RD constateert dat de beleidsontwikkeling op dit gebied door gemeenten nu tekort schiet. Zij vindt dat het besluit van de landelijke overheid in 2000 om gemeenten algeheel verantwoordelijk te maken voor het prostitutiebeleid te hoog gegrepen is geweest. De materie is voor gemeenten té complex. De RD pleit daarom voor een meer actieve landelijke ondersteuning voor de gemeenten.
- De RD denkt dat een Kaderwet Prostitutie daarbij goede diensten kan bewijzen, maar ook een landelijk programma deskundigheidsbevordering voor lokale beleidsmakers, te organiseren vanuit een landelijk expertisecentrum.
- Strafbaarstelling van klanten wijst de RD af. Dat brengt prostituees onnodig in gevaar.
- Voor de RD is de legalisering een noodzakelijke voorwaarde voor verbetering.

Visie op gemeentelijk prostitutiebeleid

- De RD stelt vast dat tal van misstanden in de prostitutiesector die bij de Wet zijn verboden, niet actief genoeg worden bestreden. Zij pleit daarom voor een veel steviger handhaving door alle (landelijke en lokale) instanties die daartoe bevoegd zijn, onder de actieve regie van het gemeentebestuur.
- Als pendant van de gecoördineerde handhaving op lokaal niveau is een landelijk meld- en signaleringspunt (MSP) *uitbuiting & seksuele intimidatie* nodig. Daar kunnen prostituees het melden als ze te lang moeten werken, geen klanten mogen weigeren, verplicht van een clubarts gebruik moeten maken enz. Via veldwerk (bedrijvenbezoek) vindt monitoring van misstanden op de werkvloer plaats.
- De RD bepleit een consequente toepassing van de Wet Bibob in de strijd tegen criminele eigenaren van seksbedrijven.
- De ervaring leert dat veel prostitutiebedrijven hun bedrijfsvoering niet bepaald ordelijk inrichten, wat ruimte biedt aan uitbuiting van werkers, belastingontwijking en andere misstanden. Het is daarom volgens de RD noodzakelijk dat gemeenten transparantie van de bedrijfsvoering afdwingen.
- Tegelijk bepleit de RD een ruimhartiger gemeentelijk vergunningenbeleid ten gunste van die werkers (zelfstandigen, zzp-ers) en exploitanten die de geldende regels op het gebied van fysieke en psychische veiligheid, het arbeidsrecht, transparante bedrijfsvoering en andere relevante wet- en regelgeving respecteren.
- In het verlengde van het voorgaande pleit de RD ervoor dat gemeenten innovatieve vormen van prostitutie toestaan om op termijn een kwalitatieve verbetering tot stand te brengen van het erotische uitgaansklimaat.

- De RD bepleit een actief optreden van de Arbeidsinspectie en betrokkenheid van de CWI's bij het prostitutiebeleid.
- De RD raadt gemeenten met klem af individuele sekswerkers vergunningplichtig te maken, omdat deze strategie immers averechts uitwerkt.
- De RD pleit ervoor dat gemeenten ervoor zorgen dat sekswerkers toegankelijke informatie kunnen krijgen over alles wat in verband met hun werk belangrijk is.
- De RD verlangt van gemeenten dat zij een actief beleid ontwerpen en relevante instanties aansporen een effectieve praktijk te ontwikkelen voor de overstap van prostituees naar ander werk.

Hoofdstuk 1. Inleiding

De Rode Draad concentreert zich op de werksituatie van prostituees en daarover gaat dit rapport. Prostitutie is tenslotte een beroep, maar wel een beroep dat alleen vrijwillig kan worden uitgeoefend.

Wij keren ons tegen iedere vorm van dwang in de prostitutie. Dit betreft dwang van derden om in het vak te stappen, maar ook de meer subtiele vormen van dwang om bijvoorbeeld per dag, per week of per jaar meer te moeten werken dan een prostituee wil. De Rode Draad vindt, dat je vrijwillig voor het vak kunt kiezen, maar er ook voor moet kunnen kiezen eruit te stappen. Zorg voor de gezondheid en maatschappelijk werk onder prostituees laten wij over aan anderen. Waar wij tegen ten strijde trekken, zijn de oneerlijke voorwaarden en wantoestanden waaronder velen dit werk moeten doen, tegen dwang en uitbuiting, kortom mensenhandel en moderne vormen van slavernij. Die betrokkenheid leest u uit de tekst.²

1.1. De Klant: strafbaar stellen of bewust maken?

Hoe kun je als feministe toestaan, dat mannen tegen geld vrouwen gebruiken en vernederen? Dit is een vraag die al jarenlang aan De Rode Draad wordt gesteld, maar de laatste tijd steeds luider klinkt. Deze vraag heeft in Zweden in 1999 geleid tot het strafbaar stellen van klanten. Prostituees zijn in deze visie slachtoffer en daarom niet strafbaar. Met een enorme inzet van de Politie slaagt men er in slechts enkele mannen voor de rechter te krijgen. En dan nog komt het zelden tot een veroordeling. Zijn de slachtoffers er echt mee geholpen? Zweedse prostituees die wij kennen, vinden van niet. Klanten willen minder betalen, zij lopen immers het risico. Ook worden klanten nerveuzer, waardoor ze eerder vervelend of zelfs gewelddadig worden. De vrouwen zijn meer afhankelijk van tussenpersonen die de klanten voor hen regelen. Uit onderzoek blijkt, dat de prostituees zich meer geïsoleerd voelen, in de illegaliteit naar klanten moeten zoeken en meer psychische stress ervaren (www.petraostergren.com). Dat het in de praktijk niet werkt, kan de Zweden niets schelen. Het is symboolwetgeving. Men wil mannen een boodschap geven, en dat werkt, zegt men.

In Nederland wil men van hoerenlopers meer kritische consumenten maken. In de Tweede Kamer is voorgesteld klanten die gebruik maken van vrouwen die tot prostitutie gedwongen zijn, strafbaar te stellen.³ Ook klanten die diensten van illegale prostituees inkopen, zouden beboet moeten worden. Het roepen om strafbaarstelling bij het zien van misstanden is een begrijpelijke reactie, maar werkt als een boemerang tegen de belangen van prostituees. Wanneer klanten strafbaar worden gesteld, verdwijnt een belangrijke ontsnappingsroute voor slachtoffers van mensenhandel. Heel vaak weten zij zich met behulp van een klant te bevrijden. Deze mannen zijn immers één van hun weinige contacten met de buitenwereld. Een andere manier om klanten te benaderen is ze voor te lichten en de mogelijkheid te geven een mogelijk geval van dwang tot prostitutie te melden. Dit is met succes verricht tijdens het project van Meld Misdaad Anoniem, waarin ook De Rode Draad participeerde.

Een onderliggende vraag in deze discussie is, of een overheid zich moet bemoeien met de seksuele moraal van haar burgers door de mogelijkheid commerciële, ‘slechte’ seks te hebben de kop in te drukken. Een lastige kwestie. Een politicus die deze vraag met ‘nee’ beantwoordt, laadt al snel de verdenking op zich *zelf* ook ‘slechte’ seks te willen propageren. Het toegeven

² Wij lichten het vrijwillige karakter van het prostitutievak in een bijlage toe. (bijlage 1.)

³ Zij zijn dat al.

dat het verschijnsel simpelweg bestaat zonder de vraag te beantwoorden, of men er wel of niet gebruik van maakt, of zonder een waardeoordeel te vellen, is vrijwel onmogelijk. Al snel hoort hij het argument: “Mensen vermoorden elkaar. Betekent dit dat je moorden moet legaliseren?” Het verschil met moorden is echter, dat moorden altijd strafbaar is, of het nu betaald of onbetaald gebeurt. Maar onbetaalde seks is niet strafbaar. Waarom moet de overheid dan ingrijpen in de privé-sfeer van mensen door te bepalen dat er alleen ‘goede’, onbaatzuchtige seks mag bestaan? Als de condities, waaronder de betaalde seks plaatsvindt, niet deugen, dient men *die* aan te pakken en niet het fenomeen zelf te verbieden. Prostituees die voor dit beroep kiezen, vragen er niet om, dat zij tegen klanten worden beschermd, maar verlangen respect van de maatschappij en realisering van de bescherming van hun arbeidsrechten. Dat er op het gebied van positieverbetering van de prostituee veel te doen valt, wordt geïllustreerd in de volgende hoofdstukken.

Jan Visser, voormalig directeur van De Rode Draad, schreef op persoonlijke titel een artikel over dit thema. Het stuk, verschenen in de NRC van 17 mei 2005, is opgenomen in een bijlage over de rol van klanten. (bijlage 2.)

1.2. Moet de legalisering maar over boord?

‘How about the legalization of the prostitutions⁴’ was de vraag die De Rode Draad aan de vooravond van de legalisering, in de zomer van 2000, veelvuldig door buitenlandse persmensen kreeg voorgeschoteld. Net als de andere organisaties in het veld had De Rode Draad veel moeite met uit te leggen dat prostitutie op zich niet verboden was, maar dat de wetswijziging de exploitatie van prostitutie zou gaan legaliseren. Deze spraakverwarring tussen de legalisering van prostitutie en legalisering van seksbedrijven speelt ons nog steeds parten.

De vraag die de journalisten bedoelden, of wij de legalisering in Nederland nuttig vinden, is voor ons geen vraag meer. De Rode Draad staat vierkant achter de legalisering *onder strenge voorwaarden* van de seksindustrie. Hoewel wantoestanden nog veel voorkomen, waren die vóór 2000 in ruimere mate aanwezig. Men tolereerde die toen echter gemakkelijker dan tegenwoordig. Zo vond de rechter een werkdag van twaalf uur in een seksbedrijf nog normaal⁵. Buitenlandse vrouwen werden ook vóór 2000 grof uitgebuit, maar men had toen geen instrumentarium om die uitbuiting aan te pakken.⁶ Kinderprostitutie en prostitutie van minderjarigen kwamen toen veel vaker voor. Ook fysiek geweld tot en met moord waren een begeleidend verschijnsel dat inherent leek aan het prostitutievak. In de jaren tachtig vond men het gewoon dat tieners van zestien op de tippelzones te vinden waren. Zaken als het zelfstandig ondernemerschap en het bewaken van de fysieke en psychische integriteit van sekswerkers werden toen nauwelijks serieus genomen. Bestuurlijke maatregelen tegen ‘foute’ seksbedrijven waren toen zo goed als onmogelijk.

Het terugdraaien van de legalisering zal ongetwijfeld een vrijbrief vormen voor malafide figuren om achter de schermen dit soort ellende weer in te voeren.

⁴ Lees: prostituees

⁵ De Jonge, M.M., Rood licht voor prostitutie in loondienst?, Wetenschapswinkel Rechten, Utrecht 2006. Otten, L., Mensenhandel, de strafrechtelijke grens van exploitatie van prostitutie, Wetenschapswinkel Utrecht, 2006.

⁶ Nu is uitbuiting opgenomen in de Wet tegen Mensenhandel.

1.3. ‘Legalisering’ en ‘legaal’

In de discussie over prostitutie in Nederland treedt nogal eens spraakverwarring op rond de woorden ‘legalisering’ en ‘legaal’. Ter voorkoming van misverstand op deze plaats enige uitleg.

Met nadruk herinnert De Rode Draad eraan dat ‘legalisering’ niet de ‘legalisering van prostitutie’ betekent, maar de ‘legalisering van *de exploitatie van* prostitutie’, en wel onder strenge voorwaarden. In tegenstelling tot wat in het maatschappelijke debat wel wordt beweerd, gaat het er dus niet om dat prostitutie sinds 2000 een ‘legale’ of een ‘normale’ vorm van werk is geworden. Dat werk was ook voordien al legaal, en is ook nu nog niet ‘normaal’ in de zin van ‘een beroep als alle andere’. Het feit dat bij prostitutie de lichamelijke en geestelijke integriteit van de prostituee in het geding is, maakt dat prostitutie niet mag worden beschouwd als ‘passende arbeid’. En instantie mag niemand verplichten tot het verrichten van sekswerk. Degenen die roepen dat je ‘sinds de opheffing van het bordeelverbod alles maar mag doen met prostituees’, slaan de plank dus behoorlijk mis.

Dat geldt in de eerste plaats voor het gedrag van klanten; zij mogen niet alles met prostituees doen. Wanneer zij een prostituee verkrachten, zijn zij net zo strafbaar als wanneer zij een niet-prostituee verkrachten.

De termen ‘illegaal’ en ‘illegaal circuit’ vallen veelvuldig in de discussies over prostitutie en mensenhandel. Ze zorgen vaak voor misverstanden. Met ‘illegaal’ wordt aangeduid dat een persoon ‘zonder geldige verblijfsvergunning’ in Nederland verblijft, maar ook dat een bedrijf ‘zonder vestigingsvergunning’ van een gemeente, dus clandestien zijn activiteiten ontplooit. Soms zijn beide betekenissen tegelijk van toepassing, maar dat is lang niet altijd het geval. Een probleem ontstaat als ‘illegaliteit’ wordt gezien als iets dat met voorrang bestreden moet worden. Veel vrouwen die slachtoffer zijn van het misdrijf mensenhandel, zijn volgens de Vreemdelingenwet ‘illegaal’ in Nederland. Als zij op grond van hun illegaliteit over de grens worden gezet, wordt voorbij gegaan aan het veel ernstiger vergrijp, waarvan zij slachtoffer zijn, en waartegen dan *niet* wordt opgetreden.

1.4. Achtergrond van dit rapport

De Rode Draad is voortgekomen uit de emancipatiebeweging van prostituees. Dankzij ons uitgebreide veldwerk over het hele land en over een reeks van jaren kennen wij de situatie in de prostitutiewereld.⁷ Dit veldwerk houdt in, dat wij bezoeken brengen aan uiteenlopende soorten prostitutiebedrijven, waar wij zoveel mogelijk met de prostituees m/v in contact proberen te komen. Zij zijn immers op geen enkele andere manier te bereiken; hun privé adressen, als zij die al hebben⁸, houden zij angstvallig geheim. In het verlengde van onze ‘veldtochten’ liggen de signalen die wij via de *helpdesk* van De Rode Draad ontvangen.⁹ Door

⁷ Dit veldwerk heeft Stichting De Rode Draad in 2005 kunnen uitvoeren dankzij een subsidie van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid/Directie Arbeidsverhoudingen. De jaren ervoor hebben de Ministeries van Justitie, van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid/Directie Coördinatie Emancipatiebeleid De Rode Draad subsidies verleend. In 2006 – 2008 verleent het Ministerie van Justitie/Directie Vreemdelingenbeleid subsidie voor het zogenoemde Oost-Europaproject van De Rode Draad, terwijl het Ministerie van Buitenlandse Zaken/Directie mensenrechten en Vredesopbouw voor dit project een eenmalig subsidie verleende. De gemeente Rotterdam geeft jaarlijks een subsidie voor het Rotterdamse steunpunt van De Rode Draad. De Tillstichting te Amsterdam heeft de Stichting met donaties bijgestaan.

⁸ Nogal wat prostituees blijken in het bedrijf te wonen, een situatie die vragen oproept.

⁹ Prostituees kunnen per telefoon, e-mail of door een persoonlijk bezoek aan ons kantoor de *helpdesk* raadplegen.

al die contacten hebben wij gedetailleerde kennis over het functioneren van de sector en inzicht in de beweegredenen van prostituees. Daarnaast is De Rode Draad in staat om verschillen tussen de regio's van ons land aan te geven, waar anderen slechts zicht hebben op een bepaalde regio.

Deze kennis en dit inzicht kunnen van belang zijn voor allen die betrokken zijn bij de ontwikkeling van een goed prostitutiebeleid. Wij hebben ervoor gekozen geen theoretische verhandeling te schrijven, maar onze ervaringen in het veld zoveel mogelijk voor zich te laten spreken. Allereerst putten wij daarbij uit de verslagen van de vele tochten 'het land in' die hebben plaats gevonden in het kader van het project "*Beschermen van de positie van prostituees door het verbeteren van de arbeidsverhoudingen in de seksindustrie*" in 2005.¹⁰ Vaak is echter ook teruggekeken naar verslagen van bezoeken die in eerdere jaren zijn afgelegd. Deze '*snapshots*' van talloze bezoeken vormen een belangrijk deel van de tekst. Gestreefd is naar een zekere volledigheid in de weergave van onze bezoeken; wij wilden vermijden dat het verhaal zou overkomen als een gekleurde selectie van enkele extreme gevallen. Wij hebben de bedrijven niet met name genoemd maar een nummer gegeven.

Onze focus is, uiteraard gezien onze doelstelling, de *positie van prostituees* en mogelijkheden om daarin verbetering te brengen. Niettemin is er ons veel aan gelegen bij onze bezoeken de situatie eerlijk waar te nemen en te verslaan.

De volgende hoofdstukken behandelen zowel de situatie in de seksindustrie als de manieren waarop De Rode Draad haar informatie hierover heeft verzameld.

In een caleidoscopisch beeld van de seksindustrie in Nederland wordt de lezer geconfronteerd met een opvallende teruggang in het aantal seksbedrijven, ondoorzichtige bedrijfsvoering in de raamgebieden, bedroevend slechte arbeidsrelaties, -voorwaarden en -omstandigheden in de meeste seksbedrijven, schijnconstructies rond zelfstandigheid, schemerzones tussen legaal en clandestien, en ongezonde werkmethoden in de prostitutie.

Tenslotte komt de rol van de centrale en decentrale overheden aan bod, de huidige en de gewenste rol.

¹⁰ Het project, dat werd gesubsidiëerd door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid/Directie Arbeidsverhoudingen, liep van januari 2005 tot en met maart 2006. Het subsidie was bestemd voor een tweeledig doel: het bezoeken van alle prostitutiebedrijven om informatie aan prostituees te geven en het opzetten van regionale steunpunten.

Hoofdstuk 2. Teruggang in de seksindustrie

2.1. Een harde sector en zachte cijfers

Het belang van feiten

“Door legalisering zal het aantal bordelen alleen maar groeien. De enigen die daar belang bij hebben zijn de vrouwenhandelaren. In een land als Nederland betekent dit dat NGO’s (niet-gouvernementele organisaties zoals De Rode Draad) coalities sluiten met mensenhandelaren en zo de wantoestanden in stand houden.” Woorden van dergelijke strekking werden De Rode Draad door de auteur Victor Malarek toegevoegd op een van de vele bijeenkomsten in het buitenland waar de afschaffing van de prostitutie wordt gepropageerd.¹¹ In deze confrontaties, die doen denken aan de film *High Noon*, willen tegenstanders niet graag feiten horen. Een van de feiten is, dat sinds de legalisering het aantal bordelen in Nederland sterk is teruggelopen. Dat vooral de eigenaren van relaxhuizen de nadelen van de legalisering ondervinden, is ook geen geliefd feit. Als antwoord wordt er vaak gesmeten met allerlei cijfermateriaal. Dit gaat altijd om schattingen die zeer uiteen lopen. In tegenstelling tot de norm in andere sectoren, waar men een foutenmarge van hooguit vijftien procent accepteert, bevatten cijfers over prostitutie soms foutenmarges van 800 procent. Zo beweert men bijvoorbeeld dat er 200 tot 1000 kinderen commercieel worden misbruikt. Toegegeven, het is niet gemakkelijk om cijfers te geven over een sector waar betrokkenen niet happig zijn op wat voor registratie dan ook, en waar men bovendien zeer mobiel is. Maar met zulke vage schattingen is niemand gediend.

De Rode Draad beschikt dankzij het veldwerk over betrouwbare gegevens. En, hoewel ook wij er enigszins naast kunnen zitten, zal uit het onderstaande blijken dat het aantal bedrijven in Nederland drastisch is teruggelopen.

Het totaal

In 2000, het jaar waarin de prostitutiebedrijven werden gelegaliseerd, waren er naar schatting 800 bedrijven in Nederland.¹² **Begin 2005 had De Rode Draad een lijst van 633 adressen verzameld. Daarvan bleken er 147 al gesloten te zijn.**¹³ De 633 adressen hebben we bij elkaar gesprokkeld door verschillende websites te bezoeken. We hebben ons niet beperkt tot de vergunde bedrijven. Ook clandestiene bedrijven staan op deze lijst. In onze inventarisatie komen homosaua’s en erotische kappers voor.¹⁴ De raamgebieden hebben we niet bij de 633 bedrijven geteld. Gegevens over het aantal werkplekken voor raamprostitutie zijn te vinden in hoofdstuk 5. Per saldo noteerden wij begin 2005 dus minder dan 500 seksbedrijven die feitelijk als zodanig draaiden. Mogelijk hebben we enkele bedrijven gemist.

¹¹ Victor Malarek, *The Natasha’s, the New Global Sex Trade*. New York, 2003.

¹² Naar een schatting van exploitanten en de Profeit Studie van de Mr. A. de Graafstichting.

¹³ De telling vond plaats in het kader van het project “Beschermen van de positie van prostituees door het verbeteren van de arbeidsverhoudingen in de seksindustrie”, dat werd gesubsidiëerd door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid/Directie Arbeidsverhoudingen. Het project liep van januari 2005 tot en met maart 2006.

¹⁴ Er waren zes erotische kappers bij. De meeste van deze kappers bevinden zich in Den Haag. Van die 6 kappers waren er 5 in Chinese handen. Twee bedrijven bleken *escortbureaus* te zijn. Er stonden 7 homosaua’s op de lijst en zo’n twintig parenclubs of bedrijven die inmiddels parenclub zijn geworden. We hadden ook adressen van zonnebanken die seksuele dienstverlening bieden.

Het eerste dat ons opvalt, is dat de werkgelegenheid in de ‘legale’ prostitutie sterk is teruggelopen. Maar ook veel clandestiene bedrijven is geen lang leven beschoren. Dit is echter een voorzichtige conclusie, want er heeft zich de laatste twee jaar een opmerkelijke ontwikkeling voorgedaan. Van de 633 bedrijven waren er 108 Thaise¹⁵ massagesalons. Dit betekent dat meer dan *een zesde* van het hele bestand uit Thaise bedrijven bestaat. Wij hebben niet van al deze bedrijven gecontroleerd of ze een vergunning hadden. Het lijkt ons echter onwaarschijnlijk dat alle nieuwe Thaise en Chinese salons vergund zijn.

Gesloten: 147 bedrijven

De afname van het aantal prostitutiebedrijven is in sommige steden dramatisch. In Enschede zijn er in een paar jaar 10 bedrijven dichtgegaan. In Breda waren er eind jaren tachtig 20 clubs, nu nog maar 5.¹⁶ Ook in Rotterdam is het aantal bedrijven met een derde teruggelopen. Van minstens drie bedrijven weten we, dat ze onlangs weer geopend zijn. En vaak was dit nieuwe bedrijf een oud bedrijf dat onder een nieuwe naam bleef voortbestaan. Het aantal nieuwe bedrijven staat echter in geen verhouding tot het aantal gesloten bedrijven. Bij drie bedrijven ging enkele maanden na ons bezoek de deur op slot. Wanneer de andere bedrijven precies zijn opgehouden te bestaan, kunnen wij niet achterhalen. Enkele zijn al meer dan een jaar dicht, van andere was de sluiting recent.¹⁷ Een enkel bedrijf is heropend, toen wij al lang uit de buurt waren.

Soms zagen we tijdens de voorbereidingen van een ‘veldtocht’ op www.hookers.nl (de website voor klanten van de seksindustrie) of op andere sites dat een bedrijf niet meer open was. We checkten dat door via een bekende zoekmachine het adres in te voeren. Zo kwamen we te weten, of op dat adres in het geheel wel een bedrijf was gevestigd en of het te koop stond. Krantenknipsels leverden soms ook informatie over het sluiten of juist weer open gaan van een *relax*huis. We hebben gedurende het project “Beschermen van de positie van prostituees” 370 bedrijven bezocht. Van 65 van de bezochte bedrijven constateerden we ter plekke dat ze opgedoekt waren¹⁸. Ook als we wisten, dat ze dicht waren, gingen we als we in de buurt waren, even kijken. We hadden immers gehoord dat sommige bedrijven hun zaken clandestien voortzetten. Zo reden we langs een bedrijf dat officieel gesloten was, en constateerden dat het inmiddels een Thaise massagesalon was geworden. Ook leverde het bezoeken van gesloten bedrijven verrassende informatie op. De huidige bewoners kenden meestal de reden van sluiting. Eén bedrijf was een koffieshop geworden en de huidige eigenaar wist ons te vertellen dat Filippijnse vrouwen er vroeger tot *gangbangs* werden gedwongen. In één geval bleken de Hell’s Angels in het voormalige bordeel te zijn betrokken. Dit honk had in verband met bepaalde moorden veel publiciteit gekregen en de veldwerkers van de Rode Draad waren achteraf blij dat men niet had opengedaan.

Voor zover wij weten, vormen gebrek aan klandizie, bestuursdwang, gemeentelijke regelgeving, protesten uit de buurt of een natuurlijke oorzaak zoals de dood van de eigenaar

¹⁵ En 2 Chinese massagesalons.

¹⁶ Eindhovens dagblad 24-12-04.

¹⁷ Aangezien de veldwerkbezoeken over het hele jaar zijn verricht, is het mogelijk dat de cijfers iets afwijken op verschillende meetmomenten. Een bedrijf kan nog open zijn geweest, toen wij er nog niet waren of gesloten zijn, nadat we aan de deur zijn geweest.

¹⁸ Van een stuk of drie adressen weten we niet of er ooit een bordeel had gezeten of dat het simpelweg een verkeerd adres was.

de redenen voor sluiting. We hebben sommige bedrijven die nu dicht zijn, in 2004 of in de jaren daarvoor bezocht. Tot onze bevreemding merkten wij bijvoorbeeld in 2003, drie jaar na de legalisering, dat een bepaald bedrijf in Limburg nog open was. In 1994 was al bekend dat het er mis was. De veldwerkers schreven in 2003 het volgende.

Er zaten wat louche figuren, we vonden het best eng, maar we waagden het er maar op. Een schichtige man riep ons binnen. We waren welkom. Er liepen veel meisjes rond, maar zij werden op het moment van onze binnenkomst met zachte hand naar een belendend vertrek gevoerd. De exploitant gaf toe dat 'hij de meisjes wel ergens vandaan moest halen nu er geen Nederlandse meisjes te krijgen waren' De veldwerkers horen van de burens dat iedereen weet dat ze daar illegale meisjes gevangen houden en drogeren.

Eindelijk is het bedrijf definitief gesloten. Ook van een ander bedrijf waar tijdens ons bezoek de vrouw geen moment pauze mocht nemen en meteen naar de klanten werd geduwd, spijt het ons niet dat het gesloten is (38).

Bezochte bedrijven

De in totaal 370 in 2005 bezochte seksbedrijven, legale en clandestiene, waren zeer uiteenlopend van aard.¹⁹ De meeste Thaise salons en de bedrijven waarvan we wisten dat ze dicht waren, waren al afgefallen. Van de 101 operationele Thaise salons hebben we er aanvankelijk 27 aangedaan. Later hebben wij daarvan afgezien, omdat het taalprobleem te groot was.²⁰ Een keer hebben we 's avonds bij een zonnestudio aangebeld, waarvan we achteraf hoorden dat er alleen overdag clandestiene praktijken plaatsvonden. Eenmaal bleek ons veldwerkadres een illegale tippelzone te zijn. We zijn ook in een Chinese massagesalon geweest, waar volgens het geruchtencircuit en de websites van klanten meer zou gebeuren dan alleen massages.

Twee van de door ons bezochte bedrijven waren Chinese kappers. We troffen daar vrouwen aan die graag met ons wilden praten, maar dat niet konden omdat ze geen woord Nederlands of Engels spraken. We kwamen in vier gevallen aan de deur van wat een *gay* sauna bleek te zijn. Enkele *relax*bedrijven zijn tot parenclub of homos sauna omgevormd. In één geval kwamen we wel binnen (316).

Normaal vinden de heren het niet prettig om ons binnen te hebben, maar deze keer heeft de eigenaar er geen probleem mee. We komen terecht in een bar met veel kerels. Wij zien dat er iemand in paniek onder de bar probeert te kruipen, maar gelukkig is hij een uitzondering. De eigenaar vertelt dat we eigenlijk voor niets komen, omdat het concept is veranderd. Ze organiseren nu bepaalde avonden voor doelgroepen. Er is SM, er zijn mannenavonden en stellenavonden. De bezoekers betalen entree en drankjes, en daarmee is hij meteen van het gezeur van de Belastingdienst af. We zien overigens veel oudere mannen in gezelschap van jonge knullen. Wordt hier echt niets betaald?

Een vergelijkbaar betalingssysteem werd gehanteerd voor de bioscoopjes waar soms sekswerk plaats vindt (310).

¹⁹ Exclusief de raamadressen. Zie daarvoor hoofdstuk 5.

²⁰ Zie verder hoofdstuk 9. over de Thaise salons.

De eigenaar vertelde dat hij in het verleden had gezien dat vrouwen met zakken vol geld de deur uitgingen. Zogenaamd om herhaling te voorkomen had hij - hoewel ze officieel gratis naar binnen mochten - van de vrouwen extra hoge toegangsprijzen gevraagd. Hij had dus besloten er een slaatje uit te slaan.

Wanneer we aan de deur van een parenclub kwamen, ontkende men in de regel categorisch dat er commerciële dienstverlening plaatsvond. Wij konden in die gelegenheden niet naar binnen zonder in de erotische activiteiten te participeren, en hebben die bedrijven dus niet bezocht. Maar in 2004 lukte het ons om van het baliepersoneel toch iets te horen over de gang van zaken (557).

“Niemand werkt hier professioneel. Hier komen geen amateurhoertjes, wat ze ook mogen beweren”, zo zei de receptionist. “Wel kunnen vrouwelijke klanten op bepaalde avonden zogeheten hartjes verdienen. Dit zijn bonnen ter waarde van € 10 die je krijgt als je met een ander dan je eigen partner aan de haal gaat. Maar zelfs die hartjes willen ze niet omdat ze het voor de kick doen.”

Men verdedigt dit soort praktijken met het argument dat de aanwezige amateurprostituees slechts een symbolisch bedrag vragen. Soms troont een klant een *escort* mee naar een parenclub. Een enkele keer bestelt zo’n parenclub wel eens een paar vrouwen bij clubs in de buurt. Het is de vraag, of vrouwen vrij zijn zich al of niet te voegen in deze gang van zaken. Welke opdrachten moeten ze aan wie doen? Een vrouw kan moeilijk een kamer gaan huren als het kamergebruik er gratis is. Soms werken er ‘vaste gastvrouwen’ bij deze clubs. Veel clubs combineren sekswerk met activiteiten voor parenclubs, vooral in het weekeinde. Waar blijven de buitenlandse vrouwen die er doordeweeks als prostituee werken en vaak in deze zeer afgelegen *combibedrijven* wonen?

Van de nog geopende bedrijven weten we van slechts twee, dat er jongensprostituees werken. Bij een daarvan zijn we aan de deur geweest. De jongens, allen allochtonen volgens de eigenaar, waren er toevallig niet. Ook hier valt een drastische achteruitgang te constateren. Jongens hebben massaal hun toevlucht tot internet gezocht. Dat dit niet de ultieme oplossing is, blijkt uit onderstaande e-mail aan De Rode Draad.

L.S.

Ik werk zelfstandig, net als veel jongens, als escort. Ik werk niet voor een bureau maar voor mezelf. Ik adverteer op een escortbox. Behalve dat er veel fakers op zitten (mensen die voor de grap met je afspreken), maken ook veel jongens van dit bedrijf gebruik van deze website. En ze doen alsof ze zelf klant zijn.

Ik heb zelf ook een korte periode voor een escortbureau gewerkt. Ik heb twee klanten in vier weken gehad. Wel vreemd voor een escortbureau dat beweerde een heel groot klantenbestand te hebben. NN

De jongensprostitutiemarkt bevindt zich eveneens in een malaise. Een groot aantal animeerbars voor homo’s en jongensbordelen, waar contacten worden gelegd, zijn gesloten. Door de economische recessie, de komst van de euro en sinds “9-11” (Amerikaanse klanten) is het aanbod van ‘rijke klanten’ voor de Nederlandse jongensprostitutiemarkt drastisch gekrompen²¹.

²¹ Voor zover wij weten zijn er slechts twee in het hele land over. De twee bedrijven voor jongens in Rotterdam zijn dicht en in Amsterdam is er nog maar één in bedrijf. Het andere bedrijf bevindt zich in Breda.

Niet bezochte bedrijven

Vijf bedrijven vielen voor ons af, omdat de exploitant ons bij vorige gelegenheden te kennen had gegeven dat we *sowieso* niet binnen mochten. Drie van deze vijf bedrijven waren overigens van dezelfde eigenaar. We wisten van vorige bezoeken en andere exploitanten dat daar vooral Thaise vrouwen werkten. Een ander bedrijf was van een voormalige deelnemer van het Landelijk Prostitutie Overleg²² die de dames als ‘zelfstandig ondernemer’ in een hofje met raampanden liet werken (81).

De baas werd enorm boos, toen hij hoorde dat we van De Rode Draad waren. Hij zei ons geen toestemming te geven om informatie te verstrekken aan de dames. Volgens meneer behartigden we alleen maar onze eigen belangen, niet die van de dames. Dit deden we door samen te werken met de Belastingdienst en door onder één hoedje te spelen met de FNV.

Drie adressen vielen af omdat ze - op grond van vroegere ervaringen - te gevaarlijk voor veldwerkers zijn. Eén bedrijf werd om privé-redenen van de veldwerker gemeden. Vier bedrijven zijn met rust gelaten, omdat de eigenaar als vertegenwoordiger van exploitanten een onderhandelingspartner was²³. Slechts 57 bedrijven die mogelijk geopend waren, heeft De Rode Draad in 2005 niet bezocht. Daarvan zijn er 22 in 2004 wel bezocht en hebben wij de prostituees er van informatie voorzien. In 2004 zijn overigens 11 bedrijven aangedaan die in 2005 niet meer voorkwamen op welke lijst dan ook. Tijdgebrek was een van de redenen waarom we bij dit restje van zo'n dertig bedrijven niet langs zijn geweest.

Het was nooit precies te voorzien, hoeveel tijd we nodig hadden voor de geplande bezoeken. Het was telkens een ingewikkelde logistieke operatie. Veel plekken waren onmogelijk met het openbaar vervoer te bereiken. Daarnaast beschikten wij niet over een navigator en hadden we net als andere mensen te kampen met files, parkeerproblemen en een falende treinenloop. Het bezoek aan de laatste een of twee bedrijven in een stad schoot er daarom soms bij in. Bovendien, hoe later op de avond, hoe meer we de kans liepen te worden geweigerd in verband met de aanwezigheid van klanten.

Voor de veiligheid was het van belang dat een team uit minstens twee personen bestond. Een enkele keer werkten we met ons drieën, vooral tijdens de meerdaagse tochten, omdat we een breed spectrum aan talen nodig hadden. Soms was het wel heel veel van de veldwerkers gevraagd om uren te reizen naar een stadje met slechts één bedrijf om van de bedrijfsleider te horen te krijgen dat de dames geen belangstelling hadden.

Regionale verschillen

In tegenstelling tot veel andere organisaties in het prostitutieveld werkt De Rode Draad landelijk. Wij kunnen daarom regio's met elkaar vergelijken. We zijn in alle provincies geweest.²⁴

Hoewel het nergens ‘prima’ was, zijn er toch enige verschillen tussen de regio's te onderkennen. In Zeeland zien we de meeste seksshops waar vrouwen werken en in Brabant de

²² Het Landelijk Prostitutie Overleg (LPO) is een informeel overlegplatform waarin de verschillende actoren in het prostitutieveld deelnemen.

²³ Drie van deze vier bedrijven waren van één eigenaar. Met de vrouwen in drie bedrijven hielden we contact via e-mail, en daarom hadden die bedrijven bij ons geen prioriteit.

²⁴ Met de Flevopolder waren we overigens betrekkelijk snel klaar; slechts één bedrijf was er operationeel plus een Thaise salon.

minste niet-West Europese vrouwen. Wel komen we in Brabant schendingen van het arbeidsrecht en van de lichamelijke integriteit tegen. Dat ons de treurige situatie in de noordelijke provincies opviel, is al eerder naar buiten gekomen²⁵. Een ander achterstandsgebied lijkt ons de kop van Noord Holland met Den Helder als centrum van ellende. In voorgaande jaren stond Limburg ook bij ons bekend als probleemgebied, maar daar lijkt de situatie iets te zijn verbeterd.

Wat de grote steden betreft: Rotterdam was vóór de legalisering van 2000 de werkplek van internationaal beruchte mensenhandelbenden.²⁶ Dit verschijnsel is aangepakt, maar de situatie is ook daar nog niet ideaal, zoals dat overigens nog nergens het geval is. Ook Amsterdam valt op. De aandacht van de politiek, met in haar kielzog de media, is afwisselend gericht op de Wallen en op de tippelprostitutie. Ook ontstaat er regelmatig consternatie over allerlei ‘illegale circuits’. Dat er ook nog een ‘vergund’ circuit is waar zich clandestiene praktijken afspelen, is niet iets wat de stad, geplaagd door hypes, wil horen. “Al voldoende ellende gehad met de Oudkerk-affaire”, was een van de argumenten om hier niet extra op in te zetten. Men gaat er gemakshalve van uit dat in het vergunde circuit alles goed geregeld is.

De Rode Draad krijgt echter relatief vaak klachten uit Amsterdamse clubs en ons veldwerk in Amsterdam levert dan ook een ongunstig beeld op: extreem lange werkdagen, schijnconstructies met mede-eigendom, mishandeling en seksueel misbruik door exploitanten, en arbeidsrechtelijke wantoestanden. In een parenclub, die niet onder het vergunningstelsel valt, omdat Amsterdam in tegenstelling tot andere gemeenten, alleen bordelen tot de seksinrichtingen rekent, worden vrouwen zo slecht behandeld dat het barpersoneel het niet meer aan kan zien.

2.2. Leegstand en leegloop

Zichtbare malaise

De dramatische afname van het aantal seksbedrijven duidt op ernstige malaise in de seksindustrie. In dit hoofdstuk vragen we ons af waardoor die wordt veroorzaakt. We zien dat klanten weinig belangstelling meer hebben voor de traditionele bordelen. Innovatie van de bedrijfstak zou in veel gevallen op zijn plaats zijn.

Gebrek aan innovatie

“We zagen veel exploitanten, soms prostituees, maar klanten, ho maar!” Dit verzuchtte een van de veldwerksters, de medewerkers van De Rode Draad die de bedrijven en raamgebieden bezoeken. De klandizie neemt af, de verdiensten worden minder. Daardoor zijn de gelegaliseerde bedrijven geen aantrekkelijke werkplekken meer.

Van veel bedrijven moeten we constateren dat ze hun beste tijd hebben gehad. Als het gewone horecagelegenheden waren geweest, zouden ze ook geen klandizie hebben aangetrokken. Dat klanten wegblijven, verwondert ons niet. De sfeer is in veel bedrijven deprimerend, het interieur is niet meer van deze tijd en de vrouwen zitten er in een mengeling van verveling en wanhoop op klanten te wachten. Zo komen deze zaken in een neerwaartse spiraal terecht.

²⁵ *Voor de Draad ermee*. Een opsomming van wantoestanden in de prostitutiesector in de noordelijke provincies, De Rode Draad, Amsterdam, zomer 2005.

²⁶ Fijnaut, C.J.C.F., *Officier van Justitie versus de Bende van de Miljardair*, Gouda, 1993
Altink, S., *Stolen Lives*, Londen, 1995

Vrouwen lopen weg, waardoor klanten weer te weinig keuze hebben. Die willen immers niet uren naar een vervallen tent rijden om van de bedrijfsleidster op wollen sokken te horen, dat ze het voor die dag voor gezien houden (86). Veel clubs blijken bovendien minder uren open te zijn dan staat aangekondigd. Exploitanten klagen dan ook. Bijvoorbeeld de exploitant die zei: “Ik mag me nu ook zelfstandig ondernemer zonder personeel noemen; al mijn personeel is weggelopen.” Hier wreekt zich dat exploitanten nooit de markt hebben verkend. De wonderlijke oplossing die men soms heeft bedacht, namelijk uitbreiden, getuigt hiervan (595). Slechts een enkeling probeert iets nieuws (153). De veldwerkers rapporteren.

Aan de buitenkant is dit het meest vreemde bordeel dat we ooit hebben gezien. Heel het huis wordt beklommen door kabouters, dieren en wat al niet meer.

In een ander bedrijf grijpt men terug op de aloude truc om gastvrouwen er met mooie pakken en brillen als secretaresses te laten uitzien (146). Het ‘klassieke’ bordeel lijkt de jonge prostitueebezoeker niet meer aan te spreken.

Massagesalons

De Rode Draad treft wel klanten aan in massagesalons en sauna’s. Deze gelegenheden zonder rode lichtjes, met een eigentijdse inrichting en zonder gedoe aan de bar passen mogelijk meer in een eigentijdse aanpak. Ook speelt waarschijnlijk de naam, als die op een gezonde activiteit duidt, een positieve rol; dus *Feel Good* in plaats van een overleefde *glamour*naam als *Moulin Rouge*.

Op verzamel-website massagesalons.nl staan veel massagehuizen en personen vermeld die erotische massage met een mystiek tintje bieden. Men presenteert het aanbod ook wel als seksuele therapie. Dan heet het *Tantra*, *Tao*-istische massage of een combinatie met *Hot Stone* en *Rakei*. De clientèle bestaat vaak uit mannen *en* vrouwen.

“Iedere spier wordt gemasseerd, ongeacht de reactie”, aldus een eigenaar van zo’n salon die toegaf dat er meer gebeurde dan alleen massage. Bij andere gelegenheden was men niet altijd bereid toe te geven dat er erotische activiteiten werden ontplooid. Men presenteerde het ook wel als liefhebberij (585).

“Het gaat hier om en massagesalon. De vrouwen rekenen een bepaald bedrag voor massage. Mocht het klikken met de klant en wil je wel een stapje verder gaan, dan is het niet de bedoeling dat je hier extra geld voor rekent. Veel dames die hier werken, hebben er nog een baan naast.”

Op massagewebsites verschuilt men zich achter het argument dat het om erotiek en niet om seks gaat. Ook *body to body* (b2B) is volgens de liefhebbers geen seks. Wij hebben overigens niet de indruk dat illegale vrouwen of minderjarigen zich op deze markt begeven. Maar bij de Thaise salons ligt dat volgens ons anders.

We namen alleen die massagesalons in ons bestand van te bezoeken bedrijven op, wanneer er seksuele dienstverlening plaatsvond. Dit bleek bijvoorbeeld uit de terminologie. Termen als ‘*body to body*’, ‘intiem’ en ‘tot het hoogtepunt’ waren sleutelwoorden. Wij rekenen de (Thaise) massagesalons tot de seksbedrijven, wanneer er een vorm van erotische massage wordt geboden. Wij baseren ons daarbij op een uitspraak van de rechtbank van Den Bosch waarin de rechter stelde, dat seksuele dienstverlening meer omvat dan alleen de klassieke handelingen.

We vergeleken ook de adressen op de massagesites bijvoorbeeld met die op hookers.nl.

Behalve de massagesalons zijn parenclubs ook ongekend populair, wat aantoont dat de vraag naar seksuele dienstverlening niet verdwenen is.

Het mysterie van de verdwenen klanten

Het is naïef om te veronderstellen dat de geringe belangstelling voor klassieke bordelen duidt op de afname van de vraag naar seksuele dienstverlening. Maar waar gaan de klanten dan wel heen? Een groot deel van het klantenbestand zou zich bij *webcams* en elders in *cyberspace* ophouden, horen wij wel zeggen. Helemaal bevredigend kan dat niet zijn, “want een computer heeft geen handjes”, aldus een ondernemer die zich geen zorgen maakte over dit soort concurrentie. Men wijst ook op de *escort*, een vorm van prostitutie die vroeger duur was, maar nu steeds meer de onderkant van de markt bedient. Illegale²⁷ *escort* zou goedkoop zijn, omdat men er geen BTW afdraagt.

Niettemin valt het moeilijk te geloven, dat het *escort*gebeuren zo’n enorme bres heeft geslagen in het klantenbestand van de *relax*bedrijven. Enige *research* op de internetsite voor klanten, *hookers.nl* wijst uit dat *escort* niet beduidend goedkoper is dan prostitutie elders. Integendeel, uit twee bronnen vernamen we dat het duurder was, omdat *escorts* zonder verblijfsvergunning meer bedrijfsrisico’s genereren. Het heeft voor klanten als voordeel dat de vrouwen bij hen thuis komen, maar dat is tevens een nadeel. De heren worden nogal eens beroofd en durven vervolgens geen aangifte te doen. Ze hebben immers een illegale *escort* in huis gehaald! Bovendien lijkt de bestelde vrouw vaak in de verste verte niet op de foto die zij op internet had geplaatst. En, als klanten met de vrouw elders afspreken, rijden ze soms uren voor niets. Ze krijgen vaak te maken met een ‘*faker*’, iemand die zich voor de grap als prostituee uitgeeft.

Andere oorzaken van het teruglopen van klandizie zouden zijn: de dure euro en het feit dat de ‘bedrijfsuitjes naar het (bouwfraude) bordeel’ niet meer belastingaftrekbaar zijn. Daar zit waarschijnlijk iets in. Dergelijke excursies zijn bovendien niet populair bij het weliswaar beperkte, maar toch gestaag groeiende aantal vrouwen in de top van het bedrijfsleven.

Dat de emancipatie doordringt in het klantenbestand van de seksindustrie valt overigens ook op te maken uit de groeiende vraag naar ‘stellen’ voor gratis of goedkope seksuele dienstverlening, bijvoorbeeld in een seksbioscoop (459).

In deze bioscoop werkt maar één vrouw. Haar echtgenoot werkt mee. De vrouw zit achter in de zaak naast een koelkast. Het lijkt erop, dat er al lang geen klant meer is geweest. Dat is klaarblijkelijk haar grote klacht. Mensen hebben geen geld meer en ze doen in deze bioscoop net alsof ze homo zijn, omdat het dan gratis is. De mannen hebben seks met elkaar zonder ervoor te betalen en de vrouw verdient niets.

Mogelijk speelt de promiscuïsering van het uitgaansleven ook een rol. Erotische kleding die men decennia geleden alleen aan ‘professionals’ toedacht, is nu de *dresscode* in veel disco’s. Lingerie winkels en handelaren in seksspeeltjes kunnen zich verheugen in een grote klantenkring van buiten de seksindustrie. Seksuele handelingen die vroeger bijzonder waren, staan nu op het repertoire van het gemiddelde liefdespaar. SM (sado masochisme) is uit de bordelen vertrokken naar de VINEX-slaapkamers en de *kinky parties*. Sms, mobiele telefoons

²⁷ Bedoeld worden clandestiene *escort*bedrijven en bedrijven waar prostituees zonder de juiste vergunningen werken.

en e-mail maken de kans op ontdekking van ‘stiekeme afspraakjes’ kleiner. Een kenner van het homoseksuele circuit gaf als commentaar op deze ontwikkelingen: “Dat verbaast me niets. Jongensprostitutie is ook altijd een marginaal verschijnsel gebleven in de scène. Die was op zichzelf al promiscue.”

Goede seks en slechte seks

De vraag naar seksuele dienstverlening zal waarschijnlijk voorlopig wel blijven bestaan, het is alleen de vraag hoe. Maatschappijen hebben door de eeuwen heen geworsteld met de vraag, hoe ermee om te gaan. Tot het eind van de negentiende eeuw werd het als een noodzakelijk kwaad gezien. De behoefte eraan zou onuitroeibaar zijn, want inherent aan de mannelijke inborst. Vrouwen zouden daarentegen geen behoefte hebben aan seks, laat staan aan betaalde seks. Prostitutie diende om de behoefte van mannen aan buitenechtelijke of voorechtelijke seks te stillen. Niet voor niets is prostitutie wel omschreven als inherent aan het patriarchale systeem, waarin mannen over vrouwen heersen en ze in bedwang willen houden. Het resultaat van deze visie is de dubbele moraal: mannen mogen van alles, maar de vrouwen met wie ze dat ‘alles’ doen, worden verketterd. Het is de verdienste van de eerste golf van het feminisme geweest, dat ze deze moraal aan de kaak hebben gesteld.

Sindsdien drong langzaam het besef door dat ook vrouwen plezier kunnen beleven en behoefte hebben aan seksualiteit. Maar een vrouw die niet de ‘goede’ seksualiteit wil, dat wil zeggen de seksualiteit die wordt gevoed door emotie, gevoelens van liefde en affectie, staat nog steeds in een kwaad daglicht. Wanneer ze naar een parenclub gaat, zal ze als een ‘slet’ worden afgeschilderd. Parenclubs en andere manifestaties van de seksindustrie zullen als ‘slechte seks’ worden bestempeld. Anonieme televisie-erotiek zou de jeugd bederven. Vooral meisjes zouden het slachtoffer zijn van de behoefte aan slechte seks van jongens. Men wil kinderen op school weer de kunst van ‘goede seks’ bijbrengen. Dat vrouwen per definitie behoefte hebben aan ‘goede seks’, zou blijken uit de geringe vrouwelijke klandizie van *gigolo*’s. Inderdaad is deze variant in elk geval in Nederland niet enorm gegroeid. Mogelijk komt dat door het geringe en weinig gevarieerde aanbod. Ook hebben vrouwen nog steeds minder te besteden dan mannen. Mogelijk voelen ze zich meer thuis in het *internet dating* circuit of het *seksparty* circuit. Een feit is dat het aantal vrouwen die als consument optreden van ‘de slechte seks’, in het commerciële circuit aan het toenemen is. Dit zou in het Zweedse stelsel dus ook verboden moeten worden²⁸. Vrouwen die op een of andere manier betalen, al is het maar entreegeld, zouden daar beboet moeten worden.

²⁸ In Zweden is er sinds 1999 een wet van kracht die het inkopen van seksuele dienstverlening strafbaar stelt. Met andere woorden, de klanten zijn strafbaar. In deze visie vervullen prostituees de rol van slachtoffers. Zij zijn niet strafbaar. Zie ook de bijlage 2. De rol van klanten.

Hoofdstuk 3. Veldwerk van De Rode Draad

3.1. Veldwerk van De Rode Draad

Hoe vind je prostituees?

“Koop eens een strippenkaart en ga op pad”, geven wij wel eens als advies aan beleidsmakers en wetenschappers die met de beste bedoelingen met prostituees in contact willen treden. Prostituees zijn immers alleen op de werkplek te bereiken. Er bestaat geen register van werkende prostituees. Zij laten ook hun adres niet achter. Het stigma weegt daarvoor te zwaar. Daarom ziet De Rode Draad het als haar kerntaak de bedrijven te bezoeken om informatie te geven, een activiteit die we veldwerk noemen. Wij richten ons vooral op *de situatie op het werk*. We vragen niet naar persoonlijke zaken en geven geen gezondheidsvoorlichting. Veel onderzoekers zijn aangewezen op individuele interviews met mensen die zich vrijwillig melden. Wij houden daarentegen geen gestructureerde enquêtes maar zoeken de prostituees op hun werkplek op en laten hen zelf vertellen, wat ze willen. En we kijken naar de interactie met hun bazen en eventuele andere aanwezigen in de zaak.

De Rode Draad en andere organisaties

In het prostitutieveld zijn verschillende organisaties actief, ieder met een specifieke taak. Lokale of regionale organisaties zoals de GGD hebben een - ook in de ogen van prostituees - nuttig aanbod: gezondheidsvoorlichting en soms hulpverlening. Wij zijn daar blij mee; daardoor hebben wij de handen vrij om misstanden op het gebied van werk aan te pakken.

Een GDD-medewerker kan dat niet. Zij kan de relatie met de baas beter niet ter discussie stellen. Haar kan vervolgens de deur worden gewezen, waardoor ze haar taak niet meer naar behoren kan vervullen. Ook hulpverleners, die vooral in de grote steden actief zijn, dienen zich achter de individuele cliënten te stellen en hen te beschermen. Maar net als in andere sectoren doe je dat niet door namens je cliënt te ruziën met zijn of haar werkgever. Wanneer maatschappelijk werkers in een conflict gaan bemiddelen, veranderen zij van rol. Zij moeten dan ineens neutraal tussen de partijen in gaan staan en kunnen niet meer partijdig blijven, wat zij als maatschappelijk werker per definitie zijn. Maatschappelijk werkers moeten immers vierkant achter de cliënt staan. Vooral als de cliënt een slachtoffer van mensenhandel is, kunnen ze geen extra risico's lopen door 'de baas' tegen zich in het harnas te jagen. Zij hoeven overigens niet de rol van bemiddelaar op zich te nemen om typisch maatschappelijk werkvraagstukken, zoals huisvesting, schuldsanering en relatieproblemen, te kunnen oplossen.

Methode van het veldwerken

De Rode Draad bestaat voor het grootste deel uit prostituees en ex-prostituees. Op veldwerk gaat er minimaal een (ex) prostituee mee. Dit geeft een entree die andere organisaties niet hebben. Dat het zelfs dan moeilijk is om de prostituee te bereiken, moge duidelijk worden in de volgende hoofdstukken.

In tegenstelling tot andere organisaties houdt De Rode Draad zich uitsluitend bezig met de situatie op de werkvloer en het arbeidsrecht. Voor exploitanten zijn dat echter heikele onderwerpen en wij ondervinden dan ook van hun kant veel weerstand. Desondanks hebben

we vrouwen en de enkele mannen in het hele land bevraagd over het aspect ‘werk’, en kwesties als verdiensten en relaties met de baas aan de orde gesteld. Vaak belden prostituees later de Helpdesk van De Rode Draad met nadere vragen.

Op grond van ervaring kondigen we nooit ons bezoek aan. Een onverwachts bezoek heeft immers een verrassingseffect en levert soms aanvullende informatie op. Bovendien is de kans dan groter dat de exploitant er (toevallig) niet is.²⁹ Wanneer we wel op afspraak komen, worden we bij aankomst vaak met een kluitje in het riet gestuurd. ‘We moesten toch maar een andere keer terug te komen.’ Het volgende bedrijf is daar een typisch geval van (213).

Een gespierde man in smoking doet open. De dames komen pas later. Of we over een uur terug willen komen. Dat willen we en we sluiten onderling een weddenschap af. De ene veldwerker beweert dat we naar binnen mogen, de andere is cynischer. De laatste wint. “Er is geen belangstelling”, krijgen we een uur later aan de deur te horen. Dit veldwerkbezoek op een mistige avond krijgt de ondertitel ‘Gorilla’s in de mist’. Deze eigenaar heeft meerdere clubs in het hele land. Overal hebben wij slechte ervaringen met hem. Een van deze bedrijven (213) bevindt zich in een andere stad. De portier in smoking staat ons in het Nederlands te woord maar met een zwaar buitenlands accent. We geven hem een folder. Hij begrijpt het niet helemaal: “Rechten, welke rechten? Hier is alles goed geregeld en de vrouwen zijn, hoe heet ook al weer, eh, zelfstandig. Kijk maar, op deze lijst staat alles.” Hij haalt een rooster te voorschijn waarop je kunt zien, hoe laat iedereen komt en gaat. Ondertussen zegt hij: “We hebben hier natuurlijk wel onze eigen regels. Als je hier minder dan drie dagen wilt werken, ben je hier niet welkom. En iedereen gaat keurig naar de clubarts.” In het verleden kregen we over dit bedrijf klachten over mishandeling, fraude met paspoorten en dergelijke. De eigenaar heeft ook belangen bij animeerbars.

Hoe bereik je de prostituees?

Wij worden als Rode Draad bij clubs en privé-huizen vaak door de exploitant geweigerd. Soms worden wij onder een mom van gastvrijheid elegant de deur uitgewerkt, soms wordt de deur nogal grof voor onze neus dichtgegooid (1). Van één van de bedrijven hebben wij zelfs een bordeelverbod gekregen; wij mogen er niet in³⁰. Het antwoord op de vraag of dat zomaar kan, als de dames zelfstandig ondernemer zijn, kwam van het advocatenkantoor dat door de exploitant was ingeschakeld. Op geschept papier stond te lezen dat een ondernemer het recht heeft mensen te weigeren, als hij vindt dat zij de bedrijvigheid verstoren³¹. Maar, dat wij niet binnen mogen komen, geeft te denken. Als de dames zelfstandige ondernemers zijn, bepalen zij immers zelf, of en wanneer zij met ons willen praten.

Wij letten vooral op de manier waarop we geweigerd worden. In het smoezenboek dat De Rode Draad heeft verzameld, zien wij: “de dames hebben geen belangstelling”, “er zijn klanten binnen”, “de meisjes zijn net weg of ze zijn er nog niet” en “**de baas is er niet**” (614, 158, 467, 484). Vaak vindt men dat we een afspraak met de exploitant moeten maken (470, 347), en men bestaat het zelfs om te zeggen dat de baas bepaalt, welke folders de vrouwen mogen lezen.

Smoezenboek

²⁹ Gesprekken voeren met ‘de baas’ viel niet onder de doelstellingen van ons project.

³⁰ Zie verder de *soap* in het hoofdstuk 8.

³¹ De klandizie weggagen is overigens het laatste wat wij willen. Wij vinden het dan ook beter om niet in de bar ruimte maar in de kleedkamers met prostituees te spreken.

De baas bepaalt welke folders de vrouwen mogen aannemen (545).

“Dames, wat kan ik voor u doen?” , zegt de oudere vrouw die opendoet verheugd. De vreugde verdwijnt al ras wanneer we zeggen wat we komen doen. “De eigenaresse is er niet, ik pas alleen maar op. Ik mag geen folders uitdelen zonder toestemming van de eigenaresse.”

“De dames zijn er nog niet of ze zijn net weg”

Hoewel wij aan de deur komen op het moment dat het bedrijf open zou zijn, merken we dat het nog gesloten is³². Een andere keer (452).

Wij struikelen een pikdonkere club binnen. Volgens de eigenaar is er maar één vrouw. Uiteindelijk zie ik dat ze vlak voor me staat. Zij blijkt de gastvrouw te zijn en neemt een folder in ontvangst. Ze vindt het niet nodig om folders voor de collega's aan te pakken. Op het moment dat een vrouw binnenkomt om te werken, zegt de exploitant dat de meisjes er nog niet zijn. Hij maakt tegen de zojuist gearriveerde prostituee een gebaar, dat het niet van belang is te weten wie wij zijn. Wij vragen ons overigens af hoe je hier in het donker je klant kunt beoordelen.

In enkele bedrijven deed men niet open, hoewel wij wisten dat er mensen aanwezig waren (19, 518). De camera's bij de deuren waren in ieder geval in bedrijf. Soms kwamen mannelijke voorbijgangers ons nieuwsgierig vragen, wat we kwamen doen. Een voorbeeld (396).

Wanneer we aanbellen horen wij na een tijdje enig gestommel, maar er is geen animo om de deur open te maken. We laten folders achter. Door de brievenbus zien we dat het er niet erg verzorgd uitziet. Een paar weken later krijgen we een telefoontje van een vrouw uit deze club. "Wat jammer dat we niet waren binnengelaten!! Ze had trouwens een ernstige klacht.

“Er zijn klanten”

Het is niet onze bedoeling om de vrouwen van hun klanten af te houden. Wij vertrekken altijd wanneer er een klant binnenkomt. Sommige mannen vinden overigens onze aanwezigheid geen bezwaar en gaan onze folders lezen. Dat mag van ons maar daar komen ze niet voor. Soms is het argument van de klandizie een smoes. We zien geen auto's op de parkeerplaats staan en degene die opendoet is nogal onvriendelijk (603). Er kunnen ook echt klanten binnen zijn (622, 546) In andere gevallen weten we het niet (154, 16, 212, 519, 520). Zoals in onderstaand bedrijf. (211).

Bovenaan de trap staat de gastvrouw die ons vertelt dat ze het zo druk hebben, dat het helaas niet uitkomt. Natuurlijk zijn we altijd welkom maar nu niet. In het verleden werd daar zelfs één van de veldwerksters een baan aangeboden. Op papier is alles perfect geregeld met betrekking tot het zelfstandige ondernemerschap. Maar we krijgen steeds telefoontjes met klachten dat het in de praktijk totaal anders gaat.

“De baas is er niet”

³² Soms sluit men teleurgesteld omdat er geen klanten komen (86,240, 388).

Het feit dat de baas er niet is, is vaak reden om ons de toegang te weigeren. Maar zelfstandige ondernemers hebben toch geen baas? Zie de volgende bedrijven (233, 348).

Aan de buitenkant lijkt het een zonnestudio. Na een trap te hebben beklommen lopen we tegen een vrouw aan die driftig aan het stofzuigen is. Ze brengt ons naar de woonkamer waar vrouwen zitten. Er zijn vier Nederlands sprekende vrouwen. De sfeer is ontspannen. Ze zeggen alles zo geregeld te hebben dat er geen loondienst is. Zo nemen ze hun eigen eten, condooms, olie, enz. mee. De kleding is ook naar eigen keuze. Alleen de prijzen liggen vast. “Maar ja, wie weet wie wat doet op de kamer, daar hebben we het niet over”. Eén van de vrouwen had een vraag over de GGD, of deze ook langs kon komen. Wij hadden de indruk dat de vrouwen het hier niet slecht hadden. We waren dan ook zeer verbaasd een dag later een telefoontje te krijgen van de eigenaresse die ons liet weten ons bezoek niet op prijs te stellen, als dit niet eerst bij haar werd aangekondigd.

De deur gaat op een kier en we krijgen te horen dat we niet naar binnen kunnen, omdat de eigenaar er niet is. Er is trouwens niemand. Op dat moment horen we iemand hoesten. “Oh, maar dat is een vriendin die op visite is.” Op het adres ernaast krijgen we exact hetzelfde verhaal te horen: de baas is er niet en de rest is op visite. Men voegt eraan toe: “Kom maar langs als de vergunning rond is.”

“Ik zal eens gaan vragen of de meisjes belangstelling hebben voor De Rode Draad”

Dit gaat als volgt (125). De bedrijfsleidster gaat binnen vragen of de dames ons willen spreken. Na haar terugkomst krijgen we de *mantra* te horen dat de vrouwen geen belangstelling hebben en dat we de papieren aan de bedrijfsleidster mogen overhandigen. Dit wordt soms al bij voorbaat gezegd (442). Een enkele keer lijkt het van de gastvrouw af te hangen of de dames ‘belangstelling’ hebben. In 2004 was in een aantal bedrijven (575, 114) de belangstelling heel groot, maar die was in 2005 als sneeuw voor de zon verdwenen. Enkele bezoeken ter illustratie (266, 17).

Volgens hookers.nl zou hier zonder condoom worden gewerkt. Het bedrijf bevindt zich in een achterstandsbuurt. De bedrijfsleidster die opendoet, zegt dat de vrouwen geen tijd hebben voor De Rode Draad.

We komen bij een bedrijf dat geen vergunning zou hebben en waar Oost-Europese vrouwen aan het werk zijn. De gastvrouw gaat binnen vragen, of er belangstelling voor ons is. Ze komt later terug met de mededeling dat de vrouwen geen belangstelling hebben voor onze informatie.

Later horen we dat de exploitante de belasting inhoudt voor de meisjes. Een Poolse is daardoor in eigen land in moeilijkheden gekomen. Ze belt en had wel degelijk informatie willen hebben.

Een variant op “De meisjes hebben geen belangstelling” luidt: “Jullie zijn hier verkeerd met folders in buitenlandse talen. Hier werken alleen maar legale meisjes.” Dit werd bijvoorbeeld tegen ons gezegd in een bedrijf (20) waar we ondertussen vrouwen met een typische Oost Europese haardrachtstijl naar binnen zagen gaan. Of we horen dat er alleen Bulgaarsen werken die al lang met een Nederlander zijn getrouwd,(32) maar wel graag folders in het Russisch willen (46, 477).

“Hier is alles goed geregeld”

In enkele gevallen lijkt er geen reden te zijn voor een bezoek van De Rode Draad (36, 469).

“Wij mogen u van de baas niet binnenlaten. Uw folders gooien we meteen weg. Maar er zijn hier geen problemen. Er werken hier alleen heel mondige vrouwen.”

In 2004 meldde de exploitant van een ander bedrijf dat hij moest sluiten in verband met invallen van de politie. In 2005 is het bedrijf nog steeds open. De enige vrouw die er werkt, doet open. “Ik heb geen problemen en ik ga netjes naar de dokter.” Daarop sluit ze de deur. Einde bezoek.

“Ceci n’est pas un bordel”

Bij sommige bedrijven ontkent men dat men aan prostitutie doet (34).

Hoewel het ver na de officiële openingstijden is, wordt er toch opengedaan. Op de mededeling dat het bedrijf bekend staat als erotische massagesalon, worden we doorverwezen naar een vrouw die zegt het alleen met haar partner te doen, te weten de baas van de zaak. “Oh, maar erotische massage doen we wel.”

“De Rode Draad is niet welkom”

De Rode Draad heeft als taak misstanden op het vlak van werk in de prostitutie aan te kaarten. Exploitanten voelen zich daardoor aangesproken. Informatie over loondienst en belasting betalen wordt als zeer subversief gezien (451).

“Wilt u nú weggaan?”, zo kregen we te horen, nadat in een bedrijf de gastvrouw kennis had genomen van de inhoud van de folders. Dit bedrijf heeft veel problemen gehad; de omvorming tot escortbedrijf stuitte op verzet van gemeentezijde. Een volgend jaar wordt De Rode Draad niet binnengelaten. Aan de andere kant van de intercom horen wij slechts geruis als teken dat men thuis is, maar niets wil zeggen.

De Rode Draad is wel welkom

Hoewel de vrouwen de folders soms al hebben, kan De Rode Draad wel welkom zijn (149, 350). Wij merken dat oudere vrouwen die al jaren werken, ons kennen. Zij zijn echter een minderheid; wij komen vooral nieuwkomers tegen.

Wanneer de exploitant er niet is, worden we gemakkelijker binnengelaten (466). Ondanks het feit dat er klanten binnen zijn, willen de vrouwen nog even kwijt dat er vaste prijzen werden gehanteerd. Een ander voorbeeld. Dit betreft een massagesalon met een heel open karakter (541).

We zien er een Ierse, een Surinaamse en twee Nederlandse vrouwen. De gastvrouw wil graag bij het gesprek zijn, maar dat weten wij te vermijden. Er wordt over van alles gesproken. Men vindt het zeer onredelijk dat ze voor oliën en andere spullen moeten betalen, ook als ze die niet gebruiken. Ze voelen zich in het ootje genomen door het management op het gebied van de loondienst-zelfstandigheidskwestie. Wanneer de vrouwen binnenkomen, geven ze de gastvrouw schriftelijk de opdracht afspraken met klanten te maken. Dit alles dient weer om te bewijzen dat de dames zelfstandige ondernemers zijn. Wederom een papieren constructie.

3.2. Lijst van signalen

De beoordeling

In 2005 zijn bedrijven bezocht, waar we ook in 2004 zijn geweest, overigens niet altijd met dezelfde teams. We kunnen er nooit vanuit gaan, dat we dezelfde situatie aantreffen als bij een eerder bezoek. De bedrijven wisselen immers vaak van eigenaar.

We merkten dat de bedrijven, waarover we klachten hadden binnen gekregen, daadwerkelijk niet prettig waren. Gaandeweg hebben we een lijst van signalen van misstanden opgesteld. Tijdens ons veldwerk leggen wij nadruk op kenmerken van uitbuiting - ook als het volgens ons niet direct om mensenhandel gaat - , wat de reden kan zijn, waarom onze waarnemingen soms niet stroken met de Politiemonitor waar wordt gelet op kenmerken van mensenhandel.

Om duidelijk te maken dat de weergave van onze bezoeken in dit rapport geen gekleurde selectie is van enkele extreme gevallen, treft u in een bijlage nog meer impressies aan van bezoeken dan die er in de hoofdtekst zijn opgenomen. (bijlage 3.)

Wij delen de signalen in vijf groepen in:

- 1. signalen van frauduleuze werving**
- 2. signalen die duiden op *slavery like conditions***
- 3. aanwijzingen dat men niet over de eigen verdiensten kan beschikken**
- 4. signalen van schending van de fysieke en lichamelijke integriteit**
- 5. signalen van overmatige controle.**

1. **SIGNALEN VAN FRAUDULEUZE WERVING; VERKEERDE VOORLICHTING EN NIET ZELF DE REIS GEREGELD HEBBEN**

Wij fronsen de wenkbrauwen, wanneer vrouwen vragen stellen als: “Als ik een man vind, mag ik hier dan werken? Als ik binnen een week een garantsteller vind, mag ik dan werken?”³³ Wij vragen ons altijd af of het waarschijnlijk is, dat de vrouwen die we tegenkomen de reis geheel of gedeeltelijk zelf hebben geregeld. En of ze zelf de werkplek hebben gevonden. Het is bijvoorbeeld voorstelbaar dat iemand zelfstandig de Wallen in Amsterdam kan vinden, maar hoe weet iemand uit het Amazonegebied dat haar een mooie toekomst in een dorpje in het Oosten van Drenthe wacht? Tevens vinden wij het vreemd, als in een bepaald, vaak afgelegen bordeel, een grote concentratie vrouwen van éézelfde nationaliteit werkt. Van onze collega’s met ervaring in de prostitutie in het buitenland weten wij, dat op werkplekken waar buitenlandse vrouwen vrijwillig werken, de populatie nooit uit slechts één nationaliteit bestaat. Voorts vragen we ons altijd af, welke contacten de exploitant aanboort, wanneer er één groep vrouwen uit één land afkomstig is. Wij vermoeden dat iemand anders die vrouwen bij elkaar heeft gebracht.

Wij zijn niet bevoegd naar verblijfspapieren te vragen. Een enkele keer vertelt een vrouw echter uit zichzelf wat haar verblijfsstatus is. Soms beweert een vrouw van buiten de Europese Unie slechts een paar maanden in Nederland te zijn. Maar vrouwen van buiten de Europese Unie kunnen niet legaal in de prostitutie werken. Prostituees uit de twee

³³ Dit vroeg een groep Braziliaanse vrouwen in bedrijf nr. 179.

associatielanden, Roemenië en Bulgarije, kunnen in feite ook niet legaal werken. Zij hebben een Machtiging Voorlopig Verblijf nodig, een document dat ze in hun eigen land moeten aanvragen en afwachten. Wij weten, dat dit document zelden of nooit voor prostitutie wordt afgegeven. Mogelijk heeft ze in dat geval een verblijfsvergunning als partner van een Nederlander, maar de snelle instap in de prostitutie is verdacht, ook volgens de Politie. Op een keer hoorden we dat een vrouw na drie maanden verblijf op een toeristenvisum illegaal nog in Nederland verbleef. Wij vinden dat de vrouw, die haar brood met prostitutie moest verdienen, in een onmogelijke positie was gebracht. Op dat moment wordt illegaliteit een chantagemiddel.

2. SIGNALLEN DIE DUIDEN OP *SLAVERY LIKE CONDITIONS* EN VEEL MENSEN IN DE BRANCHE TREFFEN; SIGNALLEN OVER TE LAGE VERDIENSTEN

Als een van de signalen van ‘*slavery like conditions*’ wordt lange dagen werken tegen lage verdiensten genoemd. Een verwant criterium is veel minder verdiensten opstrijken dan gebruikelijk is voor de betreffende markt. Wij vinden de verdiensten ‘lager dan gebruikelijk’ wanneer prostituees niet meer verdienen, dan ze aan kamerhuur kwijt zijn of een inkomen onder bijstandsniveau hebben. Hoge bedragen moeten afdragen als zelfstandig ondernemer, wordt ook wel als signaal van uitbuiting gezien. Bijna alle prostituees die op papier zelfstandig ondernemer zijn, moeten onevenredig veel afstaan. De meeste prostituees worden op die manier uitgebuit, maar sommigen meer dan anderen. Meer dan zestig procent van de inkomsten moeten afgeven zien wij als grotere uitbuiting dan ‘normaal’ in de branche. Het gaat om die omstandigheden waarin een Nederlandse prostituee zou zeggen, dat het werk niet meer lonend is.

Niet meer kunnen verdienen dan de huur van de werkkamer komt veel in de raamgebieden voor. De prijzen voor seksuele dienstverlening zijn in sommige raamgebieden zo extreem laag (€ 20 tot € 15 in Den Haag) dat de vrouwen erover klagen dat ze voor de huur werken (meestal € 100 per dagdeel) of zelfs die niet meer kunnen opbrengen. Het beeld in clubs is niet vrolijker. De prijs voor standaarddienstverlening is gemiddeld € 70 per half uur. Daarvan gaat de helft naar de exploitant bij wijze van kamerhuur.

De klachten over slechte verdiensten komen zo veelvuldig voor dat het ondoenlijk is van alle gevallen een melding te maken. Wij horen dat bij een normale werkdag (8 uur) en met standaarddiensten (dus geen onveilige of andere bijzondere diensten) vrouwen bij de raamgebieden gemiddeld vier klanten per dag hebben en in de besloten bedrijven hooguit drie per dag. Ook zeggen vrouwen al blij te zijn met één klant.³⁴ Werken voor € 30 per dag is geen uitzondering. Wij zijn niet de enigen die dit signaleren. Zie hieronder bijvoorbeeld een citaat uit een e-mail van een bedrijfsleider uit het noorden des lands.

“Tijdens het werken in de vorige club heb ik heel veel gesprekken gehad met de vrouwen die daar werkten. Wat mij namelijk opviel was, dat sommige vrouwen echt heel weinig geld verdienden, en toch stug doorgingen. Ik vroeg hen waarom. Het waren veelal buitenlandse vrouwen, die mij dan vertelden, dat twee klanten voor hen evenveel opleveren als een maand werken in hun thuisland. Ik vond dit nogal schrijnend, omdat het soms de opbrengst was van een week. Ik vertelde hen dat het domste werk in Nederland, bijvoorbeeld bedrijfsleider in een seksclub (grapje), meer geld opleverde.”

³⁴ Wij komen daar achter door aan de vrouwen te vragen, of ze goed draaien in het betreffende bedrijf.

3. SIGNALLEN DIE DUIDEN OP HET NIET OVER EIGEN VERDIENSTEN KUNNEN BESCHIKKEN:

Niet kunnen beschikken over de eigen verdiensten wordt in bijna alle gevallen als een van de kenmerken van mensenhandel gezien. Dit zou aan de hand zijn wanneer vrouwen, die ‘zelfstandige ondernemers’ zijn, niet weten wat de verdiensten zijn. “Dat houdt de baas bij.” krijgen wij dan bijvoorbeeld te horen (3). Dit wijst op afhankelijkheid van de exploitant. Wanneer een vrouw moet bedelen om een klein bedrag, bijvoorbeeld om sigaretten te kopen, kan dit erop duiden dat de vrouwen alleen maar een zakcentje krijgen (179).

4. SIGNALLEN VAN SCHENDING VAN LICHAAMELIJKE EN FYSIEKE INTEGRITEIT

De werkdefinitie van vrijwillige prostitutie van De Rode Draad komt overeen met de voorwaarden van vrijwillige seksualiteit: vrije partnerkeuze en zelf de aard en de lengte van de seksuele handelingen kunnen bepalen. Prostituees hebben dezelfde rechten als iedere andere burger. Op grond van het recht op zeggenschap over het eigen lichaam moet een prostituee haar eigen klanten kunnen kiezen net als iedere burger zijn eigen partner kiest. Die mogelijkheid is er echter niet bij bedrijven waar de klant door tussenkomst van de gastvrouw een vrouw kiest, die hem vervolgens niet kan weigeren (620).

We vragen ons ook af hoe het met de vrijheid is gesteld, wanneer we prijslijsten aantreffen met de vermelding van oraal contact ‘zonder’. Soms maakt de exploitant afspraken met de klant over welke seksuele dienstverlening wordt verleend.³⁵ Net als ieder ander bepaalt een prostituee zelf welke seksuele handelingen ze verricht. Wij fronsen ook de wenkbrauwen wanneer niet duidelijk is, of er voor seksuele dienstverlening wordt betaald, bijvoorbeeld wanneer een klant een gratis wip kan ‘winnen’ bij een loterij in een bedrijf.

Wanneer prostituees tijdens een sollicitatie door de exploitant worden uitgeprobeerd, is dit een schending van hun integriteit (232).

Ook verplicht alcohol gebruiken en/of andere stimulerende middelen is een schending van de lichamelijke integriteit.³⁶ Dat geldt ook, wanneer vrouwen niet zelf kunnen bepalen wanneer en waar ze (buiten werktijd) mogen eten (482), onder andere in veel bedrijven waar prostituees intern zijn.

5. NIET NAAR BELIEVEN KUNNEN STOPPEN MET WERK

Het ‘zelf werktijden kunnen bepalen’ is in heel veel bedrijven een fictie. Wij kennen daarvan talloze voorbeelden. Ook krijgen wij klachten dat vrouwen hun ‘tijd’ met de klant moeten volmaken. Wij vinden daarom, dat ze op ieder moment moeten kunnen stoppen met een klant, voor die dag of voorgoed. Dit komt overeen met het recht van een ieder om een seksuele relatie naar believen te beëindigen. Ook moet een vrouw zelf kunnen beslissen, dat ze voor een dag genoeg seksuele contacten heeft gehad. Iedere burger heeft daartoe het recht. Een prostituee moet daarom parttime kunnen werken, als zij dat wil, en op ieder moment uit het vak kunnen stappen. Dit kan ze vaak niet, ook al heeft ze op papier wel dit recht.

De Rode Draad legt op het gebied van de vrijwilligheid de lat heel hoog. Deze wordt geschonden, als prostituees geen klanten of handelingen mogen weigeren en niet mogen stoppen met seksuele dienstverlening in welke tijdseenheid dan ook. Dit is voor De Rode Draad een vorm van seksuele intimidatie op de werkplek.

³⁵ Dit gebeurt bij een *escort*bedrijf, blijkens hookers.nl.

³⁶ . Dat eerste komt heel vaak voor, het tweede in bedrijven 179 en 482.

6. SIGNALLEN DIE DUIDEN OP OVERMATIGE CONTRÔLE EN GEBREK AAN BEWEGINGSVRIJHEID

Wonen op de werkplek is ook een signaal van *slavery like conditions*. Dat dit gebeurt blijkt bijvoorbeeld uit de aanwezigheid van stapelbedden in de gemeenschappelijke ruimte (353, 179).

Niet alle slachtoffers van mensenhandel worden opgesloten. Maar ook als ‘vrouwen niet worden vastgebonden aan de verwarming’, kan er op een veel subtielere manier vrijheidsberoving plaatsvinden. Men wil bijvoorbeeld de vrouwen in het bordeel houden om zoveel mogelijk klanten te kunnen bedienen. Soms kunnen vrouwen wel naar buiten, maar ze worden toch gecontroleerd; ze moeten telefonisch bereikbaar blijven of ze krijgen het advies niet de aandacht te trekken door in een restaurant te gaan eten. Dat laatste was bijvoorbeeld in een van de raamgebieden het geval.

Wij vragen ons af, of er sprake is van een vorm van beperkte bewegingsvrijheid, wanneer een migrant geen enkele kennis van de Nederlandse situatie en zelf niet een minimale kennis van de geografie heeft. Wanneer een vrouw niet weet wat de dichtstbijzijnde grote stad is, is dit veelzeggend. Niet zelfstandig boodschappen kunnen doen is voor ons een symptoom van een groot isolement en gebrek aan bewegingsvrijheid. Ook is het een teken aan de wand, wanneer zij niet weet hoe ze naar het openbaar vervoer moet komen.

Soms proberen vrouwen door middel van lichaamstaal ons duidelijk te maken dat ze niet vrij kunnen praten: vinger op de lip, nee schudden als ze ja zeggen. We hebben meegemaakt dat een exploitant een vrouw in het Russisch vertelde, dat ze het door hem vastgestelde verhaal moest vertellen (4). Wanneer het lukt om met een vrouw te spreken, komt er vaak iemand bijzitten om mee te luisteren. De vrouw met wie we oorspronkelijk aan het praten waren, houdt plotseling haar mond en kijkt ons angstig aan. Dit kan erop wijzen, dat de luistervink de taak heeft de vrouwen te bewaken. (Vaak wijzen handelaren binnen een groepje iemand aan die moet klikken als iemand ongehoorzaam is).

Niet onder werktijd (in een geval van een werkdag van 12 uur) tijdens de pauze het bordeel mogen verlaten is een duidelijk teken van vrijheidsberoving, vooral als de vrouw op papier zelfstandig ondernemer is (238).

Aanwezigheid van mannen op de werkvloer die geen klant zijn maar ook geen werknemer van het bedrijf, wekt bij ons bevreemding, vooral als ze verhinderen dat wij met de vrouwen spreken.³⁷ Soms merken we dat wanneer we met de vrouw praten, zij voortdurend door één bepaalde persoon wordt gebeld. Dit kan duiden op controle via haar mobieltje.

Wanneer vrouwen ongevraagd al te vrolijk vertellen, dat het allemaal prima gaat, moeten we ook opletten. Dit geldt bijvoorbeeld voor een tekst als: “Ik heb geen problemen met de barman, ik hoef de portier niet te betalen, de exploitant perst me niet af.” Dat vertelde een vrouw die in een bar zat waar illegale prostitutie plaats zou vinden. Dit was daarom een teken aan de wand omdat een ‘gewone’ barbezoeker zo’n opmerking nooit zou maken.

³⁷ Dit treffen wij vooral aan in animeerbars in Rotterdam en de raamgebieden.

Hoofdstuk 4. De *helpdesk* van De Rode Draad

“Er is weinig te zien maar veel te beleven.”

Vragen aan De Rode Draad

“Kunnen we een rondleiding op jullie kantoor krijgen?”, zo luidt een vraag die we soms aan de informatietelefoon - of in eigentijdse termen *‘helpdesk’* - te beantwoorden krijgen. We leggen uit dat er op kantoor niets te zien is en dat het geven van rondleidingen niet in onze kerntaak past. Die is namelijk prostituees telefonisch of per e-mail van informatie voorzien. Aan de hand van thema’s als zelfstandig alleen werken, loondienst, *escort*, mensenhandel en klachten behandelen we in dit hoofdstuk een aantal typische vragen aan De Rode Draad. Aan het einde van dit hoofdstuk besteden we aandacht aan verzoeken van derden om informatie.

Tot voor kort stonden vragen van prostituees over belasting betalen en boekhouders boven aan de lijst van vragen aan De Rode Draad. Meestal wilde men enkele aanvullingen op de informatie die op de website te vinden is. De meeste prostituees weten onderhand wel dat ze geen echte zelfstandige ondernemers zijn.

Inmiddels zijn vragen over de papierwinkel van het zelfstandig ondernemerschap, althans in het geval van Nederlandse prostituees, naar de tweede plaats verdreven. Nummer één is nu de kwestie van het zelfstandig adverteren en klanten bedienen, zonder tussenkomst van een exploitant. En, De Rode Draad geeft ze geen ongelijk.

Op de derde plaats met stip staan de vragen over loondienst. De vierde wordt ingenomen door kwesties met Oost Europese vrouwen. Ook komen klachten over exploitanten en vragen van *escorts* bij ons terecht.

Geknoei

Tot onze verbazing horen wij soms nog dat een vrouw in een bepaald bedrijf alleen maar als zelfstandige onderneemster mag werken, als ze haar belastingzaken door de baas laat afhandelen. En nog steeds willen sommige exploitanten de boekhouding van prostituees op de hunne afstemmen. Soms krijgen we vragen over vreemde facturen die de exploitanten verstrekken. Hoe komt het bijvoorbeeld dat een vrouw het wonderlijke bedrag van € 41 verdient en € 39 aan kamerhuur moet betalen? Eén van de vele vrouwen die nu wel weten dat ze alleen op papier zelfstandig ondernemer zijn, belde ons verontwaardigd op. Ze wilde twee uur per dag korter werken om haar kind te kunnen opvangen. Wij hebben haar geadviseerd haar baas erop te wijzen dat hij zich door zijn handelwijze in de ‘gevaarzone’ van de loondienst begeeft.

Ook komen er nog vragen over de inschrijving bij de Kamer van Koophandel, vooral als dit op last van de baas gebeurt die wil kunnen aantonen dat de bewuste vrouw wel degelijk zelfstandige ondernemer is. Er wordt op dat gebied wat afgeknoeid. Zo vertelde een vrouw: “Mijn ‘baas’ vindt dat ik niet tegen de Belastingdienst moet zeggen dat ik in de prostitutie zit, omdat ik dan geen BTW-nummer krijg. Dat is volgens hem omdat de Belastingdienst nog steeds niet precies weet hoe ze de arbeidsrechtelijke situatie van prostituees moeten behandelen. Hij oppert dat ik me maar als ‘nagelstudio’ moet inschrijven.” Overigens hoort De Rode Draad heel vaak dat ook andere exploitanten prostituees aanraden zich als ‘nagelstudio’ te laten registreren. Daarmee stimuleren ze valsheid in geschrifte die ten nadele

van de prostituees kan werken. Ze zijn immers officieel strafbaar als ze foutieve informatie aan het handelsregister verstrekken.

Zo'n inschrijving is niet verplicht omdat de Belastingdienst een ruimere definitie van zelfstandig ondernemerschap hanteert dan de Kamer van Koophandel. Prostituees zijn in die zin te vergelijken met *freelance* journalisten. Ze zijn BTW-plichtig in de zin van de Belastingwetgeving, maar geen ondernemers volgens de normen van de Kamer van Koophandel. Dat wil zeggen, dat ze (volgens de definitie van de KvK) niet actief wervend naar buiten treden en niet deelnemen aan ondernemersnetwerken. Het gekke is dat dit niet geldt voor prostituees uit de nieuwe EU- landen. Zij moeten zich in de meeste gemeenten *wel* verplicht inschrijven bij de Kamers van Koophandel om te bewijzen dat ze zelfstandige ondernemers zijn.

Ik wil zelfstandig werken

“Ik betaal belasting, ik ben meerderjarig en ik werk legaal. Ik wil voor mezelf vanuit mijn eigen huis als escort beginnen. Maar dat mag niet, want dan moet ik mijn postcode vermelden. Dat komt neer op mijn adres in de krant zetten. Ik heb nog geprobeerd een vergunning aan te vragen, maar die krijg ik niet. Ze willen zeker dat ik weer in een club ga werken, waar ik de helft moet afdragen en waar in de kamers een bordje hangt met de tekst: ‘Als een meisje bepaalde handelingen niet wil verrichten, kunt u als klant reclameren bij de gastvrouw.’ Hier in deze gemeente lukt het niet een vergunning te krijgen. Moet ik dan verhuizen?”

Die strenge regels voor thuiswerkers in bepaalde gemeenten dienen officieel om het ontstaan van een illegaal circuit tegen te gaan. Daarom worden individuele vrouwen die vanuit hun eigen huis als *escort* werken, door bepaalde gemeenten gedwongen een vergunning aan te vragen die zij niet krijgen. Het aantal vergunningen per gemeente is immers beperkt en meestal al vergeven.

Bij de term ‘illegaal circuit’ denkt men vooral aan *escort*, 06-nummers en internet, met andere woorden, communicatiemiddelen die per definitie de gemeentegrenzen overschrijden. Men eist dat vrouwen adverteren met vermelding van hun postcode en/of vergunningnummer. Deze strenge regels worden in de praktijk niet echt toegepast. De meeste dagbladen willen dergelijke gegevens slechts inzien voordat men tot plaatsing van een advertentie overgaat. Een vluchtige blik op de seksadvertenties leert dat er geen postcodes bijstaan. Niettemin mogen thuiswerkers in bepaalde gemeenten niet regelmatig adverteren. Doen ze dat wel, dan moeten ze een vergunning aanvragen. Dit niet mogen adverteren heeft een negatief gevolg voor hun inkomen. Er komen minder klanten. Voor sommige vrouwen betekent het dat ze aanvullende bijstand nodig hebben. Een andere klacht luidt dat het aanvragen van een vergunning heel erg duur is. Over het algemeen noteren wij dit soort telefoontjes en we verwijzen de vrouwen door naar Vakwerk, de vakbond voor prostituees.

Loondienst

Zoveel als de vrouwen nu onderhand weten over zelfstandig ondernemerschap, zo weinig zijn ze op de hoogte van wat loondienst inhoudt. Wanneer de Belastingdienst heeft geconstateerd dat er in een bepaald bedrijf dienstverbanden zijn, roept dat de nodige vragen op. Zo bellen vrouwen ons omdat zij er de schuld van hebben gekregen dat er dienstverbanden zijn ‘opgelegd’, omdat ze de vragen van de Belastingdienst naar waarheid hebben beantwoord. Een vrouw belde, omdat ze niet mocht adverteren op de website van de baas, want dan zou

volgens de baas 'iedereen' denken dat ze in loondienst is. Af en toe krijgen we schrijnende gevallen binnen, zoals dat van de vrouw die haar spaarcenten opmaakte in plaats van gewoon bij ziekte doorbetaald te krijgen.

"Beste.....

Ik heb van maart 2005 tot oktober 2005 bij ... gewerkt en de uren varieerden per week, maand. Ik ben eigenlijk niet vrijwillig weggegaan. Ik werd ziek en ik heb in de tussentijd nog gewoon contact gehad met het bedrijf. Ik zou ook weer terug komen, als ik hersteld was. Toen ik hersteld was en weer op de site wilde, kwamen ze met een smoes over de samenwerking.

Bij de Belastingdienst heb ik aangegeven dat ik werk voor Vervolgens ben ik door de Belastingdienst NIET zelfstandig bevonden. Wat voor stappen moet ik nu ondernemen? Ik ben geheel voor mijn levensonderhoud afhankelijk van mijn werk in de prostitutie. Dit laatste brengt mij tevens bij mijn volgende vraag. Ik heb tot op heden niet meer gewerkt. Nu heb ik maandelijks wel geld gestort op de bank om mijn rekeningen te betalen. Dit was mijn spaargeld. Ik ben ook niet meer werkzaam bij.... , omdat ik er té lang uit ben geweest. Moet ik mijn stortingen verantwoorden? .. Kunnen jullie mij alsjeblieft helpen? Ik heb geen uitkering aangevraagd." NN

Wij hebben haar erop gewezen dat ze dat laatste misschien toch kon proberen. In al dit soort gevallen bespreekt De Rode Draad met de vrouwen wat de beste strategie is om het probleem op te lossen. Er is immers weinig voor nodig om prostituees tot klokkenluiders te maken. Net als andere klokkenluiders verliezen ze vaak hun werkplek en keren hun collega's hun de rug toe. Zij krijgen tevens te horen dat alle exploitanten voor hen zijn gewaarschuwd. De zwartwerkers onder hen zijn bang tegen de lamp te lopen. Bovendien dreigt de exploitant bij het invoeren van loondienst vaak met sluiting van het bedrijf.

Klachten over exploitanten

Dat exploitanten geen bonnen voor kamerverhuur geven, brengt vooral migranten in de problemen. De Rode Draad is twee keer vanuit het buitenland gebeld door een vrouw die niet kon aantonen dat ze in Nederland kosten had gemaakt. De vrouwen die helemaal geen bewijzen kunnen overleggen, kunnen in hun eigen land in de gevangenis terecht komen op verdenking te leven van inkomsten uit criminele activiteiten. Een vrouw die bijna vermoord was, kon haar advocaat niet de hoogte van de schade laten bewijzen. Zij moest tijdens haar afwezigheid de huur doorbetalen, maar kon dat niet met bonnen adstrueren. Vier keer hoorden wij in 2005 dat vrouwen die wilden stoppen, door de exploitant thuis werden gebeld, wat zeer ongewenst kan zijn als de huisgenoten niet weten waar de vrouw werkt. Dit is de reden waarom prostituees het bezwaarlijk vinden al hun personalia aan de exploitant te geven. Een vrouw meldde dat haar buitenlandse collega's buiten in een camper moesten slapen. Ze werken in het bedrijf van 13.00 tot 3.00 uur. Een andere vrouw berichtte per e-mail dat ze in een bedrijf in Amsterdam niet altijd een condoom mocht gebruiken en dat de contracten niet klopten met de praktijk. Eén van de bellers wilde weten of je in een bepaald bedrijf het risico loopt om opgesloten te worden.

Niet altijd willen mailers of bellers kwijt, welk bedrijf de klachten betreffen. Wij weten soms ook niet van wie de melding komt. Onderstaande e-mail lijkt afkomstig van een personeelslid.

"Ik weet van een privé-huis dat er afluistermateriaal en camera's verborgen zijn in de kamers waar de dames werken. Met de camera's kun je inzoomen etc. etc.

Dit wordt ook gedaan en het wordt vastgelegd op video. De dames en ook de klanten zijn hier niet van op de hoogte. Mijn vraag is of dit strafbaar is of niet. Het lijkt mij dat zowel de dames als de klanten hier niet van gediend zijn.” NN

Hoewel wij een vermoeden hebben om welke club dit zou gaan, kunnen wij in zo'n geval niet meer dan algemene informatie geven over privacy en camerabewaking. Wanneer een prostituee wel haar werkplek noemt, bespreken we met haar wat voor haar de beste handelwijze is. We hebben bijvoorbeeld de klachten van een vrouw die in een bepaald bedrijf (623) werkt, op een rijtje gezet en haar verteld naar welke instantie ze met welke klacht kan gaan, Politie, vakbond en UWV.

- 1. Er was een probleem met een klant die agressief was en een vrouw mishandelde. Er mocht van de bedrijfsleiding geen aangifte worden gedaan.*
- 2. De werkverhoudingen zijn onduidelijk. De vrouwen zijn zelfstandig ondernemers, maar moeten van 's avonds 10 uur tot 's morgens 4 uur aan de bar zitten, in gepaste kleding. Pantalons zijn verboden.*
- 3. Men werkt met vaste prijzen; de klant betaalt € 150. Daarvan gaat op papier € 80 naar de vrouw, maar in werkelijkheid is dat € 70. Er is uitdrukkelijk gevraagd dit niet aan de Belastingdienst te melden. Na een bepaalde tijd worden de prijs en de verdeelsleutel iets anders.*
- 4. Men mag niet te laat komen en niet eerder weggaan dan is afgesproken. Degenen die de regels overtreden, worden op raadselachtige wijze niet ingeroosterd. Als reden wordt opgegeven dat de samenwerking niet zo lekker loopt.*

Voor haar betekent dit een lange mars door de instituties. Een klacht indienen bij één instantie doet men al niet, laat staan bij diverse instanties.

En enkele keer krijgen wij een serieuze klacht binnen van een partner, zoals die van een man die klaagt, dat zijn vriendin in een club werkt, maar 's nachts niet naar huis mag. Ze mag pas naar buiten wanneer de eigenaar de zaak 's morgens opendoet.

Telefoontjes van exploitanten

Aanstormende exploitanten bellen ons vaak om te vragen, hoe ze een bedrijf moeten beginnen. Wij verwijzen hen naar organisaties van exploitanten. Dat vindt degene die De Rode Draad belt, niet altijd een bevredigend antwoord. Zo wilde een exploitante een paar vrouwen in een caravan laten werken. “Daar zal ik wel geen gehoor voor vinden.”, voegde zij er zelf aan toe. Wij hebben haar geadviseerd haar gemeente te bellen om te vragen wat die ervan zou vinden. Een andere aankomende exploitante wilde onze actieve steun bij haar vergunningaanvraag bij de gemeente. Het was goed bedoeld, maar wij kunnen onze naam niet verlenen aan één enkel bedrijf. Een exploitant liet via het antwoordapparaat van De Rode Draad weten dat hij tijdens de paasdagen gewoon open was. Heel attent, maar niet echt van belang voor ons werk.

Escort

Dat we de vrouwen die als *escort* werken, niet met ons veldwerk kunnen bereiken, wordt ruimschoots gecompenseerd door hun vragen via de *mail* en over de telefoon. Deze gaan over het mogen weigeren van klanten, de betaling, de vraag of het bedrijf waar ze werken wel een vergunning heeft, de boetes die door de exploitant zijn opgelegd en over wie er verantwoordelijk is bij geweld van klanten. Een *escort*-vrouw klaagde over het feit, dat ze

geen betaling had gekregen na haar weigering met een klant *coke* te gebruiken. In zo'n geval raden we haar aan het bedrijf een aangetekende brief te sturen met het verzoek haar alsnog uit te betalen. Hier speelt het probleem dat externe dienstverleners zich soms ernstig misdragen. Zo had een *escort*-jongen een website laten maken. Toen hij tegen de exorbitant hoge kosten protesteerde, dreigde de *website*-bouwer zijn personalia op zijn eigen website bekend te maken. Drie *escorts* die zonder vergunning werken, wilden per e-mail weten hoe ze legaal konden gaan opereren. Een andere *escort* had klachten over het ongevraagd publiceren van compromitterende foto's op internet.

Slecht Engels of Oost Europese vrouwen- en mensenhandel.

Tot onze verbijstering denken bepaalde personen dat wij mensenhandel een goede zaak vinden. Bijvoorbeeld deze man.

“Met , ik zoek vrouwen voor mijn legale bordeel in Cyprus. Kunt u er een stuk of zes sturen?” De man was zo dom om zijn telefoonnummer bij ons achter te laten. Hij had bovendien, in tegenstelling tot andere gevallen, zijn nummerherkenning laten aan staan.

Of deze, een financieel adviseur.

De man eiste informatie voor een Hongaarse. Hij wist niets van de regels maar zou haar entree in de prostitutiewereld faciliteren. Hij wilde de vrouw niet zelf laten bellen.,”Want”, zo zei hij, “ze spreekt alleen maar Slecht Engels.” “Dat spreken wij ook”, repliceerden wij. “Indien nodig spreken wij ook Goed Engels.” Hij vond het onze plicht hem van alle informatie te voorzien, zodat hij de vrouw in de prostitutie kon brengen. We legden nogmaals uit, dat wij alleen met de vrouwen zelf spreken, omdat we anders geen goed advies kunnen geven. (Daarmee proberen wij uit te vinden of ze uit eigen initiatief in de prostitutie stappen, of onder dwang.) De man vond dat we zeurden. Hij probeerde haar alleen maar vanuit haar logeeradres als escort te laten werken. Toen we zeiden, dat dit waarschijnlijk niet toegestaan is, brak hij het toch al onaangename telefoongesprek af.

Nog een voorbeeld.

“Ik ga Poolse vrouwen die in de Nederlandse prostitutie willen werken, ondersteunen.” “Hoe?”, zo luidde onze wedervraag. “Dat doe ik natuurlijk door exploitant te worden en ze op te leiden in erotische massage. Hoe doe ik dat zoals jullie dat willen? Nee, die vrouwen zijn niet in Nederland; ze zijn nog in Polen en kunnen niet zelf bellen, want zij spreken alleen maar Slecht Duits.”. Dat De Rode Draad ook Slecht Duits spreekt, was voor hem geen reden om de vrouwen zelf te laten bellen.

Ook mailen mannen om informatie te vragen voor hun Litouwse, Letse, Tsjechische of Bulgaarse vriendin.

“Mijn Bulgaarse vriendin zoekt een plekje in de Nederlandse prostitutie. Ze is 19 jaar, ze is klein en ze heeft lang krullend haar.” Deze mannen krijgen steevast het antwoord dat ze hun ‘vriendin’ zelf moeten laten bellen.

Een man die samenwoont met een slachtoffer van mensenhandel, belde want hij vond het leven met haar zo duur. Voor de Sociale Dienst is hij immers voordeurdeler. De vrouw mocht niet zelf aan de telefoon komen en hij wilde haar ook niet doorverwijzen.

Vaak komen er vreemde telefoons bij de Helpdesk binnen. In dit soort gevallen vermoeden wij, dat er sprake is van mensenhandel.

Een Oost Europese vrouw uit een niet EU-lidstaat belde met een verward verhaal: ze werkt al vijf jaar in de prostitutie (daarin terechtgekomen via forse betalingen aan een contactpersoon, een geval van mensenhandel dus), en had problemen met een klant en een vriend. De laatste chanteerde haar met een detectivebureau dat belastende informatie over haar naar buiten zou brengen, als zij niet van zijn fonds voor financiering gebruik zou maken.

Een exploitant belde over problemen met de vreemdelingenpolitie. “Jullie houden je toch ook bezig met mensenhandel? Nee, het is niet de bedoeling dat De Rode Draad zonder mij met de vrouwen praat. Ik wil jullie alleen spreken.” De man was teleurgesteld, dat wij niet op zijn verzoek ingingen.

Een Afrikaanse belde in nood. Ze was heel erg ziek. Een man stond op de achtergrond te schreeuwen dat ze snel moest praten want telefoneren is heel duur. Voordat ze de verbinding verbrak, konden we haar nog net een telefoonnummer geven.

“Ik was bij een Russische prostituee en zij was stomdronken. Ze riep steeds, help me, help me.” Dit soort mannen worden doorverwezen naar Meld Misdaad Anoniem. We vragen zo 'n man ook de vrouw het nummer van De Rode Draad te geven.

Een ander was zo vriendelijk ons mee te delen dat hij wilde chaufferen voor zijn vriendin, een illegale Tsjechische vrouw die 'graag' als escort wilde werken.

Andere mannen willen onze hulp om hun vriendin van buiten de Europese Unie in de prostitutie te brengen. We maken ze duidelijk dat ze bij ons niet aan het goede adres zijn.

Zo belde een man om alle sekswerkadressen voor zijn Braziliaanse vriendin op te vragen. We kregen haar warempel aan de telefoon en konden haar adviseren er zelf op uit te trekken. De vrouw beweerde echt zelf de prostitutie in te willen.

De vriend van een Tanzaniaanse vrouw die door haar baas gedwongen werd zich bij de Kamer van Koophandel in te schrijven, vroeg hoe het zat. We kregen haar wel aan de telefoon en konden haar informatie geven.

Bedenklijk is ook het volgende geval. Een Russische vrouw kan immers in principe niet in Nederland werken. ‘Kunt u mij helpen?’ vroeg een Russische vrouw in Slecht Duits. Ze wilde het telefoonnummer van het grote bedrijf dat alle ramen en werkplekken in heel Nederland verhuurde. Ze woonde al jaren in Nederland maar wist niet wat een 06-nummer was. Haar verhaal gaf aan, dat de vrouw zeer afhankelijk was. Wij vragen ons in zo 'n geval af, hoe zelfstandig deze vrouw werkt. Dit slachtoffer is nu in het buitenland.

“Mijn vriendin uit Brazilië heeft onder dwang in Nederland gewerkt. Ze is nu terug in Brazilië en zit in Belem helemaal in de shit.” Deze man is geweest op onze contacten in Belem.

Een Nederlandse vrouw vertelde dat zij in het buitenland modellenwerk zou gaan doen. Bij aankomst in het buitenland bleek dit om escort te gaan. Ze weigerde dit en keerde terug naar Nederland. De exploitant eiste geld van haar, omdat hij kosten voor haar had gemaakt. Ze had al een advocaat en we adviseerden haar om te dreigen met een aanklacht wegens mensenhandel. Later bleek ons dat een dergelijke aangifte heeft plaatsgevonden.

Een Poolse meldde dat ze van de baas moest stoppen met werk omdat ze een relatie met een Nederlandse man was aangegaan.

Soms roept men onze hulp in bij het zoeken naar vermiste personen. Enkele mannen bellen omdat hun Oost-Europese vriendin uit de prostitutie wil. Lukt het haar om ander werk te vinden?

Een bezorgde taxichauffeur mailde over een Bulgaarse raamprostitutie die slechts vier klanten per dag had en te weinig verdiende om de huur te kunnen betalen.

.Minderjarigheid en loverboys

Regelmatig wordt De Rode Draad benaderd door (minderjarige) slachtoffers van zogenoemde ‘loverboys’

Een meisje belde volkomen overstuur. Ze wilde uit de prostitutie, en had al professionele hulp geregeld. Ze wilde haar hart luchten en vertelde en passant dat ze als minderjarige in een bedrijf(229) was begonnen.

Een ander meisje wilde weten hoe je aan een beschermer kwam.

“Je weet wel, die mannen die meerdere vrouwen in de prostitutie beschermen.” Ons antwoord, ‘of ze soms bedoelde waar ze een stelletje criminelen vandaan kon halen?’ , bleek voor haar een eye-opener. Ze was verbaasd toen wij haar vertelden, dat je zonder pooiers in de prostitutie kan werken. Iemand had haar verteld dat je een pooier nodig had om je tegen de dronken Engelsen in Amsterdam te weer te stellen.

Een slachtoffer van een loverboy had haar verhaal op het antwoordapparaat ingesproken, maar helaas haar nummer niet achtergelaten. Later belde haar vader. Wij hebben hem doorverwezen en adviezen gegeven. Datzelfde hebben wij gedaan met een meisje dat net in de prostitutie werkte en nog niet wist hoe je een condoom moet gebruiken. Je kunt je afvragen, hoe ze op het idee is gekomen in de prostitutie te gaan.

Ook minderjarige jongens laten van zich horen.

Een jongensprostitutie was blij verrast toen hij hoorde dat hij seksuele handelingen mocht weigeren. “Wil jij eigenlijk wel in de prostitutie?”, vroegen wij hem. “Ja”, zei hij; hij wilde ook zelf; een opmerking die erop kan duiden, dat een derde zijn intrede in de branche had gesuggereerd. We hebben het onderwerp ‘mensenhandel’ ter sprake gebracht.

Een man die als kind in de prostitutie en pornowereld verzeild was geraakt en al jaren in therapie zit, wilde zijn verhaal aan ons kwijt. We hebben eerst een luisterend oor geboden en hem daarna doorverwezen.

Of man en vriendin allebei.

Een man vroeg in Slecht Engels of het waar was dat hij in Tilburg op de tippelzone kon werken. Hij had namelijk van zijn vriendin gehoord dat dit kon. Belde hij voor zijn vriendin? Nee, voor zichzelf. “Nee”, was ons antwoord, “dat kan niet, want in Tilburg is geen tippelzone.” Even later belde een vrouw die met hetzelfde accent Slecht Engels sprak. Of ze in Tilburg kon gaan tippelen. “Dat kan niet, want in Tilburg is geen tippelzone.”, was opnieuw ons antwoord.

Sexbusiness-ellende allerlei

In 2006 is De Rode Draad zich gaan richten op Oost Europese vrouwen. Voor een deel kon dit, omdat zij al ervaring had met Zuid Amerikaanse vrouwen. Men denkt ten onrechte dat de plaats van de Latijns Amerikaanse vrouwen volledig is ingenomen door Oost Europese vrouwen. Dat is niet waar. Er werken nog veel Latijns Amerikaanse vrouwen in de Nederlandse prostitutie Ook deze Spaanstalige prostituees weten De Rode Draad te vinden. Wij constateren trouwens een toename van Spaanstaligen in de prostitutie³⁸.

Sommige vrouwen willen in het buitenland gaan werken. Daarnaast mailt men ons vanuit het buitenland voor een werkplek hier. Een Amerikaanse was hier net aangekomen en wilde in de prostitutie om een loonstrookje te kunnen bemachtigen. Zo hoopte ze recht te krijgen op een woning. Nog steeds krijgt De Rode Draad telefoontjes over ziektekostenverzekering, de onmogelijkheid een arbeidsongeschiktheidsverzekering af te sluiten, bijstandsuitkeringen, de mogelijkheid om parttime te werken en vragen van zowel uittreeders, intreders als herintreders. Veel vrouwen willen weten, waar goede werkplekken te vinden zijn. Wij geven nooit adressen, omdat De Rode Draad nooit voor een bedrijf kan instaan. We raden de vrouwen altijd aan de tijd te nemen om een paar bedrijven te vergelijken.

Nog steeds komen er klachten binnen over banken die de vrouwen als klant weigeren. Wij kunnen dan niet anders doen dan wijzen op het jaarverslag van de ING-Bank over 2001 waarin deze instelling haar beleidwijziging ten aanzien van prostituees heeft gepubliceerd, namelijk dat prostituees niet meer uitsluitend wegens hun beroep mogen worden afgewezen. Ook komen er veel vragen over bijstand, het gevaar van zwart werken en schuldsanering. Een enkele keer ontvangt De Rode Draad een verzoek om een bijeenkomst te organiseren voor ex prostituees. Die starten wij overigens zodra we zeker weten dat er voldoende belangstelling voor is. Vóór de verandering van het zorgstelsel waren er veel problemen met prostituees die als zelfstandigen bij het ziekenfonds waren aangesloten. Ze kwamen in de problemen wanneer de Belastingdienst hen niet meer als zelfstandigen beschouwde. Dit probleem is nu door het nieuwe zorgstelsel van de baan. Eén vrouw meldde op grond van haar beroep door een ziektekostenverzekering geweigerd te zijn.

Een ander *hot item* is privacy. Dit gaat niet alleen om registratie door de Belastingdienst maar ook om andere zaken. Sommige vrouwen zijn bijvoorbeeld bang dat een familielid dat bij de Politie werkt achter hun beroep komt. Een enkeling ambieert een baan waarvoor het niet

³⁸ Dankzij een vorig project heeft De Rode Draad alle informatie voor hen in hun eigen taal.

hebben van een strafblad van groot belang is. Ook al hebben ze nooit iets crimineels gedaan, vrezen zij door hun verleden achtervolgd te zullen worden. Zoals deze vrouw.

“Hi there, Misschien zijn jullie niet de juiste personen om mijn vragen aan voor te leggen, maar wellicht kunnen jullie me doorverwijzen naar een deskundige. Het is al bijna 5 jaar geleden dat ik het vak mijn moegewerkte rug heb toegekeerd. Voor mijn ouders heb ik mijn beroep goed verborgen gehouden. Ik had ook niet zo'n moeite met de werkzaamheden, heb zelfs hele leuke herinneringen aan de meiden, de gezellige avonden en de redelijk gevulde portemonnee. Ik ben iets te lang in het vak blijven plakken, maar heb verder geen spijt. Nu heb ik een heeel ander leven in een ander land met een berg verantwoording. Een redelijke dosis stress, weliswaar minder inkomsten maar wel veel meer respect en zelfs prestige. Ik ben nu een totaal andere vrouw, die je niet (meer) als happy hooker zou kunnen typeren, mocht zoiets nodig zijn. Alles goed en wel zou je denken, maar ik ben een klein beetje ongerust. Ik woon niet meer in Nederland.,

Ik mag dan nu ook fijn kennismaken met immigratieprocedures, bureaucratie en wachten, wachten en nog eens wachten. Voor zover ik kan beoordelen, weet mijn man helemaal niks van mijn verleden (iets wat ik bijzonder graag zo wil houden). Ook op mijn aanvraagformulieren heb ik het hokje NO ingevuld bij de vraag of ik de laatste 10 jaar werkzaam ben geweest in de prostitutie. Maar ik krijg nu wel een heel antecedenten onderzoek als onderdeel van de immigratie procedure aan mijn broek.”
NN

Wij konden deze vrouw onderstaand antwoord van Bureau BIBOB geven:

De Wet BIBOB geeft aan Bureau BIBOB van het ministerie van Justitie de mogelijkheid om, op verzoek van bestuursorganen, de aanvrager van bepaalde vergunningen (bijv. horeca-, milieu-, exploitatie-, bouwvergunningen), aanbestedingen (op het gebied van de bouw, milieu, ICT) en subsidies te *screenen*. Een *screening* mag dus alleen plaatsvinden, als er een dergelijke vergunning is aangevraagd bij het bevoegd gezag.

In de situaties die u omschrijft, zal er zeker geen BIBOB-*screening* worden opgestart. Misschien is er wel sprake van een onderzoek van de AIVD of dienen voormalige prostituees een Verklaring Omtrent Gedrag te kunnen overleggen, maar dat is iets heel anders dan een onderzoek van het Bureau BIBOB. Ik hoop uw vraag hiermede voldoende te hebben beantwoord.

Een schrijnend geval is het volgende.

“Ik heb met telefoonseks € 5 verdiend en een schuld van 10.000 euro opgelopen”, zo meldde zich een vrouw. Ze had een box gehuurd. Daarvoor moest ze eenmalig 200 euro betalen. Later bleek dat ze iedere maand eenmalig 200 euro moest betalen. Bovendien werd ze geacht via een soort piramidesysteem andere vrouwen voor het bedrijf te ronselen. Dit geval is voorgelegd aan arbeidsrechtdeskundigen. Het antwoord luidde: “Het wurgcontract van de vrouw kan inderdaad worden ontbonden, mits de rechter vindt dat het in strijd is met de redelijkheid en de billijkheid.”

Uit een striptent kwam de klacht dat de zelfstandige dansers aan de baas per dag € 20 belasting moeten betalen. Als ze maar vaak genoeg kwamen werken, kregen ze een

gunstige plek in het rooster. De druppel die de emmer deed overlopen was, dat zij aan hun eigen wc papier moesten meebetalen.

Ouders van prostituees vragen ons vaak om advies. Wij proberen altijd uit te vinden of hun (meerderjarige) dochter vrijwillig in de prostitutie is gegaan. De rest van de familie weet ook de weg naar De Rode Draad te vinden. Zo belde een vrouw, omdat ze bang was dat haar zoon zich problemen op de hals haalde door zijn relatie met een Zuid-Amerikaanse prostituee. Een tante die belde over een nichtje die een dag na haar huwelijk de prostitutie in ging hebben we kunnen doorverwijzen.

Ook de hulpverlening moet soms een beetje worden bijgepraat. Dat gold bijvoorbeeld voor de hulpverleenster die belde over een 16 jarige cliënte die zich vrijwillig naar een andere stad liet brengen voor commerciële seks. De hulpverleenster wilde weten, wat ze daarmee aanmoest. We hebben haar uitgelegd dat de leeftijd voor vrijwillige commerciële seks op 18 ligt en haar doorverwezen naar een instelling die gespecialiseerd is in dit probleem.

“Niemand wil me helpen, ook de politie niet.” Dat vertelde een vrouw die er onlangs achter was achtergekomen dat ze zelf als achtjarige in de prostitutie had gewerkt. Haar kind was uit huis geplaatst en ze had de indruk dat kinderen in veel pleeggezinnen, inclusief haar eigen kind, onder invloed van drugs tot seksuele handelingen werden gedwongen. Wij konden hier verder niet op in gaan, maar dergelijke telefoons komen wel bij onze *helpdesk* binnen. Een Amerikaanse prostituee laat blijken boos te zijn omdat ze niet legaal in Nederland kan werken. Een kennis van een Thaise prostituee zoekt een tolk.

Een vrouw belt huilend op. Haar dagopbrengst is net door een ‘klant’ gestolen. We raden haar aan bij de Politie aangifte te doen. Dan kan ze in ieder geval deze verliespost voor deze dag bij de Belastingdienst verantwoorden.

Daarnaast bellen er nogal eens hulpverleners die seksuele dienstverlening zoeken voor hun gehandicapte cliënten. De laatsten bellen nooit zelf. We geven ze de geschikte adressen en zeggen erbij dat de cliënten ook zelf iets zouden kunnen regelen. Andere hulpverleners bellen over vrouwen met problemen met woonruimte, over vrouwen die geen geld hebben voor medische zorg, of zij vragen De Rode Draad als postadres te willen fungeren³⁹.

Uittreedregelingen

De Rode Draad krijgt veel telefoontjes van vrouwen die uit het vak zijn gestapt. Zij maken gewag van diverse problemen.

In andere sectoren maken carrièreverandering, promotiekansen, bijscholing, omscholing en uittreedregelingen deel uit van de arbeidsvoorwaarden. In de seksbranche daarentegen waren prostituees in het verleden vooral aangewezen op stoppersprogramma's van hulpverleners. Meestal gingen die ervan uit, dat uittredende prostituees radicaal stopten en al hun contacten met het wereldje verbraken. Hun arbeidsverleden in de prostitutie zou alleen maar nadelen en geen voordelen hebben opgeleverd. Zo zouden ze in een ritme hebben geleefd, dat ze snel moeten afleren. Een sollicitatiecursus, waarin ze vooral moesten leren op tijd op te staan, behoorde tot de vaste onderdelen van zo'n stoppersprogramma.

³⁹ Dat doet De Rode Draad overigens niet.

Iedere prostituee moet kunnen stoppen, wanneer hij/zij wil, per dag, per week, per maand of voorgoed. Dat is immers een gevolg van het recht op seksuele zelfbepaling, om een al of niet betaalde seksuele relatie te beëindigen.

De laatste tijd is er veel aandacht voor verandering van loopbaan voor prostituees, met andere woorden voor begeleiding van prostituees die 'uit het leven willen'. Gemiddeld werkt een vrouw zo'n vijftien jaar als prostituee, een jongensprostituee werkt korter. Maar, in tegenstelling tot in andere beroepen, zijn er geen goede uitstapregelingen. En een mooi afscheid om haar nog even ten overstaan van familie en vrienden in het zonnetje te zetten is er al helemaal niet bij.

Echt geld en snel geld

Een vast onderdeel van uitstapprogramma's is, dat prostituees moeten leren met minder geld genoeg te nemen. In de aankondiging van de *realitysoap* ter redding van prostituees door Talpa benadrukte men dit probleem. In de Verenigde Staten worden prostituees die willen uittreden, behandeld als verslaafden, maar wel als verslaafden die geld verdienen in plaats van verliezen. Ook wij horen, dat angst voor inkomenverlies een reden is om niet uit de prostitutie te stappen. Maar met de huidige stand van zaken valt het niet vol te houden, althans voor de meeste vrouwen, dat een terugval in het netto-inkomen het grootste probleem vormt.

Prostituees lopen tegen het vooroordeel op, dat ze geacht worden financiële reserves te hebben, wat in de regel niet het geval is. Slechts een minderheid heeft 'wit gewerkt'. Dit geld kan in principe 'legaal' gespaard worden of worden geïnvesteerd in de aankoop van een huis. Hoewel De Rode Draad gelijk kreeg, toen zij een klacht indiende tegen de grote banken, die prostituees uitsloten van financiële dienstverlening, blijkt het in de praktijk nog een heel gevecht te zijn om door banken als een normale klant te worden behandeld.

Veel prostituees menen dat ze alleen in de prostitutie zonder diploma's snel aan geld te kunnen komen. In de praktijk valt dat echter tegen. Het beeld van het snelle geld wordt nog extra vertekend, doordat prostituees de neiging hebben hun verdiensten rooskleuriger voor te stellen dan ze zijn. Je gaat immers niet in een gestigmatiseerd beroep werken, als daar geen goede reden voor is zoals hoge verdiensten. Niettemin beseffen prostituees dat de verdiensten niet zo riant meer zijn, maar ze blijven hopen een enorme slag te kunnen slaan. De indruk dat er snel contant geld valt te verdienen, wordt nog versterkt doordat de uitbetaling per dag of soms per week geschiedt, in plaats van per maand, zoals gebruikelijk in andere beroepen. Zo kwam een prostituee bij ons op kantoor met het verheugende bericht, dat zij die dag € 200 had verdiend. Toen we haar vroegen, wat de dag daarvoor had opgeleverd, moest ze toegeven, dat dit niets was.

Het duurt even, voordat ze de voordelen zien van een stabiele, maandelijkse betaling. Wij hebben de grootste moeite om de dames voor te rekenen, dat in loondienst werken, binnen of buiten de prostitutie, weliswaar niet dagelijks geld 'cash in het handje' geeft, maar wel wekelijks of maandelijks een geregeld inkomen. Een prostituee die De Rode Draad hulp vroeg bij het uittreden, gaf toe, dat ze 'een gat in haar hand had'. Ze was naar de hulpverlening gestuurd. "Maar ik kan toch moeilijk naar de dokter gaan om te vragen, of hij het met euro's wil dichten en daarna hechten?"

Het denken op lange termijn past niet bij het werk; geld verdienen staat voorop en wel hier en nu. Dat grensoverschrijding op ieder gebied nadelig kan zijn voor hun fysiek en mentaal welzijn, is iets waar ze liever niet aan willen denken. En de meeste mensen in het prostitutiewerk stimuleren dit ook niet. De meeste exploitanten zijn geen *role models* van goede werkgevers en hebben ook zelden of nooit een lange termijn planning. Prostitutie lijkt

een manier om snel van schulden af te komen, een vorm van werk waarin je ter plekke moet investeren. Concurrentie staat hoger aangeschreven dan samenwerking. Carrièreplanning op de lange termijn in de prostitutie is iets ongehoords, je doet het immers maar ‘tijdelijk’. Het verdiende geld moet zo snel mogelijk worden uitgegeven. Dit idee stamt uit de tijd dat al het verdiende geld zwart was, dus eigenlijk alleen maar diende voor de aanschaf van consumptieartikelen op de korte termijn. Slechts een enkeling heeft gespaard en heeft een aardig kapitaaltje. De Rode Draad kennen ook heel weinig vrouwen die rijk zijn geworden van de prostitutie.

Het stigma

De meeste praktische problemen die uittredende prostituees tegenkomen, liggen op het vak van de *privacy*bewaking en stigma. Ook verkeren zij in een sociaal isolement, omdat ze niet op een ‘normale’ manier over hun verleden kunnen spreken.

*Goedemorgen. Ik heb enkele problemen. Meer dan 20 jaar geleden heb ik ooit een paar maanden in een club gewerkt. Ik ben daar uitgekomen en heb jaren normaal kunnen werken in allerlei functies
Tot de laatste jaren. Ik ben verhuisd naar een andere stad, en daar is door omstandigheden iets bekend geworden over deze tijd en sindsdien heb ik overal problemen. Ik ben op het moment nogal onzeker geworden over mezelf, heb psychische problemen, nachtmerries, woede etc. die ik hiermee in verband breng. Ik kan het heel slecht accepteren dat ik jarenlang normaal heb kunnen functioneren en werken in ‘normale beroepen’, ik heb opleidingen gedaan etc. en nu moet ik heel vaak op hele subtiele manieren iets over mijn ‘verleden’ voelen.
Hebben jullie misschien maatschappelijk werksters of andere mensen, die mij hiermee kunnen helpen ?*

‘Wat is dit, wat is dat, wat is dit nu weer?’

‘Wat is dit, wat is dat, wat is dit nu weer?’ Zo heette de quiz in de Barend Servetshow jaren geleden. Dit deuntje speelt vaak door het hoofd van degene die bij De Rode Draad de helpdesk bezet. Hoewel het officieel niet onze taak is om op allerlei vragen van derden te antwoorden, kunnen wij mensen die bellen met serieuze vragen, moeilijk een antwoord weigeren. Bijvoorbeeld de vraag, of je een speciale vergunning moet hebben om bij bordelen te mogen colporteren. Of, de vraag van een nabestaande van een bekende prostituee, die informatie over haar oma wil hebben. De Politie vroeg onze hulp bij het oplossen van een moord op een prostituee die enkele jaren geleden is gepleegd, een zogeheten *Cold Case*. Bezorgde burens mailen over een verslaafde prostituee die haar kinderen zou verwaarlozen. Een meisje mailt over haar vriendin die onder invloed van een loverboy zou staan. Een medewerker van een ziekenhuis vraagt, wat hij aanmoet met een zieke baby van een illegale prostituee. Weer een ander probleem laat het volgende geval zien (208).

“Als iemand je paspoort misbruikt door diefstal en op jouw naam bij een club zes weken gaat werken, hoe moet je dan bewijzen dat jij het niet bent geweest? Ik heb namelijk een telefoontje van de Belastingdienst gehad, dat ik daar drie jaar geleden heb gewerkt heb. Ik heb overdag gewoon een vaste baan. Ik heb destijds wel aangifte van vermissing van het paspoort gedaan. Zijn er video opnamen opvraagbaar of medische gegevens?”

Mannen willen weten hoe ze als gigolo kunnen werken. Vrouwen willen weten waar ze gigolo's kunnen vinden. Mensen staan ten onrechte op internetsites met prostitutiebedrijven, zo melden zij ons. Klanten die kennelijk in therapie zitten, mailen soms een standaardbriefje met het ongebruikelijke verzoek om zich te verontschuldigen bij al die vrouwen die ze als prostituee misbruikt zouden hebben. Deze therapieën tegen seksverslaving komen uit de VS overgewaaid en zijn op dezelfde leest geschoeid als de AA. Wij raden ze altijd aan om, als een soort aflaat, een donatie te schenken aan een bevriende organisatie. We horen dat ze dat inderdaad soms doen. Enkele klanten willen weten, waar ze vrouwen kunnen vinden die niet uitgebuit of gedwongen worden. In die gevallen blijven wij het antwoord schuldig. Wij achten De Rode Draad niet bevoegd daarover uitspraken te doen. Vaak gaat De Rode Draad niet in op verzoeken om informatie en voorlichting.

.Een kopje thee excellentie?

“Hoe laat zijn jullie op dinsdag open? Dan komen we met de hele klas langs”. Wanneer scholieren met dit soort vragen bellen, krijgen zij te horen dat De Rode Draad geen kans ziet om voorlichting te geven.⁴⁰ Zij krijgen dan een standaardafwijzing. Dat is jammer, want voorlichting op scholen zou vooroordelen ten aanzien van prostituees enigszins kunnen wegnemen. Wij moeten zo'n 200 verzoeken per jaar afwijzen. Ook dat kost op zich tijd. De naamsbekendheid van De Rode Draad is gunstig, maar levert dus ook onvoorziene problemen op voor degene die de *helpdesk* bezet, als er verzoeken binnenkomen waarvoor de tijd ontbreekt erop in te gaan.

Een enkele keer is een vrijwilliger van De Rode Draad bereid voorlichting te verzorgen, maar dat kan alleen tegen betaling. Zo dichtten we een klein deel van ons begrotingstekort. Soms reageert men daarop agressief, men vindt dat we het aan onze doelgroep verplicht zijn om voor iedere PhD, artikelschrijver, romanschrijver of wie dan ook gratis klaar te staan. Het zorgt voor een waar dilemma. Moeten we al deze mensen weigeren? Een probleem is, dat zij zichzelf presenteren als iemand die bij wijze van ultieme acceptatie van prostitutie De Rode Draad wil inschakelen. Het schaadt onze reputatie om het niet te doen; het kost heel veel tijd om het wel te doen.

We maken wel uitzonderingen voor nationale en lokale politici met wie een dialoog werkelijk iets voor de doelgroep kan betekenen. Zo heeft De Rode Draad aan een hoorzitting van de Tweede Kamer en aan verschillende politieke debatten deelgenomen, en is zij op diverse symposia opgetreden. Ook waren we bij verschillende expertmeetings over mensenhandel en loondienst aanwezig.

Uit het buitenland komen er wel eens verzoeken om beleidsmakers of politici voor te lichten. Zo hebben we de kleinzoon van Mao, allerlei staatssecretarissen en ministers over de vloer gehad. Zij komen meestal met beveiligingsmensen en een paar *embedded journalists*. Helaas kunnen wij nooit een zware delegatie samenstellen en kan slechts één persoon ze te woord staan. Zij moet ook de excellenties en hun gevolg van thee en dergelijke voorzien.

Journalisten benaderen ons vaak voor informatie of voor bemiddeling. “Ik wil een artikel maken over dakloze prostituees in kleine steden, zoals Den Helder. Kunt u me aan hun adressen helpen?” De Rode Draad geeft nooit gevolg aan dit soort verzoeken. We gaan de vrouwen die wij kennen niet lastig vallen. De perscontacten worden overigens door Vakwerk, de vakbond voor prostituees, verzorgd.

⁴⁰ Dit staat duidelijk op de website van De Rode Draad. De Stichting heeft namelijk geen subsidie voor deze activiteiten. Toch krijgen leerlingen vaak de opdracht van docenten om ons te bellen of te mailen.

“Wij hebben een format voor een *reality show* waardoor vrouwen een nieuw leven kunnen starten”, zo begon een televisiemaker over een programma waarin prostituees een restaurant gingen runnen bij wijze van loopbaanproject. Men was buitengewoon boos dat wij niet meededen. Inmiddels is het restaurant dicht, de vrouwen zijn wel bekend maar niet beroemd geworden. Ze zijn brodeloos, exact wat we hadden voorspeld. Een andere *reality soap* wou de dagelijkse gang van zaken bij de Rode Draad registreren. Het enige wat we konden aanbieden was het filmen van de andere ploeg die wanhopig op zoek was naar prostituees voor het restaurant. Waarom ook *een reality soap* op De Rode Draad. Het is klein, er valt niets te zien maar er valt des te meer te beleven aan de telefoon en via de e-mail.

Hoofdstuk 5. De Ramen, een ondoorzichtige bedrijfsvoering

“Legbatterijen”

Toename en afname

In de jaren vijftig en zestig was raamprostitutie nog een kleinschalig fenomeen. Prostituees woonden meestal in dezelfde stad waar ze werkten, en de hele buurt kende de huurbazen. Er was nog niet veel concurrentie van clubs en privé-huizen. Dat veranderde in de jaren zeventig toen de seksclubs opkwamen. In die periode werd de prostitutie ook grootschaliger. Prostituees overschreden gemeentegrenzen, de raamprostitutie breidde zich uit en werd zichtbaarder.

In de jaren tachtig werden de kamers in kleinere eenheden verdeeld om het toenemend aantal migranten uit Zuid Amerika en Azië een werkplek te bieden. De oppervlakten van de ramen werden gehalveerd, maar de prijzen bleven even hoog. Uit deze tijd stammen de reeksen kleine hokjes in de raamgebieden, de ‘legbatterijen’. Exploitanten konden ongehinderd hun gang gaan, maar in 2000, het jaar van de legalisering, moesten zij aan bepaalde normen voor inrichting gaan voldoen. Ze knapten de kleine kamertjes wat op.

De migranten werden tot het eind van de jaren negentig getolereerd. Zij betaalden grif voor hun werkplek. In het jaar 2000 begon er zich ook op dit gebied een kentering af te tekenen. Men mocht niet meer verhuren aan vrouwen zonder de juiste documenten. In die periode verzetten de exploitanten zich met hand en tand tegen het weren van illegalen. Ze klaagden dat de Nederlandse meisjes niet meer wilden werken en dat er leegstand heerste in de raamgebieden. Uiteindelijk haalden zij bakzeil en gemeenten gingen over tot het inperken van de raamgebieden. Nu zijn de ramen weer schaars.

Aantallen ramen

Bij de raamprostitutie valt een drastische achteruitgang van het aantal werkplekken te constateren. In 1999 waren het er nog 2097, in 2005 nog maar 1652. Alleen in Eindhoven zijn er enkele tientallen ramen bijgekomen. Gegevens over aantallen prostitutiebedrijven buiten de werkplekken in de raamgebieden vindt u in hoofdstuk 2.

De raamprostitutie, althans die aan de openbare weg, is nog één van de weinige vormen waar men kan bewijzen dat men echt als zelfstandige ondernemer werkt. Dat is vooral van belang voor de Oost Europese vrouwen. Zij mogen immers niet in loondienst werken. Dit betekent in de praktijk dat er meer druk op de raamgebieden is gekomen. In sommige steden zijn er wachtlijsten voor de ramen. Er gaan geruchten dat vrouwen een hogere plaats op de wachtlijst kunnen krijgen door de eigenaar van de ramen extra te betalen. Tegenwoordig zijn sommige exploitanten ook gevoelig voor lieden die extra willen dokken om ‘hun vriendinnen’ een raam te gunnen. In Groningen zou een exploitant zo het gebied van jonge meisjes voorzien.

Wij horen dat vrouwen het een en ander van de ‘baas’ slikken omdat ze anders hun raam kwijtraken. De laatste tijd komen er zelfs weer klachten over exploitanten die, net als in vorige decennia, naast de huur een percentage van de verdiensten opstrijken. Dat systeem was in de jaren zeventig afgeschaft. De vrouwen kregen immers een sterkere

onderhandelingspositie, doordat de collega's *en masse* naar de clubs gingen die in dit tijdsgewricht in opkomst waren.

Huren en huurverhogingen

De huren voor de ramen zijn hoog. Voor de helft van het geld - gerekend over 24 uur - zijn de vrouwen goedkoper uit in een hotel. Daar serveert men bovendien een behoorlijk ontbijt en zijn er iedere dag schone lakens. Bij de ramen moeten ze daar vaak zelf voor zorgen. We horen nog steeds, dat prostituees zaken als een bon, schoonmaakspullen en de mogelijkheid een kartonnetje voor het raam te plaatsen met hun werknaam, extra moeten betalen. Gemiddeld kost een raam € 100 per dagdeel. Dat de ramen zo duur zijn, is nog een erfenis uit de tijd van de illegale prostitutie. Een raamprostitutiepand was een speelbal in de handen van veelal malafide vastgoedhandelaren die door een snelle aankoop en verkoop de prijzen in eigen hand hielden.⁴¹ Bij verkoop speelde een ongrijpbaar gegeven als 'goodwill' een grote rol in het opdrijven van de prijzen. Daarbij ging het om de reputatie van het pand waardoor het klanten trok.

In het Parool van 26-11-2005 staat een reconstructie van de aankoop van een raampand. In tien jaar tijd is de prijs van dit pand van € 180.000 tot € 700.000 gestegen. Bij de transacties van koop en verkoop zijn bekende onderwereldfiguren betrokken. Deze verkopen de panden aan brievenbusmaatschappijen in het buitenland en lenen het geld weer terug. Zo zien ze kans door middel van aankoop en verkoop een tonnetje of wat wit te wassen.

Daar komt nog bij dat de gemeenten aan de exploitanten een soort monopoliepositie hebben verschaft. De bedoeling was de raamprostitutie binnen een bepaald gebied te concentreren. Maar daardoor hebben de raamexploitanten onbedoeld een machtspositie gekregen.

De Rode Draad krijgt al tijden klachten over plotselinge huurverhogingen. Daar valt echter weinig tegen te doen. Een huurder van een bedrijfspand heeft immers pas rechten als hij een ruimte voor vijf jaar of meer huurt. En in de raamprostitutie is dat niet aan de orde. Bovendien zijn de kamers in de raamgebieden officieel geen bedrijfsruimten, omdat ze niet voor het algemene publiek toegankelijk zijn.

Gesprekken met gemeenten over deze problemen leverden de vrouwen weinig op. Hoewel hygiënische normen in de gemeentelijke vergunningseisen staan vermeld, zijn de exploitanten beperkt aanspreekbaar als het gaat om klachten over bijvoorbeeld schoonmaken. In één gemeente werden de vrouwen, ondanks de fikse huurprijzen, geacht de lakens zelf te verschoneren. In de APV (Algemene Politieverordening, dat wil zeggen gemeentelijke regelgeving) stond dat er dagelijks schone lakens moesten komen. In de veronderstelling, dat iedereen zou begrijpen dat dit de verantwoordelijkheid van de exploitant was, had men dit niet expliciet vermeld. Exploitanten legden dit uit als een verplichting van de vrouwen om zelf iedere dag schone lakens mee te nemen. De Zweedse schrijver Strindberg beschreef het huwelijk als een was- en strijkinrichting; hetzelfde had hij van een bordeel kunnen zeggen.

Géén dag vrij

Het laatste jaar klagen vrouwen steeds vaker dat ze de ramen voor zes of zeven dagen per week moeten huren. Zo is er in Amsterdam een geval gemeld van een vrouw die een raam voor een jaar lang moet huren.⁴² Dit betekent in de praktijk, dat ze dat jaar niet kan stoppen.

⁴¹ In die periode hebben bijvoorbeeld de heren Van Hout en Holleeder de nodige ramen kunnen aankopen. Sommige panden staan op naam van een *vage BV of Ltd* in het buitenland.

⁴² Haar contract was opgesteld door de 'vaste boekhouder' van exploitanten.

Dit is strijdig met het recht om op elk moment te stoppen met dit werk, met andere woorden met het recht op fysieke en psychische integriteit. In theorie kan deze vrouw uitstappen, maar dat betekent voor haar een enorme financiële aderlating.

In tegenstelling tot een winkelier of een andere ondernemer kan zij geen personeel aannemen. Zij kan ook geen medehuurder aantrekken. Dat laatste staan de exploitanten niet toe. De huurbazen beweren, dat zij dat niet mogen van de gemeente, wat niet waar is.

De Vereniging Vakwerk heeft handtekeningenacties gehouden en de resultaten aan gemeenten gepresenteerd. Bij die gelegenheden kreeg zij te horen, dat een gemeente niets aan de hoogte van raamhuren kon doen. Een gemeente zou echter wel degelijk duidelijk naar raamverhuurders toe kunnen communiceren, dat verhuur aan meerdere vrouwen is toegestaan.

Veel vrouwen kunnen maar net de raamhuren eruit halen of hebben zelfs huurschulden. Een dag vrij nemen en de huur doorbetalen zonder inkomsten kunnen zij zich niet veroorloven.

Wanneer ze op vakantie gaan, lopen ze het risico hun raam kwijt te raken.

Eén van de raamexploitanten wuifde de klachten van de vrouwen over gebrek aan vrije tijd weg met het argument dat hij de vrouwen geen dag vrij kon geven, omdat je alleen in loondienst een dag vrij mag hebben. De vrouwen waren immers zelfstandig ondernemer en dat betekent nu eenmaal zeven dagen per week werken. Ergo, door ze een dag vrij te geven zou hij te boek komen te staan als werkgever. Dat exploitanten desondanks gezag uitoefenen, merkten wij in Leeuwarden, waar we uit het raamgebied werden weggestuurd.

Een exploitant is als zelfstandig ondernemer verplicht de andere partij een factuur te verschaffen. Deze voor de hand liggende regel wordt door heel veel raamexploitanten overtreden. Toen wij één van hen daarop aanspraken, kregen we het wonderlijke verweer: “Ik geef geen bonnen, zolang ik niet weet wat ermee gebeurt”. Uit dezelfde stad kwamen er klachten dat de huur tweemaal werd geïnd, omdat de vrouwen bij gebrek aan nota's niet konden bewijzen, dat ze reeds hadden betaald. Overigens houdt de Belastingdienst in Nederland er rekening mee, dat het niet de schuld van prostituees is, als zij geen betalingsbewijzen van de raamhuur kunnen overleggen. Maar in andere EU landen ligt dat anders. Zo bellen vrouwen ons uit het buitenland over problemen met de Belastingdienst aldaar, omdat ze niet kunnen bewijzen dat ze een deel van haar omzet in Nederland aan raamhuur hadden uitgegeven.

Dubieuze verenigingen

De Rode Draad heeft in 2005 de raambuurtten in Leeuwarden, Deventer, Amsterdam, Eindhoven, Alkmaar, Arnhem, Utrecht en Haarlem bezocht.

Wij zijn tweemaal in Arnhem geweest, één keer een paar dagen voor de sluiting van de ramen. De eerste keer troffen we er vrouwen in opperste verwarring aan. De exploitant had hen tot bedrijfsleidsters gebombardeerd. Dit had hij gedaan om aan de gemeentelijke eis te voldoen, dat de bedrijfsleiding altijd in het pand aanwezig moet zijn. De tweede keer troffen wij er een deprimerende boel aan, vervallen panden en weinig klanten. De meeste, vooral Spaanstalige vrouwen wisten niet eens, dat zij hun werkplek kwijt zouden raken. Dit staat in schril contrast met berichten in de pers, dat de vrouwen naar de rechter waren gestapt om de sluiting van de raamgebieden aan te vechten. Naderhand bleek dat één of meer exploitanten namens de prostituees, die zelf van niets wisten, een kort geding hadden aangespannen.

Hoewel de kamers in Alkmaar schoner waren dan vroeger, waren er ook nogal wat klachten over het Alkmaarse raamgebied. Nog steeds werden vrouwen daar min of meer gedwongen

om lid te zijn van een vereniging, een zogenaamde zelforganisatie die door exploitanten is opgericht. Deze organisaties dateren uit de periode dat de huidige nieuwe EU-landen nog associatielanden waren. Advocaten die gespecialiseerd waren in vreemdelingenrecht, hadden ontdekt dat de associatieverdragen van de Europese Unie ook op prostituees uit Oost Europa van toepassing waren. Onder bepaalde voorwaarden mochten prostituees uit die landen als zelfstandige ondernemer in Nederland werken. Aan één van die voorwaarden, het aanvragen en vervolgens afwachten van een Machtiging Voorlopig Verblijf bij de Nederlandse ambassade in het land van herkomst⁴³, was meestal niet voldaan. Men probeerde dat probleem te ondervangen door de vrouwen te verenigen en de gemeenten ervan te overtuigen dat ze daar belang bij hadden. De vrouwen waren daardoor immers bereikbaar voor de gezondheidszorg, was het argument.

Het lidmaatschapsgeld voor de vereniging, over het algemeen een hoog bedrag, werd gebruikt om de advocaten te betalen voor de aanvraag van een werkvergunning die ze nooit zouden krijgen. Bovendien moest de schijn van legaliteit worden verstrekt door dure administratiekantoren voor een overbodige boekhouding in te schakelen. De boekhouder van de vereniging voorzag de vrouwen tevens van bedrijfsplannen die veel te rooskleurig waren. Zo ging men uit van aftrekposten voor persoonlijke verzorging die vrouwen niet konden opvoeren. Nog steeds is dat soort kosten voor prostituees niet fiscaal aftrekbaar. Via de vereniging betaalden ze hun belasting, althans dat hoopten ze. In 2003 bleek tijdens een bijeenkomst, dat de vrouwen uit de toenmalige associatielanden wel belasting afdroegen, maar niet legaal werkten. Naar wie ging het geld dat zogenaamd voor de fiscus werd gereserveerd?

Wanneer de exploitanten konden aantonen dat de prostituees echte zelfstandige ondernemers waren, liepen ze geen gevaar een boete te krijgen of zelfs hun bedrijf te moeten sluiten omdat ze vrouwen illegaal in loondienst hadden. Hoewel de prostituees volkomen afhankelijk waren van de exploitanten, beweerden de advocaten bij hoog en bij laag, dat de vrouwen dezelfde belangen hadden als de exploitanten. Zo ontkenden zij dat ze belangen van twee partijen dienden.⁴⁴

Wij hebben enige tijd geleden met de voorzitter van deze vereniging en enkele 'zelfstandige' prostituees gesproken. Wij voerden dit gesprek in aanwezigheid van iemand die net deed alsof ze geen Bulgaars verstond. De voorzitter vertelde de aanwezige vrouwen in het Bulgaars, dat zij zich niets van ons moesten aantrekken. Zij wist het beter. In het Nederlands vertelde ze ons dat ze de vrouwen afried zonder haar naar buiten te gaan, en dat ze de vrouwen op het hart drukte gebruik te maken van een bepaalde boekhouder. Enkele maanden later liep er een strafrechtelijk onderzoek wegens mensenhandel tegen deze voorzitter en de desbetreffende boekhouder⁴⁵.

De Oost-Europese vrouwen zijn in de kleinere raamgebieden nog steeds afhankelijk van deze verenigingen en vaak dubieuze dienstverleners.

Vervelio's en vervelia's

In alle raamgebieden worden de veldwerkers van De Rode Draad voortdurend gevolgd door jonge mannen die geen klanten zijn. Mogelijk fungeren enkelen onder hen als 'boodschappenjongens', jonge mannen die voor een zeer ruime vergoeding een boodschap

⁴³ Dat geldt overigens nog steeds voor vrouwen uit Roemenië en Bulgarije, de huidige associatielanden.

⁴⁴ Wij weten niet of prostituees nog schulden bij de exploitanten hebben voor de rekening van de advocaat.

⁴⁵ Dit onderzoek heeft niet tot een veroordeling geleid.

voor de vrouwen doen. (Voor even een broodje kroket halen bij de dichtstbijzijnde snackbar rekenen zij minimaal € 10.) Van onze contacten met raamprostituees weten wij, dat velen onder hen pooiers (*loverboys*) zijn. De vrouwen die onafhankelijk werken, hebben veel last van deze lastige lieden of vervelie's. Zij bemoeien zich soms met de prijsstelling van de onafhankelijke vrouwen en gaan hinderlijk bij hen op de stoep zitten.

“Ik heb ‘rot op pooier’ tegen hem gezegd”, zo belde een verontwaardigde vrouw naar De Rode Draad. “Hij zat op mijn stoep het aantal klanten van mij met die van mijn buurvrouw te vergelijken.” Zij werkt voor een loverboy.

Niet altijd zijn deze vermoedelijke pooiers van de mannelijke kunne. In Arnhem werden we voor de voeten gelopen door een in een dikke winterjas geklede oudere vrouw die iedere keer opdook in de raampanden, waar we naar binnen wilden. Zij zat er niet om klanten te werven, maar probeerde op een bijzonder agressieve manier onze folders te onderscheppen.

Uit de stad Groningen kwam het bericht dat een exploitant conceptraamcontracten à € 70 verkocht, voordat de vrouwen ze konden tekenen. Rijkelijk veel voor een simpele uitdraai uit de computer. Men had de vrouwen (uit nieuwe EU-landen) verteld, dat zij die nodig hadden om een vergunning als zelfstandige sekswerker te verkrijgen.

In Eindhoven is er een nieuwe prostitutieboulevard aangelegd. Onze Eindhovense veldwerkster rapporteert:

Er lopen maar vijf klanten in het gebied waar 48 werkplekken zijn. Ik spreek een vrouw die net uit het buitenland is teruggekeerd. Ze had extra betaald om haar oude raam te mogen behouden. Desondanks bleek bij terugkomst dat haar raam aan een ander vergeven was. Welgemoed verhuisde ze naar een andere kamer. Maar die heeft ook een nadeel. De exploitant doet alsof hij in haar kamer woont. Hij komt gevraagd binnen om een dutje te doen en zijn spullen staan in haar kamer.

Contracten

Er is vaak gesuggereerd dat prostituees misschien baat hebben bij de Wet op de kartelvorming en de Mededingingswet voor de aanpak van de woekerhuren in de raamgebieden.

De Kartelwet kan worden ingezet, wanneer minimaal acht ondernemers met een gezamenlijke jaaromzet van € 908.000 hun marktgedrag op elkaar afstemmen en concurrentie beperkende afspraken maken. Met een lagere jaaromzet kan in het geval van een uitzonderingssituatie toch op deze wet een beroep worden gedaan. De Mededingingswet is verwant aan de Kartelwet en bestrijdt economisch machtsmisbruik. Een klacht zou echter alleen zinvol zijn, als wij konden aantonen dat er voor vrouwen achter de ramen geen alternatief is, zo liet een medewerker van de Mededingingsautoriteit ons weten.

Hij vond het moeilijk te accepteren dat raamprostitutie specifieke vaardigheden van prostituees vergt, zoals het actief klanten werven, en bepaalde voordelen heeft boven werken in clubs, zoals het zelf klanten kiezen en geen afdrachten per klant hoeven doen. Voorts wilde hij zich liever niet mengen in gebiedsbeperkingen die door een lokale overheid zijn opgelegd. Buiten het raamgebied mogen er immers geen panden geschikt worden gemaakt voor raamprostitutie. Ten derde gaf hij aan dat een dergelijke klacht geen prioriteit zou hebben. Voor ons was het feit dat een mogelijke boete voor de raamexploitant niet aan de vrouwen ten goede zou komen, de reden om niet met de Mededingingsautoriteit in zee te gaan.

De Rode Draad nam contact op met de Raad Onroerende Zaken die suggereerde dit alles op te lossen door de belangenorganisatie, de Vereniging Vakwerk, modelhuurcontracten te laten

opstellen. Dit is gepoogd, maar niet gelukt. Het enige waarin de organisaties van de raamexploitanten de andere partij tegemoet wilden komen, was het vermelden van het adres van de raamexploitant op de contracten. Veel vrouwen konden de raamexploitant tot dan toe alleen maar via een mobiel telefoonnummer bereiken. Een ondernemer is echter verplicht een postadres te verstrekken aan een andere ondernemer, met wie hij of zij een overeenkomst sluit.

De exploitanten bleven echter weigeren de ramen aan meerdere personen te verhuren. Zij beriepen zich hierbij op gemeentelijke regelgeving. Bij navraag bleek echter dat geen enkele gemeente verhuur aan meer dan één persoon verhindert.

Bonnen zijn al een probleem, maar behoorlijke huurcontracten zijn helemaal schaars. Enkele raamexploitanten hadden gemakshalve de intakeformulieren van de Politie als huurcontracten gebruikt. Wij kregen klachten dat vrouwen moesten invullen of ze al eerder in de prostitutie hadden gezeten en of ze ooit ander werk hadden gedaan. Afgezien van de vraag of de Politie die vragen mag stellen, is het tamelijk idioot dat een huurder dergelijke gegevens aan een verhuurder moet geven.

Inpandige raamprostitutie: de hofjes

Sommige bedrijven zijn een mengvorm van raamprostitutie en een club. De vrouwen huren in dat geval een 'vitrine' in een bepaald pand (37, 567) Dit is bijvoorbeeld het geval in sommige bedrijven in Haarlem. Vooral daar heeft De Rode Draad ernstige twijfels of de vrouwen op die plekken wel zelfstandige ondernemers zijn. Wij worden bij één van de bedrijven onveranderlijk door de exploitant ontboden die ons te kennen geeft, dat wij alleen terug kunnen komen als we tussen negen en vijf een afspraak met de leiding maken. In andere panden (37,567 en 507) zijn wij fortuinlijker. Wij mogen naar binnen en zien dat vrouwen in ieder geval iets voor zichzelf kunnen doen als er geen klanten zijn. Bijvoorbeeld in het volgende geval (567).

De klanten moeten door een metaaldetector. Er lopen een paar klanten rond te spoken, niemand is nog aan het werk en er zijn veel lege kamers waarin bordjes met huisregels hangen. Klanten moeten netjes gekleed zijn, mogen de vrouwen nergens toe dwingen en mogen geen onveilige seks hebben. Er staan ook vreemde teksten bij als: "Heeft u een wapen bij zich? Dan moet dit in de auto worden gelegd. Betrappen we u de tweede keer, dan wordt u de toegang geweigerd.". Dit alles is voorzien van een politielogo.

Er zijn een paar Duitse vrouwen die zich niet willen laten zien, omdat ze denken dat wij van de Politie zijn. Wij ontmoeten ook een paar Nederlandse vrouwen. Inmiddels hebben we al heel wat materiaal op tafel gelegd en we zien vrouwen voorzichtig om de hoek kijken en iets van tafel nemen.

Een vrouw vertelt stoer dat ze bij een belastingcontrole gewoon de deur voor de neus van de ambtenaar dicht gooide en dat ze daar nooit problemen mee heeft gehad. De eigenaar van de zaak heeft hier niets mee te maken, zegt zij, want ze huren alleen een kamer en doen verder wat ze willen. Wel bepaalt de eigenaar dat de zaak de hele maand juli dicht is.

Op weg naar buiten maken we een praatje met de manager die ons het een en ander vertelt:

- *De vrouwen betalen € 110 per dag*
- *Het huisreglement is in samenwerking met de Mr. De Graafstichting opgesteld*
- *De vrouwen en de directie hebben samen prijsafspraken gemaakt: € 50-70 voor 30 minuten.*

Hoofdstuk 6. De bedrijfsvoering van Relaxhuizen

“De gemeente stelt de aanwezigheid van een baas verplicht en dat zullen we weten ook.”

Transparantie gezocht

De bedrijfsvoering van relaxhuizen is vaak wonderlijk. Alles is erop gericht te bewijzen dat de vrouwen allemaal zelfstandige ondernemers zijn, zodat loondienst met alle vaste lasten vanden vermeden kan worden. Dit zou betekenen dat de eigenaar zich nauwelijks met de vrouwen bemoeit. Maar daar begint de onduidelijkheid al. Er is altijd wel een ‘baas’. Maar wie is dat?

Vaak komt er iemand aan de deur die één van de klassiekers ten beste geeft: “Al mijn meisjes zijn zelfstandig”. De Rode Draad gaat ervan uit dat zo iemand de eigenaar is, maar soms is dat totaal onhelder. Zo was er bijvoorbeeld in een bedrijf (264) een wirwar van BV’s van de partner van de masseuse. De kwestie van het eigendom is niet het enige aspect van de bedrijfsvoering dat vragen oproept. In dit hoofdstuk beschrijven wij bizarre opvattingen over bedrijfsvoering en ondermaatse tot schandalige praktijken die wij nog steeds tegenkomen. Wij verwonderen ons erover dat sommige bedrijven nog open zijn. Soms is het in diverse opzichten een chaos of het bedrijf is volstrekt malafide. Een paar bedrijven blijkt er een dubieuze bedrijfsvoering op na houden waardoor een vrije klantenkeuze onmogelijk is.

In de meeste gemeentelijke verordeningen wordt gesteld dat er een bedrijfsleider of eigenaar in het bedrijf aanwezig moet zijn. Er staat nergens in de gemeentelijke regelgeving dat deze persoon zich ook als een baas moet gedragen, maar dat zien we wel heel vaak gebeuren. Dit geldt overigens ook vaak voor bedrijven waar een vrouw de scepter zwaait. Eén van de redenen voor de legalisering was, dat de bedrijfsvoering van prostitutiebedrijven ‘transparant’ zou worden, een term die toen nog geen modewoord was geworden. Ook wilde men de bedrijfsvoering ontdoen van allerlei verklevingen met criminele praktijken. Dit is niet overal gelukt. In dit hoofdstuk komen enkele onduidelijkheden op dit gebied aan de orde, zoals de kwestie van het eigendom, en we duiden in enkele capita selecta vormen van bedrijfsvoering aan die in ieder geval bizar zijn, zo niet ronduit crimineel.

Wie is de eigenaar?

Het is voor De Rode Draad niet altijd duidelijk of we met de eigenaar of de bedrijfsleider te maken hebben. Voorts is het volstrekt onduidelijk of de eigenaren van een pand ook de eigenaren van het bedrijf zijn. Zo blijken enkele prostitutiebedrijven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel nevenbedrijven te zijn van een vastgoedhandelaar die elders weer openlijk de exploitant is. Sommige bedrijven hebben meerdere vestigingen.

Een betrekkelijk recente trend is om prostituees mede-eigenaar te maken van het bedrijf. Iets in die richting zagen wij al in Arnhem waar verbijsterde prostituees zonder het te weten beheerster waren geworden van het pand. Zij werden in dit geval ineens verantwoordelijk gesteld voor het vrijmaken van de nooduitgangen die de exploitant tijdens amateuristische verbouwingen had geblokkeerd.

Uit de wereld van clubs en privé-huizen bereiken ons berichten dat prostituees subtiel worden gedwongen tot mede-eigenaarschap. Teneinde het bedrijfsrisico nog meer op de prostituees af te wentelen dan normaal al gebeurt, overreedt de eigenaar hen op papier ‘mede-eigenaar’ te

worden. Het bedrijf gaat vervolgens failliet en de vrouw draait op voor de onbetaalde rekeningen.

Een vergelijkbare, maar meer *sophisticated* constructie zien wij terug in de ‘maatschap’. Het lijkt zo mooi en geëmancipeerd, een maatschap van prostituees die allemaal mede-eigenaar zijn, maar de werkelijkheid is anders. Sinds 2001 krijgen wij klachten over een bekend bedrijf in Amsterdam waar de zelfstandige prostituees na een kennismakingsperiode van drie maanden worden uitgenodigd om mede-eigenaar te worden. Dit is een *offer they can't refuse*. Doen ze het niet, dan raken zij hun werkplek kwijt in één van de weinige bedrijven die goed draaien. Ze moeten snel beslissen, een kopie van het contract krijgen zij niet. De Rode Draad heeft het advocatenkantoor dat hierbij betrokken is, gebeld. Men wist dit niet en zou de eigenaren er in het vervolg op wijzen dat zij de vrouwen een kopie moeten overhandigen. Voor zover wij weten, gebeurt dat nog steeds niet. Als reden om de vrouwen geen kopie te verstrekken, wordt opgegeven dat men bang is dat ‘de concurrentie’ het concept steelt. Met hulp van dit advocatenkantoor heeft men de constructie bedacht dat de maatschap een stichting runt die weer de bedrijfsuitgaven doet. De maatschap deelt als mede-eigenaar mee in de winst. Volgens onze informatie is er echter nooit winst uitgekeerd. Wel moeten vrouwen via de stichting meebetalen aan verbeteringen en verbouwingen in het interieur. Dit alles dient om te bewijzen dat de vrouwen zelfstandige ondernemer zijn. Wij weten echter dat zij onder gezag werken en zich zelfs verplicht medisch moeten laten controleren door een arts die niet aangesloten is bij een Arbodienst.⁴⁶

Een vergelijkbare constructie is bekend geworden onder de naam ‘BV-ik’. In dit geval moeten de vrouwen een BV oprichten zodat zij werknemer zijn van hun eigen BV. Dit kost hun € 18.000 inleggeld, een bedrag dat in veel gevallen van de exploitant moet worden geleend. Deze constructie is tamelijk ingewikkeld en ‘duur’; ze wordt tegen nog eens zo’n slordige € 800 aan administratiekosten aan de prostituee verkocht. Het is alsof je met een kanon op een mug schiet, want de vrouwen zijn daarmee nog geen zelfstandige ondernemers. Dat hangt immers af van weer andere factoren.

Wat de papieren constructie ook is, De Rode Draad merkt snel genoeg wie de feitelijke baas of bazin is. Een geval (355).

Sinds enige tijd heeft deze zaak een nieuwe naam en een nieuwe eigenaar. Aan de deur hangt de lijst met huisregels. Dit alles moet de lezer doen geloven dat je hier te maken hebt met vrouwen die als zelfstandige ondernemer werken. Een man gaat het pand in om te vragen of de vrouwen ons willen zien.

Wij komen terecht in een piepklein keukentje met een minitafeltje en twee stoeltjes. We zitten er met ons vijven en je kunt je er amper bewegen. De vrouwen zeggen dat zij hier de hele dag bivakkeren. We spreken met een Poolse vrouw. Ze vertelt dat ze hier af en toe een paar weken werkt en dan weer een hele tijd weg blijft. Wij vinden het verhaal vreemd, omdat we haar eerder hebben gezien, hoewel ze zegt er bijna nooit te zijn. Een andere opmerking die vraagtekens oproept is dat ze hier al jaren welkom is om te komen werken. We kunnen dit niet rijmen met het feit dat er net een nieuwe eigenaar is.

Tijdens ons gesprek gaat de telefoon en wij zien dat klanten op de mobieltjes van de vrouwen bellen. De vrouwen adverteren ook op internet.

De nieuwe eigenaar vertelt ons dat hij het moeilijk vindt de mentaliteit van de vrouwen te veranderen. Ze waren er aan gewend dat alles voor ze werd geregeld. Dit gezegd

⁴⁶ Zie hoofdstuk 10 over gezondheid.

hebbend vertrekt hij naar een hok waar hij aan het strijken is. Inmiddels is er nog een man de keuken binnengekomen. Hij komt op visite en pakt een hamburger en een biertje.

Een vrouw als bedrijfsleidster of eigenaresse

Romantici die het beste met prostituees voorhebben, denken dat een bordeel vanzelf prostituteevriendelijk wordt als een vrouw het bedrijf runt. De Rode Draad is echter in veel bedrijven geweest waar de gastvrouw of de bedrijfsleidster een ex-prostituee is en het er allesbehalve prostituteevriendelijk aan toe gaat.

Vaak verhindert één van de aanwezige vrouwen dat we met de prostituees spreken. Dat is vaak de gastvrouw. Of de vriendin van de baas. In sommige gevallen gaat het om een informele ‘bedrijfsleidster’ die de taak heeft de vrouwen te controleren. Dat is meestal degene die onmiddellijk de baas gaat bellen als De Rode Draad op bezoek komt of komt meeluisteren wanneer wij met de vrouwen praten.

Opvallend is overigens het aantal Poolse vrouwen dat het tot bedrijfsleidster of eigenaresse heeft geschopt. Wij denken dat enkelen onder hen landgenoten naar Nederland halen om hen in het bedrijf te laten werken. Zij fungeren vaak als stoorzender tijdens onze bezoeken (13).

Er is een enorm gedoe, omdat de baas er niet is. Het valt de paniekerige vrouw moeilijk duidelijk te maken, dat de baas de laatste was die we willen zien. Een Poolse vrouw komt bij ons zitten. Zij heeft het mobieltje al in haar hand om de baas te bellen. Die is immers in de buurt boodschappen doen. Ze snapt niet, hoe het in ons hoofd is opgekomen om zonder afspraak met de baas langs te komen. De Poolse vermoedt, dat een van ons Oost-Europees is. Deze veldwerkster neemt het in het Russisch over. Ze legt uit dat we alleen informatie komen brengen.

Overigens weten we dat we op zo 'n moment maar een paar minuten de tijd hebben, want de buitenlandse bedrijfsleidster belt de baas. Snel handelen dus. Wij leggen de materialen neer, in alle talen behalve Nederlands, want er werken geen Nederlandse vrouwen. Wel Braziliaansen. De club was officieel nog dicht.

Maar deze Oost Europese bedrijfsleidsters en eigenaressen redden het niet altijd....(314)

Van een zaak weten wij dat de Nederlandse eigenaar als ‘serie- echtgenoot’ een aantal Roemeense vrouwen legaal heeft gemaakt. Met andere woorden, hij trouwt en scheidt op gezette tijden met en van een Roemeense. Zijn vorige vrouw is elders in de stad voor zichzelf begonnen. Terwijl we met hem spreken, zit de nieuwe echtgenote met twee mannen in een keukentje. We bezoeken later de oude echtgenote. Haar bedrijf loopt niet en zij zegt, dat ze gaat stoppen.

Beroerde bedrijfsvoering

Nog steeds zijn er exploitanten die zich niet willen voegen naar de normen van een reguliere bedrijfsvoering. Daar zijn zij immers al decennia lang mee weggekomen! Zie het volgende geval (544).

Het is 2004. De deur van het bedrijf wordt opengedaan door een dame die De Rode Draad vrolijk binnen laat. Wij voelen ons ongeveer dertig seconden welkom. Een meisje is veel aan het woord en gaat volstrekt nodeloos in de aanval. “Wij hoeven

niets te weten want de GGD heeft alles al uitgelegd. Ik ben zo blij dat ik voor een vrouw werk."

Op de vraag of er behoefte is aan meertalige folders, krijgen wij een verward verhaal over illegalen te horen. De eigenaresse wordt ondertussen op de bank gemasseerd door een ander meisje. Bij het horen van de naam Rode Draad" roept de eigenaresse: "Daar doen wij niet aan".

In 2005 is de situatie totaal anders. Dezelfde eigenaresse is nu blij dat we komen. Ze heeft al 25 jaar contact met De Rode Draad, zo roept ze verheugd. Dat kan echter niet omdat wij nog geen 25 jaar bestaan. Zij is al jaren bezig voor de prostitutie en ze heeft toen ook 'die kwestie' aangekaart. We snappen niet wat ze bedoelt en we komen er ook niet achter. Zelf had ze ook in de prostitutie gezeten. Ongevraagd vertelt ze dat ze met standaardtarieven werkt. Als de vrouwen zelf iets zonder condoom doen moeten ze het melden. Ze klaagt dat alle vrouwen aan de coke zitten, ook bij haar in de zaak. Ze koopt de kleren voor de vrouwen zelf. We worden naar een kamertje gedirigeerd dat helemaal is volgestouwd met kleren en accessoires. De vrouwen moeten daar ook hun lingerie uit betrekken. Van een prostituee die in deze zaak heeft gewerkt weten we dat het gebruik van de kleren en het ondergoed uit het kamertje verplicht is.

We kunnen onze spullen kwijt aan de dames, maar het was onmogelijk om ze alleen te spreken.

Een vrouw zou een maand of wat geleden bij De Rode Draad een klacht over haar hebben ingediend. De eigenaresse zou de vrouwen beledigen en verhinderen dat ze contact met elkaar hebben. Ze staat niet toe dat de vrouwen ergens anders gaan werken. Bovendien valt ze de vrouwen thuis lastig. In een ander bedrijf (392) ontmoeten we een vrouw die hier heeft gewerkt. Zij vertelt over dit bedrijf dat je er ook verplicht moet strippen.

Ook al ziet een bedrijf er keurig uit, dan nog kunnen er misstanden heersen. Dit gaat vaak om een combinatie van overtredingen van diverse soorten wetgeving, dus niet alleen het strafrecht. Daarbij komt nog dat de exploitant de vrouwen vaak onbehoorlijk behandelt. In huiselijke taal is er het om diverse redenen een 'zooi'. Een geval (482).

De Rode Draad krijgt klacht op klacht over dit bedrijf: de eigenaresse werkt mee en pikt er de beste klanten uit en de eigenaar geeft korting als je meerdere klanten tegelijk neemt. De Rode Draad komt met enige moeite binnen. De eigenaar voert het woord. Hij vindt loondienst maar onzin. Hij wil namelijk zelf bepalen wie er werkt. En hij wil vechtende vrouwen kunnen wegsturen. De vrouwen mogen zestig procent van de verdiensten houden en er wordt € 100 voor een half uur gerekend. Volgens onze informatie is het echter andersom Ze mogen slechts veertig procent behouden en zestig procent gaat naar de eigenaar. En vrouwen die extra diensten leveren zonder geld te vragen, worden erop aangesproken. Tijdens dit hele betoog zitten drie vrouwen er zwijgend bij. De man gaat weg en één van de vrouwen wil weten wat de voordelen van loondienst zijn. Op dat moment komt er een vrouw met een stofzuiger binnen die al die tijd meegeluisterd heeft. Jawel, de eigenaresse, want ze slaat van zich af met de volgende tekst: "Je denkt toch niet dat ik de vrouwen ga doorbetalen als ze ziek zijn". Dankzij onze helpdesk weet De Rode Draad dat dit bedrijf gerund wordt door vader, moeder en dochter. Moeder en dochter werken mee. Ook worden er regelmatig drugs uitgedeeld om de stemming erin te houden.

Een vrouw belde De Rode Draad over dit bedrijf. Haar baas liet klanten op de pof komen. De vrouwen krijgen in zo'n geval ook niet uitbetaald. Ze kunnen niet weg omdat hij ze steeds

belooft de volgende dag uit te betalen. Hij bedreigt ze en chanteert ze met de mededeling dat hij wel eens naar hun huisgenoten zal bellen als ze hem niet gehoorzamen. Ze hebben niets zwart op wit. De boekhouder van de baas weigert ze bonnen te geven. Als ze moeten werken en geen kinderoppas hebben, eist hij van ze dat ze hun kind in een internaat stoppen. Een andere klacht is dat de baas bepaalt, wat en hoeveel ze eten. Dit is een schending van de mensenrechten en is volgens geen enkele wetgeving toegestaan.

Foute boel

Soms heeft De Rode Draad een vermoeden van mensenhandel of vrezen wij dat de rechten van prostituees ernstig worden geschonden. Wanneer wij dit bespeuren, trekken wij aan de bel bij de autoriteiten. We gebruiken hiervoor diverse kanalen, waar we om begrijpelijke redenen niet verder op kunnen ingaan. Wij doen dit altijd wel in overleg met prostituees of wanneer dit niet kan, zonder hun positie in gevaar te brengen. Zo leggen we soms bepaalde wantoestanden op het bordje van een gemeente. Een geval uit ons veldwerk (179).

We horen dat er binnen een ruzie gaande is. De baas die opendoet, frons de wenkbrauwen, maar dankzij het feit dat De Rode Draad er op zijn verzoek eerder is geweest, mogen wij naar binnen. De man was vorig jaar de bedrijfsleider en is nu eigenaar van de zaak. Terwijl hij bezig is met de mise en place van de bar is hij in het Portugees aan het bakkeleien met een vrouw. Hij vindt, dat ze te veel rookt en maakt problemen over geld voor sigaretten. Een vrouw is de gang aan het dweilen. Er lopen verschillende vrouwen in badjas rond en we hebben de indruk dat vrouwen hier wonen. We hebben een Bulgaarse vrouw gezien en vier of vijf Braziliaanse vrouwen. De enige Nederlandse, waarschijnlijk de gastvrouw, is niet happig op een gesprek met De Rode Draad. We moesten maar met de eigenaar gaan praten. De vrouwen die komen binnenlopen, zijn wel geïnteresseerd in de folders en beginnen meteen te lezen. We informeren nog, hoe het vorig jaar is afgelopen met het probleem met de vrouwen. Volgens hem wist de politie noch de IND er het fijne van. Aan de muur hangt reclame voor een Viagracocktail. Wij denken dat het alleen een grappig bedoelde naam is voor een drankje, maar nee, er gaat echte Viagra in de drank. Men hoopt daarmee te bereiken dat de mannen er zin in krijgen en langer op de kamers blijven. Op de kassa liggen elf papiertjes klaar met namen erop en daarnaast staan acht kookwekkers. Er is geen lijst met prijzen voor de kamers maar we zien wel dat een fles champagne € 70 kost.

Al eerder hadden wij begrepen dat in een bordeel in deze stad de vrouwen 's nachts alleen naar huis mogen als ze getrouwd zijn. Ongetrouwde vrouwen moeten in de club overnachten. Tevens weten we van een vriend van één van de vrouwen dat zij in haar vrije tijd niet met hem mag omgaan. Nog een aantal gevallen (353 en 355, 232)

Een paar jaar geleden kwam een Poolse vrouw met de klacht dat ze in het bedrijf waar ze werkte, was bestolen. En door wie dan wel? Door de baas. Het verhaal dat volgde was een klassiek verhaal over vrouwenhandel. Al vanaf 1995 komen er berichten over vrouwenhandel in dit bedrijf. Er is regelmatig aangifte gedaan. Niettemin blijft het bestaan. De Rode Draad komt meestal niet verder dan de keuken. Indien wij folders kunnen overhandige, valt het ons op dat de vrouwen volledig langs ons heen kijken. Er zitten iedere paar weken nieuwe vrouwen uit Polen. Zij hebben allemaal hun woon- en werkadres hier, zo blijkt uit de gegevens van de Kamer van Koophandel. De laatste keer dat De Rode Draad er was, was men bezig er

ruimte bij te maken waar de vrouwen kunnen overnachten. In een bedrijf in dezelfde stad hoorden wij 'dat je daar niet moet gaan werken, want daar pakken ze je je paspoort af'. In de gemeenteraad zijn over dit bedrijf vragen gesteld.

Een ander bedrijf verandert voortdurend van eigenaar. Het is een tijd gesloten geweest en daarna gekraakt door studenten. Het ging weer open en een van de eigenaren had een uitzendbureau ingeschakeld. De initiatiefnemers kwamen bij De Rode Draad om te vragen hoe het allemaal keurig geregeld kon worden. We hielden de boot af maar kennelijk is het niet keurig geregeld. Een vrouw belt ons omdat ze tot twee keer toe door de eigenaar is mishandeld. Hij probeert ook nog seksueel alle nieuwe meisjes uit. Zij kan nog klanten weigeren, maar dat geldt niet voor alle andere meisjes. Zij zijn vaak illegaal en komen bijvoorbeeld uit Marokko. Degene die belt was een keer twee uurtjes eerder weggegaan en moest voor straf die twee uren inhalen. Wanneer er voldoende geld in kas is, krijgen de vrouwen aan het einde van de dag € 100. Als de kas toevallig leeg is, moeten de vrouwen de volgende dag terugkomen. Wanneer ze met de klant op de kamer zit, belt de baas de klant of het wel bevalt. De meisjes mogen niet voor vier uur 's nachts weg en moeten tijdens ziekte gewoon doorwerken. Wanneer er Marokkaanse vriendjes van de baas in de zaak komen, moeten ze zich onmiddellijk met hen bezighouden en hun eigen klanten links laten liggen. De vrouw is er vertrokken. De club heeft nogal grillige openingstijden. Wij hebben het bedrijf nog nooit open getroffen.

De vrouw had haar klacht hard kunnen maken. We hebben deze zaak voorgelegd aan een onderzoekster⁴⁷. Haar antwoord luidde:

Op basis van art. 7:658 BW in combinatie met 7:611 (goed werkgever- en werknemerschap) is de werkgever verantwoordelijk voor door de veiligheid van zijn werknemers. Deze plicht is veelomvattend en omvat een verbod op drugs aanbieden, zonder condoom seks hebben, slaan, en het veroorzaken van psychische schade. De rechter accepteert zelden het argument dat deze zaken de werknemer verweten kunnen worden. Ook al is er geen arbeidscontract, door het rechtsvermoeden van arbeidsovereenkomst (wat vaak het geval is) staan veel prostituees juridisch sterk omdat ze aanspraak kunnen maken op het arbeidsrecht. Als de werkgever - de exploitant dus - schadeplichtig is wanneer een vrouw een contract opzegt wegens een dwingende reden (daar valt heel veel onder), kan de werknemster bijvoorbeeld aanspraak maken op doorbetalen van loon en andere schadevergoedingsmaatregelen. Als een exploitant prostituees slaat en uitprobeert is er sprake van seksuele intimidatie en/of verkrachting. Dit valt uiteraard onder het strafrecht (verkrachting). De exploitant is schadeplichtig aan de prostituee. De eventuele arbeidsovereenkomst blijft gelden, maar de prostituee kan deze opzeggen wegens een dringende reden (verkrachting en intimidatie), art. 7:679 lid 2 onder a. Hetzelfde geldt voor zelfstandige prostituees; zij hoeven alleen de arbeidsovereenkomst niet op te zeggen, wel de overeenkomst van opdracht als die er al is. Een huurovereenkomst kan om deze reden ook worden opgezegd.

Uit een **jongensbordeel** ving De Rode Draad weer andere geluiden op (503).

In 2005 waren de jongens in een jongensbordeel niet aanwezig, maar het jaar daarvoor hebben we ze wel gesproken. Onze veldwerkers schrijven over dit bezoek: 'We zijn naar boven vertrokken waar het zeer sjofel was. Het leek wel een studentenhuis. De heren hadden nog nooit van De Rode Draad gehoord, maar waren

⁴⁷ Het betrof een onderzoekster verbonden aan het Hugo Sinzheimer Instituut te Amsterdam.

zeer enthousiast en bleven allemaal in de kamer om met ons te spreken. De meesten deden het werk naast studie of ander werk. Er waren veel vragen over belasting, aftrekposten, boekhouders en zelfs werken voor De Rode Draad.

Dat de werkelijkheid minder rooskleurig was, doet onderstaande e-mail ons vermoeden.

“Ik heb daar als barman gewerkt en weet uit eigen ervaring dat het daar héél slecht is. Iedere nieuwe jongen die daar binnenkomt, wordt op de eerste avond al door de Barman gedrogeerd met een glas drinken met wat GHB (de ‘verkrachtingsdrug’). Vervolgens misbruikt hij de jongens zowel geestelijk als seksueel. Daarna zorgt hij er voor dat de jongens coke, pillen, GHB, etc. bij hem kopen en overtuigt hij de jongens ervan dat ze daardoor meer energie krijgen om beter en meer te kunnen werken. Veel jongens zitten daar intern, hoewel ik weet dat de gemeente dat niet toestaat. De club zelf is absoluut niet veilig. Ik ben er van overtuigd dat er regelmatig illegale jongens werken. Wanneer ze niet meer nodig zijn, worden ze gewoon op straat gegooid. Iedereen zit er vrijwillig, maar zoals jullie zelf ook wel zullen weten is het een feit dat jongens die daar werken snel en gemakkelijk te manipuleren zijn en uiteindelijk dingen gaan doen waar ze niet achter staan. De jongens werken daar niet zelfstandig, maar worden gewoon ge-pooierd.”
 NN

Ook de signalen die wij in de volgende bedrijven opvangen, doen ons het ergste vermoeden (581, 633).

In een bedrijf zitten meerdere gastvrouwen. Niemand spreekt Nederlands. De eigenaresse woont ernaast. De gastvrouw vertelt dat ze op haar kop krijgt als er op een dag niet voldoende klanten zijn. Maar hoe kan zij daarvoor verantwoordelijk worden gesteld als de dames zelfstandige ondernemer zijn? Er werken hier vrouwen van allerlei nationaliteiten. Een Poolse mijdt ons. Er werken nog meer Oost-Europese vrouwen en een Thaise. Een Hongaarse klaagt dat ze hier niet kan sparen. Kennelijk wordt het hele bedrijf onder druk gezet om een enorme omzet te halen. Dat er niet gespaard kan worden is ook een teken aan de wand.

Het is 2004. In de zaak zitten drie dames die volgens de Oost-Europese veldwerkster Bulgaarsen zijn. We bestellen iets te drinken en we blijven even hangen. De vrouw achter de bar probeert bij slecht licht een blaadje te lezen en de overige vrouwen lopen de hele tijd heen en weer. Er wordt een vrouw door een oudere man binnengebracht. Hij vertelt aan de barvrouw dat ze komt om te werken. Inmiddels zit er nog een vrouw aan de bar en de nieuwe medewerkster raakt met haar in gesprek. De Rode Draad vangt op dat de ene vrouw niet over haar paspoort beschikt en ergens voor moet betalen⁴⁸. Op dat moment komt de eigenaar binnen en vertelt ons dat de klanten denken dat alle vrouwen ziek zijn. Ze lopen inderdaad allemaal met een pleister op hun arm. Ze hadden net een hepatitis vaccinatie gehad. We besluiten de Russische vrouwen aan te spreken. Ze reageren nogal kortaf dat ze in gesprek zijn en dat we moeten wachten. Als ze uitgepraat zijn, kunnen we vertellen, wie we zijn en ze een folder geven. De dames dachten dat we werk zochten. Wij horen nog iemand zeggen dat onze informatie allemaal onzin is. De ander zegt daarop: “Jij hebt gemakkelijk praten, want je bent

⁴⁸ Het niet kunnen beschikken over de eigen paspoorten is een signaal van mensenhandel.

getrouwd. Voor mij ligt het iets moeilijker.” In 2005 mogen wij zelf constateren dat er op het moment dat we arriveren, geen vrouwen zitten.

Vrijwillige prostitutie betekent dat de geestelijke en lichamelijke integriteit van de prostituee wordt gewaarborgd. Met andere woorden: prostituees mogen bepaalde klanten en handelingen weigeren. Maar hoe zit dat als de klant kiest en de vrouw niets meer in te brengen heeft? Of als er bepaalde klantenacties zijn: zoals ‘alles voor één euro’? Dubieuze praktijken noemt De Rode Draad een dergelijke bedrijfsvoering die de grondrechten van de prostituees schendt. Zoals in het volgende bedrijf (529)

Hookers.nl noemt een bepaald bedrijf ‘het beste huis van Nederland’. In 2004 probeerde men hier klanten te trekken door slechts één euro voor seksuele dienstverlening te vragen. Overal in dit bedrijf hangen camera’s. Ook handig in verband met ruzies met klanten. Over dit bedrijf zijn veel klachten. De vrouwen moeten veertien uur per dag werken en daarnaast nog alle boodschappen voor het bordeel doen. De gastvrouw die ons binnen laat, weet geroutineerd de indruk te wekken dat De Rode Draad niets voorstelt. Aangezien de Belastingdienst van plan is ze in loondienst te brengen, mag die niet meer naar binnen, aldus de gastvrouw. Na enige uitleg vinden de vrouwen loondienst toch zo gek nog niet.

Iets beter of juist slechter?

Soms vraagt De Rode Draad zich af of het in enkele bedrijven langzaam maar zeker iets beter wordt. Wij blijven hopen dat exploitanten hun leven beteren. En inderdaad, in sommige bedrijven was het in 2005 iets beter dan in 2004. De vooruitgang is echter nog maar zeer bescheiden. Enkele gevallen uit ons veldwerk (88, 60, 485).

De Rode Draad wordt hartelijk ontvangen en de vrouwen lijken het in dit bedrijf naar hun zin te hebben. Ze betalen alleen voor de werkruimte en kunnen daar doen wat ze willen, zo wordt ons verteld.

Wanneer we in dit bedrijf binnenkomen zitten er twee Nederlandse vrouwen aan tafel met papieren voor zich. Eén van de vrouwen komt met ons praten, de andere gaat zich uitgebreid opmaken. Er waren wat vragen over de inschrijving bij de KvK en klachten over het functioneren van de Sociale Dienst. Bij uitzondering mogen wij ook eens een keer vertellen wat De Rode Draad heeft bereikt.

Een club die De Rode Draad in 2004 bezoekt, is mooi gelegen maar daar is ook alles mee gezegd. Wij worden binnen gelaten door een man die mobiel aan het bellen is. Na lange tijd vraagt hij eindelijk wie we zijn en wat we willen. Vanuit de bar - waar niemand zit - worden we naar de woonkamer geleid. Een jong meisje komt in pyjama binnen. Ze is ziek. Later komt er nog een vrouw bij zitten. Het meisje is sinds een maand aan het werk in de prostitutie en vind het een fijne werkplek. Ze kan zich niet voorstellen dat het beter kan. Maar hoe goed is het?

In de keuken/kamer ligt een berg wasgoed op de vrouwen te wachten. De zaak gaat ’s middags open en sluit om 03.00 uur. De klanten die op dat moment binnen zijn, mogen tot zeven uur blijven. Dan pas kan de prostituee naar bed. In de middag mogen ze blij zijn als er in totaal vier klanten komen. Na middernacht begint het pas een beetje te lopen.

De oudere vrouw klaagt over slaapgebrek en over het feit dat er nooit iets te eten is.

In het begin werd zij als vriendendienst opgehaald en naar huis gebracht maar dat moest ineens € 20 gaan kosten. Die dag had de eigenaar haar beetgepakt en gezegd “Eigenlijk zou ik je met je kop door de muur moeten stompen”. Het bleek dat er bij het opruimen van de kamer een verdwaald condoom was achtergebleven. Een Poolse zegt dat ze daar maar blijft hangen omdat ze problemen met haar papieren heeft.

Doorgaans werkt ze zeven dagen per week en het is wel eens voorgekomen dat ze na tachtig uur werken slechts € 45 had verdiend. Er zijn nooit genoeg handdoeken en een andere klacht is dat je er geen extra's kan verdienen omdat alles in de prijs is inbegrepen (€ 75 per uur).

In 2005 kunnen we meteen naar de vrouwen. We spreken een Duitse die het werk niet aankan. Anderen beklagen zich over klanten die steeds vaker onveilige seks willen. Eén van de vrouwen lijkt er te wonen. Een ander geeft aan dat ze inmiddels wit is gaan werken. Het lijkt minder erg dan vorig jaar, maar dit bedrijf maakt nog steeds een slechte indruk op ons.

In het volgende geval lijkt de situatie echter eerder slechter te zijn geworden (354).

Een zaak heeft sinds een jaar een nieuwe eigenaar. Voorheen was er een andere club gevestigd. De naam doet vermoeden dat je in het bedrijf alleen Thaise vrouwen zult aantreffen maar op het moment van ons bezoek is er ook een Spaanstalige. Achter de bar staat een vrouw die niet onvriendelijk is. De twee prostituees zitten afgeschermd op een soort verhoging met een ketting ervoor, zodat de klanten hier niet kunnen komen. De zaak is zeer donker en niet al te schoon. De tafel bij de dames staat vol etenswaren. De Thaise vertelt dat ze een heel goede baas heeft die alles voor haar doet. Hij zou nog een club gaan openen en misschien wil ze daar dan wel gaan werken. Uit andere bron vernemen wij echter dat deze baas absoluut niet deugt. De vrouwen kunnen geld verdienen aan drank maar dit wordt niet altijd uitbetaald. Ook werd ons verteld dat illegale vrouwen er in een achterkamertje zitten.

Seksshops

De Rode Draad heeft de indruk dat de vrouwen in de zogenaamde seksshops - mits de baas het toestaat - betrekkelijk zelfstandig kunnen werken (574). Mogelijk komt dat doordat de baas voor zijn inkomen niet alleen van prostitutie afhankelijk is. Het nadeel is dat de hygiënische omstandigheden niet altijd optimaal zijn. Bovendien is er meestal slechts werkruimte voor één of twee vrouwen. Een voorbeeld (384).

Op het moment dat we in deze seksshop komen, zijn er geen vrouwen. Het ruikt er naar nat wasgoed en in een hoekje zien we een vieze wc. Bij een volgend bezoek verwijst de enige vrouw die er werkt ons naar een man achter een loket. Misschien zijn ze niet zo zelfstandig als wij hadden gehoopt.

Overig personeel

Er werken niet alleen prostituees in een bordeel maar ook barmannen en soms chauffeurs. Een enkele keer laten die van zich horen, zoals de volgende e-mail laat zien.

“Hoi mensen! Misschien kunnen jullie me helpen met een vraag. Ik ben student, en ik heb heel wat baantjes geprobeerd, waarvan de laatste als taxichauffeur. Dit levert me in de beperkte tijd die ik heb echter te weinig geld op. Ik

zag vorige week een advertentie staan in een buurtblaadje van een escortbureau dat chauffeurs zoekt. Ik heb gebeld, en gisteren is de eigenaar bij me langs geweest. Hij kwam bij mij thuis omdat hij graag wil weten waar zijn chauffeurs wonen, voor het vertrouwen. Dat begrijp ik heel goed, en ik heb geen boze plannen of wat te verbergen dus dat was geen probleem. Wat ik wel een beetje raar vond (ik weet hier dus totaal niets van), is dat ik van hem verder niets weet behalve z'n voornaam en zijn 06-nummer. Hij zei hierover ook openlijk dat niemand weet waar hij woont (vrouw en kinderen, dus...). Zijn bedrijf is legaal naar zijn zeggen en aangezien hij groot adverteert, geloof ik dat wel. Hij draagt zelf belasting af, voor zichzelf en zijn werknemers. Maar ik werk als chauffeur wel zwart. Hij zegt van niet, maar ik weet heel goed dat als ik zelf geen belasting afdraag, ik dus zwart werk. Ik ben heel benieuwd welke risico's dit met zich meebrengt. Ik weet dat er jaren lang veel gedoogd werd in deze branche. Worden mijn verdiensten als chauffeur ook gedoogd? Moet ik hier alsnog belasting over afdragen en is het dan wel volledig legaal? Als ik word aangehouden (om welke reden dan ook) kan ik daar dan problemen mee krijgen? Moet ik dan liegen (dat kan en wil ik namelijk niet). Als er iets gebeurt met een prostituee, draag ik daar dan enige verantwoordelijkheid voor? Als mij iets gebeurt, heb ik dan enige poot om op te staan? Welke plichten heeft mijn werkgever normaliter? Denkt u dat dit een correcte werkwijze is van mijn werkgever? Kunt u mij misschien vertellen wat de normale (en legale/juiste) werkwijze is, zodat ik daar in de eventuele toekomst rekening mee kan houden? Veel vragen, zoals u ziet. Ik vind het geen enkel probleem om dit werk te doen, en het lijkt me een wijze levenservaring. Ik ben straks hoogopgeleid, en ik geloof dat het goed is om wat van de andere, minder voor de hand liggende leef-en werkwerelden te hebben gezien. Ik wil echter niet dat het mij duur komt te staan." NN

Bij een ander - inmiddels gesloten bedrijf - trok de barkeeper aan de bel. Zowel hijzelf als de meisjes werden slecht behandeld. Hij heeft zijn zaak via de vakbond aangekaart. En de meisjes die verplicht moesten drinken en slechts twintig procent kregen, van wat de klant betaalt? Zij zijn niet naar de vakbond gegaan, maar zijn ergens anders gaan werken. Zij durfden geen verdere actie te ondernemen uit angst voor represailles...

Hoofdstuk 7. Arbeidsrelaties in de prostitutie

“Als het haar hier niet bevalt dan gaat ze toch gewoon ergens anders werken?”

Nep-zelfstandigheid

In de discussie over prostitutie als arbeid zijn er drie kernthema's. Het gaat om
 Arbeidsomstandigheden: de omstandigheden op het gebied van gezondheid en veiligheid
 Arbeidsrelaties: de relatie tussen prostituee en exploitant
 Arbeidsvoorwaarden: alles wat te maken heeft met de verdiensten.

Al deze kwesties convergeren in de strijd rond het zelfstandige ondernemerschap. Exploitanten beweren massaal, dat prostituees als zelfstandige werken, maar mogen prostituees hun eigen prijzen bepalen? Hebben ze vrije werktijden? Oefent de exploitant gezag uit? Deze vragen komen in dit hoofdstuk aan de orde.

Op al deze gebieden zijn de problemen niet gering. Het grootste probleem is echter, dat prostituees in werkelijkheid meestal in dienstverband werkzaam zijn, maar dat het werknemerschap van de prostituees vrijwel nergens formeel wordt erkend. In de praktijk lopen zelfstandig ondernemerschap en werknemerschap voortdurend door elkaar heen. Als regel in het nadeel van de prostituees. Dit alles valt moeilijk te rijmen met het 'zelfstandige ondernemerschap van de vrouwen' dat exploitanten zo hoog in hun vaandel hebben geschreven. In feite zijn heel weinig prostituees in clubs en privé-huizen zelfstandige ondernemer. Aan de meest fundamentele kenmerken van het zelfstandige ondernemerschap zoals zelf afrekenen, zelf de prijzen en werktijden bepalen, wordt al niet voldaan.

Verdiensten

Een paar jaar geleden signaleerde De Rode Draad, dat de verdiensten in de prostitutie achteruit gingen. Toen stuitte wij nog op ongeloof. Nu horen we niets anders. Dit is extra schrijnend wanneer we de verdiensten afzetten tegen de lange werkdagen. Vrouwen wachten steeds langer op klanten. En deze wachttijd in de verdiensten incalculeren is prostituees al lang geleden afgeleerd. Wij ontmoeten moedeloze vrouwen die willen stoppen (382) of vrouwen die ons wanhopig vragen of wij adressen weten waar wel klanten komen. Vooral oudere Spaanstalige migranten klagen over hun positie op de markt (493). Een paar voorbeelden (276, 514).

In het voorportaal kijken we verbaasd naar de vochtplekken en de smerige vloerbedekking die aan de muur kleeft. De gastvrouw heeft geen problemen met ons en we mogen de ontvangstruimte in waar twee vrouwen op de bank hangen. Aan hun gezichten is al te zien dat het vreselijk stil is. Zij bevestigen dat dit niet alleen vandaag het geval is.

Deze seksshop heeft volgens ons zijn beste tijd gehad. Wij mogen naar boven en zien allerlei prijslijsten: oraal € 30 en € 90 voor drie kwartier. Een Afrikaanse en een Oost Europese prostituee spelen samen een bordspel. Later meldt zich nog een Poolse. De eigenaar loopt steeds in en uit en we kunnen nauwelijks met de vrouwen spreken. Ze zijn blij dat ze hier wel vijftig procent krijgen van wat de klant betaalt. Soms komt er

maar één klant per dag, en de dag duurt ook nog eens heel lang: van 11.00 tot 23.00 uur. Ze beschouwen zich als parttimers. Dit betekent dat als ze drie dagen werken, zij bijna het uren aantal van een volledige werkweek hebben. Wij zijn benieuwd wat ze onder 'full time' werken verstaan.

Dat exploitanten de prijzen blijven vaststellen, is niet bevorderlijk voor de verdiensten. Zij houden de prijzen kunstmatig laag. Officieel kunnen zelfstandige ondernemers zelf hun prijzen bepalen. Maar in veel relaxbedrijven liggen de prijzen vast. In vergelijking met andere landen in - en zelfs buiten - Europa ligt het prijspeil voor seksuele dienstverlening hoger. Op hookers.nl merkt een globetrottende klant bijvoorbeeld op dat een mooie Russische op het Groningse platteland goedkoper is dan in Moskou. Toeristen betalen in Zuid-Amerika en Azië bedragen die zelfs nominaal hetzelfde zijn als in Nederland. Prostitutie voor de lokale markt is elders dan ook betrekkelijk duur, de levensstandaard in aanmerking genomen.

Percentageregelingen

Al jaren is men in de prostitutie gewend met een percentagesysteem te werken: de vrouw krijgt een bepaald percentage van wat de klant betaalt, meestal 50 procent ('fifty-fifty' zoals dat heet in vakkringen). Met andere woorden, hoe meer klanten een vrouw neemt en hoe meer dure (soms onveilige handelingen) zij verricht, hoe meer geld de baas krijgt. Dit systeem nodigt de exploitant uit zich met het werk te bemoeien, wat moeilijk te rijmen valt met het zelfstandige ondernemerschap. Bij het zelfstandige ondernemerschap is een gezagsverhouding immers totaal afwezig! Weliswaar wordt een percentagesysteem ook in andere sectoren toegepast, maar daar speelt inbreuk op de lichamelijke en psychische integriteit geen rol, wat in de prostitutie wel het geval is. Enkele gevallen uit de praktijk (582, 547).

In eerste instantie kunnen we zonder problemen naar binnen. De vrouwen vertellen dat ze het niet prettig vinden dat ze maar 40 procent krijgen. De eigenaar mengt zich in het gesprek en zegt dat ze 45 procent zouden kunnen krijgen als de BTW-wetgeving zou veranderen. De vrouwen vinden, dat de baas moet vertellen, wat hun mening is over BTW betaling. Eén meisje wil nog meer over de BTW weten, maar de gastvrouw geeft een signaal dat het nu wel genoeg is geweest.

We mogen naar binnen en zien een stuk of acht vrouwen op een rijtje zitten. Van een prostituee die in dit bedrijf heeft gewerkt, weten wij dat de gastvrouw een percentage ontvangt van wat de klant betaalt. Net als we binnen zijn, komt er een klant. Wij worden in een zijkamertje gestopt. We leggen de folders neer en vertrekken.

Zijn de werktijden vrij?

Vrouwen bellen De Rode Draad over vaste werktijden en vertellen dat ze pas naar huis mogen, wanneer de laatste klant het pand heeft verlaten. Een paar keer hebben we gehoord dat vrouwen onder druk worden gezet om de wensen van de exploitant te respecteren. Een enkele keer schuwt hij chantage niet door te dreigen de vrouwen thuis te bellen om bijvoorbeeld de kinderen op de hoogte te stellen van het beroep van de moeder. Niet altijd, gelukkig, zoals in het volgende voorbeeld (510).

In deze nette tent worden we vriendelijk binnengelaten. We komen in de huiskamer terecht waar een stuk of tien dames zitten. Zelf zou ik niet graag de hele dag op ieders lip zitten, maar de sfeer is zeer ontspannen. De dames lijken ons behoorlijk slim. In dit bedrijf loop je 'alleen maar' de kans dat je wordt geschorst, als je het te bont maakt. Je kunt er niet parttime werken. De zaak is open van 11.00 tot 22.00 en dan moet je de hele dag aanwezig zijn en dat minimaal twee dagen per week.

Uitbetaling

Te vaak zijn we geconfronteerd met klachten over achterstallige betaling. Dan moesten de vrouwen, nadat ze het bedrijf vaarwel hadden gezegd, terugkomen om te soebatten om de rest van hun geld te krijgen. De bedoeling is, dat ze dan 'meteen even een klantje meepikt, nu ze er toch is'. In sommige bedrijven gebeurt de uitbetaling wekelijks. Maar een zelfstandige ondernemer rekent toch zelf af?

Er is echter een reëel probleem. De vrouwen willen niet altijd met hun geld 's avonds laat over straat. En hoe moet het als klanten met een *creditcard* of pinpas betalen? Vrouwen moeten overigens meestal meebetalen aan de kosten voor dit soort transacties. Sommige *escortbureaus* geven de vrouwen *creditcard*machientjes mee.

'Ontslag'

Er komen bij de Rode Draad veel klachten binnen over een onaangename werksfeer. Die leidt nogal eens tot een - volgens de vrouwen - onterecht 'ontslag'. Op zich al vreemd, want zelfstandige ondernemers kunnen toch niet ontslagen worden?

Voor zover er opzegtermijnen worden gehanteerd, gebeurt dat eenzijdig: de exploitant ontslaat de zelfstandige ondernemers op staande voet. In dat soort gevallen bellen die vrouwen ons stikkend van woede op. Van dat idee van zelfstandig ondernemerschap blijft dus vaak niet veel over. Een geval (568).

De zaak is nog niet geopend en er zijn nog geen vrouwen aangetrokken. Wij maken kennis met de nieuwbakken eigenaar. Voor € 2000 per maand en € 40.000 goodwill kon hij beginnen. Hij wil de vrouwen helemaal zelfstandig laten werken. Hij heeft zelf een zelfstandigencontract in elkaar gesleuteld. Daarin staat dat ze zich verplichten tot seksuele handelingen. Ook gaat hij zich storten op de markt voor champagne met een laag alcoholpercentage. Naarmate we langer binnen zijn, komen er verhalen los over een vrouw die al ontslagen is omdat ze er niet goed uitzag. Ook werkt men met vastgestelde prijzen, waarvan de vrouw dan 50 % krijgt. "Maar als een vrouw nu voor minder naar de kamer wil?" "Dat mag dan niet." "Maar je vertelde net nog dat iedereen zelfstandig is." In dit bedrijf is overigens later een schietpartij geweest.

Werken in meer dan één bedrijf

De vrouwen die in theorie zelfstandig ondernemer zijn, mogen meestal niet in een ander huis werken en ook hun 06-nummer niet aan klanten geven. Dit staat zelden op papier, maar er wordt wel altijd gedreigd met sancties. "Als je dat doet, hoef je niet te denken dat je hier in de regio ooit nog aan de slag komt." De vrouwen nemen dat dreigement serieus, omdat ze weten dat exploitanten contact met elkaar onderhouden en elkaar waarschuwen in het geval van controles van Politie, Belastingdienst, enz. Een echte zelfstandige ondernemer heeft meerdere opdrachtgevers, maar het - goedgekeurd - werken in meerdere bedrijven hebben wij slechts één vrouw openlijk zien doen (463). Een voorbeeld van een 'gewoon' bedrijf (530).

De Rode Draad is hier een keer op verzoek van de exploitant geweest. Daarna hebben wij apart met de vrouwen gesproken. Het is een ouderwetse bar waar veel wordt gedronken. Ze werken daar wel op fifty fifty basis, maar de bazin wil niet dat de vrouwen buiten de bar om met de klant afspreken.

Voelbare gezagsverhouding.

Een gezagsverhouding is het belangrijkste kenmerk van loondienst. Het belangrijkste kenmerk van zelfstandig ondernemerschap is de afwezigheid van een gezagsrelatie. Maar de alomtegenwoordigheid van het gezag van de exploitant of diens vertegenwoordiger is meestal bij binnenkomst al voelbaar. Vaak voert de exploitant het hoogste woord en praat voor de vrouwen. Hij (of zij) praat *over* hen waar ze zelf bij zijn. Op de achtergrond hoor je soms mensen bevelen schallen, zoals: "Kom hier. Er is een klant." Het zit al in kleine dingen, zoals de volgende gevallen laten zien (621, 500).

Een vrouw ontpopt zich als woordvoerster en vertelt dat ze zowel loondienst als legalisering maar niets vindt. De gastvrouw vindt dat we uitgepraat moeten zijn en we gaan.

In een bedrijf zouden ongeveer dertig vrouwen werken, waarvan er tien aanwezig zijn. We komen terecht in een spervuur van vragen over belasting enzovoort. Maar de gastvrouw komt de sessie bits onderbreken. "Of we al klaar zijn, want er is werk aan de winkel."

Het gezag van de exploitant gaat in bepaalde gevallen nogal ver. Over kleding hoorden we bijvoorbeeld: "Op oneven dagen dragen de dames hier lingerie, op even dagen avondjurken." Een keer hoorden wij dat een vrouw geen gerecht met knoflook mocht eten. De lucht zou klanten afschrikken. Hoe gaat dat dan in de praktijk? Worden ze van hun eten afgehaald als er klanten binnenkomen? Kunnen vrouwen naar een restaurant of zijn ze verplicht in de club of het privé-huis te eten? Mogen de vrouwen drinken wat ze willen of dient hun drankje de kleur van champagne te hebben?

Wij zien dat vrouwen niet mogen doen, wat ze willen, terwijl ze op klanten wachten. Soms mogen vrouwen niet met elkaar praten als er klanten binnen zijn. Ook worden ze naar de klanten toegestuurd. Ze moeten soms hun mobiel uitzetten en huishoudelijke taken verrichten. De exploitant verplicht ze soms mee te doen aan promotie-acties voor het bedrijf.

We horen ook vaak dat er een sollicitatieprocedure is, en een keer hoorden we dat een bedrijf vrouwen met een Aziatisch uiterlijk op de wachtlijst zette omdat daar minder vraag naar was.

'Eén grote familie'

"Wat 'gezag uitoefenen'?! Wij zijn hier één grote familie." Zo wordt het alomtegenwoordige gezag van de exploitant soms gepresenteerd. De exploitant regelt alles voor 'de meisjes'. Soms is de Grote Familie overigens betrekkelijk klein. In sommige bedrijven zitten de exploitant en de enige vrouw die er werkt samen de hele dag op klanten te wachten. In een bedrijf waar je alleen welkom bent als je zeer veel uren wil draaien, hoorden we dat de gastvrouw de klanten in de winter van soep voorzag. Een paar ander gevallen (499, 433).

In dit bedrijf werken twee vrouwen. Eén is bezig met een klant en de ander zit bij ons in de keuken. Ze werkt hier af en toe. Ze gunt de Nederlandse staat geen cent. Men

heeft haar ook niet geholpen toen ze een dakloze tiener was. De vrouw des huizes mengt zich in het gesprek en vertelt dat ze vaak vrouwen helpt door ze ruimte te geven om te studeren en door ze een rustige drugsvrije werkplek te bieden. Zij vindt het wel een probleem dat er te weinig vrouwen zijn die serieus willen werken: dus full time en zonder over kinderopvang te zeuren. Ze vraagt zich af hoe het komt dat zij als aardige exploitant geen vrouwen kan vinden die bij haar willen werken.

Een man in een pak met de grote V van Veiligheid doet open. Hij is de eigenaar en vertelt dat hij werkt met jonge vrouwen uit Slowakije. De vrouwen kunnen ons amper verstaan en, zoals blijkt, is de bijdrage van de exploitant aan hun kennis van de Nederlandse taal geweest dat hij ze Duitse woordenboeken had gegeven.

Onzelfstandige zelfstandige ondernemers

Veel prostituees en exploitanten verwarren zelfstandig ondernemerschap als economische categorie met zelfstandigheid als persoonlijkheidskenmerk. Een persoonlijkheidskenmerk valt niet contractueel vast te leggen, gedrag op de werkvloer wel. Voor prostituees is het een gruwel om niet zelfstandig te zijn. Dat ben je wel, als iemand anders baas is over jouw lijf en leden. Dit soort zelfstandigheid zou gegarandeerd moeten zijn in het ondernemerschap, maar we hebben al te veel voorbeelden gezien van het tegendeel. Vooral vrouwen uit Oost Europa zijn weliswaar op papier zelfstandige ondernemers, maar hebben geen idee wat dat inhoudt en komen uit landen waar alleen in de prostitutie valt te werken als je een pooier op de koop toe neemt. Prostituees menen echter dat ze in loondienst helemaal hun gevoel van zelfstandigheid moeten opgeven. Dat is onjuist. Ook in loondienst kan men zelfstandig zijn. Zo beslissen bijvoorbeeld chirurgen zelfstandig hoe zij hun werk uitvoeren. Een dergelijke bewegingsvrijheid zou ook voor de prostituee moeten gelden, maar de wijze waarop loondienst in de praktijk van de prostitutiebedrijven is vormgegeven, doet het ergste vrez.

Loondienst in de praktijk

Een toenemend aantal prostituees moet in een systeem van loondienst gaan functioneren omdat de Belastingdienst/UWV heeft geconstateerd dat er op grond van feiten en omstandigheden geen sprake is van zelfstandig ondernemerschap. Dit geeft veel onzekerheid. De praktijk in een paar bedrijven (324, 314, 540).

De vrouwen in een bedrijf hadden zich bij de Belastingdienst uitgeschreven omdat er loondienst werd geconstateerd. Geen wonder, je bent er 'zelfstandige ondernemer' maar je kunt niet bepalen wat je draagt en wanneer je komt en gaat. "Loondienst heeft geen voordeel, als zelfstandig ondernemer verdienen we dertig euro per dag", zo vertelde men ons verheugd. De gastvrouw zei zelfs dat vrouwen die niets verdienen, buitengewoon fijn zijn als 'opvulling'. Uit dit bedrijf komen ook klachten dat vrouwen boetes moeten betalen. Ze moeten ineens een kwartier eerder beginnen en € 10 boete betalen bij te laat komen. Bovendien moeten zij 15 procent BTW afstaan.

De eigenaar van een bedrijf begrijpt dat loondienst voordelen heeft. Uit eigen ervaring weet hij immers dat je dan een vooraf afgesproken som geld krijgt. Maar dat kan hier helaas niet. Als er één vrouw ziek is en de andere vrouw geld verdient, dan gaat dit verdiende geld naar de zieke vrouw en dan heeft de werkende vrouw niets. Ze hebben nu een sluitend systeem: wanneer ze de hele dag in het bedrijf aanwezig is en geen klant heeft dan krijgt ze over drie uur € 7 per uur uitbetaald. Op een dag waarop

ze wel klanten heeft, krijgt ze voor acht uur uitbetaald. Bij meerdere klanten wordt het uurloon verhoogd.

In een bedrijf wordt in loondienst gewerkt. “Prima systeem, dat mogen jullie van me kopen”, aldus de eigenaresse. Het komt erop neer, dat de vrouwen netto € 58 per uur krijgen voor de diensten die ze verlenen. Ze moeten tien uur per dag aanwezig zijn en in die tijd wachten ze tot ze € 58 kunnen gaan verdienen. Een vrouw werkt parttime tegen dezelfde condities en dat is geen probleem. Eén van de vrouwen vindt het systeem niet zo slecht, ondanks het feit dat ze niet betaald wordt voor de uren dat ze aanwezig is, maar uiteindelijk zijn de verdiensten net zo laag als bij het systeem van nep-zelfstandig ondernemerschap. Er zijn ook loonstrookjes beschikbaar. Ze zijn verplicht om veilig te vrijen. Ook zou er een regeling zijn om de kosten voor de crèche te vergoeden.⁴⁹

Het oordeel ‘loondienst’ brengt Oost Europese vrouwen in de gevarenzone. Zij mogen immers alleen als zelfstandige ondernemer werken.⁵⁰ Een voorbeeld (563).

In een afgelegen bedrijf treffen we twee Oost Europese vrouwen aan. Ze zijn al een aantal jaren in Nederland. Eén van hen wil weten hoe ze onafhankelijk van haar partner een verblijfsstatus kan krijgen. Haar advocaat zou gezegd hebben dat dit niet kan zolang ze in de prostitutie zit. Ze werkt ook nog in een ander bedrijf. Ze verslindt de informatie van De Rode Draad. De baas heeft tegen de vrouwen gezegd dat ze in loondienst werkzaam zijn. Maar Oost Europese vrouwen mogen toch niet in loondienst in de prostitutie werken? Wanneer er een klant is geweest, krijgen de vrouwen minder dan vijftig procent omdat hij immers voor hen al belasting heeft betaald. De uren die ze aanwezig zijn, krijgen ze niet betaald. Een loonstrookje hebben ze ook nog nooit gezien.

Veel exploitanten willen de waarnemingen van de Belastingdienst/UWV bij de rechter aanvechten. De Rode Draad heeft in minstens twee bedrijven gezien dat exploitanten de vrouwen trachten te overtuigen dat de gang naar de rechter in hun eigen belang is en dat ze daarom moeten meebetalen aan het proces.

Voor zover bekend worden in alle gevallen waar dienstverbanden zijn geconstateerd, oproepcontracten gehanteerd. Dit betekent in de praktijk dat de vrouwen de hele dag aanwezig moeten zijn en dat de betaling pas ingaat zodra er een klant binnenkomt. De vrouwen weten niet dat ze na drie maanden in veel gevallen een beroep kunnen doen op de Flexwet. In enkele bedrijven krijgen prostituees per oproep slechts één uur uitbetaald in plaats van de verplichte drie uur, maar meestal niet eens één uur.

In een bedrijf betaalt men per uur een bedrag uit dat lager is dan het minimumloon. Elders heeft men het als volgt geregeld: de vrouwen worden opgeroepen voor drie uur tegen minimumloon. De overige uren krijgen ze niet betaald. In een ander bedrijf met loondienst heeft een vrouw een schuld bij de exploitant, omdat hij wil dat ze meebetaalt aan zijn omzetbelasting. In een stripclub in Amsterdam krijgen de danseressen in ‘uren’ uitbetaald. Dit betekent dat ze geen geld krijgen, maar een gunstige plek op het rooster, bijvoorbeeld wanneer er veel toeristen in de zaak zijn. Dit biedt ze de gelegenheid om fooien te ontvangen. Met andere woorden: hun beloning bestaat uit de kans op fooien.

⁴⁹ Onder de vorige eigenaresse kregen wij te horen dat de dames geen tijd mochten nemen om folders te lezen. Het zag er toen vreselijk uit, maar nu is er een grondige verbouwing gaande.

⁵⁰ Volgens de Wet Arbeid Vreemdelingen (WAV).

Concurrentiebedingen en boetes

Ook als prostituees zelfstandig ondernemer zijn, moeten zij vaak een concurrentiebeding tekenen, moeten ze boetes betalen en kunnen ze ontslagen worden. Boetes zijn overigens alleen in loondienst toegestaan en dan alleen nog als een boetebeding schriftelijk is vastgelegd bij een kantonrechter. Een zelfstandige ondernemer kan per definitie niet aan een concurrentiebeding worden onderworpen. Een geval (95).

De vrouwen kunnen in een bedrijf kiezen of ze als zelfstandig ondernemer of in loondienst willen werken. Dat laatste gaat via een nul-urencontract ofwel een oproepcontract. Kennelijk gaat dat pas in wanneer er een klant binnenkomt. In het contract staat dat ze € 5000 boete krijgen bij overtreding van een bepaald concurrentiebeding.

Dit kan niet. Ook een concurrentiebeding mag in hoge uitzondering in een loondienstsituatie worden afgesloten. Zo is er een geografische beperking. Het beding mag niet van toepassing zijn voor een gebied buiten de actieradius van het bedrijf. Het moet precies in het arbeidscontract omschreven zijn. Een concurrentiebeding is tevens slechts maximaal twaalf maanden geldig. De Rode Draad komt termijnen tegen van drie tot vijf jaar. Het is ook gebruikelijk dat een werkgever die een concurrentiebeding hanteert, de werknemer een vergoeding geeft voor de periode waarin het concurrentiebeding van toepassing is. Deze vergoeding moet expliciet in het arbeidscontract vermeld staan en is onderworpen aan sociale zekerheidswetgeving. Een concurrentiebeding is niet geldig wanneer de werknemer in de proefperiode of om dringende redenen wordt ontslagen. Bovendien mag een concurrentiebeding de werknemer niet in de toekomst brodeloos maken.

Arbeidsomstandigheden of waar blijft de Arbeidsinspectie?

De Rode Draad komt op plekken waar prostituees tussen de klanten door de was moeten doen en waar vrouwen in het pikkedonker moeten werken. De arbeidsomstandigheden - dus de omstandigheden op het gebied van gezondheid en veiligheid - zijn in 2000 tijdelijk verbeterd. Later werd dat minder want de geringe inkomsten werkten achterstallig onderhoud in de hand. Teneinde een vergunning te krijgen moeten relaxbedrijven aan hygiënische eisen voldoen. Maar hygiënische eisen van wie? Van de GGD? Van de Arbeidsinspectie? Van de gemeente? Er is nog geen overeenstemming tussen deze verschillende instanties die allemaal regels uitvaardigen. Zo kan het gebeuren dat de gemeente een ander aantal wc's voorschrijft dan de Arbeidsinspectie.

Een exploitant van een seksbedrijf is, net als die van een horecabedrijf, verantwoordelijk voor de veiligheid voor allen die zich in zijn bedrijf bevinden, dus ook voor die van de bezoekers. De laatste jaren werd vaak gezegd dat na de legalisering van de exploitatie van prostitutie de Arbeidsinspectie, de instantie die moet controleren of de arbeidsomstandigheden gezond en veilig zijn, in de seksindustrie een grote rol zou gaan spelen. Maar de Arbeidsinspectie komt pas in beeld als er loondienstverhoudingen zijn opgelegd. Dus ook de Arbeidsinspectie is gebaat bij duidelijkheid in de arbeidsrelaties, met andere woorden bij een definitieve vaststelling van loondienst of zelfstandig ondernemerschap. Nu is die duidelijkheid er. In de meeste bedrijven heersen dienstverbanden. Het arbeidsrecht wordt er echter met voeten getreden. Het minimumloon wordt niet uitbetaald, een zaak die de Arbeidsinspectie zou moeten aankaarten. Maar de Arbeidsinspectie houdt zich nog steeds afzijdig. Bijna zes jaar na

de legalisering constateert De Rode Draad dat de Arbeidsinspectie in de bedrijven de grote afwezigheid is. Men heeft De Rode Draad laten weten, dat men pas na een klacht van een prostituee in actie komt. Dan kunnen ze lang wachten.

De Arbeidsinspectie wordt overigens vaak verward met de Arbodienst, een particuliere instelling waarbij een werkgever zich kan verzekeren tegen ziekte van werknemers. Voor zover bekend zijn de Arbodiensten nog niet betrokken bij de seksindustrie.

Wonen op de zaak

Als veldwerkers van De Rode Draad zich al een ongeluk moeten zoeken naar een bepaald bedrijf, en een auto moeten huren om er te komen, hoe komen dan buitenlandse vrouwen op het idee er te gaan werken? En waar wonen ze?

In bepaalde clubs kunnen prostituees gratis of voor een klein bedrag overnachten. Dat is niet conform de Arbo-wetgeving, maar het is een goede voorziening voor vrouwen die te veel champagne hebben gedronken en niet meer het hele eind naar huis kunnen rijden. Het wordt al minder acceptabel als exploitanten vinden, dat iemand zeven dagen in het bedrijf moet blijven, en als ze de vrouwen uit bed halen als er klanten komen.

Overnachten is niet hetzelfde als in het bedrijf wonen. Dat laatste gebeurt echter heel vaak. Vooral Oost Europese prostituees wonen en werken in het bedrijf. Hun eigen onderneming is in de zaak van de baas gevestigd. Wij begrijpen niet hoe dit te rijmen valt met de eis dat iemand moet bewijzen een echte, zelfstandige ondernemer te zijn. Ze zijn op die manier volledig afhankelijk van de exploitant. Een bedrijf aan huis hebben is betrekkelijk normaal, maar is het nog steeds normaal als iemand geen eigen huis heeft? Een voorbeeld (458).

De club is nog niet open en de vrouwen liggen nog te slapen. Men sluit immers om een uur of vijf 's morgens, maar dat kan wel eens tot acht uur uitlopen. Langzaam aan komen vier Spaanstalige vrouwen te voorschijn. Ze staan te slapen. Na de folder te hebben gepakt, gaan ze weer onder zeil.

Van achter een luikje worden we herkend door de baas. Hij parkeert ons aan een tafeltje en kondigt aan dat iedereen die in ons geïnteresseerd is, met ons mag praten. Enkele vrouwen komen vertellen, hoe fijn ze het vinden, dat ze daar mogen overnachten. We spreken een Spaanstalige en een Engelstalige. Na deze korte gesprekjes komt de baas vragen of we klaar zijn.

Op onze vraag aan de arbeidsjuristen van het Hugo Sinzheimer Instituut wat ze ervan vinden als je in het bordeel slaapt en je bed uit moet, zodra er een klant komt, krijgen wij het volgende antwoord. "Dit valt niet onder het strafrecht. Je kunt onder diensttijd slapen, als je er maar voor wordt betaald. Anders kun je de arbeidsovereenkomst wegens een dringende reden opzeggen. Het is zo, dat een werknemer niet mag overnachten op de zaak, behalve in het geval dat men gedurende het slapen werkzaam is. In de prostitutiesector is dat niet het geval, lijkt mij. Ze krijgen er immers niets extra's voor betaald. In geval van zelfstandig ondernemerschap kun je prostituees hier niet toe dwingen, tenzij dit is afgesproken."

Hoofdstuk 8. De modelcontracten voor de prostitutiebranche

“Als ik geen contract teken voor zelfstandig ondernemerschap word ik ontslagen.”

Onwillige honden

De Rode Draad spant zich al jaren in om de problemen te helpen oplossen die voortvloeien uit de volstrekt onheldere arbeidsrelaties tussen exploitanten en prostituees. Daarbij kregen wij steun in de rug vanuit de Tweede Kamer en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De ontwikkeling van modelcontracten voor prostituees beleefde een vlotte start. De acties van exploitanten(organisaties) deden ons⁵¹ echter besluiten de onderhandelingen af te breken. Met onwillige honden is het slecht hazen vangen. Intussen zijn prostituees de dupe. Hun bijzondere positie in de maatschappij en de historisch gegroeide macht van de exploitanten zorgen ervoor, dat zij in de narigheid blijven zitten of andere oplossingen zoeken voor hun problemen dan de voor de hand liggende oplossingen die al sinds jaar en dag voor iedere werker in Nederland openstaan.

Prostituees tussen de wal en het schip

Exploitanten kunnen moeilijk blijven volhouden dat de dames als zelfstandige ondernemers in hun bedrijf werken. In de meeste prostitutiebedrijven is er immers feitelijk sprake van dienstverbanden. De exploitant bestempelt de dames echter als zelfstandig ondernemer, en onthoudt hun daardoor de rechten van werknemers. Hij draagt evenmin sociale premies af. Voor de prostituees betekent dit dat zij de lusten van loondienst noch die van het zelfstandige ondernemerschap kennen. Het voordeel van zelfstandig ondernemerschap is vrijheid; van loondienst vastigheid, ziekte- en zwangerschapsverlof en bescherming bij ontslag. De meeste prostituees weten dit alles niet, en exploitanten geven hun niet de juiste voorlichting.

De Belastingdienst en het UWV hebben in veel gevallen geconstateerd dat de feiten en omstandigheden op de werkvloer van prostitutiebedrijven op dienstverbanden wijzen. Tot nu toe hebben zij in alle gevallen op één na van de rechter gelijk gekregen. Veel exploitanten zijn tegen de conclusies van UWV/Belastingdienst in beroep gegaan. In deze fase krijgt De Rode Draad veel telefoontjes van prostituees die door exploitanten zijn geïnstrueerd, hoe ze deze diensten tijdens controles te woord moeten staan. Wanneer zij dat doen, kunnen zij in het ergste geval beschuldigd worden van meewerken aan fraude door de exploitant. Wij kunnen niet bepalen hoe lang deze overgangsfase duurt, maar wij constateren dat er bij prostituees veel paniek is en dat zij in onzekerheid verkeren. Eén (418) uit vele voorbeelden.

In dit bedrijf krijgen wij slechts één vrouw te spreken, waarschijnlijk de gastvrouw. We zitten in de keuken en horen dat de eigenaresse vandaag lasagne gaat maken. De laatste beweert dat de vrouwen zo goed op de hoogte zijn, dat ze onze informatie niet meer nodig hebben. Vrouwen die denken dat ze beter af zijn met een dienstverband, vindt ze maar dom.

⁵¹ D.w.z. de Vereniging Vakwerk, de vakbond voor prostituees, geadviseerd door Stichting De Rode Draad.

De vrouwen hadden in 2005 tevens problemen met hun ziekenfonds. Ze konden zich niet voor een laag tarief aanmelden bij de ziekenfondsen als zelfstandigen en waren ook niet verplicht verzekerd op grond van hun dienstverband. Die situatie is veranderd sinds de invoering in 2006 van het nieuwe zorgstelsel.

De politiek grijpt in

De Rode Draad heeft de kwestie van de arbeidsrelaties, loondienst of het zelfstandige ondernemerschap, in 2003 op de politieke agenda gezet. Dit heeft tot genoegen van De Rode Draad geleid tot de motie van de Kamerleden De Pater/Griffith. Naar aanleiding hiervan heeft het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de opdracht gekregen de relaties te verduidelijken. Men koos ervoor dit te realiseren door het opstellen van modelcontracten. De partijen in deze onderhandelingen waren MKB (Midden en Klein Bedrijf) en organisaties van exploitanten (de VER en de Excellentgroep) enerzijds en De Rode Draad/Vakwerk/ FNV anderzijds.⁵² Dit was een ingewikkeld ‘samen op weg’ proces, en hoewel de onderhandelingen later zijn afgebroken, was de start veelbelovend. Over zelfstandig ondernemerschap viel goed te onderhandelen, en na enige tijd lagen er conceptcontracten op tafel. Deze hoefden alleen maar door de Belastingdienst en het UWV beoordeeld te worden. Wanneer zij de contracten hadden goedgekeurd, zouden de modelcontracten op internet verschijnen en daarna worden gedistribueerd. Helaas konden de exploitanten dit moment niet afwachten; zij verspreidden de nog niet goedgekeurde contracten in de bedrijven, en gaven er veelal een eigen draai aan.

De Rode Draad trekt zich terug

Daarna, nog voordat de Belastingdienst/UWV deze zelfstandigencontracten hadden kunnen beoordelen, kreeg De Rode Draad vragen van prostituees over deze concepten. Zij meldden ons dat exploitanten hen verplicht hadden ze te tekenen. Daarop heeft De Rode Draad onder prostituees een waarschuwing in het Nederlands en Engels verspreid. Vervolgens deed zich het volgende incident voor (211).

Een vrouw die hier werkt, kwam langs en vertelde dat zij de modelcontracten had moeten tekenen. Ze had ruzie gekregen omdat de baas zich met haar werk bemoeide, zij geen klanten mocht weigeren, ze nog geld te goed had en verplicht bepaalde dagen moest werken. Ze moest ook naast de officiële kamerhuur nog een flink aantal procenten afdragen aan de baas. Zij kreeg geen kopie van het contract. Er was ook het een en ander aan de oorspronkelijke tekst toegevoegd. Ze was bang dat het voor witwaspraktijken misbruikt zou worden.

En het bleef niet bij dit incident. Zo ontvingen wij van een prostituee de volgende e-mail:

“Geachte Rode Draad. Ik werk al een aantal jaar in de prostitutie, waarvan de afgelopen vier jaar in hetzelfde privé-huis. Nu moeten wij binnenkort een contract voor zelfstandigheid ondertekenen waarin bijvoorbeeld staat dat we in geen andere club of privé-huis mogen werken, dat wij op vergaderingen aanwezig moeten zijn, vakanties moeten aanvragen en nog een hele lijst met regels waar we ons aan zullen moeten houden.

⁵² De Rode Draad adviseerde de Vereniging Vakwerk bij de onderhandelingen.

Volgens de eigenaar heeft de boekhouder gezegd dat ze hier wettelijk toe verplicht zijn. Maar ik werk daar toch als zelfstandige? Indien wij dit contract niet tekenen worden we ontslagen. In de hoop dat jullie mij hier antwoord op kunnen geven, wacht ik af.” NN

De Rode Draad besloot zich terug te trekken uit de onderhandelingen met de exploitanten. Behalve dit oneigenlijk gebruik van de contracten was er voor ons nog een tweede reden om de onderhandelingen af te breken. We hadden namelijk moeite de bevindingen tijdens ons veldwerk in overeenstemming te brengen met de verhalen die exploitanten aan de onderhandelingstafel vertelden. In verreweg de meeste bedrijven komt de gang van zaken op één of heel veel meer punten niet overeen met de handleiding van de organisaties van exploitanten. Die aanwijzingen staan in de vele publicaties die vakbroeders moeten informeren over een bedrijfsvoering, waarin prostituees alleen maar kamers huren en faciliteiten inkopen. Ondanks deze inspanningen van de brancheorganisaties zag De Rode Draad tijdens het veldwerk, dat de praktijk heel anders was dan op papier beschreven stond. Dat gold ook voor veel bedrijven die bij de brancheorganisaties zijn aangesloten, zoals in het volgende geval (521).

Naar buiten toe presenteert het bedrijf zich als een facilitair bedrijf waar alle dames zelfstandige ondernemers zijn. De Rode Draad is welkom en wij krijgen een rondleiding. Het ziet er werkelijk piekfijn uit. Er zijn aparte ruimtes voor de vrouwen om uit te rusten. Uiteindelijk kunnen we alleen met de vrouwen praten. Ze vergewissen zich ervan dat de eigenaar buiten gehoorsafstand is en zeggen dat ze de werktijden niet zelf kunnen bepalen, dat er kledingvoorschriften zijn en dat ze tien procent van de ritprijs moeten betalen als een klant met een taxi komt. Zij mogen niet vooraf met de klant afrekenen. Ze mogen niet roken of drinken op de kamers, de prijs wordt door het huis bepaald, als een klant te weinig geld bij zich heeft krijgen zij niet betaald. Ze mogen geen klanten weigeren. Bij twee keer te laat komen worden ze ‘ontslagen’. Ze moeten werkdagen maken van 16 uur of langer. Ze hebben wel eens geprobeerd de regel van de niet betalende klant te veranderen, maar dat is niet gelukt. Als je kritiek hebt vlieg je eruit.

In de kleedkamer hangt een kopie van de brief van de Belastingdienst waarin staat dat de club € 20.000 heeft betaald om ‘de eerst komende tijd met rust gelaten te worden’. De dames betalen dubbel belasting, zowel het eigen deel als het aandeel van de clubeigenaar. Niettemin werken de vrouwen hier graag omdat er veel klanten komen. Ze hebben zich er maar bij neergelegd.

Een derde reden om de onderhandelingen over zelfstandigencontracten af te breken was dat exploitanten ook namens De Rode Draad een brief aan staatssecretaris van Financiën Wijn schreven om hem te vertellen dat *alle* prostituees zelfstandige ondernemers wilden zijn. De Rode Draad stuurde er een brief achteraan om de staatssecretaris te melden dat de exploitanten niet namens onze organisatie spraken.

Als de onderhandelingen over contracten voor zelfstandige ondernemers zo moeizaam verliepen, hoe verging het dan met een mogelijke invulling van loondienst?

Onderhandelingen over loondienst

De Rode Draad is in de discussie over modelcontracten nooit op voorhand tegen loondienst geweest. Een tussenoplossing werd gezocht in het splitsen van de taakomschrijving: werkzaamheden aan de bar, aanwezigheid en werving van klanten (zonder lichamelijk

contact) in loondienst, maar seksuele dienstverlening voor eigen rekening. Dit leidde tot een vruchteloze discussie over de vraag waar de seksuele dienstverlening zou beginnen, wanneer er lichamelijk contact was of wanneer een man seksuele gevoelens kreeg. Het dieptepunt in deze discussie werd bereikt toen de exploitanten en hun adviseur⁵³ stelden dat de seksuele dienstverlening al begint op het moment dat de klant bij de club aanbelt omdat hij ‘van plan is’ seks te hebben. Terecht vonden de overheid en de semi-overheidsorganisaties dat op grond van intenties en ‘de mannelijke inborst’ geen arbeidsrecht geïmplementeerd kan worden.

Behalve tegen het moeten afdragen van vaste lasten, kwamen exploitanten ook steeds in het geweer tegen het moeten doorbetalen van loon bij de minste of geringste ziekmelding zoals bij menstruatie. Mogelijk zijn er ziekten waarmee men in de prostitutie niet, en in andere beroepen wel gewoon kan doorwerken, bijvoorbeeld een soa, een niet-besmettelijke huidziekte of een gebroken been. Overigens is het in al dit soort gevallen aan de bedrijfsarts, oftewel de Arboarts, of een vrouw wel of niet kan werken. De exploitanten meenden echter dat als ze eenmaal een vrouw in huis haalden, ze zou gaan verzuimen, zich ziek zou melden, waardoor zij twee jaar lang haar loon moesten doorbetalen. Maar dat zijn allemaal kwesties die op het bordje van de Arbodienst terechtkomen.

Hier ligt echter wel een ander probleem. Welke Arbodienst accepteert de prostitutiebranche? Enkele Arbodiensten zouden reeds geweigerd hebben met de branche in zee te gaan. In hoeverre dit nog steeds opgaat, is De Rode Draad op het moment niet bekend. Een andere kwestie die in dit verband steeds ter sprake komt is de lengte van het zwangerschapsverlof. Moeten prostituees, net als bijvoorbeeld stewardessen eerder zwangerschapsverlof krijgen dan vrouwen in andere beroepen? Voor een hoogzwangere prostituee is het immers niet altijd verantwoord om lang door te werken. De exploitanten voelden zich niet alleen door mogelijke arbeidsongeschiktheid maar ook door het ontslagrecht gedwongen om een vrouw die bij hen komt werken, twee jaar te betalen. Zij beseffen niet, dat ook een prostituee een proeftijd heeft. In één opzicht, te weten de gangbare opzegtermijn van één maand, hadden zij echter wel gelijk in hun stelling, dat loondienst in hun nadeel zou kunnen zijn. Op grond van het recht om op ieder moment te kunnen stoppen met seksuele dienstverlening kan men immers van prostituees niet eisen dat ze hun maand opzegtermijn uitdienen, waartoe ieder ander in loondienst verplicht is.

Een ander heikel punt dat voortvloeit uit het recht op fysieke en psychische integriteit van de prostituee is de mogelijkheid voor klanten tot het indienen van klachten. Bij wie kunnen zij klagen bij onvoldoende dienstverlening? De klant kan de prostituee niet om restitutie vragen. De rechter heeft ooit gezegd dat een *escort* halverwege de rit de dienstverlening mag opschorten, wat de klant nog geen recht op teruggave geeft.

Behalve op grond van praktische argumenten verzetten exploitanten zich tegen loondienst op grond van juridische argumenten. Zij beriepen zich op artikel 11 Grondwet en op art. 273 Wetboek van Strafrecht, respectievelijk het recht op fysieke en psychische integriteit en het verbod op het aanzetten tot prostitutie. Krachtens deze artikelen zou het belangrijkste kenmerk van dienstverbanden, het uitoefenen van gezag over de seksuele dienstverlening van een ander, onmogelijk zijn. Vakwerk en De Rode Draad waren het op dat punt met de exploitanten eens, maar vinden dat er door prostituees ook werkzaamheden worden verricht die wel in dienstverbanden kunnen worden uitgevoerd. Dit gaat bijvoorbeeld om animeren, gasten verwelkomen en andere horeca-achtige verrichtingen. We geven de exploitanten gelijk

⁵³ Dit was voorheen de voorzitter van dit overleg.

op het punt van seksuele dienstverlening maar niet op het punt van de andere handelingen die van de vrouwen gevraagd worden.

Het risico van seksuele intimidatie

Hoewel De Rode Draad twijfels heeft over de nobele bedoelingen van exploitanten als zij wijzen op artikel 11 Grondwet, nemen wij als Rode Draad het mensenrechtenargument wel serieus. Wij delen de angst van organisaties van exploitanten dat sommige exploitanten loondienst of dienstverbanden als argument zullen gebruiken om prostituees te dwingen tot bepaalde handelingen en het accepteren van ongewenste klanten. In principe kunnen prostituees daaromtrent aangifte doen bij de politie. Het UWV heeft ons laten weten de bedrijven waar dat gebeurt, onverwijld te zullen laten sluiten. Maar wij verwachten dat niemand dit ook werkelijk bij de autoriteiten gaat aankaarten op het gevaar af de anonimiteit te verliezen. De meeste vrouwen zullen blijven zwijgen. Wij zien daarom meer in een vertrouwensvrouw die de klachten anoniem opneemt en de problemen bij de verantwoordelijke instanties aankaart. De Rode Draad heeft in de loop van de jaren hiervoor - in overleg met het UWV - een handelwijze ontwikkeld. Daarnaast baart een aantal opmerkingen van exploitanten over gezag uitoefenen over seksuele diensten van anderen ons zorgen. Zo beweren sommige exploitanten dat prostituees in loondienst hebben betekent dat ze prostituees 'in de tijd van de baas' tot alles kunnen dwingen. Daarmee wordt bedoeld dat de vrouwen geen klanten mogen weigeren en er geen limiet is aan de tijd die ze in loondienst aan seksuele dienstverlening moeten besteden. Daarnaast krijgen wij signalen dat prostituees in de tijd dat er geen klanten zijn, de taken van bijvoorbeeld de schoonmakers moeten overnemen.

Eind 2005 bracht een gerechtelijke uitspraak uitsluitel over de kwestie 'loondienst'. Een privaatrechtelijke dienstbetrekking was mogelijk in de prostitutie en niet in strijd met de mensenrechten waarop de exploitanten zich steeds beriepen.

Aangezien er een patsituatie was ontstaan in de onderhandelingen, had het Ministerie van SZW een groep arbeidsrecht deskundigen aangezocht een onderzoek te doen naar loondienst in de prostitutie. De Rode Draad maakte deel uit van de begeleidingscommissie. Eén van de conclusies van dit onderzoek, naar voren gebracht tijdens een expertmeeting, was niet verrassend:

“De feiten laten zien dat de noodzakelijke elementen van de arbeidsovereenkomst, gezag, loon, de plicht persoonlijk de bedongen arbeid te verrichten gedurende een zekere tijd, aanwezig zijn. De rechter (Centrale Raad van Beroep of CRvB) heeft dat oordeel overgenomen en daarmee vastgesteld dat in elk geval in publiekrechtelijke zin sprake is van een arbeidsovereenkomst. Inmiddels heeft dat ook geleid tot de betaling van een uitkering voor een werkloze prostituee. Het is op grond van de feiten uiterst waarschijnlijk dat ook de civiele rechter, als hem de vraag zou worden voorgelegd of sprake is van een arbeidsovereenkomst, bevestigend zou beantwoorden. Het probleem is echter dat in het kader van het arbeidsovereenkomstenrecht de (vermeende) werknemer zelf naleving van het recht moet afdwingen. Verschillende redenen zorgen ervoor dat prostituees daar niet toe overgaan. De ongelijke machtspositie tussen werkgever en werknemer in het algemeen is in de prostitutiesector niet vereffend door de collectivisering van belangen en de behartiging ervan door middel van CAO's”, zo concluderen de onderzoekers van het Hugo Sinzheimer Instituut (HSI)⁵⁴.

⁵⁴ Uit het verslag van de expertmeeting, op 12 januari 2006 georganiseerd door het HSI.

En de vakbond dan?

“Waarom lopen prostituees niet massaal naar de vakbond?”, zal menigeen zich afvragen. “Of naar de rechter?” Om allerlei redenen kunnen prostituees naar de rechter gaan. In sommige gevallen moeten zij een klacht indienen op grond van het strafrecht, in andere op grond van het civiel recht, maar allebei kan ook. Vrijwel alle prostituees die wij kennen zouden een goede reden hebben voor dergelijke klachten. Maar zij doen het niet. Ze zijn bang voor verlies van hun anonimiteit en ze vrezen de macht van exploitanten. En dan nog zou iedere prostituee afzonderlijk haar recht moeten gaan halen. Zij wordt daarmee klokkenluider. Zelfs een werkloosheidsuitkering aanvragen is al een probleem.

Hoewel het UWV werkloosheidsuitkeringen voor prostituees zeer ruimhartig toewijst, heeft zover wij weten de afgelopen vijf jaar slechts één prostituee van die mogelijkheid gebruik gemaakt. Ook hier speelt weer de angst voor het verlies van anonimiteit. Die behoefte aan anonimiteit is heel reëel, in sociaal opzicht levert het stigma van ‘prostituee’ risico’s op. Over de gevolgen van die angst vertelt een van onze veldwerksters het volgende.

“Er is bijzonder weinig vreugde te bespeuren in de clubs. Een vrouw met plezier in haar werk is een uitzondering. Ik weet niet of dit betekent dat mensen met tegenzin in de prostitutie hun geld verdienen of dat er iets mis is met de bedrijven. Die exploitanten zorgen er ook niet voor dat je je prettig voelt. Ze blijven om hun eigen hachje denken en ze blijven bepalen wat goed is voor de vrouwen. Ze zijn te schijterig om een prijsverhoging door te voeren. Te veel vrouwen werken in een bouwval. Geen wonder dat ze nerveus van elkaar worden. Ze zijn ontevreden maar ze hebben niet het lef om met z'n allen de tent te verlaten. Waarschijnlijk beseffen ze niet dat je een vuist kunt maken door weg te blijven. De voorlichting over arbeidsrelaties zou nu afgerond moeten zijn. Maar ik zie dat er nog veel te doen is”, aldus de veldwerkster.

Men vindt over het algemeen dat een vakbond al deze problemen moet oplossen. Maar dit proces komt heel moeilijk van de grond, onder andere door de angst voor het verlies van anonimiteit. Lid worden van de vakbond betekent in ieder geval je adres opgeven bij een instelling. Ook de vakbond loopt tegen taaie regelgeving aan en een *instant* oplossing voor bijvoorbeeld de hoge raamhuren is niet te geven. De problematiek is ook te complex en te veelomvattend om met een klein clubje vrijwilligers te behappen.

Prostituees hebben geen idee welke elementen de arbeidsovereenkomst omvat en de rechten die zij op grond daarvan zouden kunnen claimen. Bovendien, hun rechten kennen is niet hetzelfde als hun recht halen. Een goede voorlichtingscampagne is een start, maar ook als vrouwen hun rechten kennen, zullen ze dus niet naar de rechter gaan om ze af te dwingen. Dat komt ook, omdat de exploitant vaak stelt dat de zaak failliet zal gaan, als een prostituee haar recht gaat halen. Zo wordt een eenling bang gemaakt door het zo voor te stellen, dat door haar actie iedereen slecht af zal zijn. Dit hoorde De Rode Draad bijvoorbeeld in een massagesalon (596).

De vrouwen zitten hier in twee kleine ruimten. Zij zeggen dat ze samenwerken met de baas ‘om te voorkomen dat de Belastingdienst gaat bepalen hoe zij moeten werken’, in hun woorden. Wanneer dit in het ergste geval wel gebeurt, moet de zaak gaan sluiten. De baas kan niet anders, omdat de twintig vrouwen die hier werken, niet van plan zijn voor hun geld te gaan werken, zo zegt hij.

De baas heeft samen met de vrouwen een franchiseconstructie verzonnen (men is zelfstandig maar gebruikt bepaalde zaken, zoals reclamemogelijkheden, gezamenlijk)

om ze als zelfstandige te beschouwen. Dit alles om het oordeel 'dienstverbanden' te vermijden. Maar wij weten dat deze baas boetes heft bij overtreding van de regels.

De Rode Draad krijgt een bordeelverbod. Een soap in vier afleveringen.

Vaak krijgt De Rode Draad te horen, dat ze alleen maar kritiek levert en exploitanten altijd negatief benadert. Dat is niet juist. Soms hebben we initiatieven van ondernemers gesteund. Het voert te ver om hiervan een uitpuittend relaas te geven, maar in dit verband is de volgende *soap* (322) relevant. Dit was onze meest recente, oprechte poging tot samenwerking. Onze goede wil werd echter niet gehonoreerd. Een *soap* in vier 'afleveringen'.

Aflevering 1:

“Nee u mag niet naar binnen. Hier is alles goed geregeld. We zullen bij de Zedenpolitie een klacht tegen u indienen.”, Dit kreeg De Rode Draad te horen, nadat we keer op keer bij dit bedrijf waren geweigerd. Wij hebben nooit de Zedenpolitie over de vloer gekregen, maar ontvingen wel een brief van de advocaat dat we nooit meer bij dit bedrijf mochten aanbellen. We koesteren dit document zorgvuldig; De Rode Draad krijgt immers niet dagelijks een bordeelverbod. Ondanks het bordeelverbod waren wij al binnen geweest en wisten we dat het zelfstandige ondernemerschap er ver te zoeken was. De vrouwen uit het bedrijf hadden ons al op een mooie dag op een Rotterdams terras gesproken. Er waren geen vrije werktijden, je kon er ontslagen worden en de eigenaresse probeerde vrouwen via een systeem van inschrijvingen bij de Kamer van Koophandel als 'nagelstudio' te laten bewijzen, dat zij wel degelijk zelfstandige ondernemers waren. Bovendien zouden ze nog eens via een uitzendbureau, dat wonder boven wonder van het bedrijf zelf was, te werk worden gesteld. Dit duidt op allerlei verklevingen en schijnconstructies. Later horen we dat de eigenaresse informatie van ons wil. Wij weigeren dat, wij willen alleen aan de dames zelf informatie geven. Uiteindelijk komt het tot een afspraak.

Aflevering 2

Het geluk scheen ons toe te lachen, toen wij die dag naar het bedrijf vertrokken alwaar wij een afspraak hadden met de bedrijfsleidster. Daarna zouden wij de prostituees te spreken krijgen. Wij kwamen binnen en de receptie-medewerkster riep nog “Wat leuk!”, toen we vertelden wie we waren. Achter ons was een deur waar een boze man druk aan het gebaren was. De boodschap was, dat er geen woord meer gezegd mocht worden. Vervolgens zei hij heel vriendelijk tegen ons, dat we een ogenblikje moesten wachten. Hij vertrok om te telefoneren. Het duurde nogal lang voordat hij tevoorschijn kwam. Hij deelde ons mee dat zijn zus ziek was en dat we toch echt een nieuwe afspraak moesten maken.

Tijdens dit korte bezoek ontdekte we dat één meisje bij binnenkomst aan de receptioniste vroeg om te noteren, dat ze om acht uur aanwezig was en dat de receptie de deur naar buiten moest openen.

Aflevering 3

We proberen weer een afspraak te maken, maar krijgen te horen dat de eigenaresse naar België onderweg is. Volgende week zijn we wel welkom, is de boodschap. Na tien minuten rinkelt de telefoon en, jawel, de advocaat heeft de opdracht onze afspraak af te zeggen. “Ik heb begrepen dat er een afspraak is gemaakt om langs te komen, maar mij is gevraagd om deze af te zeggen. De eigenaar van de zaak is Belgisch en om ruis te voorkomen in de communicatie bel ik. Als u nog langs wilt komen dan willen we

eerst een fax ontvangen met uitleg over uw visite en de doelstellingen van de Rode Draad.” We besluiten dat we genoeg weten over dit bedrijf.

Aflevering 4

“Wanneer je bent uitgelachen, bel je me dan even?” mailde de projectmedewerkster in Rotterdam naar het hoofdkantoor van De Rode Draad in Amsterdam . Ze had namelijk een verzoek gekregen van de boekhouder van deze club om met hem te spreken. Hij wou De Rode Draad betrekken bij het zoveelste waterdichte systeem om vrouwen er als zelfstandig ondernemer te laten werken.

Vol verwachting gaan wij aflevering vier van de soap in; de boekhouder van dit bedrijf wil ons spreken over een mogelijke betrokkenheid van De Rode Draad bij de beheersstichting van dit bedrijf. Wij delen hem mee, dat we het willen overwegen, mits we in het bedrijf worden toegelaten om aan de dames te vragen, of zij zich door ons vertegenwoordigd willen zien.

Dit kon hij tot onze teleurstelling niet garanderen. Daarop gingen wij niet in op zijn voorstel tot samenwerking. Hij vond het een gemiste kans, want hij trad ook op namens andere bedrijven in Rotterdam die het zelfstandige ondernemerschap “serieus vorm willen geven”. Daar kwamen wij echter ook al moeilijk binnen. Van vrouwen die er hebben gesolliciteerd, weten we dat er in deze bedrijven van zelfstandig ondernemerschap geen sprake is. Men hanteert er vaste werktijden en de huisreglementen zijn heel streng.

Ons besluit om niet in de beheersstichting plaats te nemen bleek dus terecht te zijn. Later hoorden we dat deze boekhouder de regels van de financiële autoriteit overtreedt door prostituees uit zijn bestand te adviseren financiële constructies met een exploitant aan te gaan.

Hoofdstuk 9. Grijs gebied

6.1. De Thaise salons

“Baas niet hier”

Opvallende groei

Een van de meest opmerkelijke conclusies uit ons veldwerk is de opvallende groei van het aantal Thaise massagesalons in ons land. *Een zesde* van de bij ons bekende seksbedrijven is Thais. De salons kunnen in verschillende groepen worden onderverdeeld. Een duidelijk onderscheid vloeit voort uit het feit, dat de Thaise vrouwen in verschillende perioden naar Nederland zijn gekomen. Mensenhandel is hier ongetwijfeld vaak in het spel (geweest). Hoewel tijdens het veldwerk van De Rode Draad het taalprobleem een rol speelt (de meeste Thaisen spreken niet of nauwelijks een Europese taal), is ons duidelijk geworden dat deze categorie bedrijven en de vrouwen die er werken specifieke kenmerken vertonen die wij elders niet in die vorm tegenkomen.

Aantallen en soorten salons

De Thaise salons zijn te vinden in Noord Holland (26 buiten Amsterdam) en in de grote steden. In Amsterdam heeft De Rode Draad er 21 geteld, in Den Haag 14 en in Rotterdam 14. Rond het jaar 2000 was er alleen een concentratie van Thaise bedrijven in Rotterdam, later zijn de andere locaties erbij gekomen. Ook in België lijkt er een vergelijkbare toename te zijn. Wij kennen de oorzaak van deze explosieve groei niet.

Van de Thaise salons weten wij dat er inmiddels minstens 11 zijn gesloten. Uit de media vernemen wij, dat er nogal eens brand uitbreekt of dat ze overvallen worden. Ook afpersing komt voor.⁵⁵ Deze 11 niet-succesvolle bedrijven zijn bij het totaal van 147 gesloten⁵⁶ seksbedrijven geteld. Het verloop onder de Thaise bedrijven is heel groot; zij wisselen vaak van eigenaar⁵⁷ en staan dan een poos te koop. Zo wordt een salon met een huur van € 700 ter overname aangeboden. Het bedrijf kost € 25.000, de helft van de prijs die in Amsterdam wordt gevraagd. Er staat niet bij of de bedrijven een vergunning hebben.

De Rode Draad komt vier typen Thaise massagesalons tegen.

1. Klassieke Thaise massage. Daar is geen sprake van erotische massage. Wij zien geen redenen deze bedrijven te bezoeken.
2. Reguliere relaxbedrijven waarbinnen men een ‘Thaise specialisatie’ heeft (zoals 147).

De eigenaar wijst ons erop dat hij nog een afdeling met Thaise vrouwen heeft. Het eten staat op het vuur en ze willen enige informatie over administratie en gezondheid. We merken ook dat bedrijven waar vroeger SM werd gedaan of waar Nederlandse vrouwen werkten, omgeschakeld zijn op het Thaise massagewezen, bijvoorbeeld (417) omdat, aldus de exploitant, “Thaise dames echt een stuk rustiger zijn dan bijdehante Hollandse dames. Het is beter werken met deze

⁵⁵ Limburgs dagblad 31-8-05, Noord Hollands Dagblad 17-6-03, Reformatorisch Dagblad 24-2-06.

⁵⁶ Zie hoofdstuk 2. over de teruggang in de seksindustrie.

⁵⁷ Bijvoorbeeld 617.

dames. Ze maken de tijd vol, laten de kamer schoon achter, hebben geen rivaliteit onder elkaar. Soms denk ik wel dat ze meer hun mond open moeten doen als er op de kamer iets voorvalt, wat ze niet bevalt. Maar het zijn Thaisen hè”.

3. De Thaise massagesalons die al jaren bestaan. Niet alle Thaise salons van dit type zijn illegaal. Enkele hebben gewoon een vergunning. Hier werken vooral oudere Thaise vrouwen die vaak ook nog op de werkplek wonen. Voor zover we met de vrouwen kunnen spreken, blijken ze daar vooral hun tijd uit te zitten. Ze zeggen het onderling heel gezellig te vinden. Ze komen om te kaarten, Thai te praten en weg te zijn van huis. Ze spreken nauwelijks Nederlands, doen geen moeite meer klanten te trekken en hebben ook geen toekomstperspectief. Deze salons komen niet erg professioneel over. Er wordt gegeten in de ruimte waar klanten komen, de vrouwen verzorgen zichzelf maar matig en maken geen reclame voor zichzelf. Dit was bijvoorbeeld het geval (305) in het volgende bedrijf.

De eigenaresse vertelt steeds dat ze nog enkele jaren moet werken en dan terug gaat naar Thailand. De vrouwen kennen ons en werken al langer op dit adres. Ze hebben geen zin om met ons te praten. We blijven uiteindelijk bijna een uur binnen en ze vertellen het volgende. De vrouwen zijn al lang in Nederland en spreken nauwelijks Nederlands. De zaak heeft geen telefoonaansluiting voor klanten en geen website of visitekaartjes. De vrouwen komen allemaal uit toeristische gebieden in Thailand. Sommige vrouwen hebben wel eens tomaten geplukt maar willen toch liever “pussy verkopen”. De vrouwen willen hun Thaise nationaliteit niet kwijt. Ze zijn in de zaak terecht gekomen via een vriendin. Als ze niets verdienen, vragen ze geld aan hun man. Er is deze dag nog geen enkele klant geweest. De vrouwen werken van 11.00 tot 23.00 en schijnen dit te prefereren boven thuis bij de echtgenoot zitten. De eigenaresse vertelt dat ze haar personeel niet dwingt om spontaan te zijn tegen de klant. Het is hun probleem als ze niet verdienen.

4. Een vierde groep wordt gevormd door de pas ontstane huizen. Daar werken jongere vrouwen die op de een of andere manier onlangs in Nederland zijn beland. Ze hebben waarschijnlijk geen idee waar ze terechtkunnen voor problemen. Zo hoorden wij in een bedrijf (344) dat een vrouw zwanger was geworden van een klant en bij gebrek aan een beter idee heen en weer naar Thailand was gegaan voor een abortus.

De Rode Draad heeft in totaal 27 Thaise salons bezocht. Dank zij vrijwilligsters uit het Thaise circuit hebben wij enkele salons betrekkelijk succesvol kunnen bezoeken. Wanneer we echter zonder hen op pad gingen, was het resultaat minimaal. De taalproblemen waren te groot. Meestal sprak alleen de *mamasan* (bedrijfsleidster) enig Nederlands of Engels. De vrouwen willen vooral informatie in het Thais over belasting betalen. Een typisch geval (495).

De eigenaar is heel blij met onze komst, maar geeft een opsomming van allerlei goede redenen om niet met de vrouwen te praten. Ze zouden toch alleen maar ja en amen zeggen. We spreken uiteindelijk een vrouw, maar het lukt inderdaad niet om de zaken duidelijk te maken.

Overigens overkomt ons iets dergelijks bij de Chinese kappers. Er zijn er inmiddels al drie, in Den Haag en Rotterdam. Door de taalbarrière kunnen we er niets uitrichten. Jammer want de vrouwen wekten de indruk heel graag met ons te willen spreken.

Mensenhandel in de jaren tachtig

Medio jaren tachtig werd Nederland geconfronteerd met de tweede golf mondiale vrouwenhandel. De eerste was rond het jaar 1900. Die tweede golf kwam onder de aandacht door de opkomst van het sekstoerisme, vooral naar Thailand. Na afloop van de Vietnamoorlog zocht men een nieuwe bestemming voor de rust en recreatievoorzieningen - lees *Red Light Districts* - die voor Amerikaanse militairen in Thailand in het leven waren geroepen. Daar werden de eerste Thaise vrouwen voor de Europese seksindustrie gerekruteerd. Reeds in 1976 waren de eerste Oosterse 'verwenprinsessen' in Nederlandse seksclubs aan het werk gezet. In sommige clubs kregen klanten ze gratis bij een fles champagne, alsof de vrouwen een bakje borrelnootjes waren. Zij zijn de eerste generatie slachtoffers van mensenhandel.

Nederlandse echtgenoot

Wij komen tijdens ons bedrijvenbezoek vaak vrouwen tegen die in deze periode in Nederland zijn gearriveerd. Ze vertellen ons, dat ze vroeger schulden moesten afbetalen en er jaren over hebben gedaan om zich vrij te kopen. Velen onder hen zijn ooit getrouwd geweest met een Nederlander, waardoor ze wel een verblijfsvergunning hebben, maar ook in een echtscheiding zijn terechtgekomen. Zij konden immers alleen via een huwelijk een verblijfsvergunning verkrijgen.

Dit betekent in de praktijk dat velen onder hen drie tot vier jaar een echtgenoot hebben moeten gedogen om uiteindelijk legaal in Nederland te kunnen blijven. Of dat zij nog steeds aan die echtgenoot vastzitten. Wanneer het ons lukt om de 'juiste taal' te vinden zijn de vrouwen daar heel open over. Zo vertelde een van hen dat ze relatieproblemen had. Zij was legaal maar haar wispelturige echtgenoot dreigde haar op straat te gooien en in te ruilen voor een ander.

In de periode dat deze vrouwen naar Nederland kwamen, gedoogde de politie dat ze zonder de juiste verblijfspapieren in de prostitutie werkten. Zij deden geen aangifte, maar zijn na het afbetalen van hun schulden voor zichzelf gaan werken. Helaas bood dit gedoogbeleid de vrouwen geen mogelijkheid een opleiding en Nederlandse les te volgen, zo vertelde een van hen.

Ze geeft aan liever ander werk te doen maar het CWI had haar verteld dat ze kansloos was, omdat ze de taal niet goed spreekt. De vrouw wilde wel een taalcursus doen mits die gratis was. Inmiddels is de bazin eten aan het koken en lopen twee vrouwen in de huiskamer te rommelen achter de bar. De vrouw die al de hele tijd aan het woord is, laat ons weten dat haar kind niet weet dat ze hier werkt en dat haar man het niet fijn vindt.

Zij spreken nauwelijks Nederlands en hebben geen enkel toekomstperspectief. Overigens tekent een zelfde soort problematiek zich af bij de vrouwen uit Latijns Amerika die in dit tijdsgewricht naar Nederland zijn gekomen.

De nieuwkomers

Volgens de Thaise veldwerker van De Rode Draad komen veel van deze vrouwen van het platteland. Zij zijn niet gewend zichzelf te presenteren. Ook treffen we vrouwen die vroeger in een fabriek hebben gewerkt (259). Op een forum op internet blijkt dat de meeste Thaise

vrouwen die in de salons werken, meestal voor drie maanden op een toeristenvisum in Nederland verblijven. De Thaise vrouwen komen vaak op uitnodiging. Een voorbeeld (305).

Een Thaise dame stond bij de deur flink te twijfelen, maar nadat haar collega iets in het Thais had gezegd werden we binnengelaten. Op het moment waren er twee dames aan het werk waarvan wij er één eerder hadden gezien op dit adres; zij zat nu zeer geboeid naar een Thaise televisiezender te kijken. De andere vrouw had wel zin om te praten en vertelde ons dat zij hier pas een paar dagen aan het werk was. Ze kwam uit België alwaar zij van dit adres had gehoord. Momenteel logeert zij bij een kennis waar ze wat geld kan verdienen. “Dat is nog niet zo gemakkelijk want een goede dag in dit huis betekent dat iedereen één klant heeft gehad. De prijzen beginnen bij 60 euro voor een half uur en gaan tot 120 euro.”

De eigenaresse van de zaak heeft nog een zaak elders in de stad en een traditionele massagesalon in Amsterdam. Enkele jaren geleden was zij bij een vrouwenhandelzaak betrokken, zo vertelt ons een van de medewerkers.

Mensenhandel komt nog wel eens ter sprake. Een bazin vertelde dat ze erachter was gekomen, dat ze strafbaar was toen ze vrouwen naar Nederland wou halen (356). De exploitant van een ander bedrijf (281) klaagde erover, dat hij als bordeeleigenaar zijn Thaise vriendin niet naar Nederland kon laten overkomen. Om die reden kon hij ook al geen geld lenen.

Sommige slachtoffers van mensenhandel uit Thailand, die in de jaren tachtig naar Nederland zijn gekomen, spelen een rol in deze handel. Ze zouden familiecontacten aanboren om nieuwe vrouwen naar de salons te halen. De vrouwen die naar Nederland komen, worden geronseld met het argument, dat ze alleen hoeven te masseren en niet aan seks hoeven te doen. In veel van deze bedrijven wordt dan ook ontkend, dat er erotische dienstverlening plaatsvindt. Eén zo'n eigenaar zei dat hij er niet verantwoordelijk voor is, als ze het wel doen en dat hij de vrouwen die zich daar schuldig aan maken onmiddellijk zal ontslaan (319).

‘Baas niet hier’

Niet altijd deed men open voor De Rode Draad, ook al waren de vrouwen wel aanwezig (296). En soms waren we niet welkom (259). Nadat wij herhaalde malen te horen hebben gekregen “baas niet hier”, hebben wij de Thaise salons geen prioriteit meer gegeven, als er geen Thaise meeging (580, S 417, 188). In een bedrijf lieten ze het niet bij ‘baas niet hier’. De vrouwen renden keihard weg, toen we probeerden hen wat folders te geven (175). Het valt op dat wij vooral ‘de baas niet blij’ maken met onze komst, zoals in het volgende gevallen (535, 624, 259).

Deze Thaise massagesalon is vrij toegankelijk en adverteert met traditionele Thaise massage. Wij weten dat er hier ook erotische massage plaatsvindt. De vrouwen reageren angstig en kijken hulpeloos naar een man die in de zaak aanwezige is. Wij vragen of hij de baas is, of een klant. Hij antwoordt dat hij een tussenpositie inneemt tussen baas en zaakwaarnemer. Hij biedt aan het woord in het Engels te voeren. Hij beweert plotseling dat de dames hem duidelijk maken dat we moeten vertrekken. Hij zegt nog dat ‘de baas niet blij zou zijn met onze komst’. Inderdaad belt de baas ons later om zich over ons bezoek te beklagen.

Een Thaise doet de deur van de smerige woning open. Of we “Keekeedee” zijn? (GGD) “Sorry, sorry”, klinkt er en de vrouw kijkt naar achteren en geeft te kennen,

dat ze ons niet binnen mag laten. Daarop beginnen de vrouwen opgewonden met elkaar te praten, maar we zullen nooit weten waarover.

Te oordelen naar de aanwezigheid van de rijstkoker en de etenslucht werken hier Thaise vrouwen. We worden in een soort rommelhok geparkeerd. Na enige tijd komt de gastvrouw vragen wat we eigenlijk komen doen. We leggen tactisch uit dat we uit de eerste hand willen horen wat de vrouwen van het prostitutiebeleid vinden. De vrouw wordt kwaad en roept meteen dat haar beleid goed is en hoe we erbij komen om een oordeel te vellen over zaken waar we niets vanaf weten.

Bed, breakfast and brothel

Wij hebben de indruk dat vrouwen in het merendeel van de Thaise salons ook wonen. Bijna overal treffen we ze al kokend aan. Ze doen soms in hun pyjama open (181).

Het pand ligt in een uitgaanscentrum. De omliggende kroegen zien er zeer verlopen uit. We hadden enige tijd staan wachten bij de deur en waren al weer op weg, als opeens de deur opengaat. Er staat een Thaise vrouw voor ons die in het Nederlands alleen kan zeggen dat de baas er niet is en dat ze niets begrijpt. De zaak gaat laat op de avond open en het feit dat de vrouwen er al om 15.00 uur zijn, wekt bij ons de indruk dat ze in de club wonen. De Thaise vrouw groet een stel dat voorbijloopt wat onze hoop voedt dat de vrouwen wel eens buiten komen.

Patronagepatronen

De Thaise vrouwen zijn voor hun huisvesting afhankelijk van de exploitant of van zijn vrouw, meestal ook een Thaise. Hierin valt een restant van patronagepatronen te ontdekken die door diverse onderzoekers in Thailand zijn geconstateerd. Het gaat om een ongelijke relatie, waarin een baas diensten ter beschikking stelt in ruil voor politieke of andere invloed. Dat houdt in dit geval in, dat het werknemerschap ook in de privé-sfeer verplichtingen jegens de baas schept. Dit speelt mogelijk in de loyaliteit aan het bedrijf, vooral in deze moeilijke tijden, waar de Belastingdienst loondienst constateert.

In een bedrijf (356) treffen wij vijf vrouwen aan waaronder de bazin. Hier zijn de vrouwen sinds kort in loondienst en de bazin klaagt steen en been. “Als het zo door gaat moeten we sluiten. Er komen geen nieuwe vrouwen bij waardoor klanten weg blijven”, zegt zij. De eigenaresse wil van de zaak alsnog een kamerverhuurbedrijf maken maar weet niet hoe ze dit moet aanpakken. Terwijl wij haar geklaag aanhoren, raakt onze Thaise veldwerkster in gesprek met de vrouwen. Ze krijgt te horen dat ze parttime werken en allemaal een contract hebben voor 15 uur. Het salaris is voor iedereen hetzelfde lage bedrag, de fooi moet het goed maken. De vrouwen hebben eigenlijk maar twee vragen:

- *Hoe kan je mijn baas helpen?*
- *Hoe moet het verder als ik te oud ben voor dit werk?*

Op de vraag of ze tevreden zijn, valt iedereen stil en kijkt naar de bazin.

Wie is de mamasan?

Door ervaring wijs geworden weten wij dat de enige vrouw die een beetje Nederlands of Engels spreekt meestal de *mamasan*, de bedrijfsleidster, is. Een voorbeeld (410) uit ons veldwerk.

Hier wordt De Rode Draad binnen gelaten door een Thaise vrouw die wel een woordje Nederlands spreekt. Wij komen in een huiskamer waar meerdere vrouwen op de grond slingers zitten te maken voor een Thais feest. Het is niet mogelijk met de vrouwen te praten omdat ze geen Nederlands of Engels spreken. Op een gegeven moment komt er een vrouw bijzitten die wel met ons kan praten. Ze vertelt dat ze naar school gaat om de taal te leren. De vrouw begint meteen over belasting en dergelijke. Gaandeweg vertelt ze dat het niet eerlijk is, dat zij als werkgever is aangemerkt. Hoewel ze dezelfde boekhouder hebben, is het bij de concurrentie heel anders geregeld, zo zegt ze. Het wordt ons duidelijk dat wij met de mamasan spreken en vanaf dat moment is de sfeer minder hartelijk.

6.2. Het illegale circuit⁵⁸

“Hier wordt alleen geanimeerd. Prostitutie, dat is pas erg.”

Zonder vergunning

De laatste tijd verschijnen er veel berichten in de media over een gigantische toename van illegale prostitutie. De commerciële seks zou zich verschuilen achter 06-nummers, vooral op het internet plaatsvinden en bovenal onvindbaar zijn. Maar niet alle vormen van illegale prostitutie zijn onvindbaar. In animeerbars worden betrekkelijk openlijk diensten aangeboden, hoewel men in de regel ontkent, dat het prostitutie is. Uit dit hoofdstuk zal echter blijken, dat er wel degelijk prostitutie plaatsvindt. Wij lichten ook een tipje van de sluier op over de omstandigheden, waaronder dat gebeurt. Hoewel we deze gelegenheden weten te vinden, zal blijken, dat het voor De Rode Draad niet altijd gemakkelijk is onze taken te verrichten.⁵⁹ Wij hebben het hier over het zichtbare illegale circuit: de prostitutie in de horeca en de informele tippelzones.

‘Illegale prostitutie!’

De gemeente Rotterdam heeft een onderzoeksbureau opdracht gegeven om de illegale prostitutie te onderzoeken. Die zou zich voor een deel in de min of meer reguliere horeca afspelen. Wij proberen al geruime tijd contact te krijgen met vrouwen in dit circuit. Zo zijn we afgegaan op geruchten over een buurtkroeg. Die bevindt zich tegenover een bar die inmiddels wegens dit soort praktijken is gesloten. In de buurtkroeg duidt niets op illegale activiteiten. Het is het soort café, waar iedere vrouw die probeert geld uit de zakken van de bezoekers te kloppen, acuut de deur wordt gewezen. Vermeldenswaard is ook onze tocht naar een - voorheen - chique hotel. Via perscontacten hadden wij vernomen, dat hier illegale prostitutie was, zelfs mensenhandel. We komen echter in een soort studentenhostel, waar het er nauwelijks hotelachtig aan toegaat. De veldwerkers worden geruisloos opgenomen in het gebeuren en zetten er hun eigen potje thee. Wij merken niets van illegale prostitutie.

⁵⁸ Zie hoofdstuk 1. over de haken en ogen van de termen ‘legalisering’ en ‘illegaal’.

⁵⁹ Voor onze ervaringen met (illegale) *escort* verwijzen we naar het hoofdstuk 4. over de *helpdesk* van De Rode Draad.

Deze voorbeelden moeten niet de indruk wekken, dat de zorg om clandestiene bedrijvigheid gebagatelliseerd moet worden. Wij komen wel degelijk wantoestanden in illegale circuits tegen. Wel waarschuwen wij voor indianenverhalen, waar men achteraan gaat hollen. De kans bestaat, dat dan de echte problemen buiten beeld blijven.

Het 06-circuit

“Is er veel prostitutie met 06-nummers in Rotterdam? ’, wilde een gemeenteraadslid eens weten. Deze vraag bevreemde ons enigszins, want 06-nummers zijn per definitie niet aan gemeentegrenzen gebonden. Overigens luidt het antwoord op de vraag: “Ja, net als in de rest van het land.”

De angst die nieuwe communicatiemiddelen oproept is niets nieuws. Toen de normale telefonie gemeengoed werd, maakte men zich ook al zorgen over de mogelijkheden die dit prostituees bood om discreet met klanten af te spreken. De ophef over de 06- nummers en het vermoeden, dat zich daarachter een gevaarlijke *escort*wereld schuil houdt, doet ons af en toe de telefoon pakken om deze bedrijven af te bellen. In de helft van de gevallen blijkt het nummer buiten gebruik te zijn. Een nummer van een zogenaamd amateurhoertje, leidt ons naar de reguliere seksbedrijven. We krijgen soms een Nederlandse thuiswerkster aan de lijn of een jongen die mannen ontvangt. Nu eens neemt er een man op, dan weer een vrouw die het gesprek onmiddellijk afkapt.⁶⁰ Wij hebben overigens wel voorbeelden van ernstig misbruik en van mensenhandel binnen het escortcircuit gehoord. Wij kunnen echter heel moeilijk met die vrouwen in contact treden.

Pogingen van gemeenten om het 06-circuit aan te pakken zijn tot mislukken gedoemd. Bovenlokale prostitutieactiviteiten zoals *escort* vallen per definitie niet op lokaal niveau te reguleren. Dat geldt mogelijk voor alle vormen van prostitutie. *Sowieso* werken de meeste vrouwen *niet* in de gemeente waar ze wonen. Bovendien zijn er vele bedrijven die filialen in diverse gemeenten hebben.

Een oude vorm van prostitutie

Na de sluiting van de bordelen in 1911 verdween de prostitutie naar het clandestiene circuit van bars. Deze kroegen hadden glamourachtige namen als *Moulin Rouge* en *Trocadero*. Een vrouw die in zo’n bar werkzaam was, behoorde klanten te stimuleren dure drankjes voor haar te bestellen. Tevens probeerde zij de klant mee te tronen naar een hotel. Eind jaren zeventig bestond in een stad als Rotterdam dit animeerwezen nog volop. Er werkten vooral Nederlandse vrouwen. De gang van zaken was er als volgt. Voordat de klanten binnenkwamen, kreeg de vrouw van de barkeeper een glaasje mineraalwater met een druppel appelsap. Dit ging door voor een cocktailtje. Wanneer een klant naast haar plaatsnam, moest ze het cocktailtje in één slok naar binnen gieten, zodat er een leeg glas voor haar stond. Hij moest haar weer iets aanbieden. Wanneer een vrouw een klant een kleintje champagne wist af te troggelen, kreeg ze een tientje. Ook het cocktailtje leverde de vrouw een bedragje op. Wanneer de klant ‘het verder gezellig wilde maken’, ging ze met hem naar een hotel. Meestal waren dit gespecialiseerde, goedkope hotels. Het hotelpersoneel lette op de veiligheid. Maar het was ook toegestaan om naar een andere gelegenheid te gaan. De klant betaalde een vrouw gemiddeld 175 gulden. Bij terugkomst van de vrouw kreeg de barman een footje van 25 gulden, en de pianist indien aanwezig een tientje. Er kwamen ook mannen die geen klant

⁶⁰ Een enkele keer antwoordt een Nederlandse die beweert ‘alles al te weten’. Wanneer we via internetsites aan een e-mail adres komen, mailen we onze informatie.

waren of die het in het midden lieten of ze ‘gewoon wat kwamen drinken’ of contact zochten met een dame. Zij werden aangetrokken door het lichtelijk louche karakter van zo’n tent. De drankjes maakten dit barbezoek voor de klant overigens heel duur. Een drankrekening van 3000 gulden was geen uitzondering, en daar had de klant nog geen dame voor.

In havensteden bleven die bars nog geruime tijd bestaan. Met de overgang van stukgoed naar containervervoer veranderde dat echter. De containerschepen waren te groot om aan de kade aan te leggen en de zeelieden kwamen niet meer aan wal. De barprostitutie die geassocieerd werd met zeemansromantiek, verloor haar klandizie. Veel animeerbars werden homocafés. Langzaam maar zeker verdween deze vorm van prostitutie. In plaats daarvan kwamen er seksclubs, waar het er minder dubbelzinnig aan toeging. In de jaren tachtig en negentig herleefde het barwezen, maar nu als parkeerplaats voor illegale prostitutie. De toenmalige burgemeester Bram Peper sloot er een aantal in de gemeente Rotterdam.

In een nieuw jasje?

Toen De Rode Draad in 2000 met het Rotterdamse steunpunt voor prostituees begon, was er nog maar één animeerbar. Gaandeweg zijn er weer nieuwe bijgekomen. Bijvoorbeeld is een klassiek Chinees-Indisch restaurant een animeerbar geworden. De Chinese lampionnetjes en de menukaarten met vooral bami en nasi herinneren nog aan de oude bestemming. Een ander voormalig eethuisje boogt op een ‘nieuw erotisch concept’. Dit betekent dat men aan paaldansen doet. Enkele voormalige clubs zijn omgevormd tot animeerbar. In Rotterdam zijn deze bars in één wijk geconcentreerd. Tot voor kort waren de animeerbars in het Scheepvaartkwartier nog in Spaans/Griekse handen. Tegenwoordig zien we er Turkse mannen die zich gedragen, alsof ze er de baas zijn, en misschien zijn zij ook wel de echte eigenaren. .

Deze animeerbars zijn gemakkelijk te herkennen aan hun quasi *glamoureuze* naam als *Mon Chérie*. Ze lijken op elkaar, wat waarschijnlijk komt doordat ze van dezelfde eigenaars zijn. Er brandt rood licht en er zit niet zelden een kamerverhuurbedrijf naast. De interieurs zijn een parodie op het pluche en plastic uit de jaren vijftig. Binnen valt de prominente plaats van de champagneflessen op. Het barpersoneel is altijd dominant aanwezig en de vrouwen mogen niet drinken wat ze willen⁶¹. De jassen van de vrouwen zijn ergens opgeborgen. In sommige bars moeten zij hun tassen aan haken aan de muur hangen. De vrouwen, meestal gekleed in een goedkoop cocktailjurkje, praten zelden met elkaar. Ze zitten te roken of naar hun mobiel te staren. Af en toe krijgen ze allemaal hetzelfde drankje, naar onze indruk water met een druppeltje siroop.

De opvallende aanwezigheid van mannen die niets consumeren maar voortdurend met een mobiele telefoon in de weer zijn, draagt ook niet bij tot de gezelligheid.

De Rode Draad in animeerbars

Vanaf het jaar 2000 bezoeken medewerkers van De Rode Draad animeerbars. Het grootste dilemma van de veldwerkers is, of zij zich bekend moeten maken als medewerkers van De Rode Draad en zo ja aan wie. Een openlijk optreden kan tot gevolg hebben dat De Rode Draad wordt geweerd, waardoor wij de vrouwen in kwestie niet meer kunnen ondersteunen. Niettemin, ook als wij ons niet bekendmaken, blijken wij op te vallen. Dit valt af te leiden uit opmerkingen van het barpersoneel als: “Daar heb je die twee vrouwen, pas op!” We mogen de

⁶¹ De Rode Draad nam een keer waar dat een vrouw in het Spaans werd berispt omdat ze vijf minuten te laat binnenkwam.

vrouwen ook niet van hun ‘werk’ afhouden, omdat de vrouwen daar zelf de repercussies van zullen ondervinden.

Wij streven ernaar om ons aan de vrouwen bekend te maken. Het probleem is om daarvoor het juiste moment te vinden. Daartoe moeten we eerst uitvinden wat de plaats is van een vrouw in de hiërarchie in de bar. Er zijn altijd vrouwelijke medeplichtigen van de pooiers of handelaren in de bar die de anderen moeten bewaken. In elk geval moet de barkeeper buiten gehoorsafstand zijn.

Pas na enige tijd observatie kunnen we bepalen, of het veilig is om een praatje aan te knopen over De Rode Draad. Wanneer dit lukt, proberen we uit te vinden of de vrouw naar buiten kan en vrije tijd heeft. Dit doen we door te vragen wat ze bijvoorbeeld van Amsterdam vindt. Als ze daar nog nooit is geweest is, dat een veeg teken. Ook vragen we de vrouwen of ze leuke adressen kennen om te shoppen. Als ze ons vervolgens nietszeggend aankijken, weten wij genoeg. We drukken ze iets in handen met de mededeling, dat ze via ons telefoonnummer tips van landgenoten kunnen krijgen⁶².

Ons bekend maken aan meer mensen dan alleen aan de vrouwen is echter riskant. Een keer gingen bij een vervolfbezoek van de Rode Draad alle deuren dicht. Ter voorkoming dat we materialen op het toilet zouden achterlaten, werd de dames-wc continu bezet gehouden. Bij een andere gelegenheid kwam vlak na onze binnenkomst een bedrijfsleider uit een andere bar binnen. “Fuck you”, voegde hij onze veldwerkster toe. Zij reageerde overigens alert met: “Fuck you too”.

Wat gebeurt hier?

In sommige bars krijgen de aanwezige vrouwen € 35 euro ‘zitgeld’ per dag. De vrouwen zijn er zes tot zeven dagen per week. Een klant moet € 35 euro betalen voor seksueel contact met de vrouwen; dat mag ze soms zelf houden. De vrouw mag echter pas met hem mee, nadat hij een of meer cocktailtjes voor haar heeft besteld. Wij vermoeden dat ze verplicht van de belendende kamerverhuurbedrijven gebruik moeten maken. In enkele bars hangt een gordijn waarachter de vrouwen zich met een klant kunnen terugtrekken. Gehoorzame vrouwen worden beloond met de *transfer* naar een bar, waar ze iets van het geld mogen houden. In andere bars zouden de voorwaarden nog slechter zijn. Daar krijgen zij geen geld en mogen ze niet met elkaar praten. De meeste, over het algemeen jonge vrouwen komen uit Oost-Europa en vaak niet uit de ‘nieuwe EU-landen’. Wij vermoeden dat veel van deze vrouwen niet legaal in Nederland werken. Zo vertelde een van de vrouwen dat ze niet naar huis durft, omdat haar visum is verlopen. Zij was al vanaf haar veertiende aan het werk in de bars.

Behalve de vrouwen treffen we er de volgende ‘typische’ bezoekers aan:

1. Vroeg of laat komt er iemand binnen die zich als eigenaar gedraagt. In Rotterdam is dat meestal een Griek of een Turk.
2. Daarnaast zijn er meestal per bar bedrijfsleiders. Zij lopen de hele avond van bar tot bar om de boel in de gaten te houden.
3. Rondhangers, vaak blijken dit familieleden te zijn van het barpersoneel of de eigenaren. De mannen die geen prostitueebezoeker zijn, consumeren niet. Ze zitten meestal achter de gokkast en bellen voortdurend met hun mobiel.
4. Barpersoneel
5. Er is altijd wel een vrouw die de andere vrouwen in de gaten houdt.

⁶² In een geval werd het kaartje doorgegeven aan de barvrouw. Dit liep goed af; we kregen een drankje van de zaak. We hebben ook een paar keer meegemaakt dat een exploitant van een reguliere club binnenkwam en ons herkende. We zijn maar een praatje met hem gaan maken.

6. De klanten.
7. Vermoedelijk pooiers. De mannen die geen klant zijn, gedragen zich intimiderend. Ze proberen mee te luisteren als we iemand aanspreken.

De grote afwezigen zijn Nederlandse prostituees. In één geval is ons uitdrukkelijk gezegd dat zij niet in deze gelegenheden mogen werken. Alleen voor extra activiteiten als paaldansen worden legale buitenlandse of Nederlandse vrouwen ingehuurd.

Na tientallen bezoeken aan animeerbars merken wij dat we nooit kunnen voorspellen of we met de vrouwen in contact kunnen treden. Een voorbeeld (369).

Van de sfeer van de vorige keer was niets over. Toen één van de eigenaars binnenkwam, was er geen hartelijke begroeting maar een snel hallo. De donkere vrouw die bijna op het toilet 'woont', was in een zeer slechte bui en gooide haar drankje in de spoelbak waarna ze weer iets opknapte. Zij was de enige met een klant.

De veldwerkers gebruiken codewoorden om elkaar te waarschuwen dat de actie afgebroken moet worden. Wanneer zo'n codewoord valt, is er geen discussie meer, en gaat het team ogenblikkelijk naar buiten. Hieronder putten we uit de verslagen van enkele bezoeken aan dergelijke bedrijven (365, 323, 367). De lezers mogen zelf hun conclusie trekken, maar wij vinden dat de gang van zaken meer aandacht behoeft dan die krijgt. Overigens verbazen we ons over het gebrek aan klandizie in deze gelegenheden .

Wanneer we de tram uitstappen staan de deuren van deze zaak zo uitnodigend open dat we besluiten naar binnen te gaan. Eén van ons wordt al direct herkend door een Spaanstalige en uitbundig begroet. De barvrouw heeft enige moeite vriendelijk te zijn maar trekt later iets bij. Een Spaanstalige is er niet op gebrand om met ons te praten. We horen nog iemand zeggen dat 'de Filippijnse' een vrije dag heeft. Daardoor weten we dat de vrouwen hier niet zeven dagen per week aan het werk zijn. De zaak rondkijkend zien we dat het kleine barretje rijkelijk voorzien is van vele doorgangen, die achter gordijnen en kamerschermen zijn verstopt.

Twee mooi uitgedoste dames verlaten de bar. Iemand die we al eerder hebben gezien, zit achter de gokkast. Twee mannen die waarschijnlijk geen klant zijn, vertrekken nadat ze een tijdje hebben zitten zwijgen. De muziek is ook aangepast. Tussen de nummers vallen er grote stiltes, waarin je geen vertrouwelijke gesprekken kunt voeren. Wonder boven wonder komt er een echte klant die drankjes voor zijn gezelschap bestelt. Onze Oost Europese veldwerkster hoort dat tegen één van de vrouwen die naast hem zitten, in het Russisch wordt gezegd dat ze de klant moet zien mee te krijgen. De vrouwen die niet met deze klant bezig zijn, krijgen eten.

Inmiddels zijn de mooie dames die naast ons aan de bar zaten, weer terug. Een man die tegelijk met hen binnenkomt, geeft geld aan een andere man die onmiddellijk via de achteruitgang vertrekt. Eén van de vrouwen herkent de veldwerkster als Oost-Europees en vertelt dat één van de aanwezige mannen vijf Roemeense en Poolse vrouwen heeft getrouwd. Alleen jonge vrouwen mogen met hem trouwen. Afgezien van die echtgenoten heeft hij nog veel meer vrouwen mee naar Nederland genomen. Er komen Roemeense en Bulgaarse mannen binnen. Wij zien dat de eigenaar met een paar mannen geldzaken doet, vrienden van de barkeepster en een paar jongens die echte klanten lijken. Enige tijd later verschijnt er nog een man die niets met de zaak te

maken heeft, maar ons het meest in de gaten lijkt te houden. We zien mannen die we eerder hebben gezien de zaak weer via een achterdeur binnenkomen.

Onze informant fluistert tegen ons dat de Roemenen heel slechte mensen zijn. Ondertussen vangen we flarden op van een gesprek dat kennelijk over ons gaat. De baas vraagt wie 'die mensen' zijn en hoe dat zit. De barkeepster zegt: "Ze zijn eerder geweest".

We zien dat de vrouwen beurtelings met wisselend succes in de paal klimmen. Een andere man probeert uit te vissen wie we zijn en waar we vandaan komen. Vooral de nationaliteit van onze Oost Europese veldwerkster interesseert hem nogal. Hij merkt op dat hij haar eerder heeft gezien. Onze Oost Europese veldwerkster geeft aan dat zij Roemeense is en de man begint haar nu weer uit te horen en vraagt of ze werk heeft. Voorts probeert hij met een paar woorden uit de bijpassende taal uit of het wel klopt.

Zelf komt hij uit Turkije en daarom is zijn test niet moeilijk te doorstaan. Op een gegeven moment begint hij naar de vrouwen te wijzen en ze aan te duiden als miss Poland, miss Letland, miss Litouwen, enz. Wij raken in gesprek en de Oost Europese veldwerkster krijgt de kans om in het Russisch met de vrouwen te praten. De man is er niet echt blij mee maar neemt geen maatregelen.

De barvrouw mengt zich in het gesprek en zegt dat er hier alleen geanimeerd wordt. "Want prostitutie is toch vreselijk." Inmiddels is een Litouwse vrouw ook naar onze Oost Europese veldwerkster toegekomen. Ze vertelt dat achter de bar een alarmknop zit, waarop is gedrukt toen wij binnenkwamen. De grote baas komt in zo'n geval poolshoogte nemen en als hij gerust is gesteld, vertrekt hij weer. De vrouw komt uit Litouwen. In Nederland is ze niet erg tevreden. Ze werkt, maar houdt er financieel niets aan over. Ze wil graag een kaartje van De Rode Draad hebben maar dat mag niet in de bar worden overhandigd. Daarom hebben we het in de damestoilet verstopt waar ze het direct is gaan ophalen. Vanaf dat moment houdt men de wc voortdurend bezet.

Wanneer onze Oost Europese veldwerkster naar het toilet gaat, komt één van de vrouwen haar achterna en spreekt haar aan. De vrouw zegt dat ze zich niet meer kan herinneren wanneer ze voor het laatst uit is geweest en plezier heeft gehad. In Nederland wil ze een taalcursus gaan volgen maar dit werd door de baas afgeraden. De veldwerkster krijgt de indruk dat er vanuit de bar escort wordt geregeld. Twee mannen aan de bar willen wel een praatje met de vrouwen maken maar geen kapitalen uitgeven. Twee vrouwen spreken met een man over Thaise massage die klanten hier ook kunnen krijgen. Een andere klant vraagt aan de meisjes waar ze vandaan komen en ze vertellen dat ze uit de Oekraïne zijn. Wij merken dat de vrouwen bij toerbeurt werken. Als het met een klant niets wordt, schuiven ze weer achter in de rij aan. Op de dansvloer staat een stel te dansen en na anderhalf uur zien we eindelijk een man achter een gordijn verdwijnen. Als hij terug komt en afrekenen proberen we via de kassa het bedrag te achterhalen, maar de kassa staat op nul. Intussen spreekt onze Oost-Europese veldwerkster met twee vrouwen. Op haar vraag waar ze vandaan komen antwoorden ze: "Estland en Litouwen." Tegen de klant hebben ze toch echt iets anders gezegd. Het gesprek komt net een beetje op gang wanneer er een man bij komt staan. Onze Oost Europese veldwerkster is op dit moment net aan het uitleggen wat De Rode Draad doet. De vrouwen vertellen in zijn aanwezigheid enthousiast dat het prettig werken is in die tent en dat er geen

problemen zijn met het barpersoneel, de eigenaar en de manager. Een vreemde opmerking, want wij hadden daar niet naar gevraagd. Een willekeurige kroeggast legt ook niet uit dat hij/zij geen problemen heeft met het management. Op een moment dat het niet opviel hebben de vrouwen toch om visitekaartjes gevraagd.

Wordt er wel wat verdiend?

De Rode Draad vraagt zich wel eens af hoe de animeerbars zich economisch redden. Wij komen meestal halverwege de avond en het aantal klanten is dan gering. Zelfs als je de geschatte inkomsten uit prostitutie erbij betreft, lijken de zaken niet goed te lopen. Er gaat soms een uur voorbij zonder dat er een klant komt of er in ruil voor geld een drankje over de toog gaat. We zien zelden meer dan twee betalende klanten in de zaak. Klanten hebben ons verteld dat ze niet vaak komen of het meestal bij één bezoek laten. Een klant zei het helemaal niet leuk te vinden om met vrouwen te moeten praten, die amper Engels spreken. Ook voelen zij zich bekocht door de hoge prijzen van de cocktails. Als er al een klant is, dan zien we hem zelden meer dan drie cocktailtjes bestellen. De prijzen voor de andere drankjes, bier, fris en limonade, zijn lager dan in de andere horecagelegenheden. Wij hebben er nog nooit iemand champagne zien bestellen, en vermoeden dat er ook inkomsten zijn uit kamerverhuur. Deze bars leiden bovendien een onzeker bestaan. Ze veranderen vaak van eigenaar, die er weer een ‘nette tent’ van tracht te maken.

Schemergebied

Buiten Rotterdam kan de liefhebber terecht in Eindhoven, Nuland, Spijkenisse en Twente. Voor de politie is het heel lastig om tegen deze bedrijven op te treden. In animeerbars of bij prostitutie in de horeca in het algemeen, is de grens tussen openbaar ofwel beroepsmatig werken en privé-activiteiten vaag. Wanneer is het strafbaar om geld of goed aan te nemen in ruil voor aandacht, een aanraking of een uitnodiging om elders te verpozen? Wanneer wordt die grens overschreden? Een horecaondernemer zal gasten die andere bezoekers lastig vallen wegsturen. Maar wanneer een klant een prostitutiecontact in een volle zaak zoekt, zal dit nauwelijks opvallen en het barpersoneel zal in onwetendheid blijven verkeren. Het wordt pas een probleem wanneer de animeeractiviteit de bar gaat beheersen en specifieke bezoekers trekt. Een voorbeeld (495).

In één bar buiten Rotterdam heeft de politie bepaald dat animeren wel mag, mits de vrouwen een kopie van hun paspoort bij de barvrouw inleveren. Dit is overigens wel een heel vreemde bar; de oudere Nederlandse, Zuid-Amerikaanse en Afrikaanse vrouwen blijven er slapen. Bij brand zitten zij als ratten in de val. Ze verdienen bijna niets en kunnen daardoor niet naar hun land terug of geld naar huis sturen. De aanwezige Dominicaanse vrouwen spreken geen Nederlands. De slaapruiden zijn een bende.

Turkse bars

“O, nu snappen we waar die flessen voor dienen. In wat voor glas moet jenever? In een limonadeglas? Hoeveel moet ik daarvoor rekenen?”, vroeg een nieuwbakken barvrouw ons toen wij nietsvermoedend een buurtcafé binnenstapten. Dit soort buurtkroeg die in Turkse handen overgaat en animeerbaar wordt, is een nieuwe ontwikkeling. Soms vindt daar

prostitutie plaats.⁶³ Het zouden broeinesten van illegale prostitutie zijn. De prostitutie met vooral Bulgaarse vrouwen gebeurt heel erg in het geniep, zo hadden we gehoord. In één stad zijn we consequent alle Turkse bars afgegaan.

Uit het geruchtencircuit hebben wij vernomen dat de vrouwen die achter de bar staan, zo weinig verdienen dat ze hun inkomen moeten aanvullen door onder andere met het barpersoneel naar bed te gaan. In verreweg de meeste bars troffen we een ‘dooie boel’ aan. Enkele mannen/klanten zaten er zonder veel te consumeren. Soms waren we ronduit welkom; men vond het leuk dat we het waagden naar binnen te gaan. Overigens hebben we een paar adressen gevonden waar deze vorm van prostitutie wel openlijk plaats vindt.

De grote hotels

We zitten vlak bij de lift in een gerenommeerd hotel. De mannen die de lift induiken, proberen ons mee te krijgen. Dat lukt uiteraard niet, maar wij durven hen niet te gaan vragen wat precies de bedoeling is.

We zaten daar omdat wij hadden vernomen dat er prostitutie is in de bars van de grote internationale hotels. Dit is geen nieuw verschijnsel maar een oude vorm van prostitutie. Oost Europese vrouwen zijn hier aan gewend; het was in de communistische tijd dé manier om diensten aan toeristen aan te bieden. Als bezoeker van zo’n hotel merk je overigens weinig van de prostitutieactiviteiten. Wel weten wij dat vrouwen soms de barkeeper € 35 betalen om door hem met rust gelaten te worden. Maar de vrouwen mogen hun werk niet al te opvallend doen. Een barkeeper vertelde dat hij een keer als straf voor al te openlijke prostitutie ‘per ongeluk’ een fles rode wijn had uitgegoten over een vrouw in een witte jurk. Ze moest wel naar huis om zich te verkleden. Ook zei hij, dat hij soms geld van klanten kreeg om een vrouw te regelen. Wanneer er in de bar te weinig vrouwen zaten, belde hij naar collega’s in de andere hotels.

Illegaal tippelen

Een zelfde problematische scheiding tussen privé en openbaar als bij barprostitutie speelt bij het illegaal tippelen. Wat is het verschil tussen op straat lopen en tippelen? Dit valt heel moeilijk te bepalen en heeft in het verleden al veel problemen opgeleverd. Er is veel discussie en er zijn veel tegenstrijdige verhalen over illegaal getippel. De Rode Draad heeft echter de indruk dat illegaal tippelen niet grootschalig gebeurt. We zien af en toe een vrouw die lijkt te tippelen, maar weten het dan niet zeker. We zijn op een illegale tippelzone geweest (497), maar troffen er slechts wandelende bejaarden aan.

Zoals te verwachten was, afgezien van de *escort*branche is het zichtbare illegale circuit niet heel groot. Wij vermoeden dat er geen onbeperkte groei in zit.⁶⁴ Het bestaat, maar de markt ervoor lijkt beperkt. Men moet zich ook afvragen, of het zin heeft om tegen het handjevol vrouwen op te treden, dat in de grote hotels bijschnabbelt. Voor ons wordt het pas zorgwekkend als vrouwen volkomen afhankelijk zijn van barpersoneel en ernstig gecontroleerd worden door pooierachtigen typen zoals in de animeerbars.....

⁶³ Parool 31-12-04.

⁶⁴ Wij vragen ons overigens af, hoe klanten deze vrouwen moeten vinden.

Hoofdstuk 10. Ongezonde arbeid

Gezondheid: Arbodienst of charlatans?

Ongezonder werk

Prostitutie is heel lang als een probleem voor de volksgezondheid gezien. In het verleden werden prostituees eenzijdig ervan beschuldigd een haard van besmettelijke ziekten te zijn. Dat is sinds het optreden van de Aids-activisten aan het eind van de jaren tachtig van de vorige eeuw drastisch veranderd. Dankzij hen werden ook klanten als risicogroep gezien. Nog steeds denkt men bij gezondheid en prostitutie vooral aan besmettelijke ziekten. Er zijn echter nog andere gezondheidsproblemen waarmee prostituees te maken kunnen krijgen: *burn out* door te lange werktijden, de gevolgen van verplicht drinken en problemen met baarmoeder en blaas.

Tegenwoordig is daar ook aandacht voor in de voorlichting aan prostituees. Deze taak is in handen van de GGD. Overigens is de GGD niet te beroerd om ook ‘zorg voor de persoonlijke gezondheid’ als volksgezondheidszorg op te vatten en algemene adviezen te geven. Wij laten de gezondheidsvoorlichting graag aan de GGD over. Waar De Rode Draad zich wel mee bezig houdt, zijn de gezondheidskwesties die te maken hebben met de relaties op de werkvloer en de slechte verdiensten. Bovendien is arbeidsongeschiktheid een belangrijk thema in de discussie over loondienst. Tot slot speelt drugsgebruik, vooral samen met klanten, op sommige werkplekken een negatieve rol.

Lage verdiensten en onveilig werken

Eén van onze zorgen is dat de lage verdiensten in de prostitutie een onveilige manier van werken bevorderen. Sommige exploitanten stimuleren vrouwen bijvoorbeeld om vooral onveilige orale diensten te verlenen. Zo had een vrouw een koortslip opgelopen door het verplicht zoenen met de klanten (528). In 2005 werd vaak geklaagd over klanten die willen pijpen zonder condoom. Een paar voorbeelden (524, 531)

In deze zaak zegt de bedrijfsleiding tegen de vrouwen dat ze meer moeten doen dan ze willen, omdat ze het anders niet redden. Dat willen de klanten nu eenmaal. En waar de vrouwen bijzitten, zegt de baas. “Tegen een nieuwe vrouw zeg ik, dat ze moet kussen en pijpen zonder condoom.” Sommige vrouwen zeggen dat zij dat altijd al hebben gedaan.

Wij kennen de vrouwen in dit bedrijf vrij goed. Daarom durven enkele Spaanstalige vrouwen te vertellen dat ze onveilig werken. Zij hopen zo een speciale positie op de markt te veroveren. Ook de Nederlandse vrouwen in dit bedrijf gaan daarin mee. Eén van de oudere vrouwen vertelt, dat ze alles zonder condoom doet. Ze moet wel, anders zou ze niets verdienen. Haar baas weet dit en vindt het goed, want als zij niet zou komen, zou hij zonder personeel zitten.

FKK of De populariteit van sauna's

In Limburg is de concurrentie van sauna's waar men onveilig zou werken het gesprek van de dag. Daar is een bepaald type naar Duits model gerunde sauna's populair aan het worden. Een

vrouw (588) was om die reden uit Duitsland gevlucht en in Nederland komen werken. In een ander bedrijf (573) noemt men deze sauna's 'mensonterend'.

De Rode Draad heeft een paar van die bedrijven bezocht. Overal stonden veel auto's voor de deur, wat erop wees dat er veel klanten waren. Wij zagen dat de vrouwen strandkleding en hoge hakken droegen. De gang van zaken in deze bedrijven noemt men *Freie Körper Kultur* of FKK (592, 377 en 487). Dit gaat als volgt, zo is ons aan de balie verteld. De man betaalt een vast bedrag (€ 50) entree waarvoor hij de hele dag kan blijven en van alle faciliteiten gebruik mag maken. Hij krijgt een badjas, slippers en een polsbandje. Dat laatste moet hij aan de vrouw geven, als hij met haar naar één van de kamers gaat. Bij inlevering van zo'n bandje krijgt zij uitbetaald.

Over dit fenomeen doen tegenstrijdige verhalen de ronde. Aan de balie zegt men dat de vrouw voor haar dienstverlening € 80 extra krijgt. Van de prostituees die in zo'n bedrijf in Duitsland hebben gewerkt, horen we daarentegen dat zij niet meer dan € 30 ontvangen. Wij vragen ons ook af of iedereen daar naar binnen kan of dat men een selectie toepast. Wel weten we dat er veel vrouwen uit Oost Europa werken, volgens hookers.nl ook Oekraïensen.

Van een vrouw die daar ging solliciteren, vernamen wij dat er geen vrije kledingkeuze is, dat er vaste prijzen zijn en dat het onduidelijk is of er provisie over de drankjes wordt uitbetaald. Bovendien moet een vrouw van tevoren afspraken maken over wanneer ze komt werken.

Massage is niet gezond

Massagesalons en sauna's passen in de gezondheidscultus van tegenwoordig. Maar voor prostituees is het niet zo gezond om er te werken. In de massagesalons worden zij geacht met iedere klant onder de douche te gaan. Vooral in combinatie met allerlei oliën voor een 'natte' massage geeft dit grote huidproblemen. "Ik heb overal brandplekken", meldde één van de vrouwen die in een salon werkte (137). Ook zijn er spierklachten door het veelvuldig en soms onprofessioneel en weinig ergonomisch masseren.

Clubartsen

Prostituees hebben vrije artskeuze en zijn niet verplicht zich medisch te laten controleren. In de negentiende eeuw moesten zij dat wel. Dit diende vooral om de verblijfplaatsen van prostituees te leren kennen en de klanten gerust te stellen. Men schoot er echter weinig mee op. Adequate medicijnen, zoals antibiotica, had men immers nog niet. In de twintigste eeuw heeft men medische controle niet meer verplicht gesteld, omdat het slechts schijnzekerheid biedt. Een prostituee kan immers bij wijze van spreken tien minuten na de controle worden geïnfecteerd. Een verplichte Aids-test werd evenmin effectief geacht; door de lange incubatietijd van drie maanden weet men pas na drie maanden of een prostituee HIV-vrij is of niet.

Ook HIV was, toen het in de vorige eeuw verscheen, niet te genezen. Er was maar één remedie, meende men: voorlichting, voorlichting en nog eens voorlichting, en niet alleen aan prostituees. Men zag meer in vrijwillige controles. Daarop is het beleid dan ook afgestemd. Prostituees hebben nu de mogelijkheid zich anoniem te laten testen, wat zij op grote schaal doen. Een uitgebreide gezondheidscheck-up, waar wel enige betaling tegenover moet staan, behoort ook tot de mogelijkheden. Hoe frequent dat moet, bepaalt de prostituee zelf. Een ervaren vrouw die altijd veilig werkt, heeft er nauwelijks behoefte aan. Niettemin worden sommige vrouwen toch door de exploitant 'gedwongen' tot een verplichte keuring, zoals in het volgende bedrijf (465).

Na ons in de seksshop bekend te hebben gemaakt, kunnen wij naar boven waar de vrouwen werken. Terwijl we wachten, komt het personeel naar ons toe om te vragen of we ze, alvorens we vertrekken, even willen uitleggen wat we komen doen. Een van de prostituees blijft maar praten. Ze betaalt entree en geeft het personeel beneden een fooi omdat iedereen dat doet. Wij krijgen de indruk dat deze vrouw totaal geen weet heeft van haar rechten en plichten. We drinken koffie met de baas die zegt dat hij de vrouwen wijsmaakt, dat de gang naar de GGD verplicht is. Een andere vrouw vragen wij hoe het in dit bedrijf met de SOA-controles gaat. Volgens haar zijn die niet verplicht, dus iemand neemt ons hier in de maling.

Hoewel prostituees zich bij de GGD's altijd gratis en deskundig kunnen laten testen, zijn er nog steeds zogeheten clubartsen actief. Dit zijn artsen die door de baas naar het bedrijf worden gehaald. De vrouwen moeten voor hun diensten betalen. De Rode Draad heeft over deze lui enkele klachten binnengekregen. Soms zijn het artsen die hun praktijk in verband met een berisping van de Medische Tuchtraad hebben moeten opgeven. Zij beschikken niet altijd over de juiste laboratoriumfaciliteiten. Van één van hen is bekend, dat hij wel eens een verkeerde diagnose stelde om maar dure medicijnen te kunnen verkopen. Of juist bepaalde ziekten over het hoofd zag⁶⁵. En nog steeds wordt in een aantal gevallen in strijd met de Wet op de Medische Behandeling, de uitslag aan de exploitant overhandigd. We hebben nog nooit een vrouw bereid gevonden officieel een klacht tegen zo'n arts in te dienen. Prostituees zijn bang hun werkplek kwijt te raken, als ze de diensten van die arts weigeren. En sommige vrouwen vinden het wel prettig, de arts komt aan het bedrijf, wat hen een rit naar de GGD bespaart (256).

Dit bedrijf lijkt wel een disco. Wij mogen naar binnen maar de dames zitten net te eten. Eén van de vrouwen vertelt, dat ze liever naar de clubarts dan naar de GGD gaat. Ze is niet in staat uit te leggen waarom precies, ze is namelijk behoorlijk dronken. Wel begrijpen we dat ze vindt dat de GGD onhygiënischer werkt dan de clubarts.

Op grond van het recht op de vrije artsenkeuze kan men deze artsen de toegang tot de bordelen niet weigeren. In Rotterdam heeft men dit opgelost door die artsen te verplichten zich bij de GGD te melden. De Rode Draad vindt echter, dat een clubarts bij een Arbo-dienst aangesloten moet zijn. Soms werkt de GGD in arren moede mee aan het verschaffen van gezondheidsverklaringen.

Aanstellingskeuringen

In een luxe club (512) moeten prostituees verplicht een Aids-test doen. Zowel clubartsen als exploitanten overtreden hiermee de Wet op Aanstellingskeuringen van 1998. Een aanstellingskeuring mag alleen in geval van loondienst geschieden en wel in de laatste fase van de sollicitatie, dus als de sollicitant eigenlijk al is aangenomen. In de advertentietekst moet ook staan dat een medische keuring onderdeel uitmaakt van de sollicitatieprocedure. Dit kan alleen als er vooraf advies is gevraagd aan de Arbodienst en de keuringsarts verbonden is met deze Arbodienst.

Voor de aanvang van de sollicitatieprocedure moeten de medische eisen aan de functie al schriftelijk zijn vastgelegd. Dat geldt ook voor de manier waarop wordt onderzocht, of de

⁶⁵ De Rode Draad heeft daarom wel eens tactisch opgemerkt, dat sommige van deze clubartsen geen snotneus van een druiper kunnen onderscheiden.

sollicitant aan de eisen voldoet. Dit roept de vraag op wat arbeidsongeschiktheid in de prostitutie inhoudt. Daarbij denkt men vooral aan SOA's, met name aan HIV. Een HIV-infectie betekent volgens De Rode Draad in ieder geval een gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid, gedeeltelijk, want een HIV-geïnfecteerde kan wel animeerwerk verrichten. De andere SOA's zijn meestal snel verholpen en leveren slechts een kort ziekteverzuim op. Maar er zijn ook nog andere aandoeningen die in deze branche tot arbeidsongeschiktheid leiden zoals een niet-besmettelijke huiduitslag. Wanneer een Arbodienst wordt ingeschakeld zal die uiteindelijk het laatste woord moeten krijgen.

HIV-testen

Van een zusterorganisatie ontving De Rode Draad *online* een vraag van een jongen over zijn rechtspositie als HIV-positieve escortjongen (90).

Hij wil weten of hij wettelijk verplicht is om te vermelden dat hij HIV-positief is, maar eigenlijk vooral, of hij ooit aangeklaagd kan worden hiervoor door een klant, mocht er een condoom breken of wat dan ook. "Wat weten jullie hierover? En preciezer, zijn er momenten/situaties (en zo ja welke) waarop de verantwoordelijkheid duidelijk bij de escort komt te liggen? We zouden hierover heel graag meer feiten willen weten."

De Rode Draad vindt dat klanten die uitdrukkelijk onveilige diensten vragen, zelf verantwoordelijk zijn. Dat ligt echter anders bij een klapcondoom. Een HIV-infectie lijkt ons reden voor - in ieder geval een tijdelijke - arbeidsongeschiktheid, maar het is aan de Arbo-arts te bepalen of dat zo is.

Aan de commissie Klachtenbehandeling Aanstellingskeuringen is de vraag voorgelegd of een HIV-test deel kan uitmaken van een aanstellingskeuring voor prostitutie. We kregen het volgende antwoord:

"Ter informatie voor de door u aan de orde gestelde problematiek verwijst de Commissie u naar Advies 2004-05 waarin de Commissie overweegt dat het in het algemeen zo is, dat een ziekte of arbeidshandicap tijdens de sollicitatieprocedure niet behoeft te worden gemeld tenzij deze ziekte of handicap relevant is voor de uitoefening van de betreffende functie. Ingeval van een HIV-infectie is dit niet anders. Deze problematiek is niet op te lossen via risico-inventarisatie. Keuring en medische begeleiding moeten worden verricht door geregistreerde bedrijfsartsen."

Drugs

Sommige klanten willen samen met de prostituee drugs gebruiken. Portiers willen wel eens helpen deze bijzondere wens te vervullen, zoals het volgende voorbeeld laat zien (216).

Vanuit dit bedrijf kreeg De Rode Draad de volgende klacht. Een mannelijke prostituee had samen met een vrouwelijke collega een trio gedaan. Zijn zakenpartner moest met de klant (een BN'er) coke gebruiken. Daardoor was ze vergeten zijn aandeel uit te rekenen en had hij zijn geld nooit gekregen. Of het zin had er een incassobureau bij te halen.

In enkele clubs gebruiken de vrouwen zelf drugs (560, 618, 593).

Dit zeer oude en vieze bedrijf verdient om meerdere redenen niet de schoonheidsprijs.

De man die gaat vragen of de vrouwen met ons willen praten, schudt zijn hoofd alsof hij wil zeggen dat we overbodig zijn. We komen even binnen en zien vrouwen aan een tafel zitten waarop folie met schroeiplekken ligt. Ze hebben absoluut geen interesse in andere zaken dan de drugs op tafel⁶⁶. Deze situatie zou in 2006 verbeterd zijn.

De eigenaar zegt dat hij niet met loondienst kan werken, omdat hij te vaak verslaafde vrouwen in zijn zaak heeft gehad. Hij verwacht dat ze zich niet aan de werktijden zullen houden en niet kunnen wennen aan uitbetaling per maand

De gastvrouw waarschuwt ons dat de vrouwen niet geïnteresseerd zullen zijn. Dat blijkt te kloppen. Hier komt de 'spuitenuitruil'⁶⁷ regelmatig langs en is het normaal om coke te snuiven. Er hangt een bord met de mededeling dat de - inmiddels te streng en onwerkbaar bevonden - hygiënische regels van het Landelijk Coördinatiecentrum Infectieziekten (LCI), gelden. De klanten die hier komen, zijn vooral geïnteresseerd in de bar die officieel tot twee uur maar in feite tot vijf uur open is.

En tot slot voorzien sommige exploitanten de vrouwen van drugs (482). Het hoeft geen betoog dat dit uiteraard uit den boze is.

Hygiëne

Gemeenten die een prostitutiebeleid op papier hebben gezet, hebben daarin bepaalde hygiënische en bouwkundige eisen aan prostitutiebedrijven gesteld. De GGD moet daarop controleren. Wanneer De Rode Draad een onhoudbare situatie aantreft, melden wij dat bij de regionale GGD. Deze rukt daarop vaak uit, maar wij horen ook dat de mogelijkheden van de GGD beperkt zijn. In sommige delen van het land werkt de GGD alleen op afspraak, wat men wel zo netjes vindt voor een gemeentelijke instelling. Ook horen wij dat het vaak moeilijk is de exploitant duidelijk te maken dat de controles door een andere afdeling van de GGD wordt verricht dan de afdeling die de gezondheidsvoorlichting doet. In sommige regio's controleert de GGD bovendien alleen de vergunde bedrijven. Een voorbeeld van een herhaald veldbezoek (587).

Volgens hookers.nl zouden in dit bedrijf oudere migranten werken die alle seksuele handelingen onveilig doen. Schoorvoetend worden we hier in 2004 binnengelaten. De enige aanwezigen zijn een onverzorgde man en dito vrouw. Veel personeel hebben ze niet naar eigen zeggen. Interesse voor de Rode Draad is er ook niet. Bij deze club vraag je je af hoe het komt dat ze mogen draaien. Het stinkt, het is zeer slecht onderhouden en seks met een onverzorgde vrouw zonder tanden lijkt ons ook geen feest. Kortom het is er verschrikkelijk.

In 2005 vragen we ons nog steeds af hoe het komt dat dit bedrijf mag blijven draaien. Alles lijkt kapot. Een oudere vrouw in een gebreid truitje staat ons nogal onvriendelijk te woord. Er zouden geen vrouwen zijn, wat niet waar is, zo leert ons een vluchtige blik in een onbeschrijfelijk vieze woonkamer.

Dit bedrijf is na ons bezoek gesloten

⁶⁶ Deze zaak zou eind 2005 gesloten zijn.

⁶⁷ De dienst die schone spuiten regelt voor gebruikers.

Hoofdstuk 11. Gemeenten en prostitutie

11.1. De rol van gemeenten

Gemeenten primair verantwoordelijk

In de negentiende eeuw hebben gemeenten in Nederland een grote autonomie gekregen, die is neergelegd in de Gemeentewet. Daardoor konden zij zelfstandig allerlei zaken regelen in zogeheten Algemene Politie Verordeningen. Deze autonomie vormt de basis voor de overheersende rol die de gemeenten tegenwoordig in het prostitutiebeleid in Nederland spelen.

In de periode vóór 2000 waren prostitutiebedrijven volgens de Wet verboden, maar werden zij op grote schaal gedoogd. Dat zorgde behalve voor een zeker gemak ook voor problemen. Gemeenten gingen ervoor pleiten om een eigen prostitutiebeleid te mogen bepalen. Tegen die achtergrond heeft de rijksoverheid per 1 oktober 2000 het algemeen bordeelverbod opgeheven, en daarbij de keuze gemaakt om de primaire verantwoordelijkheid voor het prostitutiebeleid neer te leggen bij de gemeenten. Dat leek een voor de hand liggende keus. Gesteund door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gingen gemeenten aan de slag met het vormgeven van hun eigen prostitutiebeleid. De hoofdmoot bestond uit een lokaal vergunningenbeleid voor prostitutiebedrijven. Zij kregen daarvoor veel ruimte. Het enige dat niet kon, was alle prostitutiebedrijven weren, de zogeheten 'nuloptie'. Dit tot groot verdriet van een aantal gemeenten die graag alle prostitutie van hun grondgebied zagen verdwijnen.

Toen de legalisering van prostitutiebedrijven een feit was, werd gaandeweg duidelijk welke effecten deze beleidskeuze met zich heeft meegebracht.

Beleidsontwikkeling door gemeenten

Bij De Rode Draad kwamen via de krantenknipseldienst talloze berichten binnen over gemeenten die met moeite één prostitutiebedrijf op hun grondgebied wilden toestaan. Dit had een teken aan de wand moeten zijn. Veel kleine gemeenten bleken er niets voor te voelen om een voortvarend prostitutiebeleid te ontwerpen. Zij lieten een vergunningensysteem achterwege, en zetten daarmee ongewild de deur open voor clandestiene bedrijven.

Andere gemeenten gaven er in hun vergunningenstelsel blijk van de boel de boel te willen laten, mits er maar geen openbare orde problemen zouden ontstaan. Deze gemeenten wilden alleen de reeds operationele exploitanten vergunningen verlenen. Ze vormen de meerderheid. Dit betekent in de praktijk, dat vooral die bedrijven een vergunning hebben gekregen, die hun bedrijfsvoering niet hebben aangepast aan de eisen van het jaar 2000, laat staan aan die van de toekomst. Zij kunnen hun achterhaalde stijl van management nu *met vergunning* continueren. Omdat de gemeenten meestal een maximumstelsel of een sterfhuisconstructie hanteren, doen zij in feite de deur op slot voor nieuwkomers op de markt en voor nieuwere, meer eigentijdse vormen van prostitutie, ook als die een beter management met zich mee brengen.

De gevolgen van dit beleid zijn voelbaar in alle geledingen van de seksindustrie. In feite hebben gemeenten door hun beleid onbedoeld een machtspositie gegeven aan exploitanten die de in dit rapport geschetste treurnis in stand houden.

Grote verschillen tussen gemeenten

Een ander gevolg van de grote autonomie van de gemeenten is, dat er rond de vergunningen grote verschillen tussen de gemeenten ontstonden. Zo werd in de ene gemeente thuiswerk wel toegestaan, en in de andere niet. De ene gemeente wilde prostitutie in het uitgaanscentrum hebben, de andere probeerde het juist naar een industrieterrein te verbannen. De ene gemeente wilde het sekswerk op gepaste afstand van de kerk houden, de ander van schoolgebouwen. Sommige gemeenten stelden een leeftijdsgrens voor de klanten, andere deden dat niet. De eisen die gemeenten stelden aan ‘zelfstandige ondernemers’ in de prostitutie verschillen.⁶⁸ Enkele gemeenten gaan zo ver van prostituees te eisen dat ze zich inschrijven bij de Kamer van Koophandel. In andere gevallen wilden ze ook inzage hebben in de lijsten van wie er in de bedrijven aan het werk waren.⁶⁹ Weer een andere poging greep te krijgen op prostituees was het voorstel van een kleine gemeente om van prostituees een gezondheidsverklaring te vragen. Dit is weinig productief en bovendien strijdig met de Wet op de Aanstellingskeuringen.

Begin 2006 kwam de gemeente Terneuzen in het nieuws met het bericht dat men individuele prostituees vergunningplichtig wilde stellen, met de nobele bedoeling om ze onafhankelijk van exploitanten te maken. Helaas werkt een dergelijk systeem contraproductief. Eerder hebben andere gemeenten afgezien van een dergelijk plan. Het belangrijkste tegenargument is, dat prostituees uit angst hun anonimiteit kwijt te raken, ondergronds zullen gaan. Bovendien is het systeem in de praktijk onmogelijk uit te voeren, omdat een groot aantal prostituees tussen gemeenten pendelt.

Wat ook van gemeente tot gemeente verschilde, was het beleid van de Sociale Diensten ten opzichte van prostituees. In de ene gemeente kreeg een parttime werkende prostituee wel een aanvullende bijstand, in een andere gemeente kreeg een prostituee in exact dezelfde omstandigheden die uitkering niet.

Dat gold tot voor kort ook voor Rotterdam. Inmiddels heeft deze gemeente zijn beleid veranderd en kunnen prostituees die parttime werken, aanvullende bijstand krijgen. Het Rotterdamse beleid geldt nu als voorbeeld voor de rest van Nederland. Een aanvullende bijstandsuitkering voor parttimers is van groot belang voor vrouwen die met prostitutie willen stoppen

Op het gebied van hygiënische eisen aan bordelen verschilden de gemeenten niet alleen onderling maar ook met andere organisaties. Vooral de grote gemeenten stelden eisen aan de inrichting, die dan weer strijdig waren met die van de GGD, die op hun beurt weer strijdig waren met de normen van de Arbeidsinspectie die overigens niet optrad in seksbedrijven.

Vrijheid blijheid! Maar het effect van deze onheldere situatie is dat malafide exploitanten er handig gebruik van maken en de gemeenten opzoeken met de soepelste regels.

Positieverbetering van prostituees?

Voorts was er discussie over wat een gemeente aan positieverbetering van de prostituees kon doen. De meeste gemeenten vonden dat ze voldoende deden, als ze zorgden, dat de GGD haar

⁶⁸ Zie ook 11.2. over deze kwestie.

⁶⁹ Onlangs is die eis echter door de rechter naar de prullenbak verwezen.

taken kon verrichten. Andere gemeenten waren ook bereid opvang en hulpverlening te financieren.

Hulpverlening en gezondheidsvoorlichting zijn van belang, maar daarmee zijn de wantoestanden *op de werkvloer* van prostitutiebedrijven nog niet bestreden.

Het kan toch niet zo zijn, dat een gemeente vergunningen uitgeeft aan bedrijven waar seksuele intimidatie en uitbuiting plaatsvinden, en zomaar tolereert, dat allerlei wetten worden overtreden, op het gebied van het arbeidsrecht, sociale verzekeringsrecht en de andere onderwerpen die in dit verhaal de revue hebben gepasseerd? Een gemeente kan er *wel* voor zorgen, dat er voldoende en gecoördineerd toezicht is en hoeft zich niet te verschuilen achter het argument, dat zij niet in privaatrechtelijke betrekkingen kan treden. Deze angst om te veel in te grijpen in het leven van burgers, valt overigens moeilijk te rijmen met de praktijk in enkele gemeenten om prostituees in hun privacy aan te tasten door ze te veel persoonlijke gegevens te ontfutselen. Dit gebeurt tijdens controles die gemeenteambtenaren uitvoeren.⁷⁰ Veel gemeenten hebben een onduidelijk of geen beleid ten aanzien van prostituees die willen uitstappen. Dit uit zich bijvoorbeeld in totaal verschillend beleid van de gemeentelijke uitkeringsinstanties ten aanzien van prostituees.

Wij concluderen dat gemeenten schending van mensenrechten, van arbeidsrechten en andere elementaire rechten van prostituees door de vingers zien en zichzelf desondanks wijsmaken dat zij hun taak op het vlak van het prostitutiebeleid naar behoren vervullen.

Contact met de doelgroepen

In evaluatieonderzoeken van de rijksoverheid kwam al naar voren, dat de gemeenten bij aanvang van de legalisering hun beleidsvoornemens nauwelijks naar de doelgroepen kenbaar hebben gemaakt. Alleen Rotterdam vervaardigde een folder voor prostituees en exploitanten. Andere gemeenten beperkten zich tot gesprekken met exploitanten. Jaren later kwamen ook andere gemeenten met informatiefolders op de proppen.

Juist bij een zo complex onderwerp had een actieve communicatie met de doelgroepen, en zéker met de prostituees zelf, voor de hand gelegen.

Hoe ver is het gemeentelijk prostitutiebeleid?

In het kader van een landelijk gefinancierd project heeft De Rode Draad zich ingespannen contacten te leggen met gemeentelijke of regionale overheden. Daarbij bleek het moeilijk om uit te vinden, wie er op gemeentelijk niveau de belangrijkste speler is in het prostitutiebeleid. Is het de GGD, de Politie of de Afdeling Bijzondere Wetten? Het bleken telkens weer andere takken van dienst te zijn. Op regionaal niveau viel het ook al niet mee; de geografische regio viel immers niet altijd samen met de politieregio en die viel weer niet altijd samen met de GGD-regio. Waar moesten wij beginnen?

Het prostitutiebeleid van gemeenten is nog niet uitgegroeid tot een integraal en pro-actief beleid, waarin de bescherming van de positie van prostituees centraal is komen te staan.

Het voorgaande kunnen wij als volgt samenvatten. De actieve, betrokken gemeenten niet te na gesproken, heeft de keuze van de rijksoverheid om het prostitutiebeleid grotendeels aan de gemeenten over te laten niet goed uitgekapt. Er zijn te grote verschillen ontstaan tussen

⁷⁰ Zie ook 11.2. over deze kwestie.

gemeenten, waarvan malafide typen profiteren. Er zijn door gemeenten maatregelen getroffen die contraproductief werken. De meeste gemeenten hebben voorrang gegeven aan het voorkomen van openbare ordeproblemen; zij hebben de ‘bescherming van de positie van prostituees’⁷¹ onvoldoende serieus genomen. En, vooral is gebleken dat het prostitutiebeleid veel te complex is voor het ambtelijk apparaat van een doorsnee Nederlandse gemeente.

11.2. Enkele specifieke problemen

‘Zelfstandige prostituees’

Een al langer bestaand gemeentelijk knelpunt betreft het bepalen van het gehalte van zelfstandig ondernemerschap van Oost Europese prostituees. Een prostituee uit de nieuwe EU-landen moet zich eerst bij een gemeente melden voor een vergunning. Ze krijgt de vergunning alleen als ze kan aantonen dat ze zelfstandige ondernemer is. Maar iedere gemeente legt daarvoor andere criteria aan. De meeste, maar niet alle gemeenten eisen een inschrijving bij de Kamer van Koophandel. In deze gemeenten zien we vaak, dat deze zelfstandige ondernemers in het bedrijf van de baas wonen en er hun bedrijf uitoefenen. Dit heeft soms curieuze gevolgen. In een Rotterdamse bar is bijvoorbeeld *een aantal* ‘massagesalons’ gevestigd. Soms zijn de ‘zelfstandige’ prostituees ingeschreven in het pand waar toevallig ook hun ‘uitzendbureau’ en hun financiële adviseurs zijn gevestigd. Meestal ‘regelt de exploitant dat wel even’. Dit is niet echt in de lijn van het zelfstandig ondernemerschap. Sommige gemeenten stellen, dat er een boekhouding moet zijn als kenmerk van het zelfstandig ondernemerschap. Maar het is voor de exploitant een koud kunstje om het ‘zelfstandig ondernemerschap’ van zijn meisjes op te pimpen door een administratiekantoor in te huren.

De Rode Draad krijgt nog steeds te horen, dat vrouwen een vergunning krijgen, waarmee ze maar in *één* bedrijf als zelfstandige ondernemer kunnen werken. Ook dat is niet conform de wettelijke omschrijving van het zelfstandig ondernemerschap. Wij kunnen dit niet anders zien dan als schijnzelfstandig ondernemerschap. Vaak gaat dit om bedrijven die volgens de Belastingdienst op grond van feiten en omstandigheden de vrouwen in dienstverbanden laat werken. En nog steeds mogen volgens de WAV⁷² prostituees uit de nieuwe EU-landen niet in dienstverbanden te werk worden gesteld. Soms bellen bemiddelaars ons om te vragen in welke gemeente men de minst zware eisen stelt, want daar wil men heen. Onze slotsom is dat nogal wat gemeenten ongewild malafide constructies legitimeren met een vergunning.

Klachten over registratie

Een nieuwe ontwikkeling op gemeenteniveau is, dat de controletaken van de Politie aan gemeentelijke ambtenaren zijn overgedragen. Dit heeft tot gevolg dat de gemeente-ambtenaren in kwestie plotseling met een nieuw werkkterrein werden geconfronteerd. Dat gaat niet altijd goed. Zij menen bijvoorbeeld, dat ze prostituees moeten registreren. De klachten van prostituees gaan over de wijze, waarop de Politie of de gemeente de paspoortcontrole uitvoert. De klacht is, dat men van de gelegenheid gebruik maakt om naam, adres en woonplaats en andere gegevens te noteren. Dit heeft geen wettige basis

⁷¹ Dit is één van de zes landelijke doelstellingen bij de opheffing van het algemeen bordeelverbod, wat De Rode Draad betreft de voornaamste doelstelling van de maatregel.

⁷² Wet Arbeid Vreemdelingen.

en wordt als een ernstige inbreuk op de privacy beschouwd⁷³. We hebben een van die ambtenaren gevraagd, waarom hij dit deed. Hij beweerde dat hij alleen zo kon controleren, of de aangetroffen vrouwen wel in zijn gemeente woonden. Hij ging er volstrekt aan voorbij dat de meeste prostituees nu juist *niet* in de gemeente werken waar zij wonen.

Registratie van prostituees door de Politie mag alleen vrijwillig plaatsvinden onder de voorwaarden die in de Wet op de Politiregisters (WPoR) zijn geformuleerd.

Verplichte politieregistratie van prostituees is alleen in individuele gevallen gerechtvaardigd:

- wanneer de prostituee verdacht wordt van een strafbaar feit
- en wanneer er een vermoeden van mensenhandel is.

Wat het laatste betreft, de Politie heeft daarvoor een lijst van signalen opgesteld, die in een bepaalde combinatie een vermoeden van mensenhandel rechtvaardigen. De Rode Draad verneemt, dat de Politie die lijst niet altijd hanteert en de vrouwen alleen registreert 'voor hun eigen bestwil'. Wij weten echter al jaren dat politieregistratie prostituees geen bescherming biedt. Integendeel, het levert alleen maar angst en onzekerheid op. In verband met het stigma zijn prostituees namelijk panisch voor welke registratie dan ook. Zij aarzelen zelfs hun naam en adres te geven aan laagdrempelige organisaties zoals De Rode Draad, Vereniging Vakwerk en het Prostitutie Informatie Centrum. De politie meent door registratie beter zicht te krijgen op de problematiek rondom gedwongen prostitutie en de aanwezigheid van buitenlandse prostituees, maar angst voor registratie zal vrouwen er juist van weerhouden bij problemen contact op te nemen met de politie.

Een politie- of gemeenteambtenaar heeft weliswaar de bevoegdheid identiteitsbewijzen te controleren, maar niet om persoonlijke gegevens te noteren. Wij kennen een geval waar de Politie zelfs het mobieltje van de vrouw controleerde om te zien met wie ze de laatste uren gebeld heeft. In Amsterdam hanteert de Politie voorgedrukte notitieboekjes waarin naast de gegevens zoals in het paspoort vermeld, ook de werknaam en werktijden opgeschreven worden.

Wij concluderen dat binnen gemeenten niet wettige registratie van persoonsgegevens van prostituees plaats vindt die bovendien contraproductief kan uitpakken.

Problemen bij uitreden

Gemeenten worden geacht het op zich te nemen om prostituees te ondersteunen, wanneer zij het vak willen verlaten. Uit onze contacten met prostituees blijkt, dat zij zelden van de ene op de andere dag stoppen met hun werk. Men gaat bijvoorbeeld parttime werken en oriënteert zich intussen op de nieuwe situatie. Een radicale breuk met het prostitutiemilieu als vast onderdeel van een stoppersprogramma is derhalve niet realistisch. Net zo min als aan vutters en andere uitreders wordt gevraagd om volledig te breken met oud-collega's en het beroep, moet men dat van prostituees eisen. Daarom benadrukt De Rode Draad, dat een soepele overgang naar een tweede beroeps carrière meestal gepaard gaat met mogelijkheden tot *parttime* werken. Dat prostituees bij wijze van overgang naar een nieuwe situatie parttime gaan werken, wordt overigens ook bevestigd door wetenschappelijk onderzoek.⁷⁴

⁷³ Dit soort registraties is in 1997 door de Registratiekamer, nu het College Bescherming Persoonsgegevens, als niet legitiem aangemerkt. Dit college veroordeelde registratie op grond van louter en alleen van het behoren tot een beroepsgroep.

⁷⁴ In 1989 verscheen het rapport *Hoe (ex) prostituees zich (zelf) redden* van de hand van I. Vanwesenbeeck, M. Groen en S. Altink. In dit onderzoek werd ook al bevestigd, dat het uitstappen heel geleidelijk gaat. Veel vrouwen beginnen overigens weer om een acuut geldgebrek te verhelpen.

Bij ‘ontslag’ uit een situatie die in feite loondienst is, kunnen prostituees een uitkering aanvragen bij het uitvoeringsorgaan sociale zekerheid. Het UWV behandelt naar ons weten deze aanvragen welwillend, maar de problemen ontstaan wanneer ex- prostituees zich bij het CWI gaan inschrijven. Ze zijn bang dat hun beroepsverleden via de kaartenbakken in de openbaarheid komt. Prostituees hebben immers een ‘verleden’, anderen hebben een cv. En ze vrezen een negatieve bejegening door die instelling. Die vrees, zo blijkt, is niet ongegrond.

Dan komt het volgende probleem. Een groot deel van de vrouwen met wie De Rode Draad in contact komt, heeft vrijwel uitsluitend prostitutie als werkervaring. Zij hebben geen of slechts een afgebroken opleiding. Daardoor zijn zij slecht bemiddelbaar. De werkervaring in de prostitutie kan tot nu toe hoogstens als ‘levenservaring’ worden betiteld, want hun ontwikkelde vaardigheden worden nog niet als beroepsvaardigheden erkend. Over het algemeen geven de CWI’s⁷⁵ aan dat het probleem met de doelgroep tweeledig is:

- Gebrek aan werkervaring in een reguliere arbeidsorganisatie
- Gebrek aan opleiding.

Door bemiddelende instanties wordt wel erkend, dat de overgang van prostitutie naar ander werk bepaalde moeilijkheden met zich meebrengt, maar het ontbreekt nog aan een concrete aanpak om die moeilijkheden te overwinnen. Een poging van De Rode Draad om daarin met hulp van een aantal CWI’s verandering te brengen heeft, met uitzondering van het CWI Nijmegen, onvoldoende weerklank gevonden.

Het is problematisch om bij de Sociale Dienst tijdelijk een overbruggende uitkering te krijgen voor de dagen, dat men niet meer in de prostitutie werkt en nog geen ander werk heeft.

Prostituees kunnen immers als regel niet aantonen dat ze zijn ‘ontslagen’, of niet meer in staat zijn tot een volledige werkweek in de prostitutie.

Maar, dwingen tot voltijds-prostitutie kan ook niet. Dat is dwang tot prostitutie en CWI’s en Sociale Diensten mogen dat niet. Een sekswerker bepaalt immers net als iedere andere burger zelf, hoeveel tijd zij aan seksuele contacten besteedt. Nog steeds denken tegenstanders van legalisering, dat deze instanties vrouwen wel kunnen verplichten tot sekswerk. Door de opeenvolgende ministers is echter steeds gesteld, dat prostitutie nooit passende arbeid kan zijn. Wel geldt een sollicitatieplicht voor alle andere vormen van passende arbeid, anders dan prostitutie. Dat dit niet altijd goed doordringt, laat het relaas van Ellen zien.

Ellen woont in het Gooi. Toen ze contact zocht met De Rode Draad was ze zo boos, dat ze zelf niet kon bellen. Ze liet haar vriendin met ons praten. Die had haar overgehaald om met ons contact op te nemen, om haar beklag te doen. Tijdens de behandeling van haar aanvraag voor een uitkering door een ambtenaar van de sociale dienst, werd ze uitgenodigd voor een gesprek. Ellen schaamde zich niet voor haar verleden. Ze vindt het een eerbaar beroep. Ze heeft jarenlang op een eerlijke manier haar geld verdiend.⁷⁶

Ze was totaal niet voorbereid op de reactie van de ambtenaar. Deze werd rood en schuifde op zijn stoel heen en weer. Ellen was volgens hem “een jonge, aantrekkelijke vrouw, die nog best een paar jaartjes mee kon. Als zij de afgelopen zeven jaar als hoer gewerkt had, kon ze nog best een aantal jaren op haar rug gaan

⁷⁵ Centrum voor Werk en Inkomen,; CWI’s zijn de opvolgers van de vroegere arbeidsbureaus.

⁷⁶ .Als reden om ander werk te zoeken gaf ze op, dat ze een normale baan wilde, zonder gedoe: van negen tot vijf en aan het eind salaris, vakantiegeld en later pensioen.

liggen.” Hij begreep niet hoe ze in het haar hoofd haalde om haar hand op te houden op kosten van de samenleving. Op haar klacht is een onderzoek ingesteld.

Op het gebied van uittreden uit het prostitutievak is dus nog het nodige te doen.

11.3. Goede praktijken

Goede wil

Het is bij de gemeenten gelukkig niet louter kommer en kwel. Natuurlijk maakt De Rode Draad mee dat bevlogen politici, ambtenaren, politiemensen en andere functionarissen zich inspannen om de ellende terug te dringen. En, ook maatregelen die niet goed uitpakken, komen meestal voort uit de goede wil om problemen de baas te worden. Enkele gemeenten nemen maatregelen waar prostituees nu echt op zitten te wachten. De Rode Draad wil daarvan een paar voorbeelden geven.

Rotterdams steunpunt

In Rotterdam is het eerste regionale *steunpunt voor prostituees* gevestigd. De Rode Draad ontvangt hiervoor jaarlijks een subsidie van de gemeente. Dit stelt ons in staat de ontwikkelingen in Rotterdam nauwlettend te volgen en de vrouwen van de meest actuele informatie te voorzien. De Rode Draad heeft een aardig overzicht gekregen van de stand van zaken in Rotterdam, omdat wij daar wekelijks veldwerk doen. Ook komen via de Rotterdamse *helpdesk* vragen vanuit de regio binnen.

Door onze contacten met de Rotterdamse prostituees kunnen wij als gesprekspartner voor de gemeente optreden. Zo hebben wij zijdelings geparticipeerd in de ketenaanpak *loverboys*. Ook zijn wij betrokken bij een project Seksuele Gezondheid en Kinderprostitutie.

Dit project is aanvankelijk ook door buurgemeente Schiedam ondersteund. Daar waren slechts een paar clubs, maar zoals ze in Rotterdam zeggen: “Alle kleine beetjes helpen, zei de muis en pieste in de Maas”. Inmiddels zijn de Schiedamse clubs gesloten.⁷⁷

Rotterdam, bijstand naast parttime werken

In 2005 heeft Rotterdam haar beleid ten aanzien van prostituees die parttime werken, ten gunste van hen veranderd. De beleidsnotitie waarin stond dat prostituees altijd voldoende zouden verdienen, zodat ze nooit onder de bijstandsgrens zouden geraken, werd van tafel geveegd en vervangen door een realistische aanpak. Dit gebeurde onder de bezielende leiding van een beleidsambtenaar. Nu kunnen ze bijstand krijgen als uit hun boekhouding blijkt dat ze recht hebben op *aanvullende bijstand*. Ze moeten wel passende arbeid aanvaarden, maar dat kan nooit prostitutiewerk zijn, zoals eerder betoogd. Samen met het PMW (het prostitutie maatschappelijk werk) hebben wij dit goede nieuws aan de doelgroep meegedeeld.

⁷⁷ Ook in Rotterdam is een derde van de bedrijven dicht. De legale jongensprostitutie is definitief uit Rotterdam verdwenen. Ook het privé-huis dat tevens meldpunt ongediertebestrijding voor de buurt was en een seksshop waar de exploitant een veelheid aan diensten leverde: hij verkocht Viagra, verhuurde Indiase pornofilms, organiseerde vrijgezellenparty's, regelde escorts, verzorgde trouwpartijen en bemiddelde ook nog wat voor 'huisvrouwjes die het lekker vinden' waren al snel gesloten. In Rotterdam hebben we een aardig overzicht gekregen omdat we daar wekelijks veldwerk doen. Ook via de Rotterdamse helpdesk komen vragen vanuit de regio binnen.

Ondersteuning van uittreden

Vanuit de politiek is in 2003 aan gemeenten gevraagd actief een rol te gaan spelen bij het begeleiden van uittreden van prostituees. Daartoe werden ze aangespoord door middel van een folder die door de - inmiddels opgeheven - Mr. A. de Graafstichting was gemaakt. De Rode Draad kreeg in diezelfde periode financiering voor een loopbaanbegeleidingsproject. De kracht van De Rode Draad was dat ex-prostituees dit project leidden en als voormalige collega's een luisterend oor boden. Wij wilden met extra financiële steun van de lokale overheid in samenwerking met het CWI trajecten ontwikkelen voor prostituees die ander werk zoeken.

De Rode Draad legde contact met het CWI Nijmegen en de gemeente Nijmegen. Er zijn in eerste instantie vruchtbare onderhandelingen gevoerd. Uit het cliëntenbestand van het CWI Nijmegen zouden (ex)prostituees die ingeschreven stonden als werkzoekende, worden begeleid naar ander werk. De verantwoordelijkheid voor de projectleiding zou gedragen worden door het CWI Nijmegen. De gemeente zou financieel bijspringen en eventueel noodzakelijke beroepsopleiding bekostigen. Hierdoor zou het project een grotere draagwijdte hebben dan oorspronkelijk bedacht. Het CWI Nijmegen, toonde zich enorm coöperatief en was zeer enthousiast over dit project. Door financiële problemen is dit project toch niet van de grond gekomen, maar de goede wil was duidelijk aanwezig.

Hoofdstuk 12. Een uitweg uit de impasse?

12.1. Een Kaderwet Prostitutie

Actuele discussies

De laatste tijd is er veel te doen over een zogeheten Prostitutiewet. Het is echter in het debat niet altijd duidelijk, wat men daaronder verstaat. Er lopen drie discussies door elkaar:

1. De roep om een *Escortwet*; deze klinkt onder meer in kringen van politici.
2. Een poging om arbeidsrechtelijke handhaving af te dwingen. Hierover ging de discussie tijdens het debat dat was georganiseerd door de Wetenschapswinkel Utrecht in februari 2006. Men doelde op een alternatief voor een CAO, bij ontstentenis van de mogelijkheden om een echte CAO af te sluiten, en noemde de mogelijkheid van een Prostitutiewet.
3. Een plan om het beleid van de diverse gemeenten meer op elkaar af te stemmen via een Kaderwet voor de prostitutie, kortweg Prostitutiewet. De Kaderwet voor de horeca, beter bekend als de Drank- en Horecawet dient daarbij als voorbeeld.

Deze laatste optie lijkt veelbelovend. Daarop gaan wij uitvoeriger in. Maar eerst iets over de idee van een *Escortwet*.

Escortwet

Escort zou in het illegale⁷⁸ circuit *booming business* zijn. De omvang ervan is echter onbekend evenals de ernst van het probleem. Het is wel duidelijk, dat er veel mis is. Ook De Rode Draad krijgt signalen van ernstige misstanden in vooral de illegale *escort*. *Escort* leent zich voor illegale praktijken, omdat het onzichtbaar is en gemakkelijk te organiseren. In principe heeft men niet meer nodig dan een mobiele telefoon. Wij hebben echter de indruk dat zowel in de legale als in de illegale *escort* de klandizie terugloopt. Een recente tendens is dat bureaus nieuwe markten exploreren door hun *escorts* ook huishoudelijk werk te laten doen.

Wij zijn voorstander van een arbeidsrechtelijke aanpak van *escort*. Voor zover wij weten, is het uitgesloten dat een zelfstandig ondernemer voor een klassiek *escort*bureau kan werken. Het weigeren van klanten is immers moeilijk, zo niet onmogelijk. Het wordt *escorts* verboden om bij meerdere bureaus ingeschreven te zijn en men hanteert concurrentiebedingen. De verdeling van de verdiensten tussen bureau en prostituee wijzen erop dat de exploitant sterk afhankelijk is van de verdiensten van de prostituee, wat een kenmerk van loondienst is. De enige zelfstandige ondernemers zijn de *escorts* die geen gebruik maken van de diensten van een bemiddelaar.

Een *Escortwet* lijkt dan een logische stap. Maar *escort* is niet de enige vorm van prostitutie, waar veel wantoestanden en illegaliteit heersen. Hetzelfde valt te zeggen van het massage- en animeercircuit. Zodra men een *Escortwet* heeft ontworpen, zal men zonder twijfel aan een Massagewet, een Thuiswerkwet en een Animeerwet moeten gaan werken. De Rode Draad is

⁷⁸ Zie 1. Inleiding onder 1.2. over de haken en ogen van de termen ‘legalisering’ en ‘illegaal’.

dan ook om deze praktische reden geen voorstander van de invoering van een specifieke *Escortwet*.

Een Kaderwet voor de prostitutie à la de Drank- en Horecawet

In de aanloop naar de opheffing van het bordeelverbod in 2000 brachten de PvdA en D'66 een Kaderwet voor de prostitutiesector à la de Drank en Horecawet ter sprake. Hiertegen kwam vanuit de sector veel verzet, die via het Landelijk Prostitutie Overleg liet weten dat men eerst bestaande wetten moest toepassen, voordat men met nieuwe wetgeving kon aankomen. Wij krijgen nu signalen, dat ook de brancheorganisaties van exploitanten geen tegenstander meer zijn van een Kaderwet. Overigens is een Kaderwet geen nieuwe wet maar een bundeling van bestaande wetten. Deze heeft in de eerste plaats een symboolfunctie; duidelijk wordt wat *niet* mag. Het bij elkaar voegen van alle wetten maakt voorts het afdwingen 'dringender'. En, meteen wordt helder, wat de rol van de landelijke respectievelijk de plaatselijke overheid is. Bestaande regels kunnen in een Kaderwet worden gecodificeerd. Het is een bloemlezing van bestaande wetten, waarin bepaalde zaken extra onder de aandacht worden gebracht. Voor van alles kan er een Kaderwet worden gemaakt. Naar onze indruk komt de Drank- en Horecawet het meest in de buurt van wat voor het prostitutiebeleid nuttig en nodig is.

Analoog aan de Drank- en Horecawet zou een Kaderwet voor de prostitutie of Prostitutiewet het voordeel hebben dat gemeenten *gedwongen* kunnen worden een vergunningstelsel te ontwerpen. Zoals eerder gezegd, hebben veel gemeenten dit nog niet gedaan. Ook dient men uniforme definities van 'seksbedrijven' te gaan hanteren. Tevens moeten overal dezelfde leeftijdsgrenzen worden gesteld. Die zijn er al voor de prostituees, maar niet voor de klanten.⁷⁹ Net als in de Drank- en Horecawet moeten er in de Prostitutiewet bepalingen worden opgenomen om de gezondheid van de bezoekers te beschermen. Zo kan men het adverteren of uitventen van onveilige handelingen verbieden.

Daarnaast kan men duidelijkheid scheppen over de vraag, aan wie of wat de vergunning wordt verleend, op het pand of aan een natuurlijke of rechtspersoon? Gezien het gesjoemel met BV's en met het mede-eigendom van een bordeel, zoals elders in dit rapport beschreven⁸⁰, valt te overwegen om de vergunningen aan natuurlijke personen te geven. De Drank- en Horecawet verbiedt ook nevenhandeltjes vanuit cafés. Dit is vooral gericht op extra verkoop aan klanten, maar men kan ook gedwongen winkelnering aan prostituees verbieden. Dus geen verplicht ondergoed van de zaak, geen aankoop van massageolie via de baas en zeker geen medicijnen (Viagra) van het bedrijf. In de Drank- en Horecawet is ook de samenwerking tussen Arbeidsinspectie, Brandweer en andere handhavers geregeld. Voor de prostitutiewereld zou bijvoorbeeld een duidelijke afspraak met de Arbeidsinspectie een groot goed zijn.

Arbeidsrelaties in een Prostitutiewet

Ook arbeidsrechtelijke regels moeten in zo'n Kaderwet worden gememoreerd.

⁷⁹ Amsterdam en Venlo hebben bepaald dat klanten ouder dan zestien jaar moeten zijn, elders in het land hanteert men een leeftijd boven de achttien.

⁸⁰ Zie hoofdstuk 6. over de bedrijfsvoering van Relaxhuizen.

Een Kaderwet Prostitutie zou de plaats van een CAO kunnen innemen. Een CAO in het prostitutiewezen is immers nog lang niet in zicht. De meest basale arbeidswetgeving wordt in de branche met voeten getreden⁸¹.

Gemeenten gaan niet over arbeidsrelaties en (huur)prijzen. Ook kunnen zij niet toezien op het opstellen en naleven van arbeidscontracten. Wel kunnen zij de controle van bestaande wetten afdwingen. Daartoe zou een handzame bundeling van bestaande wetten een goed idee zijn. Dit betekent bijvoorbeeld dat er een eenduidige omschrijving komt van het zelfstandig ondernemerschap en dat de gemeenten er in geval van loondienstverhoudingen op toezien dat de Arbeidsinspectie daadwerkelijk gaat controleren en het minimumloon gaat afdwingen, wat één van haar bevoegdheden is. Gesjoemel met vergunningen op grond van zelfstandig ondernemerschap is dan niet meer mogelijk. Een gemeente kan dan bijvoorbeeld geen vergunning meer afgeven, waarin wordt bepaald dat de vergunninghouder als zelfstandig ondernemer slechts in één bedrijf mag werken, wat nog steeds in een enkele gemeente zou gebeuren, geheel tegen de wetgeving rond het zelfstandige ondernemerschap in. Ook dit zou uitdrukkelijk in zo'n Kaderwet gesteld kunnen worden.

Een modelcontract op het gebied van arbeidsrelaties kan *niet* door middel van een Kaderwet worden opgelegd. De overheid kan niet in overeenkomsten tussen burgers treden. Wel kan worden geregeld, dat de burgemeester toezicht houdt. Het gaat immers om de openbare ruimte. Dit laatste is niet beperkt tot de openbare weg, maar omvat alles wat uitstralingseffecten heeft op ruimten waar veel publiek komt.

Een van de discussies in dit verband is de vraag naar de uitzonderingen, op het gebied van ontslagrecht, arbeidsongeschiktheid en alle andere heikele zaken die al eerder in de loondienstdiscussie naar voren zijn gekomen. Ook dit zou volgens deskundigen in regelgeving kunnen worden opgenomen.⁸²

Hierbij laten wij wel een waarschuwing horen. Er worden, vaak met de beste bedoelingen, speciale regelingen voor prostituees gemaakt. De geschiedenis leert echter dat die een averechts effect hebben. Ze zijn vaak stigmatiserend, waardoor het voor prostituees moeilijker wordt om rechten op te eisen. Een van de meest spectaculaire maatregelen om prostituees te beschermen, was het bordeelverbod aan het begin van de vorige eeuw. Volgens De Rode Draad heeft het bordeelverbod echter niet gewerkt.

Op zich valt het maken van uitzonderingen te verdedigen, als die te maken hebben met de aard van het werk. Zo zijn bijvoorbeeld de zwangerschapsverloven voor stewardessen anders geregeld dan in andere beroepen. Iets dergelijks is voor prostituees op zich niet per definitie verkeerd. Maar prostitutie moet niet onnodig als een uitzonderlijk vak worden gezien. En al zeker niet als het gaat om de bedrijfsvoering.

Een uitzonderingspositie kan op bepaalde punten wenselijk zijn, maar niet op de essentiële zaken. Om het een beetje in Woody Allen achtige termen te gieten: uitzonderingen mogen, maar ze mogen als uitzondering niet te veel afwijken..

Wat zegt de specialist?

⁸¹ Zie het onderzoek van het Hugo Sinzheimer Instituut naar de toepasbaarheid van het arbeidsrecht op de prostitutiebranche in Nederland (verwacht najaar 2006).

⁸² Zie De Jonge, M.M., Rood licht voor prostitutie in loondienst?, Wetenschapswinkel Rechten, Utrecht 2006 en Otten, L., Mensenhandel, de strafrechtelijke grens van exploitatie van prostitutie, Wetenschapswinkel Utrecht, 2006

Uit betrouwbare bron⁸³ tekende De Rode Draad een warm pleidooi op voor het instellen van een Kaderwet Prostitutie.

In de aanloop naar de legalisering van de exploitatie van prostitutie wilde de landelijke overheid een stevige differentiatie in de uitvoering van het beleid. Met andere woorden moesten de gemeenten veel in de melk te brokken krijgen. Het was toen de grote vraag hoe die differentiatie verantwoord kon verlopen. Alles moest mogelijk zijn binnen de begrenzing van de Wet. Aan de onderkant betekende dit, dat men het prostitutiebedrijven niet onmogelijk mocht maken zich in een gemeente te vestigen; de bovengrens werd gevormd door bestaande, nationale wetgeving op het gebied van arbeidsrecht, volksgezondheid en andere terreinen. De vuistregel luidde, dat alles wat aan de gemeente kon worden overgelaten, ook daadwerkelijk aan de gemeente moest worden overgelaten.

Juist omdat het om decentralisatie gaat, is een Kaderwet een geschikt instrument, omdat het een grote differentiatie toelaat. De Kaderwetverlangens zijn bovendien op het gebied van prostitutie gerechtvaardigd.

Voor het bereiken van goede resultaten met een Kaderwet zijn er wel *twee voorwaarden*:

- voor de handhaving moet er een goede coördinatie komen.
- en je moet een slim systeem hebben, dat kan piepen, dus een al of niet publiek meldpunt'.

Bepaalde diensten moeten tot het inzicht worden gebracht, dat onderdelen van het prostitutiebeleid te groot en te ingewikkeld zijn om op gemeentelijk niveau op te lossen. Op belangrijke punten moet er een eenduidige beleidslijn komen; dat kan via een Kaderwet.

Wat zegt De Rode Draad?

Volgens De Rode Draad kan een Kaderwet voor de prostitutie / Prostitutiewet een belangrijke stap vooruit betekenen. Wij leggen deze bal daarom nu bij de politiek neer. Een dergelijke Wet moet dan wel een minimaal de volgende zaken omvatten.

- Schijnconstructies met zelfstandig ondernemerschap dienen te worden bestreden.
- De eisen aan het zelfstandige ondernemerschap moeten in alle gemeenten eenduidig zijn.
- Toezicht op de controle van de Arbeidsinspectie moet erin zijn geregeld. Uitbuiting in de vorm van multifunctionele afhankelijkheid⁸⁴ moet door een dergelijke Wet worden tegengegaan
- De bescherming van de fysieke in psychische integriteit van prostituees moet erin worden opgenomen.
- Bedrijven die de normen overtreden worden met sluiting bedreigd.
- In en buiten het bedrijf mag niet meer met onveilige handelingen worden geadverteerd.
- Prostituees mogen niet gedwongen worden tot alcoholgebruik.
- Raamexploitanten behoren de huurders als zelfstandige ondernemers te bejegenen. Ze moeten behoorlijke facturen afgeven en een correspondentieadres verschaffen.
- Raamexploitanten moeten erop gewezen worden dat twee of meer meerderjarige legale prostituees samen een kamer kunnen huren.⁸⁵ Dit gaat niet om onderverhuur maar om gezamenlijke huur, zoals bijvoorbeeld echtelieden ook samen een huis kunnen huren.

⁸³ Onze bron was de heer prof. dr. W.J.M. Voermans, verbonden aan de Universiteit Leiden. Hij is specialist op het gebied van Kaderwetgeving, indertijd betrokken bij de gesprekken van de VNG over de modelverordeningen voor prostitutiebedrijven

⁸⁴ Dit gebaseerd op het nieuwe Mensenhandelartikel in het Wetboek van Strafrecht.

⁸⁵ Dat ze dit niet toestaan, levert in de praktijk grote problemen op.

- Exploitanten die meer dan vijftig vrouwen hebben werken, moeten ervan op de hoogte worden gebracht dat ze een ondernemingsraad moeten instellen, wanneer de Belastingdienst en UWV dienstverbanden constateren.
- Een uniform hygiënisch eisenpakket moet worden omschreven.
- De Wetten op de Aanstellingskeuring en de Medische Behandeling dienen expliciet te worden gememoreerd.

12.2. Ondersteuning voor gemeenten

Ondersteuningsprogramma gemeenten

Natuurlijk is een Wet, en zeker een Kaderwet, alleen nog maar het kader voor goed beleid. Om de werkelijkheid te veranderen is meer nodig. De Rode Draad doet hier enkele suggesties voor maatregelen die daartoe kunnen bijdragen. Wij trekken daarbij een parallel met het beleid ter bestrijding van huiselijk geweld. Ook dat probleem is een veelkoppig monster. Ook op dat terrein hadden gemeenten tot voor kort weinig ervaring met een gecoördineerd en effectief beleid. De rijksoverheid heeft echter ingezien, dat het onvoldoende is om het beleid op papier aan de lokale overheid over te dragen. Er is daarom een *ondersteuningsprogramma* op poten gezet om, heel concreet, gemeenteambtenaren vertrouwd te maken met het verschijnsel ‘huiselijk geweld’ en hun te leren wat een gemeente kan doen om alle betrokken instanties en organisaties te laten samenwerken in een coherente aanpak, waarbinnen de slachtoffers (resp. de plegers) centraal staan. Dit model lijkt ons uitermate geschikt om de ontwikkeling van een goed lokaal of regionaal prostitutiebeleid van de grond te krijgen.

Om een actieve uitvoering van de Kaderwet Prostitutie te stimuleren kan er landelijk een *diagnose-instrument* worden ingezet. Daarmee houden gemeenten hun eigen vorderingen bij en kunnen zij onderling van elkaars goede praktijken leren.

Bijlage 1. Definitie van vrijwillige prostitutie

Uitgangspunt van het Nederlandse prostitutiebeleid is altijd geweest, dat de lichamelijke en geestelijke integriteit van de sekswerkers niet geschonden mag worden. Daarom is de vraag van belang, onder welke voorwaarden sprake is van vrijwillige prostitutie. Overigens komen die voorwaarden overeen met die voor vrijwillige seksualiteit.

Vrijwillige prostitutie

Zelf beslissen het vak in te stappen

Klanten kunnen weigeren

Seksuele diensten kunnen weigeren weigeren

Stoppen met een klant indien deze de prostitutie tegen staat.

Ieder moment kunnen stoppen met prostitutie

Zelf kiezen voor prostitutie

Vrijwillige seksualiteit

Zelf beslissen dat de tijd rijp is

Seksuele contacten aan te gaan.

Seksuele partners kunnen weigeren.

Seksuele handelingen kunnen

De seksuele relatie met een partner ieder moment kunnen beëindigen

Zelf kunnen beslissen over een koerswijziging in seksueel handelen.

Zelf bepalen om welke reden de seksuele relatie wordt aangegaan voortplanting, vriendschap, recreatie of om materiele redenen.

Dat de normen voor vrijwillige prostitutie overeenkomen met die voor vrijwillige seksualiteit is niet zo vreemd. Ook de seksualiteit tussen *consenting adults* (meerderjarigen die vrijwillig seksuele relaties met elkaar aangaan) is alleen toegestaan, als de lichamelijke en psychische integriteit niet wordt geschonden. Gebeurt dit wel, dan is er in meer of mindere mate sprake van een zedenmisdrif (of liever: schending van seksuele autonomie).

Aangezien het zo belangrijk is om de integriteit te handhaven, zal prostitutie nooit een normaal beroep worden. Het is weliswaar een beroep, maar een beroep dat altijd bijzonder moet blijven omdat de grenzen nauwgezet bewaakt moeten worden. Dat onderscheidt het ook van andere beroepen.

De Rode Draad heeft de kwestie van lichamelijke en psychische integriteit altijd aan de orde gesteld bij de discussies over het zogeheten percentagesysteem, dat wil zeggen een percentage van de omzet per klant van een prostituee. Gemiddeld gaat zo'n 60% naar de exploitant. Dit betekent dat een exploitant er financieel belang bij kan hebben – en ook wel heeft – dat een prostituee haar grenzen overschrijdt met betrekking tot het aantal klanten, de aard van de seksuele handelingen (dure handelingen), de tijd die zij met de klant doorbrengt – hoe langer zij de klant vasthoudt, hoe meer de exploitant verdient - en bij het überhaupt blijven werken van de prostituee.

De Rode Draad is daarom van mening dat een percentagesysteem in de prostitutie de lichamelijke en geestelijke integriteit in gevaar kan brengen. Een percentagesysteem is weliswaar in sommige andere beroepen gebruikelijk, maar daar speelt het probleem van de lichamelijke en geestelijke integriteit niet.

Teneinde deze uitgangspunten te checken zijn aan leden van Vakwerk (de beroepsorganisatie ofwel de vakbond van prostituees) de volgende vragen voorgelegd:

- Is het voor jullie acceptabel dat iemand je de opdracht geeft om met iemand seksueel contact te hebben?
- Is het voor jullie acceptabel dat een ander bepaalt welke handelingen je op seksueel gebied verricht?
- Is het acceptabel dat iemand je vertelt hoe lang je seksueel contact moet duren?
- Is het acceptabel dat iemand zegt dat je door moet gaan met seksuele handelingen verrichten als je dat niet wilt?

Het antwoord op alle vragen - en dat zal niemand verbazen- was unaniem “Nee”, ook als het om werk ging.

Het is overigens ook van groot belang, dat iemand zelf beslist of zij/hij het vak instapt. In dit verband doet zich de vraag voor, of een derde een vrouw/man als prostituee mag aanmelden. De Rode Draad vindt dat op gespannen voet staan met ons concept van vrijwillige prostitutie.

Bijlage 2. De rol van klanten

Het Zweedse model

Hoe kun je als feministe toestaan dat mannen tegen geld vrouwen gebruiken en vernederen? Dit is een vraag die al jarenlang aan De Rode Draad wordt gesteld, maar de laatste tijd steeds luider klinkt. Deze vraag heeft in Zweden in 1999 geleid tot het strafbaar stellen van klanten. Prostituees zijn in deze visie slachtoffer en daarom niet strafbaar. Degene die deze wet verdedigt, Gunilla Ekberg, wil nooit horen dat de wet heel moeilijk uitvoerbaar is. Hoe kun je bewijzen, dat een man een vrouw betaalt? Net zoals bij straatprostitutie en animeren, bevindt zich dit soort handelingen op het snijvlak van privé en openbaar. Met een enorme inzet van de Politie slaagt men er in slechts enkele mannen voor de rechter te krijgen. En dan nog komt het zelden tot een veroordeling. Zijn de slachtoffers er echt mee geholpen? Zweedse prostituees die wij kennen, vinden van niet. Klanten willen minden betalen, want zij lopen immers het risico. Ook worden klanten nerveuzer, waardoor ze eerder vervelend of zelfs gewelddadig worden. De vrouwen zijn meer afhankelijk van tussenpersonen die de klanten voor hen regelen. Een man die met een man staat te onderhandelen, wordt niet snel verdacht van hoerenlopen. Deze functie wordt vooral door louche figuren vervuld. Dat het in de praktijk niet werkt, kan de Zweden niets schelen. Het gaat om symboolwetgeving. Men wil mannen een boodschap geven, en dat werkt, zegt men.

Discussie in Nederland

In Nederland wil men van hoerenlopers meer kritische consumenten maken. In de Tweede Kamer is voorgesteld klanten die gebruik maken van vrouwen die tot prostitutie gedwongen zijn, strafbaar te stellen. Dat zijn zij echter al. Een vrouw tegen haar zin seksuele handelingen laten verrichten is al strafbaar. Alleen, de vrouwen die onder dwang werken, verkeren niet in een positie om naar de rechter te stappen. In één moeite door stelt men dat ook klanten die diensten van illegale prostituees inkopen, beboet moeten worden. Dit is echt onuitvoerbaar. Wat bedoelt men met 'illegaal'? In een illegaal, dus niet-vergund bordeel? Minister Donner achtte dit ook niet haalbaar. Hij wees er fijntjes op, dat men in bepaalde dorpen en steden geen vergunningenbeleid heeft. Derhalve zijn alle seksbedrijven in deze oorden illegaal. Ook kan men van klanten niet verwachten, dat ze de papieren van de vrouwen controleren, wat prostituees weer een inbreuk op hun privacy zouden vinden.

Wanneer klanten strafbaar worden gesteld verdwijnt een belangrijke ontsnappingsroute voor slachtoffers van mensenhandel. Heel vaak weten zij zich met behulp van een klant te bevrijden. Deze mannen zijn immers één van hun weinige contacten met de buitenwereld.

Aandacht voor klanten

Jan Visser, voormalig directeur van De Rode Draad, schreef op persoonlijke titel een artikel om het tijt te keren. Het onderstaande stuk verscheen in de NRC van 17 mei 2005

In NRC Handelsblad van zaterdag 7 mei 2005 verscheen een artikel over uitwassen in de prostitutie. Op het internet is hierover veel informatie beschikbaar maar er wordt nauwelijks tegen opgetreden. Dwang en illegaliteit nemen eerder toe dan af ondanks de legalisering van de prostitutiebedrijven in 2000 door het instellen van een gemeentelijk vergunningstelsel.

In het artikel wordt de suggestie gewekt dat legalisering wellicht niet de goede keuze geweest is en er wordt een middel voorgesteld dat de laatste tijd in de mode is gekomen: het strafbaar stellen van klanten van verslaafde of gedwongen prostituees. Naar mijn mening is het een verkeerde keuze om misstanden in de prostitutie primair met het wetboek van strafrecht te willen bestrijden.

Er kan geen twijfel over bestaan dat er veel mis is in de prostitutie. Sommigen vinden prostitutie zelf het grote euvel, afschaffing is de enige remedie voor hen. De Tweede Kamer heeft in 2000 echter in overgrote meerderheid ingestemd met een tweesporenbeleid: enerzijds de verhoging van de strafmaat voor dwang en geweld in de prostitutie en anderzijds het onder gemeentelijke regulering brengen van de bedrijven waar prostituees vrijwillig werken. De overheid kan dan toezien op misstanden en vergunningen intrekken wanneer de rechten van prostituees worden geschonden. Waarom is er na bijna vijf jaar nog zoveel te klagen?

1. De manier waarop prostitutie zich presenteert is veranderd. Het internet en mobiele telefonie heeft de mogelijkheden tot communiceren tussen vraag en aanbod vergroot, waardoor overzicht en controle wordt bemoeilijkt. Hierbij komt ook nog dat iedereen tot op grote hoogte anoniem kan blijven. Daarnaast is het internationale reizen makkelijker en goedkoper geworden, het ijzeren gordijn is geslecht en de EU is vergroot. Dit draagt er toe bij dat mensen uit andere landen makkelijker in Nederland hun geluk kunnen zoeken, vaak hebben hierbij anderen de touwtjes in handen.

2. Alle politieregio's hebben speciale teams die belast zijn met mensenhandel. Dit werpt zijn vruchten af, vorig jaar waren er meer dan 400 meldingen volgens de cijfers van de Stichting Tegen Vrouwenhandel. Er wordt dus wel degelijk wat aan gedaan, maar de keerzijde van de toegenomen opsporingscapaciteit is dat het lijkt alsof dwang en geweld toenemen. Nieuwe strafwetartikelen zijn in ieder geval niet nodig, de huidige hoeven slechts te worden toegepast. Wel kan de aangiftebereidheid worden gestimuleerd door meer steun aan en perspectief voor vrouwen die aangifte doen.

3. Het uitbannen van uitwassen in de legale bedrijven is een moeizaam proces. Het zal in ieder geval niet vanzelf gebeuren. Het is zeer lonend om vrouwen tegen slechte arbeidsvoorwaarden te laten werken en hen niet eerlijk te laten delen in de opbrengsten van het bedrijf. De macht in de bedrijven ligt bij de eigenaren en die kan niet worden aangetast door prostituees alleen. Zelfs niet met ondersteuning van FNV Bondgenoten.

Toezichthoudende instanties als de vergunningverlenende gemeente, arbeidsinspectie, belastingdienst en UWV kunnen elk op hun eigen manier aan sanering bijdragen.

4. Het roepen om strafbaarstelling bij het zien van misstanden is een begrijpelijke reactie maar werkt als een boemerang tegen de belangen van prostituees. Van de iets meer dan 400 meldingen van mensenhandel waren in ieder geval enkele tientallen afkomstig van klanten of waren van vrouwen zelf, geholpen door klanten. In het land waar het kopen van seksuele diensten strafbaar is, blijkt uit onderzoek dat de prostituees zich meer geïsoleerd voelen, in de illegaliteit naar klanten moeten zoeken en meer psychische stress ervaren

(www.petraostergren.com). Prostituees die voor dit beroep kiezen vragen er niet om dat zij tegen klanten worden beschermd, maar verlangen respect van de maatschappij en realisering van de bescherming van hun arbeidsrechten.

Simpele wondermiddelen zijn helaas niet voorhanden om de problemen in de prostitutie op te lossen. Er rest ons niets anders dan het voortgaan van de moeizame weg van het zowel taai bestrijden van dwang en geweld als het consequent en gecoördineerd handhaven van de regelgeving voor legale bedrijven. Hierbij bevinden we ons in goed gezelschap van Minister Donner, die zich ook terecht in de Tweede Kamer uitsprak tegen strafbaarstelling van klanten: Onuitvoerbaar symboolwetgeving.

Jan Visser, Voormalige directeur van De Rode Draad

Dwang melden

Een andere manier om klanten te benaderen is ze voor te lichten en de mogelijkheid te geven een mogelijk geval van dwang tot prostitutie te melden. Dit is met succes verricht tijdens het project van Meld Misdaad Anoniem, waarin ook De Rode Draad participeerde.

Soms worden wij door klanten gebeld die ons adressen vragen, waar prostituees zeker niet gedwongen worden. Veel klanten vinden het niet leuk om met een vrouw te verkeren die niet met overtuiging in het vak zit. Zij herkennen echter dwang niet altijd. Soms is de vrouw ingefluisterd, dat haar pooier klanten stuurt om te controleren of ze haar werk wel goed doet. Of ze moet koste wat het kost de man het idee geven, dat ze haar werk met plezier doet om zo de omzet te verhogen.

Degenen die regelmatig op hookers.nl kijken zijn sceptisch over de bereidheid van klanten kritische consumenten te worden. Inderdaad zijn niet alle teksten van consumenten op deze beroemde website verheffend te noemen. Vaak worden die heren door hun lezers gecorrigeerd onder andere doordat zij op de gedragscode voor klanten wijzen.

Gedragscode voor klanten

Wees fris en respectvol
Drink niet te veel alcohol
Maak goede afspraken
Respecteer de grenzen van een vrouw
Gebruik een condoom
Wees ontspannen
Houd rekening met teleurstellingen
Veroorzaak geen overlast voor de omgeving.

Deze gedragscode is ooit opgesteld door N. ten Kate, lid van de werkgroep MVP (Man Vrouw Prostitutie, ofwel de klantengroep). Hoewel dat niet is toegestaan, wordt de *privacy* van de vrouwen op hookers.nl nogal eens geschonden. De Rode Draad ondersteunt prostituees die daartegen in het geweer komen.

Niettemin melden sommige klanten zich bij ons, als ze menen dat een prostituee onder dwang werkt. Sommigen onder hen zetten zich in om hulp voor haar te vinden. De rol van klanten bij het uitstappen uit de prostitutie moet niet worden onderschat.

De rol van klanten bij het uitstappen

Veel vrouwen die gaan werken in de prostitutie, gaan ervan uit dat het een tijdelijke baan is en realiseren zich pas jaren later, hoeveel tijd er is verstreken. Toch zijn er veel meer vrouwen op eigen kracht overgestapt naar een andere baan dan met behulp van een CWI. Het stigma was, is en blijft de grootste hindernis om zich hierbij via de officiële instanties te laten helpen. Daarom maken de meeste vrouwen dankbaar gebruik van de diensten van klanten. Vooral vaste klanten spelen een belangrijke rol bij het overstappen van de prostitutie naar ander werk. Ondernemers bieden hun een baan aan in hun bedrijf of in een zaak van een van hun relaties. Ook komt het voor, dat zij financiële steun bieden aan hen die een eigen bedrijfje ambiëren of willen gaan studeren. Anna en Sasha zijn daar voorbeelden van.

Anna is kunstenares. Ze verdient bij in de prostitutie, omdat ze van de verkoop van haar werk niet kan leven. In de club waar ze werkt, heeft ze een klant leren kennen. Het botert wel tussen de twee en de klant besluit, dat hij haar wel wil helpen, zodat zij meer tijd aan kunst kan besteden. Hij helpt haar met het organiseren van een expositie

en zorgt ervoor, dat haar huur wordt betaald. De noodzaak om haar inkomsten aan te vullen met prostitutie verdwijnt.

Sasha voerde altijd het hoogste woord en was altijd al handig in het vragen van gunsten en cadeaus. Op een dag ziet ze op haar werk een klant, van wie al snel duidelijk wordt, dat hij er warmpjes bij zit en een zwak voor vrouwen heeft. Zij besluit er werk van te maken en zorgt ervoor, dat ze de klant ook buiten de club ontmoet. Ze weet de man ervan te overtuigen dat ze uit de prostitutie wil en dat ze heel goed haar eigen zaak zou kunnen runnen. De man is overtuigd van haar capaciteiten en besluit haar geld te lenen, zodat ze haar bedrijf kan openen. Dat speelde zich een aantal jaren geleden af, maar haar zaak bestaat nog steeds.

En dan het verhaal van de zingende marktkramer.

De zingende marktkramer is kind aan huis in bordelen en heeft in de loop der jaren een neus gekregen voor vrouwen die niet (meer) van harte in de prostitutie werken. Hij is ervan overtuigd, dat geld geven gelijk staat aan zachte heelmeeesters die stinkende wonden maken, maar hij wil wel de helpende hand bieden. Hij heeft mensen nodig voor de verkoop van zijn producten, en aangezien hij eigen baas is, kan hij ook zelf bepalen, wie hij als personeel aantrekt. De man biedt de vrouwen een baan aan, waarbij hard gewerkt moet worden tegen een beloning die hoger ligt dan het minimumloon. Sommigen hebben weer een ingang gevonden om van hieruit verder te solliciteren. Op deze manier heeft de klant al zeker acht vrouwen uit de prostitutie laten stappen, zonder dat zij hoefden uit te leggen wat ze de laatste tijd hadden gedaan.

Bijlage 3. Het gaat niet om incidenten

In het evaluatierapport van De Rode Draad is gestreefd naar een zekere volledigheid in de weergave van onze bezoeken; wij wilden vermijden dat het verhaal zou overkomen als een gekleurde selectie van enkele extreme gevallen. In deze bijlage treft u nog meer impressies aan van bezoeken dan die er in de hoofdtekst van het rapport zijn opgenomen.

Wij hebben de bedrijven niet met name genoemd maar een nummer gegeven.

De baas bepaalt welke folders de vrouwen mogen aannemen.

110 De vrouw die opendoet gaat aan de dames vragen of er belangstelling is voor onze materialen. We horen gelach en bij haar terugkomst krijgen we het overbekende verhaal te horen, dat de dames geen behoefte hebben aan de folders. Ze wil ze eerst zelf lezen, voordat ze die aan de dames geeft. Bovendien hebben we volgens haar niets te zoeken in haar bedrijf. Het is een massagehuis en dat is 'iets totaal anders'.

434 Nadat we hebben aangebeld, blijft de bel hangen. De gastvrouw beweert dat ik te lang op het knopje heb geduwd. Ze is in een zeer slechte stemming. Ze vertelt dat de eigenaresse er niet is en dat ze daarom geen enkele beslissing kan nemen. Het enige wat ze kan besluiten, is zelf de folder te gaan lezen.

“De dames zijn er nog niet of ze zijn net weg”

388 Hier zijn we twee keer voor niets geweest. Dit bedrijf is overdag massagesalon en 's avonds een club. Aangezien we iets meer wilden weten, zijn we een café ernaast binnen gegaan. De imitatie Elvis achter de bar vertelt ons, dat er een paar dagen geleden nog hele mooie Poolse vrouwen aan het werk waren. Helaas zijn de vrouwen verder getrokken en is de zaak nu weer dicht. Aangezien de exploitant nu in de kerstbomenhandel zit, is dit volgens hem niet zo'n ramp.

371 Er staat een veiligheidsman voor de deur, dus de zaak is open. We horen aan de balie, dat er geen enkele vrouw is komen opdraven. De prostituees zijn ziek of komen later. De zaak is tot zes uur 's morgens open en vaak komen de vrouwen pas na middernacht. Helaas konden we daar niet op wachten. Dit bedrijf zou er ook een escortbedrijf bij hebben. We hadden klachten gekregen, dat de vrouwen naar klanten werden gestuurd die bekend staan als gewelddadig.

335 Hier werken volgens hookers.nl veel Oost Europese vrouwen. De enige aanwezige vrouw is net met de klant op de bank bezig. We zien een andere vrouw door de gang lopen, maar die verdwijnt snel.

475 Een vrouw doet open en zegt, dat ze er niet werkt, maar dat ze van de eigenaar niemand mag binnenlaten. Bij nader inzien blijkt ze er wel te werken. Ze neemt de pakketjes aan voor de weinige collega's die zij heeft.

605 De vrouw die opendoet, zegt dat iedereen op het punt van vertrek staat. Dat is niet zo, want we zien vrouwen in werkkleding. Het is ook nog pas een half uur voor sluitingstijd.

153 *Er komt een Spaanstalige aan de deur die meteen met haar armen begint te zwaaien, alsof er een zwerm vliegen voor de deur hangt. Na enig misbaar wil ze wel een folder aannemen.*

99 *In 2004 waren we ook bij dit zeer landelijk gelegen bedrijf. Na het aanhoren van de smoezen, dat er geen dames aanwezig waren en dat er een afspraak gemaakt moest worden, zijn we maar vertrokken. Via de monitor zagen we wel degelijk vrouwen in de zaak zitten. In 2005 treft een ander veldwerkteam een bordje op de deur met de mededeling, dat men wegens vakantie gesloten is. De enigen die zich roeren, zijn de varkens die er pal naast in een stal zitten. Terwijl we de folders in de brievenbus proppen, komen er twee Turkse mannen aan. Ze beweren dat ze 'ernaast' moeten zijn, in de varkensstal dus. Van een vrouw die daar een paar jaar geleden gewerkt heeft, weten we dat er destijds veel illegalen waren en dat het toen een vieze boel was. In 1999 heeft de baas hier een keer lastige klanten met de bijl bewerkt. Deze actie werd gevolgd door brandstichting en aanslagen.*

De camera's zoemen maar men doet niet open

215 *Volgens het bordje op de deur zou de zaak open moeten zijn. Maar men doet niet open. Achteraf hoorden we van de eigenaar, dat de openingstijden niet meer kloppen. We zouden meer dan welkom zijn geweest.*

“Er zijn klanten”

En er kunnen ook echt klanten binnen zijn. (bv. in bedrijf nr. 622 en nr. 546). De receptioniste achter de balie roept enthousiast dat De Rode Draad er is. We mogen meteen door. Deze massagesalon zit propvol vrouwen. Toevallig komen er klanten binnen. De dames nemen snel allerlei folders in ontvangst en vragen of we een keer op de koffie komen om rustig met ze te praten.

“De baas is er niet”

498 *We mogen niet naar binnen omdat de bedrijfsleider er niet is. De gastvrouw zegt dat ze de folders wel zelf aan de dames zal geven. We zien wel vrouwen naar binnen gaan.*

“Ik zal eens gaan vragen of de meisjes belangstelling hebben voor De Rode Draad”

148 *Een zeer bitse dame doet de deur open. We mogen naar binnen. “Maar het zal wel voor niets zijn”, zegt zij, ‘want de vrouwen hebben toch geen interesse’. Binnen zitten een stuk of tien vrouwen die nogal een versufte indruk maken. Twee anderen komen giechelend binnen. Ze hebben blauwe plekken op hun gezicht. Wij schrikken, maar de vrouwen zitten er niet mee. Zo snel als ze waren gekomen, zo snel waren ze weer weg. Ze hadden inderdaad geen interesse.*

100 *De veldwerkers worden te woord gestaan door een vrouw die ondertussen doorpraat tegen haar mobiel. Ondertussen komt er een man op ons afstuiven om te vertellen dat men geen behoefte heeft aan De Rode Draad.*

403 *Naar aanleiding van vorige bezoeken aan deze tent waren er al telefoontjes geweest met klachten. Het zou er heel vies zijn. De vrouwen gaven destijds te kennen dat ze het heel*

vervelend vonden, dat de eigenaresse tegen ons had gezegd 'dat er geen interesse was'. Tijdens de ronde van 2005 komen we er wel in. Aangezien het een soort open seksclub is en de mannen die binnenkomen meteen naar een locker lopen om zich uit te kleden, is het voor ons niet mogelijk de vrouwen in de bar op te zoeken. We vinden een ander plekje. Uit alle hoeken en gaten komen er, vooral Spaanstalige, vrouwen naar ons toe om folders te pakken. De Nederlandse vrouwen in het bedrijf hebben dezelfde instelling, en binnen vijf minuten zijn we een paar kilo lichter. We staan nog even met een oudere vrouw te praten die hier nu een jaar of drie aan het werk is. Ze vertelt dat de mannen entree betalen die als kamerhuur geldt, en dat de vrouwen zelf een prijs met de klant afspreken.

“Hier is alles goed geregeld”

85 Soms is de invloed van de exploitant op wat de vrouwen zeggen, wel erg goed merkbaar. De eigenaar: “Hier is alles goed geregeld. De dames krijgen een nuluren-contract.” Na enig aandringen gaat hij toch aan de meisjes vragen, of ze met ons willen praten. Ja hoor, dat willen ze wel. De dames vertellen het volgende. “Hier is alles goed geregeld. We hebben hier een nuluren-contract.” (NB! Dit bedrijf is inmiddels gesloten)

15 “Jullie overdonderen me met jullie komst. Er werken alleen maar Nederlandse meisjes”. De gastvrouw herhaalt dit laatste ongevraagd een paar keer. En toevallig is er nu maar één meisje en dat meisje is net met een klant bezig.

“De Rode Draad is niet welkom”

525 Een oudere vrouw in een trui en spijkerbroek doet open. Kennelijk de gastvrouw of bedrijfsleidster. Ze steekt een monoloog af. “Het is druk en ik ben met het eten bezig. Maar als dat niet zo was, zou ik jullie ook niet binnenlaten. We hebben geen belangstelling. Ik krijg hier al last als ik de meisjes zelf laat afwassen. Dan is het hier loondienst.”

De Rode Draad is wel welkom

89 In 2004 hadden we gehoord dat de barman ons zeker binnen zou laten. Maar de man die toen opendeed, was zeker niet van plan ons binnen te laten. In 2005 krijgen de veldwerkers in dit bedrijf alle ruimte om met de vrouwen te praten. Die zijn echter nogal terughoudend.

351 In het verleden waren we zeer welkom in deze seksshop, waar vooral Latina's werken. De laatste keer waren de vrouwen met een klant bezig. Ze lieten merken dat ze graag met ons wilden spreken. We nemen ons voor hier nog een keer naar toe te gaan. We komen een paar maanden later terug, maar de zaak is gesloten.

391 Hier werkt de eigenaresse samen met een vrouw uit Slowakije met een Roemeense naam. De Slowaakse spreekt aardig Nederlands. De prostituee vertelt ons, dat ze ons kent en alle folders in huis heeft. Ze gaat 's middags naar school en zegt niet al te veel te werken, omdat ze belang hecht aan vrije tijd. Ze geeft aan het naar haar zin te hebben op dit adres. Het feit dat je kunt dragen wat je wilt, draagt daar zeker toe bij. Ze geeft ons nog wat tips waar we illegale prostitutie kunnen vinden. Inmiddels weten we dat ook dit bedrijf gesloten is.

392 In dit bedrijf zijn we van harte welkom. De eigenaresse hoopt, dat De Rode Draad blijft bestaan. Ze zegt letterlijk dat de vrouwen die er werken zogenaamd zelfstandige ondernemers

zijn. Nadat we met haar in de keuken wat hebben gedronken, kunnen we naar de vrouwen. De eigenaresse geeft toelichting bij de folders. “Daar staat alles in wat je over belasting moet weten.” Het bedrijf ligt nogal afgelegen en we moeten met een taxi terug naar het centrum. Dan blijkt dat ze buiten ons medeweten de taxi heeft betaald.

432 De zaak gaat net open, als we aankomen. De eigenaresse vindt het geweldig, dat we er zijn en dat geldt ook voor de dames. Ze zijn ooit op visite geweest bij De Rode Draad. De vrouwen willen allemaal informatie en we raken bijna alle folders kwijt. Ze willen ons het hemd van het lijf vragen, maar dan komt er een klant binnen.

428 Terwijl we staan te wachten, horen we in het pand mensen een trap oprennen. Een man doet de deur open en probeert ons eerst nog buiten te houden door te zeggen dat hij invalt voor iemand en niet zo goed weet wat hij moet doen. Uiteindelijk mogen we toch naar binnen. In de kamer zit slechts één vrouw. Op een salontafel liggen verschillende pakjes wiet en ondanks de niet roken-sticker is de asbak goed vol. Al snel komen er vrouwen naar beneden en zitten we in een ruimte die op een kippenhok begint te lijken. De vrouwen zijn zeer druk en houden erg van grove taal. Ze lopen allemaal in dezelfde blauwe ochtendjassen. Een paar vrouwen moeten de afwas doen en een andere vrouw zegt: “Dan weet jij ook eens, hoe het is, want ik moet dit iedere dag doen.” De vrouwen besteden absoluut geen aandacht aan ons, totdat een van de vrouwen zegt, dat ons bezoek goed voor hen is in verband met de “belastingshit”. Tijdens dit gesprek horen we een andere vrouw zeggen, dat je van een bekende boekhouder van de exploitanten die ook voor de vrouwen werkt, niet mag bijverdienen.

523 We kunnen hier gewoon naar binnen, hoewel het heel druk is. Er zijn veel klanten. Er werken verschillende nationaliteiten: Oost- Europees, Zuid Amerikaans en Nederlands. De vrouwen zitten in een ruimte, die is afgeschermd door een gordijn. Een Oost-Europese vrouw wil weten, waar ze goed Nederlands kan leren.

“Ceci n’est pas un bordel”

*35 Deze massagesalon ligt in het centrum van de stad. Een kenner ziet direct, dat er iets erotisch plaatsvindt, er hangt een krullerig kitscherig lantaarntje aan de voorgevel. De toegang is op zijn zachtst gezegd niet erg toegankelijk. Aan de voordeur hangt een bel, en als de deur elektronisch opengaat, stoot-bots je tegen een druk beschilderde deur aan, waar ook weer moet worden aangebel. Dit maal een reactie via een intercom, waaruit een nasale, schelle stem vraagt, wat we komen doen. We wisten dat er Thaise vrouwen werken. Uiteindelijk wordt de deur opengedaan door een vrouw met een Aziatisch uiterlijk, type snelle, felle, assertieve, brutale gastvrouw. Ze is absoluut niet van plan ons binnen te laten en blijft gehurkt boven aan een smalle trap zitten. Stel dat hier brand uitbreekt, met die gebarricadeerde deuren en een smalle trap!!! Ze kent de Draad niet, heeft er nooit van gehoord, en als we uitleggen, wie en wat we zijn en het woord ‘prostitutie’ laten vallen, wordt ze wat onrustig en schuifeldt ze heen en weer. Maar ze herstelt zich rap: “Nee, er wordt hier niet aan prostitutie gedaan, nee dit is alleen een massagesalon met alle soorten massages: ‘reiky, Thaise massage, **body to body**, klassieke, etc.”*

209 Naar aanleiding van een tip over mensenhandel uit een betrouwbare bron gaan we eens kijken in deze Chinese massagesalon. Een vrouw laat ons binnen maar moet dat later bezuren. Ze krijgt een scheldkanonnade over zich heen, kunnen wij horen. Het ziet er heel vies

uit en de stopcontacten hangen los. Men ontkent in alle toonaarden dat er daar sprake is van erotische massage.

239 Deze schoonheidssalon staat bij hookers.nl bekend als een erotische massagesalon. De vrouw die opendoet, wil niets met ons te maken hebben. “ Hier zijn geen prostituees.”

430 Wij komen 's avonds aan en kunnen niets anders constateren, dan dat we voor een gesloten eigentijds vormgegeven zonnestudio staan. We hebben het verkeerd. Later horen we dat er overdag wel degelijk seksuele dienstverlening plaatsvindt.

387 Het bedrijf bevindt zich in een industriegebied, dat er 's avonds nogal verlaten bij ligt. Het pand biedt toegang tot een timmerbedrijf. Een paar panden verderop komt een man naar buiten en we vragen hem of er hier een bordeel is. Ja, het timmerbedrijf is tevens bordeel. We gaan weer terug, maar de deur blijft dicht. Er zijn geen bellen. We zien dat er licht brandt op de bovenste twee verdiepingen. Voor de deur staan vijf auto's met Belgische, Poolse of Duitse kentekens. Het pand met een rode loper naar de entree ziet er vervallen uit. Echt schoon lijkt het ook niet. Een paar weken later gaan de veldwerkers terug om te kijken of er iets gebeurt. Ze blijven een tijd voor de deur staan, maar er valt niets te beleven.

265 'Nachtzuster' staat met de hand geschreven op een van de bellen van dit bedrijf waar Russische vrouwen zouden werken. Men doet niet open.

554 We worden ontvangen door de telefoniste die oprecht verbaasd is, dat we dit adres hebben gevonden. Toen we zeiden dat wij het van internet hadden afgehaald, viel ze zowat van haar stoel. Ze begon druk te giechelen en bleef ons niet begrijpend aankijken. We hadden de indruk, dat ze tot ons bezoek zelf ook niet geloofde dat er aan seksuele dienstverlening werd gedaan. Ze neemt ons mee naar een gewone huiskamer, compleet met familiefoto's op de schoorsteenmantel. We zien een half geklede vrouw door de gang schieten. De telefoniste zegt, dat er één vrouw aanwezig is. Ze gaat naar de andere kamer en blijft een tijdje weg. We kunnen niet horen, wat er wordt gezegd. De telefoniste komt terug en vat de hele woordenwisseling samen in de bekende tekst: 'geen belangstelling'.

379 Een paar buitenlandse vrouwen die overigens goed Nederlands spreken, zitten in een deprimerend flatje. Er hangt ook een man rond die geen partner is. Hoewel het absoluut geen seksbedrijf is, kent men al onze materialen al. Hier heeft men loondienst ingevoerd. We gaan een keer terug om te vragen, hoe men dat heeft gedaan, maar we zien dat men de boel heeft opgedoekt.

Wie is de eigenaar? Of is hij/zij een bedrijfsleider? Of is het tijdelijk op naam van een ander gesteld?

427 In dit bedrijf is er wel een heel hoge concentratie van eigenaren. We worden binnengelaten en de eigenaar wordt gebeld. Er zou een wisseling van eigenaren zijn. De dochter is zich nog aan het inwerken als nieuwbakken eigenaresse. De nieuwe eigenaresse wil ook een afspraak met ons, maar doet nu haar mond niet open. Er komt nog een exploitant van een andere club bij.

489 We treffen hier maar liefst drie mensen die zeggen eigenaar te zijn. De eerste heeft het al lang aan een ander verkocht en op dit moment is de verse eigenaar nog in de leer bij de oude. We worden vriendelijk bejegend. Ze vragen de vrouwen naar de bar te komen. Dat doen ze

weinig enthousiast. De huidige eigenaresse zegt het minst. De vrouwen spreken allemaal Engels. Ondertussen vernemen we hoe de zelfstandige dames daar aan het werk gaan. Men heeft een huisreglement, waarin staat dat je per dag twee alcoholische drankjes mag drinken en dat er prijsafspraken zijn. Wel staat erin vermeld dat het geld meteen aan de vrouwen moet worden gegeven.

Opwaartse mobiliteit van Oost Europese vrouwen

119 De bedrijfsleidster is een Poolse. Ze beweert moeilijkheden te hebben met het aantrekken van vrouwen. De eigenaar heeft het hoogste woord en vertelt, dat hij nooit wat met het werk van de vrouwen te maken wil hebben. Hij is al eerder gepakt voor het werken met illegale vrouwen. In 2004 hing hem een opschorting van zijn vergunning boven het hoofd. We worden in 2005 binnengelaten en treffen een groepje vrouwen aan die zich verdringen op de banken in een kleine kamer. Een van hen, een Nederlandse is nieuw en nerveus. We krijgen koffie van de Poolse vrouw van de eigenaar. Tijdens ons bezoek komen er klanten binnen. We horen weer het gebruikelijke “ Kom dames, even voorstellen” . De vrouw van de eigenaar zegt, dat ze ook wel eens een klantje neemt. De vrouwen zelf zeggen zelfstandig te zijn, maar hebben geen idee, wat voor papieren je daarvoor moet hebben. Een van hen wil weten of we ook schuiladressen hebben voor vrouwen die gedwongen worden.

354 Dit is een nieuwe zaak met een Oost Europese als bedrijfsleidster. Maar we treffen ook een oudere vrouw aan die we herkennen als schoonmaakster, duizendpoot, gastvrouw en bedrijfsleidster uit een ander bedrijf, waarvan we eerder hadden gehoord dat de bedrijfsleiding de paspoorten afpakt. Haar aanwezigheid is niet bevorderlijk voor het gesprek. Zij gaat er prat op de meisjes te helpen. Zij doet altijd de foldertjes in een map die ze gebruikt om haar parate kennis up to date te houden. Bij een tweede bezoek zitten er een paar vrouwen triest voor zich uit te kijken, omdat er geen klanten komen. De nieuwbakken eigenaresse zegt dat als het loondienst wordt, ze alleen gaat werken.

Wij gaan gewoon door met onze beroerde bedrijfsvoering

553 Deze zaak ligt buiten het dorp in de bossen. Van buiten ziet het er aardig uit. Er staat een stal naast met echte en zeer aaibare paarden. Na enige tijd wordt er open gedaan. Een zeer wantrouwige bedrijfsleidster komt aan de deur. Ze wil ons eerst niet binnenlaten. Ze moet eerst de ID van ons zien. Ze denkt dat we dingen komen verkopen. We maken haar duidelijk dat dit niet het geval is. We moeten een paar keer herhalen, dat we geen geld van de vrouwen willen. En ook niet van haar. Er werken Oost Europese en Nederlandse vrouwen. We worden met zijn allen naar de ruimte voor niet-rokers gedirigeerd. De vrouwen moeten wel mee. Sommige vrouwen, vooral de Oost-Europesen beginnen onmiddellijk de folders te lezen. Wij weten dat er geadverteerd wordt met ‘niet goed, geld terug’. Dat is tegen het zere been. De bedrijfsleidster vertelt verontwaardigd, dat ze daar een vrouw heeft gehad die weigerde haar onderbroek uit te doen. Wij zeggen, dat je zoiets toch aan de bar afspreekt. De bedrijfsleidster is zeer agressief. Een van de vrouwen zegt, dat ze naar de barruimte gaat om een sigaretje te roken. Een van ons wil achter haar aan gaan. Dat mag niet. “ Jij bent hier nu en je moet naar mij luisteren” , zegt de bedrijfsleidster. “Ik wil niet dat je zelf in het pand rondloopt en met vrouwen praat.” Ze vertelt in aanwezigheid van alle vrouwen, dat daar vrouwen werken die nergens anders meer terecht kunnen, omdat ze aan de drugs zijn of te oud zijn. Wij proberen charmant de

boel te redden, maar het is een gevalletje wegwezen. Saved by the bell. Er komt een klant binnen en wij worden via een andere uitgang de deur uitgewerkt.

435 De eigenaresse zegt heel stoer, dat ze alle regels aan haar laars lapt. De belasting hoeft haar niet te vertellen, dat ze mensen in dienst moet nemen, want dat doet ze toch niet. De GGD vindt ze ook maar onzin. Op een ander moment heeft ze het over Poolse vrouwen die ze wel in dienst wil nemen, wat weer niet mag. Ze wordt onderbroken door een telefoontje over ons. Degene die belt wil weten, wat we komen doen en wie we zijn. "Goed volk", zo luidt het antwoord van de vrouw. Er zijn drie Afrikaanse vrouwen die amper hun mond open doen. Om de beurt komen ze braaf luisteren en een foldertje in ontvangst nemen. De vrouwen werken op fifty-fifty basis en de prijzen liggen vast. Het leek erop, dat het nog lang kon duren, voordat er een klant zou komen.

416 Deze zaak bezoeken we jaarlijks. Iedere keer krijgen we te horen, dat we beter een afspraak kunnen maken. Bij vorige gelegenheden had de zeer dominant aanwezige exploitant ons al verteld, dat hij dertig jaar geleden het hele clubwezen had uitgevonden. Inderdaad zijn er al jarenlang klachten over deze club. De eigenaar legde het aan met vrouwen en vroeg zelfs geld voor gas- en lichtgebruik. De lichte veldwerkers die er dit jaar heengaat, komen met het volgende verslag.

"We werden verwelkomd door de baas met de woorden, dat we beter een afspraak hadden kunnen maken, omdat er nu maar één vrouw aanwezig was. Nadat hij dit nummer had opgevoerd begon hij aan het vaste programma-onderdeel dat de Rode Draad niets voorstelt en niets bereikt. De vrouwen komen bij problemen het eerst bij hem en hij lost ze op. Daarnaast is het volgens hem een feit dat de vrouwen zo'n drie maanden werken en dan weer iets anders gaan doen. Hij kan het allemaal weten want hij zit al 33 jaar in het vak en heeft verschillende instanties van advies gediend. Met hem viel niet te praten en mijn collega leidde hem af zodat ik even naar de enige aanwezige vrouw kon. Ze was blij, dat we er waren want ze wilde graag informatie. De exploitant kwam weer tussen beide.

Hoe kan het dat ze nog open zijn?

176 Dit huis was vroeger een gewone club. Nu heeft men zich gespecialiseerd in massage. In voorgaande jaren zijn we hier ook geweest. Het bedrijf werd vroeger gerund door een Zuid-Amerikaanse vrouw die geen woord Nederlands sprak en totaal analfabeet was. We merkten, dat ze deed of ze wel kon lezen. Dat gebeurde niet overtuigend, want ze hield alles op zijn kop. Zij was de eigenaresse, maar de boekhouder - tevens haar echtgenoot - was de baas. Dat laatste wisten we van de vrouwen die er werkten. In de ronde van 2005 zag het bedrijf er nog afstandser uit dan we gewend waren. Een smoezelig bordje gaf aan, dat er een massage te verkrijgen was. We zien dat in de keuken de wasmachine staat te draaien.

31 Dit adres ziet er heel vervallen uit. De ramen zijn met planken dichtgespijkerd. Een slonzige vrouw doet open. De dames zijn er niet, zegt zij, maar ze wil graag informatie in het Russisch. Er werken Bulgaarse en Joegoslavische vrouwen. Naderhand belt er een vrouw die daar gesolliciteerd had en gillend was weggelopen: lage prijzen, collega's die ze niet kon verstaan en vies, vies.!!!!

38

We krijgen te horen dat er op dat moment geen meisjes werken. Geen wonder. Het ziet er niet uit. Het is donker en stoffig. Er ligt een zeiltje dat de veldwerkers voor het laatst in een kraakpand in de jaren zeventig hadden gesignaleerd.

180 Een paar letters van de naam van deze gelegenheid zijn van de gevel afgevallen. De tent is nog dicht, maar we kunnen door de kapotte brievenbus zien, hoe het er binnen uitziet. Het is een zoi. Later horen we van de GGD, dat deze tent een waarschuwing heeft gekregen. Het huis zou nu gerenoveerd zijn.

Een zoi om diverse redenen

623 Een vrouw uit dit bedrijf belt overstuur naar De Rode Draad, omdat ze mishandeld is door een man die soms als Marokkaanse vriend van de meisjes en soms als klant binnen komt. De barvrouw had hem volgegoten, zodat hij nog agressiever werd. Deze vrouw wordt ervan weerhouden om aangifte te doen van mishandeling.

Foute boel

108 In dit bedrijf werken vele buitenlandse vrouwen. Ze komen uit alle hoeken te voorschijn en pakken snel de folders die we op de bar hebben achtergelaten en verdwijnen dan weer. We hadden gehoord dat er Russische vrouwen werken. Na vijf minuten komen er twee bazen binnen. Een van hen, een buitenlander, die in het Engels voortdurend in zijn mobiel spreekt, zegt dat hij de grote baas is. De ander zegt, dat hij voor € 200 via een advocaat binnen een dag de vergunningen kan regelen. Een van de bazen doorzoekt de tas van een van de veldwerkers. De vrouwen pakken snel de folders en rennen weg met de buit. Dit bedrijf is later na een schietpartij gesloten.

3 In dit bedrijf zijn we ook in 2004 geweest. Het was toen heel erg smerig. Er werkten vrouwen uit Wit Rusland en Hongaarsen. Een van de laatsten vertelde ons, dat ze geen idee had hoeveel ze verdiende. "Dat hield de barkeeper bij." Bij ons bezoek in 2005 neemt de bedrijfsleidster folders in ontvangst voor de Poolse en Hongaarse vrouwen. Bij het weggaan worden we door de vrouwen bij de achterdeur teruggeroepen.

185 Uit de pers weten we, dat dit bedrijf in een proces met de gemeente is verwickeld. Ze hebben al veertien keer een waarschuwing gekregen wegens het werken met illegalen. De huidige eigenaresse, een Poolse, vindt dat ze recht heeft op een schadevergoeding, omdat ze niet meer met illegalen werkt.

We treffen dit bedrijf ver buiten het dorp aan. We worden binnen gelaten door een Nederlands sprekende Poolse vrouw en maken een kort praatje. De vrouw gaat even weg en komt terug in het gezelschap van twee andere jonge vrouwen. Ze spreken wel wat Engels, maar de aanwezigheid van de vrouw bevordert het gesprek niet erg. We proberen uit te vinden, hoe de vrouwen op hun werk komen en wat ze van de omgeving vinden, maar behalve een lege blik komt er niets terug. Op de tafel ligt een flyer voor een party voor die avond. Mannen betalen € 70, vrouwen € 40 en stellen € 95 voor de entree inclusief hapjes en drankjes. Op de vraag of er dan ook seks is inbegrepen mompelt de bedrijfsleidster, dat de vrouwen dan iets extra verdienen. Dit feest begint om 21.00 uur maar de vrouwen zijn al om 17.00 uur in het pand aanwezig. Het feit dat de vrouwen bijna niets zeggen en totaal niet lijken te weten, waar ze zijn doet ons het ergste vermoeden

Later hebben we in een andere zaak gepraat met een vrouw die één dag op de boerderij heeft gewerkt en daar gillend is weggerend.

Ze vertelde dat de meeste vrouwen die er werken, daar ook wonen (kan kloppen want er zit een enorm huis aan de club vast), dat je er € 2 moet betalen voor een cola en dat je maar 40% van de verdiensten mag houden. Als een cola al € 2 kost, dan zal kost en inwoning ook wel

pittig geprijsd zijn. Voor we de deur uitgaan, is de gastvrouw al onze folders van tafel aan het opruimen en we denken niet dat deze nog gelezen gaan worden.

229 De veldwerkers schrijven: Over dit bedrijf kunnen we kort zijn. Een kleine pinnige vrouw geeft ons een ijskoude glimlach, duwt ons meteen een kamertje in en vraagt heel beleefd, wat we willen. Het woord prostituee wordt kil gecorrigeerd in 'dame', de vraag hoeveel vrouwen er werken, wordt niet beantwoord, omdat dat ons niets aangaat. De folders kunnen we wel aan haar geven. Nog een stapje terug en een onzichtbaar duwtje in de rug en voordat we het beseffen staan we sprakeloos op straat. Graag hadden we willen weten hoe hier gewerkt wordt. Later belde een vrouw die in 2002 als minderjarige hier aan het werk was gezet.

238 We hebben dit bedrijf in 2004 bezocht op grond van klachten dat vrouwen verplicht waren 12 uur per dag in het pand aanwezig te zijn. Een vrouw elders in het land, die hier gewerkt heeft, beweerde dat Roemeense meisjes die via Italië kwamen, hier aan het werk werden gezet. Ook heft men er boetes. We mogen deze keer zonder meer naar binnen. De Nederlandse vrouwen die we ontmoeten, zeggen dat het een prima werkplek is en dat de eigenaar zich nergens mee bemoeit. Overigens werken ze hier pas een paar weken.

274 Deze club hebben we vorig jaar ook bezocht. Toen kon je nog gewoon aan de voordeur aanbellen, hoewel er nooit open werd gedaan. Dit jaar moeten we via een hoog tuinhek naar de deur. Weer is er geen reactie. We weten, dat dit pand eigendom is van een dubieuze raamexploitant en dat het een verblijfplaats is geweest van verhandelde vrouwen. Volgens de geruchten werken er veel illegalen.

393 De taxichauffeur had ons al gewaarschuwd. Hij zou nooit een klant naar dit bedrijf brengen. Hij had er geen vertrouwen in, dat een klant daar goed werd behandeld. We bellen aan en een zeer agressieve vrouw doet open. Zij is een bekende van een van de veldwerksters. Deze bedrijfsleidster had in het verleden moeilijkheden gehad omdat ze vrouwen probeerde te ronselen. "Wat staat in die folders, dat wil ik eerst weten." Mijn collega geeft aan dat we beter kunnen afzwaaien, wat we ook doen.

303 Dit bedrijf is in de loop van 2005 gesloten. We zijn daar een paar keer geweest met een medewerker die enkele Oost-Europese talen spreekt. Er zit een aantal mannen aan de bar die geen klant zijn. Een van hen blijkt zelf de eigenaar te zijn. De vrouwen vragen aan de veldwerker, of ze weg wil gaan, want ze willen geen problemen. Het weekend ervoor waren er tijdens een controle veel vrouwen weggehaald, maar nu zaten er weer nieuwe vrouwen. Wij hebben de indruk dat iedere vrouw hier een pooier heeft en geen kant op kan. Uit het geruchtencircuit weten we dat de vrouwen hier pas een beetje gaan verdienen als ze de klanten eerst een paar dure cocktails hebben aangesmeerd.

549 Deze club heeft al heel lang een slechte naam. We zijn verbaasd dat die nog bestaat. In een andere hoedanigheid was een van ons er in de jaren negentig al geweest. Toen had de politie er vrouwen bevrijd die er opgesloten zaten. Het was er toen al een vieze bende, de vloer lag bezaaid met gescheurde pornobladen. Er was toen een verbouwing gaande. Kennelijk is die nooit voltooid.

Anno 2004 schrijft het veldwerkteam: Wat een trieste bedoening. De entree is rommelig en vervallen. Het jonge meisje dat opendoet, weet niet wie we zijn en durft ons niet binnen te laten. De baas komt eraan. De huiskamer is een puinhoop. Volgens de eigenaar zijn allebei de meisjes aan het werk. De eigenaar geeft aan verbaasd te zijn, dat wij langskomen. We laten folders achter, maar we vragen ons later af, of die bij de vrouwen zijn terechtgekomen.

In 2005 worden we door een Poolse binnengelaten. Die begint er meteen over, dat ze een soa heeft en dat de GGD haar niet anoniem wil behandelen. We geven haar het nummer van de Soa Aidsstichting. Op de tafel ligt een prijslijst waarop onder andere te lezen valt hoeveel drie kwartier anaal kost. Na vijf minuten komt de controle binnen, dat wil zeggen een oppasser of baas. We vertellen snel iets over het Oost Europa project, geven de spullen af en vertrekken.

559 Een Engelstalige vrouw doet open. Ze kijkt angstig naar binnen en zegt fluisterend dat ze niet kan praten.

14 Er doet een zwarte vrouw open die Engels spreekt Zij haalt er een Duitse bij. Wij leggen in het Duits uit, wat we komen doen. We mogen naar binnen. Het is er vies en een onbeschrijfelijke bende. Aan tafel zitten twee Braziliaansen te eten. Hoewel het vroeg is, zitten ze aan de warme maaltijd. Hebben ze soms de hele nacht gewerkt? Voor het eerst treffen we Braziliaansen aan die niet uit Belem komen. Eén van ons legt in gebrekkig Portugees uit, wat we komen doen en met wat voor soort vragen ze bij ons terecht kunnen: over werk, als je teveel moet werken, of als mensen geld van je willen, terwijl je het daar niet mee eens bent. Ze wil weten, of ze dan dat nummer moet bellen, dat op de folders stond. Haar ogen lichten op. Echt waar, voor dat soort problemen? Ze zijn al vier maanden hier, zo vertellen ze. Tijdens dit gesprek komt er een vrouw achter ons staat, een soort gastvrouw, om mee te luisteren. Het signaal om te vertrekken. Als je langer doorgaat, worden de spullen afgepakt en krijgt de vrouw problemen.

581 In dit bedrijf zitten meerdere gastvrouwen. Niemand spreekt Nederlands. De eigenaresse woont ernaast. De gastvrouw vertelt, dat ze op haar kop krijgt als er op een dag niet voldoende klanten zijn. Er werken hier vrouwen van allerlei nationaliteiten. Een Poolse mijdt ons. Er werken nog meer Oost-Europesen en een Thaise. Een Hongaarse klaagt dat ze hier niet kan sparen.

633 In de zaak zitten drie dames die volgens onze Oost-Europese verldwerkster Bulgaarsen zijn. We bestellen iets te drinken en we blijven even hangen. De vrouw achter de bar probeert bij slecht licht een blaadje te lezen, en de overige vrouwen lopen de hele tijd heen en weer. Er wordt een vrouw binnengebracht door een oudere man. Hij zegt tegen de barvrouw dat ze komt werken. Inmiddels zit er nog een vrouw aan de bar en de nieuwe medewerkster raakt met haar in gesprek. Wij vangen op dat één van de vrouwen niet over haar paspoort beschikt en geld moet betalen.

Op dit moment komt de eigenaar binnen en vertelt, dat de klanten denken dat alle vrouwen ziek zijn. Ze lopen inderdaad allemaal met een pleister op hun arm. Ze hebben net een hepatitis vaccinatie gekregen. We besluiten de Russische vrouwen aan te spreken. Ze reageren nogal kortaf, dat ze in gesprek zijn en dat we moeten wachten.

Als ze uitgepraat zijn kunnen we vertellen, wie we zijn en ze een folder geven. De dames dachten dat we werk zochten. Onze Oost-Europese verldwerkster hoort iemand zeggen, dat onze informatie allemaal onzin is. De ander zegt daarop: "Jij hebt gemakkelijk praten want je bent getrouwd. Voor mij ligt het iets moeilijker." In 2005 mogen we zelf constateren, dat er op het moment dat we arriveren geen vrouwen zitten.

45 We worden hier nogal grof geweigerd. Degene die al mobiel telefonierend de deur opent, zegt, dat ze uitdrukkelijke instructies heeft De Rode Draad te weigeren. Het bedrijf is alleen met een auto te bereiken. Het ligt aan de snelweg en je kunt alleen bij de toegang komen door de instructies te volgen betreffende welke afslagen te nemen. Volgens hookers.nl werken er

zo'n 15 Braziliaansen, waaronder een nichtje en haar tante. Het is daar toegestaan, dat klanten ze aan de bar bepotelen. Er zou daar onveilig gewerkt worden, zowel oraal als vaginaal.

Dubieuze praktijken

528 In dit bedrijf hangen overal camera's, zogenaamd voor de veiligheid maar ook buitengewoon handig om de vrouwen te controleren. Hier werken vrouwen van verschillende nationaliteiten. Vrouwen klaagden al eerder over het oplopen van een koortslip na het verplichte zoenen met klanten. Dit bedrijf adverteert daar namelijk mee. Ze hebben er bepaalde klantenacties, waardoor klanten kortingen krijgen. Misschien ben je niet verplicht daaraan mee te doen, maar wat zeg je tegen een klant die door de advertentie is gelokt? Hier hangt een bordje met de tekst: "Als de dienstverleenster iets niet wil, kan de klant zijn verhaal halen bij de gastvrouw." De bardame laat de klant binnen, serveert hem een drankje en geeft door aan de gastvrouw dat de dames zich kunnen opstellen. De klant heeft zich dan in een hokje in de barruimte in begeven. De vrouwen kunnen de klant alleen op de monitor zien. Ze moeten zich zo kort mogelijk voorstellen, tijd is geld. Het bedrijf adverteert met perfecte hygiëne en dokterscontrole.

620 Dit is een zeer geïsoleerd gelegen bedrijf. De vrouwen hebben nummers opgespeld en in de keuken hangt een bordje met corresponderende nummers. Op de bank zitten Braziliaanse vrouwen en één van hen vertelt, dat ze uit Belem komt. Er werken ook Oost-Europese vrouwen maar die liggen op de bank te slapen. Er werken geen Nederlandse vrouwen.

103 Buiten hangen foto's die onze Braziliaanse veldwerker als landgenoten herkent. We zijn niet welkom en we mogen niet met vrouwen praten. Dit wordt ons toegevoegd, als een vrouw met haar hele hebben en houden binnenkomt. Men adverteert hier met een tombolasysteem: een klant koopt een lootje en wint daarmee seks met een bepaalde vrouw. Volgens een vrouw die daar heeft gewerkt, moet men daar gratis aan meedoen, omdat het goed is voor de klandizie. We weten niet, onder welke condities dat tegenwoordig gebeurt. De volgende dag belt een vrouw met de mededeling, dat ze ons wel had willen spreken. Een andere vrouw belt later met het verhaal, dat ze meer verdienen op haar kwitanties heeft staan dan ze gewerkt heeft. Voor haar is het ongunstig, want nu moet zij belasting betalen over verdienen die ze niet heeft gehad. Is hier iemand aan het witwassen?

Zou het hier goed geregeld zijn?

370 Aan de ene kant staat de televisie aan en aan de andere kant wordt op een groot scherm porno gedraaid. Het is er behoorlijk donker, maar de sfeer is best goed. Soms komen er stelletjes om een kamer te huren, maar vrouwen die in de omgeving op straat werken, zie je hier nooit met een klant. Mocht dat wel gebeuren, dan wil de barkeepster eerst de paspoorten zien om te voorkomen dat ze een illegaal in huis heeft.

Wordt het langzaam maar zeker beter?

91 De vrouwen nemen ons mee naar een hoekje om rustig te kunnen praten. Er werken Oost Europese vrouwen en Spaanstalige vrouwen. Al snel komt de eigenaar vragen, of we ons kunnen legitimeren. De vrouwen trekken zich weinig aan van de baas en stellen hun vragen. Een van hen wil weten, wat ze moet doen, als haar baas haar niet in loondienst neemt. De verbetering bestaat eruit, dat vrouwen zich minder van de baas aantrekken dan voorheen.

548 *Het is 2004. Een dame brengt ons naar de woonkamer. Daar zit nog een meisje. Later voegt zich nog een vrouw bij het gezelschap. Het blijkt, dat de exploitant de meisjes heeft verplicht om zich als ondernemster te laten registreren. Wij krijgen de indruk, dat dit het enige is, wat er verandert in dit privé-huis. De verdeling is 50-50 en dit geldt ook als de meisjes iets extra's aan de klant aanbieden. Ze hebben er weinig vertrouwen in, dat de exploitant zich zal aanpassen aan de nieuwe verhoudingen. De exploitant opereert al 18 jaar vanuit dit pand.*

2005: *De tent gaat bijna sluiten, maar we zijn toch welkom. De bedrijfsleidster is een Braziliaanse uit Belem. De andere dames zijn Tsjechisch. We kunnen rustig en ontspannen met iedereen spreken. Op het oog ziet het er aardig uit. Maar het gunstige beeld wordt later verstoord door het feit, dat klanten die niet tevreden zijn via een bepaalde klachtenlijn hun onvrede over de dames kunnen uiten.*

290 *De paar vrouwen die hier werken, zijn redelijk tevreden. Er werken ook Spaanse en Russischtalige vrouwen. Het is er nogal donker. De vrouwen hoeven niet te strippen of te paaldansen. Daar worden professionals voor ingehuurd. Eén van de vrouw benadrukt, dat ze TV mogen kijken, wanneer er geen klanten zijn.*

184 *De politie had in deze tent invallen gedaan en er Braziliaansen uitgehaald. Het is nu weer in bedrijf en een Braziliaanse uit Belem laat ons binnen in een pikdonkere ruimte. Er werken verschillende nationaliteiten die zich nogal afzijdig van elkaar houden.*

573 *In tegenstelling tot andere jaren zijn wij nu wel welkom. De folders vinden gretig aftrek. Hier wordt nagedacht over een manier om klanten te binden, zonder dat dat ten koste van de vrouwen gaat.*

Of juist slechter?

505 *Het is 2004. We komen binnen langs een soort loket en begrijpen, dat er € 10 entree moet worden betaald. Via een mini pornobioscoop komen we in een grote bar, waar vier dames zitten, onder wie iemand die pas contact met ons heeft gehad. In de bar zijn twee beeldschermen, één met porno en één met TV. De exploitant heeft eerder van ons gehoord. In het begin zijn de meiden terughoudend, maar na het lezen van de folder komen ze los. Ze willen belasting gaan betalen, want ze zien dat wit werken voordelen heeft. Er worden meteen kasboekjes gezocht en nota bene gevonden. Eén van de dames heeft een handige lijst voor inkomsten en uitgaven. Ze heeft de baas gevraagd deze onder de anderen te verspreiden. De exploitant is erg jong en weet niet zo goed, wat hij er allemaal mee aanmoet. In de zaak hangen prijslijsten, waarop de kosten voor kamer en meisje samengaan.*

De sfeer is zeer ontspannen en de zaak ziet er gezellig uit, als je van een mini rosse buurt houdt. De club is open van 14.00 tot 04.00 uur. De dames komen niet allemaal uit de buurt. Ze blijven dan ook slapen

In 2005. Hoewel er geen vrouwen zijn, komen we nogal ongelegen. Het komt niet uit, want de eigenaar voelt zich niet lekker.

Seksshops

478 *De man achter de toonbank van de seksshop herkent één van de veldwerkers en belt naar zijn vrouw om te vragen, of we boven mogen komen. De vrouw neemt de tijd voor ons en zegt, dat ze nog een andere baan heeft.*

112 *We krijgen ruimschoots de tijd om met de enige aanwezige vrouw in de seksshop te praten. Ze komt uit Oost Europa, maar ze is al heel lang in Nederland. Voorheen had ze collega's uit de Dominicaanse Republiek en Afrika. Die deden hun werk volgens haar niet met plezier. Er komen af en toe klanten binnen, maar de vrouw maakt geen haast om ze ter wille te zijn. De eigenaar van de shop komt ook nog even binnen en beperkt zich tot de opmerking, dat het wel zo prettig is, dat hij zich niet met de zaken van de dames bemoeit. Wel krijgen we over deze zaak te horen, dat de huur die per week wordt gerekend, ineens drastisch omhoog is gegaan.*

Verdiensten

522 *Volgens hookers.nl is dit een heel smerige plek. Volgens ons valt het wel mee. Maar hier krijgen we weer te horen, dat eerst aan de baas gevraagd moet worden, of we naar binnen mogen. Hier werken Braziliaanse vrouwen. De baas ziet de Rode Draad niet zo zitten. En waarom zou De Rode Draad hier ook iets te doen hebben? "Wij doen zelf al heel veel voor de vrouwen, maar kom vooral naar het nieuwe bedrijf, dat we binnenkort gaan beginnen", zo laat hij ons weten. Sinds een jaar is hier een andere eigenaresse, een voormalige gastvrouw. Ze vraagt wat minder voor de kamer. De klanten weten dat niet. Zij is tamelijk reëel en laat alles aan de vrouwen over. Het zijn mooie kamers. Ze snapt niet, waarom het zo stil is. Ze adverteert weinig tot niet. Er zijn drie vrouwen binnen, twee oudere Thaisen en een Nederlandse. Zij klagen ook, dat het heel rustig is.*

599 *Vrouwen huren de kamer in dit bedrijf voor € 1000 per maand. Zij moeten lange dagen maken om alleen al dit bedrag te verdienen. De zaak is moeilijk bereikbaar, waardoor vrouwen ook nog eens hoge kosten voor taxi's moeten maken. Op de dag van ons bezoek zijn er om tien uur 's avonds nog maar twee klanten geweest.*

618 *Er zou weer een nieuwe eigenaar zijn. Hij vertelt, dat er maar één meisje is Die enige vrouw is een Belgische. Zij is van plan te vertrekken 'want de klanten willen voor een dubbeltje op de eerste rang zitten'*

345 *Deze keer zijn we welkom. We mogen naar de bar. Er zitten twee vrouwen op de bank en aan de andere kant zit een vrouw aan de pasta. Net als we zitten, horen we een gil van iemand die ervandoor wil gaan. De collega's stellen haar gerust, we zijn niet van de Belastingdienst. Waarschijnlijk kan ze niet leven van de inkomsten hier, want ze is van plan een uitkering aan te vragen. Er komt een klant en de dame gaat een erotische massage geven. Een andere vrouw is Spaanstalig en duikt meteen in de folder.*

De vrouw aan de pasta wordt nieuwsgierig en komt erbij zitten. Ze vertelt dat ze depressief wordt van het werk, ook al doet ze het parttime. Daarbij gebruikt ze drugs en alcohol om te kunnen werken en daar wordt ze ook niet blij van. Ze vertelt ons dat de eigenaar een goede deal heeft met de Belastingdienst. Als we vragen, of ze dan niet hoeft te betalen, blijkt dat ook weer niet het geval te zijn.

Over de club vertelt ze, dat deze de goedkoopste is in de stad. Ze hebben liever meer voor minder. De vrouwen krijgen € 30 voor een half uur en we hebben elders gehoord, dat een klant hier voor € 50 terecht kan. De klant betaalt wel € 25 entree en krijgt daar ook een

drankje voor. Jonge knullen komen hier vaak alleen maar om te zuipen en te kijken. Om dit in te perken hebben ze de minimum leeftijd voor toegang verhoogd naar 21 jaar.

NB! Dit was vroeger één van de duurste bordelen in de stad, nu is het het goedkoopste.

370 Om 8 uur gaat de zaak open en wanneer we binnenkomen, is er nog maar één vrouw. De barvrouw vertelt, dat de meesten pas vanaf 23.00 uur komen, omdat de Belastingdienst dan niet meer langs komt. De vrouwen willen wel wat horen over de belasting en tijdens het gesprek komen we erachter, dat ze de bonnetjes van de kamerhuur altijd weggoeien. De vrouwen hebben allemaal nog een andere geldbron (alimentatie en salaris). Drie klanten op een avond is een topavond. Vaker hebben ze één of zelfs geen één klant. Ze begrijpen niet, dat ze van die paar verdiende tientjes ook nog belasting moeten betalen.

De barkeepster vertelt dat ze veel last hebben van de concurrent, waar je voor € 50 naar de kamer kan, en van de schaars geklede vrouwen in de buurt die klanten achter een gordijntje afwerken.

297 De advertentie waar we op afgaan, doet vermoeden dat het om een thuiswerkende vrouw gaat. Maar nee, we komen in een huiskamer met een aanpalende barruimte. Vier buitenlandse, maar Nederlandssprekende vrouwen zitten naast elkaar op de bank. De eigenaar is er ook en grijpt zijn kans om te vertellen dat alles prima geregeld is, dat de vrouwen zelfstandig zijn en dat regels ontbreken. Er zijn dus geen vaste prijzen. Hij vindt dat andere exploitanten zijn voorbeeld moeten volgen door een grote mond op te zetten. Dan zou er eindelijk weer wat verdiend worden in de branche.

Percentageregelingen

492 Dit bedrijf staat een paar kilometer buiten het dorp. De vrouw die ons binnenlaat, deelt mee dat het hier een heel vrouwvriendelijk bedrijf is en dat de verdiensten er goed zijn. In de keuken hangt een oude prijslijst met de kosten van extra handelingen. De nieuwe lijst is minder gedetailleerd. De vrouwen krijgen hier door de week 50 procent van wat de klant betaalt, en in het weekeinde zestig procent. De eigenaar zegt goede contacten met de Belastingdienst te hebben. Wanneer we doorvragen, blijkt dat die goede contacten vooral bestaan uit afwezigheid van contacten. Ook met de Politie gaat het prima. Die heeft maar vijf minuten voor de controle nodig. Hij vertelt ook dat er af en toe Poolse mannen aan de deur komen. Zelf werken zij in de landbouw en ze lopen te leuren met vrouwen die werk zoeken.

547 We mogen naar binnen en zien een stuk of acht vrouwen op een rijtje zitten. Van iemand die in dit bedrijf gewerkt heeft, weten we dat de gastvrouw een percentage ontvangt van wat de klant betaalt. Net als we binnen zijn, komt een klant zich voorstellen. Wij worden in een zijkamertje gestopt. We leggen de folders neer en vertrekken.

Zijn de werktijden vrij?

508 De prostituee die opendoet, roept de eigenaresse voor ons. De ontvangstruimte is heel erg netjes, maar we komen in een rommelige en vieze woonkamer. Eén van de vrouwen zit achter de computer. Zij begint over loondienst. Daar ziet ze niets in, want ze is immers zelfstandig. Een andere vrouw vertelt dat ze hier rustig te laat kan komen. In een ander huis is ze om die reden ontslagen. De eigenaresse vindt, dat vrouwen meer dan vijftig procent van wat de klant betaalt in hun zak moeten steken, omdat zij uiteindelijk het werk doen.

Zelfstandige ondernemers kunnen niet ontslagen worden

263 *Op het moment, dat we binnenkomen in deze massagesalon, zitten een paar vrouwen te internetten. Een vrouw ontpopt zich als woordvoester en dirigeert iedereen die in de informatie van De Rode Draad is geïnteresseerd naar een tafel. In dit bedrijf hangt een nogal opvallende waarschuwing: “Beste dames, het schijnt dat het tegenwoordig weer voorkomt; dat sommigen van jullie zich ongevraagd eigendommen toeëigenen. Het zal wel met de lage verdiensten te maken hebben, maar laat ik er duidelijk over zijn. Ga vooral zo door! Er hangen overal camera’s, dus er komt een moment waarop ik je pak. DAN KAN IK JE TENMINSTE ONTSLAAN. Een prettige dag nog.”*

Bij zelfstandig ondernemerschap is er geen gezagsverhouding.

526 *We mogen naar binnen. Op de bank liggen een paar Spaanstaligen. De gastvrouw komt erbij en zegt, dat we over alles mogen praten, behalve over de belasting. Van een andere vrouw horen we, dat er hier een militair regime heerst. Je kunt er op een dag € 140 verdienen, maar je moet wel een werkdag van 14 uur maken.*

504 *We kunnen met de dames spreken - het jongensbordeel is niet in bedrijf - , maar de eigenaar blijft achter het gordijn meeluisteren. Er is maar één kamertje om te werken. Het is een rommeltje. Er werken twee vrouwen, een Aziatische en een Spaanstalige. De Aziatische vrouw spreekt Nederlands. We hebben het idee, dat zij een vriendin van de baas is. We vragen haar, of het daar een beetje leuk werken is. Ja hoor, maar ze hoopt dat we nog meer meisjes weten die daar willen werken. De twee vrouwen maken geen enthousiaste indruk. Ze zijn een beetje slordig gekleed, in een soort huisdress met panty, geen schoenen. Er komt een klant binnen. De baas zegt tegen de klant: “Kabine twee”. De Spaanstalige vertrekt.*

Één grote familie

437 *In de bar zitten een paar vrouwen op de bank. Een paar mannen hangen aan de bar. De man die ons begroet is de vader van de eigenaar. Hij weet niet, wat hij moet doen en haalt zijn vrouw erbij die ook geen raad weet met ons bezoek. In de keuken zit één vrouw die werkt. Er komt net een klant en voor ons zit er niets anders op, dan haar snel een folder in de handen te duwen en weer te vertrekken.*

457 *In 2004 worden we in dit bedrijf in de bar geparkeerd. Het gesprek begint net op te gang te komen, als een man driest de kamer binnen komt stormen om te vertellen, dat we naar de keuken moeten. De eigenaar had meegeluisterd en wilde wel eens weten, wat we aan het doen zijn. Hij heeft er geen problemen mee en gaat nog meer vrouwen roepen. Hij laat ons met hen alleen. Af en toe komt hij binnen om commentaar op de folder te geven. “De belasting? Geen probleem, we hebben een deal met ze.”*

Hij houdt een betoog over, hoe zwak vrouwen in de prostitutie zijn. Hij moet ze regelmatig redden van foute vriendjes. Wanneer zijn acties niet helpen, dan vragen ze erom en moeten ze het verder zelf maar zien. Hij zegt, dat hij de controle door de GGD verplicht heeft gesteld. Later komen er telefoontjes met klachten over dit bedrijf. De vrouwen mogen er niet zelf hun boekhouding regelen.

468 *We treffen slechts één vrouw en een baas. Die ene vrouw kan vrij met ons praten, maar de exploitant wil ook zijn ei kwijt. Er blijken niet meer vrouwen te werken.*

287 *Wij zeggen bij het binnenkomen, dat het er lekker ruikt, om het ijs te breken. De vrouw die tegenover ons staat, kan het niet waarderen en vraagt agressief, waarnaar het dan wel ruikt. Nadat we hebben verteld, wie we zijn, begint ze te vertellen, dat alle vrouwen wel eens problemen hebben met hun partner of met financiën. Verder zegt ze: "In de massagebranche gaat alles prima en de Belastingdienst is hier ook prima, want ze controleren niet veel. De vrouwen die in de salon werken, krijgen van de boekhouder begeleiding bij het zelfstandige ondernemerschap."*

104 *Op de deur staat, dat de meisjes naar het andere adres van de eigenaar zijn gebracht. Wij weten, dat er vooral Poolse vrouwen werken. Kunnen mensen groepsgewijs als zelfstandige ondernemers werken?*

170 *Een man en een vrouw doen het woord. Ze zeggen van elkaar, dat ze de eigenaar zijn. Wat maakt het uit, we zijn hier één grote familie. De vrouwen horen het allemaal aan en gaan al snel naar boven.*

186 *We hadden van een andere vrouw in de regio gehoord, hoe het er hier aan toe ging. Zij had er ruzie gekregen, omdat ze verplicht moest zoenen. Er werkt meestal maar één vrouw tegelijk. De eigenaresse zit de hele dag TV te kijken en bemoeit zich nogal stevig met het werk. Op de deur staat, dat er allerlei massages mogelijk zijn. Een oudere vrouw doet open en zegt, dat we niet welkom zijn omdat ze zometeen familiebezoek krijgt.*

425 *Een gastvrouw brengt ons naar een ruimte die lijkt op een hotellobby. Het ziet er schitterend uit. De vrouwen krijgen we niet te zien en we horen dat deze zaak het fantastisch doet, omdat de drie vrouwen die de zaak runnen allemaal zelf gewerkt hebben. Niet alle klanten mogen er in. Als iemand maar een beetje te veel drinkt, kan hij maar beter vertrekken, en wanneer hij zijn droomvrouw niet ziet, gaat hij eruit. Tijdens het gesprek belt een vrouw om door te geven dat ze hersteld is van haar ziekbed. De gastvrouw noemt haar de hele tijd "schatje" en vraagt honderd keer, of ze het echt aan kan, en als het niet zou lukken dan kwam ze maar even iets drinken en dan kan ze altijd nog naar huis. De vrouw zegt, dat het een zaak moet worden met een exclusieve klantenkring. Ze zijn nu acht maanden open en het loopt nog niet storm, maar dat zal nog wel komen. Als vrouw word je ook behoorlijk gekeurd, voor je hier mag werken. Ze houden niet van vrouwen die geld willen verdienen aan de champagne, al hebben ze die wel. Je mag niet te dom zijn en je mag geen drugs gebruiken. Inmiddels vragen wij ons af, wie hier eigenlijk wel naar binnen mag en hoe je hier geld moet verdienen. Kortom een heel mooie zaak, waar naar ons idee niet te werken valt.*

10 *Op weg naar deze club worden we door de politie aangehouden, omdat we een verkeersovertreding dreigden te begaan. De agent vindt, dat de veldwerkers maar snel naar de club moeten gaan, want er zouden daar Litouwse en Wit Russische vrouwen in de problemen zitten. Er is een Litouwse woordvoester die Nederlands spreekt. De andere vrouwen zitten te eten. Als het over gezagsrelaties gaat, haalt de woordvoester de baas erbij. Die vertelt onder andere, dat de vrouwen daar stempels van de politie in hun paspoorten krijgen. Ook vindt hij dat de vrouwen het goed hebben. De klant moet € 75 betalen; de vrouwen krijgen daarvan € 50.*

398 *Dit bedrijf heeft een heel slechte reputatie. Er werkten vroeger veel illegalen uit Colombia. Dit gold overigens ook voor een filiaal van dit bedrijf in een andere stad. Dat laatste is een tijd gesloten geweest onder andere, omdat er zonder condoom werd gewerkt.*

Een andere klacht was, dat de verdiensten extreem laag waren. Vroeger kwamen we er niet in. Dit is per 2005 veranderd. We stappen een ongezellige ruimte binnen, waar twee mannen op de bank zitten. Het lijkt net de wachtkamer van de dokter. Daarachter is weer een wachtruimte waar vier vrouwen zitten. De Spaanstalige veldwerkster gaat naar de Spaanstaligen en wij gaan af op de andere jongere vrouwen. Die twee zitten er vrij suf bij en hebben geen zin om te praten. Ze weigeren ook een folder aan te nemen. De Spaanstalige collega vindt meer gehoor. Eén van de vrouwen vertelt haar, dat ze altijd, als ze voor een paar maanden naar Nederland komt, naar dit bedrijf gaat. Het is een grote familie. Wanneer we de verdiensten en de kamerhuur ter sprake brengen, klappen de vrouwen dicht. We hebben de indruk dat het hier minder gezellig is, dan de vrouwen ons willen laten geloven.

317 Een filiaal van 398. We hadden gelezen dat dit adres weer open was, dus zijn we gaan kijken, hoe het er momenteel is. We komen binnen en zien aan het einde van de gang een man en een vrouw in een kantoor. We krijgen vriendelijke lachjes van ze, maar hebben toch de indruk dat het pijn doet. We kunnen naar de ruimte, waar prostituees zitten, zonder dat er iemand met ons mee loopt. We passeren camera's en stickers die vermelden dat het verboden is te roken en dat de mobieltjes uit moesten. Bij drugsgebruik zou de politie worden gewaarschuwd. In de ruimte ontmoeten we twee Colombiaanse vrouwen die zeer geïnteresseerd zijn in hetgeen wij te vertellen hebben. Ze hebben zelfs al eens op onze site gekeken. De vrouwen spreken redelijk goed Nederlands en één van hen vertelt, dat ze eerder in een ander bedrijf heeft gewerkt. Op dit moment is het werk hier zwaar, omdat de zaak net open is en ze nog geen collega's hebben. Wij begrijpen dat de zaak wel flink verbouwd is. Oude vloerbedekking heeft plaats gemaakt voor een steriele inrichting. De ruimte is vreselijk groot en ziet eruit als een kantine. Er staan automaten voor de koffie en sigaretten. Het valt ons op, dat na al de jaren, dat het dicht is geweest er weer vrouwen uit dezelfde windstreek terecht zijn gekomen. We gaan een paar weken later terug om wat vragen over loondienst te beantwoorden. Dat lukt niet, want een van de aanwezigen keert ons demonstratief de rug toe en zet keiharde muziek op.

363 In deze seksshop zit de hele familie voor de tv. Ze hebben net gegeten. De vuile borden staan op de schappen met pornokoopwaar. Er zit een kind tussen met veel te grote sloffen aan haar voeten. De enige prostituee zit tussen de familieleden ingeklemd.

588 Een aardige jonge man liet ons binnen. De zaak was nog maar net open. Het rook er nog naar nieuw en de kamer waar de exploitant heel de dag met de enige werkende vrouw tv zat te kijken. was ruim voorzien van devotionalia. De enige vrouw die er werkte vindt de baas meer een vriend dan een echte baas.

Loondienst in de praktijk

157 Er zitten drie vrouwen, een van hen is Zuidamerikaans. Dit bedrijf verkeert volgens de bedrijfsleider in het ongewisse over de uitspraak van de Belastingdienst. De ene keer constateren ze gezagsverhoudingen en daarna zeggen ze van niet. Terwijl de bedrijfsleider dit allemaal vertelt, kruipen de vrouwen naar het licht om de megafolder te lezen.

324 De vrouwen in dit bedrijf hadden zich bij de Belastingdienst uitgeschreven omdat er loondienst werd geconstateerd. Geen wonder, je bent er zelfstandig ondernemer, maar je kunt niet bepalen wat je draagt en wanneer je komt en gaat. Loondienst heeft geen voordeel, nu

verdienen we dertig euro per dag, vertelt ze ons verheugd. De gastvrouw vertelt zelfs, dat er ook vrouwen zijn die helemaal niets verdienen. maar buitengewoon fijn zijn als opvulling. Uit dit bedrijf komen klachten dat vrouwen boetes moeten betalen. De vrouwen in dit bedrijf moeten vijftien procent afstaan voor btw. Ze moeten ineens een kwartier eerder beginnen en tien euro boete bij te laat komen.

Concurrentiebedingen en boetes kunnen alleen onder bepaalde omstandigheden bij mensen in loondienst worden opgelegd, nooit bij zelfstandige ondernemers.

397

We kunnen wat folders achterlaten. Een vrouw die hier pas gewerkt heeft, verteltons later dat de vrouwen hier vijf euro toegang betalen en dat er ook boetes worden geheven voor te laat komen.

Thaise salons

Baas niet blij

344 Dit is de eerste keer dat we hier naar binnen mogen. Een Thaise dame doet ons open. De baas is er weer niet, maar wij krijgen het toch voor elkaar dat we vijf minuten mogen blijven. Er staan twee banken in de huiskamer. Op de ene bank zitten twee dames die ons op zijn Thais begroeten en daarna mogen we even op de bank zitten. Alles gaat goed, ook hier zijn de dames in loondienst, maar hoe dat is geregeld, wordt ons niet duidelijk. Ze kijken naar een Thaise zender en de dames spreken beter Nederlands dan elders. Ze zien er ook wat verzorgder uit. Het lijkt er ook op, dat ze wel met ons willen praten, maar dat de plek niet de juiste is, omdat ze de baas ieder moment verwachtten.

De taalproblemen waren te groot

344 We spreken hier twee vrouwen waarvan er één vrijwel meteen uitgepraat is. De andere vrouw die er vrij jong uit ziet, zou graag informatie in het Thais willen. Ze vertelt dat de meeste vrouwen zich met een paar woorden kunnen redden, maar geen woord Nederlands kunnen lezen. Zelf zegt ze, dat ze het wel begrijpt, maar de manier waarop ze met de basisfolder draait en zit te spelen, doet anders vermoeden. De vrouw vertelt, dat ze pas twee weken in deze zaak werkt die net een nieuwe eigenaar heeft. Ze is op zoek naar een boekhouder om de inkomsten die nu nog zwart zijn, te gaan opgeven. Ze wil van haar partner af en een aantoonbaar eigen inkomen hebben.

Bed, breakfast and brothel

502 Deze Thaise salon ziet er van buiten mooi uit. We mogen met de vrouwen praten. We doen dat in een piepkleine ruimte die volstaat met potten en pannen, banken, kussens, tassen en dekens. Een van de Thaise vrouwen hier spreekt een beetje Engels en herkent een van de veldwerkers. Ze stelt voor bij een volgende gelegenheid een bijeenkomst te organiseren met een Thaise tolk erbij. Ze vertelt ook een verhaal over een dokter in een dorp in de buurt die haar altijd voor € 50 een prik geeft.

Loondienst in Thaise salons

360 *Er zijn vier dames waarvan er drie werken en de vierde de vrouw van de eigenaar is. Die wordt er al snel bijgehaald, als de dames begrijpen wie wij zijn, hoewel wij zeggen dat dit niet nodig is. De man komt niet erg snugger over en antwoordt op elke vraag dat ze nu gelukkig een goede accountant hebben die alles weet. De vrouwen hebben allen een BTW nummer, twee van de drie vrouwen zijn er sinds een paar weken om uit te proberen of ze zo wat kunnen verdienen, want ander werk kunnen ze niet krijgen. Dit hebben ze al op alle mogelijke manieren geprobeerd.*

De vrouw van de eigenaar betaalt de sociale lasten voor de vrouwen, want hun nieuwe boekhouder heeft hen aangeraden de dames in loondienst te nemen. De vorige boekhouder is gepensioneerd en heeft de laatste twee jaren eigenlijk niets meer gedaan, waardoor zij in grote problemen zijn gekomen. Zij is nu gesommeerd € 25.000 te betalen (waarschijnlijk belasting en sociale lasten). Dit kan zij absoluut niet opbrengen; er zijn dagen dat er geen klanten komen of slechts één. De dames moeten 50 % van hun inkomsten afstaan, maar dat is absoluut niet kostendekkend. De vrouw zou dan ook het liefst zien dat de dames zelfstandig zijn. Maar ze vindt de dames daar niet zelfredzaam genoeg voor. Ook haar man is blij dat alles nu geregeld is met de nieuwe accountant. Wij vrezen dat daarmee het probleem van de onbetaalde rekeningen niet is opgelost. De dames hebben volgens de vrouw ook veel vrijheid en kunnen komen en gaan wanneer ze willen. Dit beamen de vrouwen. De vrouwen dragen geen make-up en het lijkt net, alsof ze net onder de douche vandaan komen.

343 *Aan de andere kant van de kamer hangt de eigenaar voor de TV. Hij vertelt dat de vrouwen in loondienst zijn en een prestatieloon ontvangen. Het zou financieel niets verschillen van de oude situatie. Als wij doorvragen, blijkt wel dat er niets op papier is vastgelegd.*

344 *In dit bedrijf treffen we de eigenaresse aan met twee vrouwen. De zaak bestaat nu acht jaar. Eén van de vrouwen werkt er al een paar jaar. Ze is begonnen, omdat zij en haar man niet meer konden rondkomen. Op dit moment werken ze daar in loondienst. Hier zullen ze dat wel hebben vastgelegd. De eigenaresse komt niet over als dragonder. De klanten betalen minimaal € 50 een uur kost € 120. De eigenaresse vertelt dat de zaak wegens vakantie een maand dicht gaat waaruit wij concluderen, dat de vrouwen dan verplicht thuis moeten zitten. De vrouwen zitten ontspannen te praten maar vertellen niet veel.*

Wie is de mamasan?

411 *Ook hier werken nu alleen Thaise vrouwen die, op één na de taal niet beheersen. We zijn hier binnen naar een zijkamertje gedirigeerd, waar een Thaise vrouw en Nederlandse man zitten te eten. Alle vrouwen hebben een kerstpakje aan alsof het bedrijfskleding is. De vrouw pakt meteen haar bord op en verdwijnt uit het zicht. Af en toe komt er een vrouw naar ons toe om 'sorry, sorry' te zeggen. De man vertelt, dat de Rode Draad een goede zaak is en we vragen ons af, wat zijn rol in het geheel is en of hij wel zo oké is. De vrouwen zijn zich aan het voorstellen en uiteindelijk voeren we een zeer kort praatje met één van de vrouwen. We vinden de sfeer niet geweldig en vragen ons weer af, waar al die Thaise jonge vrouwen die geen woord Nederlands spreken, vandaan komen.*

Stichting De Rode Draad

Tel. 020 624 33 66

Correspondentieadres: Postbus 16422

1001 RM Amsterdam

Website: www.rodedraad.nl

E-mail: Info@rodedraad.nl